

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ
ANABİLİM DALI TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI
EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

AYTÜL AKAL'IN MASALLARININ DEĞERLER EĞİTİMİ
AÇISINDAN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Semra SENEK

Antalya, 2018

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ
ANABİLİM DALI TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI
EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

AYTÜL AKAL'IN MASALLARININ DEĞERLER EĞİTİMİ
AÇISINDAN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Semra SENEK

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Hıfzı TOZ

Antalya, 2018

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçalardan gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserleri her kullanımında alıntı yaparak yararlandığımı belirtir; bunu onurumla doğrularım. Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

24/01/2018

Semra SENEK

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Semra SENEK'in bu çalışması 24.01.2018 tarihinde jürimiz tarafından **Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi** Anabilim Dalı **Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi** Tezli Yüksek Lisans Programında **Yüksek Lisans Tezi** olarak ~~oy birliği/oy çokluğu~~ ile kabul edilmiştir

İMZA

Başkan : Doç. Dr. Fahri TEMİZYÜREK
Gazi Ün. Eğitim Fak. Türkçe ve Sos. Bil. Eğt.

Üye : Yrd. Doç. Dr. Adile YILMAZ
Akdeniz Ün. Eğitim Fak. Türkçe ve Sos. Bil. Eğt.

Üye (Danışman) : Yrd. Doç. Dr. Hıfzı TOZ
Akdeniz Ün. Eğitim Fak. Türkçe ve Sos. Bil. Eğt.

YÜKSEK LİSANS TEZİNİN ADI: *Aytül Akal'ın Masalının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*

ONAY: Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen yukarıdaki jüri üyeleri tarafından uygun görülmüş ve Enstitü Yönetim Kurulunun ..... tarihli ve ..... sayılı kararıyla kabul edilmiştir.

(Unvan, Ad, SOYAD)

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Her toplumun yaşam tarzı ve düşünce yapısı birbirinden farklıdır. Öyle ki bazı davranışlar ve fikirler kimi toplumlarca hoş karşılanırken kimi toplumlar tarafından yadırganırlar. Değerler de toplumların uzun yıllar süren birikimlerinin, tecrübelerinin bir ürünü olduğuna göre onlar da toplumdan topluma farklılık gösterecektir.

Değerler toplumların insanlardan ne beklediğinin en önemli göstergesidir ve aynı zamanda kültürün bir parçasıdır. Kültür ise bir toplumun geçmişi ile bugünü arasında köprü vazifesi görür ve milletine ayna tutar. Aynı zamanda içinden çıktığı milletin kimliği konumundadır. O halde kültürüyle iç içe olan değerlerini kaybeden toplumlar, yok olmaya mahkûmdur.

Toplumlar kendilerini ayakta tutan değerlerini, normlarını zaman içinde nesilden nesile aktarır. Ancak kimi zaman kültürel hareketliliğin de etkisiyle toplumların yaşam biçiminde, fikirlerinde gelişme ve değişimler olabilir. Bu değişiklik ister istemez toplumların bireylerden beklentilerinde de farklılaşmaya yol açacaktır.

Değer aktarımında, ister sözlü ister yazılı olsun, edebiyat eserlerinin yeri inkâr edilemez. Bireylerin çok küçük yaşlarda tanıştığı masalların, bu konuda ne denli öneme sahip olduğu da tartışılmaz. Sözlü geleneğin içinde doğmuş, genellikle toplumun inançları ve gelenekleriyle yoğrulmuş, masal anaları tarafından anlatılagelmiş masallar, önemli bir kültür ve değer aktarıcılığı görevini üstlenmiştir. Bayrak yarışı gibi kuşaktan kuşağa aktarılan masallar, zaman içinde derlenerek yazıya geçirilmiştir. Ancak halkın içinden kopup gelen bu masalların dışında belli bir yazarın kaleminden çıkmış edebî masallarımız da vardır. İşte bu edebî masalların günümüzdeki en önemli temsilcilerinden biri Aytül Akal'dır. Aytül Akal masallarında çeşitli değerlere yer vererek ve okuyucularda farkındalık oluşturacak semboller kullanarak değerlere sahip çıkma ve onları koruma konusunda çocuklara ve topluma rehberlik eder.

Bu çalışmanın her aşamasında bana yardımcı olan çok kıymetli danışman hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Hıfzı TOZ'a ve bana kendisiyle röportaj yapma imkânını sunan Sayın Aytül AKAL'a canı gönülden teşekkür ederim. Ayrıca benden desteğini hiçbir zaman esirgemeyen ve her zaman yanımda olan aileme ve arkadaşlarıma içten teşekkürlerimi sunarım.

Semra SENEK

24/01/2018

ÖZET

AYTÜL AKAL'IN MASALLARININ DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

SENEK, Semra

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Programı

Tez Yöneticisi: Yrd. Doç. Dr. Hıfzı TOZ

Ocak 2018, 247 sayfa

Bu araştırmanın amacı, çocuk edebiyatında önemli bir yere sahip olan Aytül Akal'ın masallarında iletmek istediği değerleri tespit etmek; incelenen masalların değerler eğitiminde ne denli öneme sahip olduğunu belirlemek; bu masalların, çocukların yaşamına yön verme açısından kaynaklık teşkil edip etmeyeceğini ortaya koymaktır. Araştırmada Aytül Akal tarafından kaleme alınan ve 2012 yılında yayımlanan “Masal Masal” adlı kitapta yer alan 58 masal incelenmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden yararlanılmış, literatür taraması ve içerik analizi yapılmıştır. 58 masalda yer alan değerleri saptarken çalışmayı kolaylaştırmak için bu 58 masal tek tek kodlanmıştır. Çalışma beş bölümden oluşmaktadır. İlk olarak çalışmanın bilimsel araştırma basamakları belirlendi. Daha sonra ikinci bölümde çalışmayla ilgili kavramların tanımlarına ve açıklamalara yer verildi. Üçüncü bölümde ise Aytül Akal'ın hayatı, edebî kişiliği ve eserleri hakkında bilgiler ele alındı. Dördüncü bölümde çalışmanın yöntemi ele alındı. Beşinci bölümde ilk olarak masallarla ilgili kısa bilgiler verildi. Daha sonra masallardan elde edilen bulgular örneklerle sunuldu. Ayrıca elde edilen veriler ve değerlerin frekansları tabloya ve grafiğe dökülerek somutlaştırıldı. Altıncı bölümde ise araştırmadan elde edilen sonuçlara ve bu çalışmanın nelere kaynaklık edeceğini belirten önerilere yer verildi.

Araştırma sonucunda Aytül Akal tarafından kaleme alınan 58 masalda 20 değer tespit edilmiştir. Bu değerler şunlardır: Adaletli olma, arkadaşlık, barış, cesaret, çalışkanlık, dayanışma, doğruluk, duygudaşlık, fedakârlık, kanaatkârlık, özgürlük, sabırlı olma, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, şükür, tasarruf etme, temizlik, yardımlaşma. Elde edilen bulgular sonucunda, incelenen masalların değerler eğitimine kaynaklık edip etmeyeceği saptanmıştır.

Anahtar kelimeler: değer, değerler eğitimi, çocuk edebiyatı, masallar, Aytül AKAL

ABSTRACT

ANALYSİNG OF AYTÜL AKAL’S TALES FROM THE POINT OF VALUES EDUCATION

SENEK, Semra

Master Thesis, Turkish Language and Literature Education Program

Thesis Supervisor: Yrd. Doç. Dr. Hıfzı TOZ

January 2018, 247 pages

The aim of this research is to determine the values that Aytul Akal, who has an important place in children's literature, wants to convey in his books; To determine what measures have been made in the education of values studied; And whether these values will be a source of direction for children's life.

In the research, 58 stories which were taken by Aytul Akal and published in the book "Fairy Tale" published in 2012 were examined. Qualitative research methods were used in the research, literature review and content analysis were conducted. When identifying the values contained in the 58 fairy tales, these 58 fairy tales are individually coded to make it easier to work. The study consists of five parts. First, the scientific research steps of studying were identified. Then, in the second part, definitions and explanations of concepts related to work were given. In the third chapter, Aytul Akal's life, literary personality and works were discussed. In the fourth chapter, the method of studying was discussed. In the fifth chapter, brief information about the tale was given first. Afterwards, findings from the scrolls were presented with examples. In addition, the frequencies of the obtained data and values were embodied in tables and graphs. In the sixth chapter, there are suggestions about the results obtained from the research and what is the origin of the study.

As a result of the research, 20 values were found in 58 tables taken by Aytul Akal. These values are: justice, friendship, peace, courage, diligence, solidarity, righteousness, empathy, sacrifice, judgment, freedom, patience, respect for health, respect, love, responsibility, saving, cleansing, helping. As a result of the findings, it was determined whether or not the examined titles would be a source of values education.

Key words: value, value education, children's literature, tales, Aytul AKAL

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
TABLOLAR ve GRAFİKLER LİSTESİ.....	ix
KISALTMALAR LİSTESİ.....	x

I. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1 Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	2
1.2 Problem Durumu.....	12
1.3 Sayıtlılar.....	13
1.4 Sınırlılıklar.....	13
1.5 Tanımlar.....	14

II. BÖLÜM

KAVRAMSAL ALAN

2.1 Çocuk ve Edebiyat.....	15
2.1.1 Çocuk Kavramı.....	15
2.1.2 Edebiyat Nedir?.....	16
2.1.3 Çocuk Edebiyatı Nedir?.....	17
2.1.4 Çocuklar İçin Edebiyata Niçin İhtiyaç Vardır?.....	19
2.2 Masalın Tanımı.....	20
2.2.1 Masalların Kaynakları.....	22
2.2.2 Masalların Sınıflandırılması.....	24
2.2.3 Türk Masalları.....	28

2.2.4	Masalların Bölümleri.....	31
2.2.5	Masalların Genel Özellikleri.....	32
2.2.6	Masalların İşlevleri.....	37
2.2.7	Masallarda Olması Gereken Özellikler.....	40
2.3	Değer Nedir?.....	41
2.3.1	Değerlerin Sınıflandırılması.....	43
2.3.2	Değerlerin Özellikleri ve İşlevleri.....	48
2.3.3	Değerler Eğitimi	52

III. BÖLÜM

YAZARIN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

3.1	Aytül Akal'ın Hayatı.....	68
3.2	Aytül Akal'ın Edebi Kişiliği.....	69
3.2.1	Çocuk Kitapları Yazmasının Sebebi Nedir?.....	69
3.2.2	İlk Çocuk Kitabı ve Eserlerinin Yabancı Dile Çevrilmesi.....	69
3.3	Aytül Akal'ın Eserleri.....	70

IV. BÖLÜM

YÖNTEM

4.1	Araştırmanın Modeli.....	80
4.2	Evren ve Örneklem.....	81
4.3	Verilerin Toplanması ve Analizi.....	81

V. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

5.1	İncelenen Masalların Özetleri.....	83
5.1.1	Geceyi Sevmeyen Çocuk Masalının Özeti.....	83

5.1.2	Canı Sıkılan Çocuk Masalının Özeti.....	89
5.1.3	Kardeş İsteyen Çocuk Masalının Özeti.....	94
5.1.4	Sabahı Boyayan Çocuk Masalın Özeti	99
5.1.5	Masalları Arayan Çocuk Masalının Özeti.....	104
5.1.6	Dilek Ağacı Masalının Özeti.....	109
5.1.7	Dünyanın En Güzel Ağacı Masalının Özeti.....	109
5.1.8	Ormanın Renkleri Kimde Masalının Özeti.....	110
5.1.9	Ormanın Renkleri Kimde Masalının Özeti.....	110
5.1.10	Ben Ne Olacağım Masalının Özeti.....	111
5.1.11	Ben Ne Zaman Büyüyeceğim Masalının Özeti.....	111
5.2	Aytül Akal'ın Masallarında Değerler Eğitime Yönelik Bulgu ve Yorumlar...	112
5.2.1	Adaletli Olma Değeriyle İlgili Bulgu ve Yorumlar.....	112
5.2.2	Arkadaşlık Değeriyle İlgili Bulgu ve Yorumlar.....	116
5.2.3	Barış Değeriyle İlgili Bulgu ve Yorumlar.....	120
5.2.4	Cesaret Değeriyle İlgili Bulgu ve Yorumlar.....	124
5.2.5	Çalışkanlık Değeriyle ilgili Bulgu ve Yorumlar.....	126
5.2.6	Dayanışma Değeriyle İlgili Bulgu ve Yorumlar.....	131
5.2.7	Doğruluk Değeriyle İlgili Bulgu ve Yorumlar	134
5.2.8	Duygudaşlık Değeriyle İlgili Bulgu ve Yorumlar	135
5.2.9	Fedakârlık Değeriyle İlgili Bulgu ve Yorumlar	140
5.2.10	Kanaatkârlık Değeriyle İlgili Bulgu ve Yorumlar	141
5.2.11	Özgürlük Değeriyle İlgili Bulgu ve Yorumlar	144
5.2.12	Sabırlı Olma Değeriyle İlgili Bulgu ve Yorumlar	149
5.2.13	Sağlıklı Olmaya Önem Verme Değeriyle İlgili Bulgu ve Yorumlar	153
5.2.14	Saygı Değeriyle İlgili Bulgu ve Yorumlar	158
5.2.15	Sevgi Değeriyle İlgili Bulgu ve Yorumlar	163
5.2.16	Sorumluluk Değeriyle İlgili Bulgu ve Yorumlar	172
5.2.17	Şükür Değeriyle İlgili Bulgu ve Yorumlar	177
5.2.18	Tasarruf Etme Değeriyle İlgili Bulgu ve Yorumlar	179
5.2.19	Temizlik Değeriyle İlgili Bulgu ve Yorumlar	181
5.2.20	Yardımlaşma Değeriyle İlgili Bulgu ve Yorumlar	185

VI. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER.....197

KAYNAKÇA.....205

EKLER

AYTÜL AKAL İLE YAPILAN RÖPORTAJ.....214

ÖZGEÇMİŞ.....220

TABLolar Ve GRAFİKLER LİSTESİ

Tablo 2.1 Eberhard-Boratav Tip Tasnifi.....	25
Tablo 2.2 Schwartz'ın Bireysel Değer Sınıflaması Tablosu.....	44
Tablo 2.3 Farklı kurum ve ülkelerin belirledikleri ortak değerler.....	47
Tablo 5.1 Adaletli Olma Değerinin Bulunduğu Masallar.....	116
Tablo 5.2 Arkadaşlık Değerinin Bulunduğu Masallar.....	120
Tablo 5.3 Barış Değerinin Bulunduğu Masallar.....	124
Tablo 5.4 Cesaret Değerinin Bulunduğu Masallar.....	126
Tablo 5.5 Çalışkanlık Değerinin Bulunduğu Masallar.....	131
Tablo 5.6 Dayanışma Değerinin Bulunduğu Masallar.....	134
Tablo 5.7 Doğruluk Değerinin Bulunduğu Masallar.....	135
Tablo 5.8 Duygudaşlık Değerinin Bulunduğu Masallar.....	139
Tablo 5.9 Fedakârlık Değerinin Bulunduğu Masallar.....	141
Tablo 5.10 Kanaatkârlık Değerinin Bulunduğu Masallar.....	144
Tablo 5.11 Özgürlük Değerinin Bulunduğu Masallar.....	149
Tablo 5.12 Sabırlı Olma Değerinin Bulunduğu Masallar.....	153
Tablo 5.13 Sağlıklı Olmaya Önem Verme Değerinin Bulunduğu Masallar.....	158
Tablo 5.14 Saygı Değerinin Bulunduğu Masallar.....	163
Tablo 5.15 Sevgi Değerinin Bulunduğu Masallar.....	172
Tablo 5.16 Sorumluluk Değerinin Bulunduğu Masallar.....	177
Tablo 5.17 Şükür Etme Değerinin Bulunduğu Masallar.....	179
Tablo 5.18 Tasarruf Etme Değerinin Bulunduğu Masallar.....	181
Tablo 5.19 Temizlik Değerinin Bulunduğu Masallar.....	185
Tablo 5.20 Yardımlaşma Değerinin Bulunduğu Masallar.....	195
Grafik 5.1 Masallarda yer alan değerlerin frekansları.....	196

KISALTMALAR LİSTESİ

- Akt: Aktaran
- Arş: Araştırma
- BB: Ben Büyüküm
- BBRV: Bana Bir Rüya Ver
- BDK: Bu Dünya Kimin?
- BKP: Buruşuk Kâğıt Parçası
- Bkz: Bakınız
- BNO: Ben Ne Olacağım?
- BNZB: Ben Ne Zaman Büyüyeceğim?
- BOB: Bütün Oyuncaklar Benim
- BYKY: Büyük Yatakta Kim Yatacak?
- CBF: Cadı Burunlu Fabrika
- CSA: Canı Sıkılan Aydede
- CSC: Canı Sıkılan Çocuk
- ÇÇ: Çikolata Çocuk
- ÇKÇ: Çöp Kafalı Çocuk
- DA: Dilek Ağacı
- DAMEV: Denizin Altını Merak Eden Vapur
- DÇ: Dağmık Çocuk
- DEGA: Dünyanın En Güzel Ağacı
- Doç: Doçent
- Dr: Doktor
- E.T: Erişim Tarihi
- EÜAD: Eğlence Ülkesini Arayan Dinozor

FMUD: Fasulye Motorlu Uçan Daire

Gör: Görevlisi

GSA: Gezmeyi Seven Ağaç

GŞÇ: Geceyi Sevmeyen Çocuk

GUF: Geceyi Unutan Fil

IDÇ: Işıkları Dolaşan Çocuk

IYY: Işığını Yitiren Yıldız

İBUÇ: İp Bacaklı Uzaylı Çocuk

İÇ: İnatçı Çocuk

İKA: İki Kavgacı Ağaç

KA: Küçük Anne

KİÇ: Kardeş İsteyen Çocuk

KK: Küçük Kertenkele

KKÇ: Karanlıktan Korkan Çocuk

KOF: Kızamık Olan Fil

KP: Kitap Perisi

KYU: Kimin Yatağı Uçuyor?

MAÇ: Masalları Arayan Çocuk

MAE: Masalları Arayan Ejderha

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

MUÇ: Meraklı Uzay Çocuğu

NÇBK: Nerden Çıktı Bu Kardeş?

OA: Ormandaki Apartman

Okt: Okutman

ORK: Ormanın Renkleri Kimde?

OYK: Ormanın Yeni Komşuları

Prof: Profesör

PYR: Park Yiyen Robot

RAT: Rengini Arayan Top

RÇÇ: Reklamları Çizen Çocuk

S: Sayfa

SB: Soru Balonları

SBC: Sabahı Boyayan Çocuk

SOİÇ: Sinderella Olmak İsteyen Çocuk

SOKS: Suda Oynamayı Kim Sevmez?

ŞF: Şımarık Fil

Tbl: Tablo

TDK: Türk Dil Kurumu

TKG: Terlikleri Kim Giyecek?

UÇÖ: Uzaylı Çocuğun Ödevi

UİZ: Uyumak İstemeyen Zürafa

Uzm: Uzman

ÜGÇ: Üç Gözlü Çocuk

ÜSÖ: Üç Sihirli Öpücük

ÜUÇ: Üç Uçan Çocuk

Vb: Ve benzeri

Vd: Ve diğerleri

YAH: Yatağın Altındaki Harfler

YÇ: Yaşlı Çocuk

Yrd: Yardımcı

YTL: Yaramaz Trafik Lambası

I.BÖLÜM

GİRİŞ

Masalların nasıl ortaya çıktığıyla ilgili değişik görüşler ortaya atılsa da masal, gerek dünyada gerek Türkiye’de kökü çok eskilere dayanan bir türdür. Masallar içinden çıktıkları toplumun inançlarını, yaşam tarzlarını, geleneklerini, göreneklerini yansıtırlar. Hem konuları hem de kullandıkları sembollerle toplumun kişilerden ne tür hareketler ve davranışlar beklediğinin ipuçlarını verirler. İyiye, doğruya, güzele yönelen insanların kazanacağını, kötülerin ise kaybedeceğini somut örneklerle gören çocuk, davranışları sonucunda nasıl bir muameleyle karşılaşacağı konusunda fikir sahibi olur. Böylece masal, çocuğun birtakım değerlerin farkına varmasına ve bu değerler doğrultusunda hareket etmesine katkı sağlamış olur.

Masallar sözlü gelenekten geldikleri için elbette bir anlatıcısı vardır. Masallar genel olarak “masal anaları” adı verilen kadınlar tarafından anlatılmakla beraber masalın hakkını verebilecek, masalın verdiği mesajı eksiksiz ve doğru biçimde okuyucuya aktarabilecek herkes masal anlatabilir. Ancak masal anlatıcısının içinde bulunduğu toplumu iyi tanıması ve belli bir kültür birikimine sahip olması gerekir.

Kulaktan kulağa aktarılarak gelen ve zaman içinde birtakım değişikliklere uğrayan masallar gerek yabancı gerek Türk folklor araştırmacıları tarafından derlenerek yazıya geçirilmişlerdir. Ancak daha önce de ifade edildiği üzere belli bir kalemden çıkmış masallarımız da mevcuttur. Bu tür masallara kimi araştırmacılar “yapma masal” kimileri “edebî masal” adını vermişlerdir. Halk masalı da olsa, belli bir yazar tarafından kaleme alınmış masal da olsa, masalların eğitici yönü tartışılmaz. “Ağaç yaşken eğilir” atasözünden hareketle denilebilir ki masallar, bireylere çok küçük yaşlarda toplumsal ve evrensel değerleri aktarma yönünden çok önemli bir görevi üstlenmektedir. Bu çalışmada da masalların değerler eğitimi açısından önemi ortaya koyulmaya çalışıldı ve örneklem olarak da Aytül Akal tarafından kaleme alınmış bulunan ve “Masal Masal” adlı kitapta yer alan 58 masaldaki değerler tespit edilip değerlendirmeye tabi tutuldu.

Sivri ve Örkün (2014) Aytül Akal tarafından kaleme alınan eserlerin hangi dillere çevrildiğini ve Aytül Akal'ın "Türk Çocuk Edebiyatı" açısından nasıl bir öneme sahip olduğunu şu şekilde ifade ederler:

Aytül Akal'ın öykü, masal, şiir, oyun olmak üzere yayımlanmış olan yüzün üstündeki kitabından 32'si Almanca, İngilizce, Arapça, İspanyolca, Farsça, Azerice, Bulgarcaya çevrilerek yurt dışında da yayımlanmıştır. Ayrıca Akal, 25 kitapla TEDA projesi kapsamında Türkiye'den kitapları çevrilen çocuk kitapları yazarları arasında birinci sıradadır (s. 232).

Aytül Akal, masallarında farklı ve dikkat çekici karakterlere yer vererek çocukların birtakım değerleri fark etmelerini sağlar ve onların bu değerleri benimsemelerine yardımcı olur. Onun kimi masallarında buruşuk bir kâğıt parçası çocukları sorumluluk sahibi olmaya davet eder kimi masallarında sahibinin ilgisizliğinden yakınan terlikler sevgi bekler. Kimi masallarında ise Uzaylı çocuklar, Dünyalı çocukları çalışkanlık, temizlik ve sağlıklı yaşam gibi konularda yönlendirici ve teşvik edici etkiye sahiptirler. Bütün bu nitelikler göz önünde bulundurulmuş, çalışmada Aytül Akal tarafından kaleme alınan ve "Masal Masal" adlı kitapta yer 58 masal değerler eğitimi açısından incelenmiştir.

1.1 Araştırmanın Amacı ve Önemi

Günümüzde gerek toplumumuz gerekse dünyada kişilerarası iletişim ve duygusal bağ giderek azalmaktadır. Bireylerin birbirleriyle iletişim kuramamaları, sevgi ve saygıya dayanan etkileşimin sağlanamaması, sağlıksız bir ortamın ortaya çıkmasına neden olmaktadır. İnsanların birbirlerine karşı tahammülsüz tutumları da toplumsal bütünlüğe zarar vermektedir. İnsanları bir arada tutan sevgi, saygı, adalet, arkadaşlık, yardımlaşma vb. değerlerin günden güne azalması, toplumda ve evrende barış ortamının bozulmasına zemin hazırlamaktadır.

Toplumlar arası etkileşimin artması ve teknolojinin bilinçsiz kullanımı da kimi değerlerin önemini yitirmesine hatta unutulmasına yol açmaktadır. Toplumsal yapının bozulması, şiddet olaylarının artması, özellikle çocukların ve gençlerin teknoloji bağımlısı haline gelmesi çevrede, toplumda ve dünyada olup bitenlere kayıtsız kalınmasına sebep olmaktadır.

Kitle iletişim araçları kimi zaman bireylerde değerler açısından farkındalık oluştururken kimi zaman da toplumda değer çatışmasına ortam hazırlamaktadır. Özellikle Tv kanallarındaki bazı programlar, toplumun önem verdiği kimi değerlerle çelişmekte ve toplumsal yozlaşmayı tetiklemektedir. Bu yüzden bireylere çok küçük yaşlarda bazı değerler aşılmalı ve bu değerlerin onlarda kökleşmesi sağlanmalıdır.

Biliniyor ki değerler soyut kavramlardır ve insanlar da 11-12 yaşlarından itibaren soyut düşünmeye başlarlar. Bu yüzden de soyut kavramları çeşitli semboller kullanmak suretiyle somutlaştıran masallarımız, birtakım değerlerin benimsenmesi ve içselleştirilmesi açısından önem taşımaktadır.

Masallarla büyüyen çocuk sevginin her kapıyı açabileceğini; iyinin, doğrunun er ya da geç kazanacağını; dünyanın adaletle, saygıyla daha da yaşanılabilir bir hale geleceğini öğrenir. Toplum içinde kendisinin de müstakil bir birey olduğunu sezer ve toplumuna karşı bazı sorumlulukları olduğunu farkına varır. Hep beraber inşa edilen dünya barışına çalışarak katkı sağlayabileceğini anlar. Kısacası insanı insan yapan değerler olduğunu, bu değerlere uyulmadığı takdirde insanların ve insanlığın nelerle karşı karşıya kalacağını somut örneklerle görür. Özellikle kişisel, sosyal ve evrensel sorunlara parmak basarak birtakım değerlerin yeniden hatırlanmasına rehberlik etmesi nedeniyle Aytül Akal'ın masallarında eğitsel unsurlardan olan değerler eğitimi, çalışma konusu olarak seçildi.

Araştırmanın amacı Aytül Akal tarafından kaleme alınmış olan masalların değerleri aktarmada ne denli öneme sahip olduğunu ortaya koymaktır. Bu doğrultuda Aytül Akal'ın elli sekiz masalı incelenerek masallarda yer alan değerler tespit edilmeye ve tespit edilen değerlerin bireylere hangi açılardan etki ettiği ortaya konulmaya çalışıldı.

Bu çalışmanın edebi masalların değerler eğitimi açısından etkili bir şekilde kullanılması, okunması ve okutulması gibi çalışmalara yön vereceğine inanılmaktadır.

Çalışmamızda Aytül Akal'ın masallarında değerler eğitimine ait unsurlar tespit edildi. Aytül Akal'ın masallarının değerleri aktarma, değerler konusunda farkındalık oluşturma, değerler eğitimine katkı sağlama konusunda ne denli öneme

sahip olduğu ortaya konuldu. Bunun yanında Akal'ın masallarında kullandığı farklı karakterlerin (Uzaylı çocuk, terlik vb.) değer aktarımındaki rolü tespit edildi. Çalışmamızın özellikle son yıllarda kaleme alınmış masalların değerler, değerler eğitimi açısından incelenmesine yönelik çalışmalara yol göstereceği düşünülmektedir.

Aytül Akal tarafından kaleme alınmış masal, hikâye, roman, tiyatro, şiir gibi türlerde birçok eser bulunduğu bilgisine yukarıda yer verilmişti. Burada da Aytül Akal ve eserleri üzerine yapılan bilimsel çalışmalara değinilecektir. Bu bilimsel çalışmalardan biri Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü tarafından 9-11 Mayıs 2012 tarihinde gerçekleştirilen “Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Aytül Akal” adlı sempozyumdur. Bu sempozyumda yer alan bildiriler Gültekin, Sivri, Çiftçi ve Yılmaz (2013) tarafından yayına hazırlanmıştır:

Hacettepe Üniversitesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Nuran ÖZYER tarafından “*Aytül Akal'ın İki Dilli Kitaplarında Kültürel Karşıtlıkların Rolü Ve Aytül Akal Almanya'da*” adlı sempozyum bildirisi;

Dr. Nilay YILMAZ, Yazar Çiğdem GÜNDEŞ, Yazar Mavisel YENER tarafından “*Aytül Akal'ın Yazın Yelpazesinde İşbirliği*” adlı sempozyum bildirisi;

Yazar Erol BÜYÜKMERİÇ tarafından “*Aytül Akal ve Mavisel Yener'in Ortak İzlek Üzerinde Ürettikleri Şiirlerin Anlam Evreni*” adlı sempozyum bildirisi;

Prof. Dr. Ali GÜLTEKİN ve Arş. Gör. Betül Havva YILMAZ tarafından “*Türk Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Post Modern Dönemden Bahsedilebilir mi: 'Kırmızı Şemsiye' Örneği*” adlı sempozyum bildirisi;

Prof. Dr. Hasan ERKEK tarafından “*Aytül Akal'ın Oyunlarında Düşsel (Fantastik) Olan*” adlı sempozyum bildirisi;

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr.Fesun KOŞMAK tarafından “*Aytül Akal'ın 'Uzaylı Çocuk Masalları' Dizisinde Klasik Masal İle Çağdaş Masal İlişkisi*” adlı sempozyum bildirisi;

Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Namık Kemal ŞAHBAZ tarafından “ *Çocuğun Psiko-Sosyal Gereksinimleri Açısından Aytül Akal’ın Süper Gazeteciler Roman Dizisinin Çözümlemesi*” adlı sempozyum bildirisi;

Gazi Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Alman Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Prof. Dr. Nazire AKBULUT tarafından “*Burjuva Sistemini Destekleyen Edebi Tür: Polisiye, Aytül Akal’ın ‘Süper Gazeteciler’ Serisi*” adlı sempozyum bildirisi;

Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Beyhan ASMA tarafından “*Anton Çehov ve Aytül Akal’ın Eserlerinde Çocuk*” adlı sempozyum bildirisi;

Mersin Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü Öğretim Üyeleri Yrd. Doç. Dr. Namık Kemal ŞAHBAZ ve Yrd. Doç. Dr. Mehmet GÜNGÖR tarafından “*Çocuk Hakları Bağlamında Aytül Akal’ın Süper Gazeteciler Roman Dizisinin Çözümlemesi*” adlı sempozyum bildirisi;

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü, Arş. Gör. Veysel LİDAR tarafından “*Aytül Akal’ın ‘Doğum Günü’ Serisindeki Kitapların Estetik Açısından İncelenmesi*” adlı sempozyum bildirisi;

Trakya Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Doktora Öğrencisi Emel AYDIN tarafından “*Aytül Akal’ın Öykülerinde Eski Nesil-Yeni Nesil Çatışması Bağlamında ‘Genç’ İmgesi*” adlı sempozyum bildirisi;

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü Lisans Öğrencileri Nazlı KARTKAYA, Semiha ÖZBAYAR tarafından “*Aytül Akal’ın ‘Kızım, Ben Çocukken’ ve ‘Oğlum Ben Çocukken’ Adlı Eserlerinde Kuşaklararası Bağlamda Anne- Çocuk İlişkisinin Karşılaştırılması*” adlı sempozyum bildirisi;

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü Arş Gör. Arzu YETİM tarafından “*‘Süper Gazeteciler ve ‘Dört*

Kafadarlar Takımı: Süper Star'ın Kolyesi' Adlı Eserlerin Serüven Romanı Bağlamında Karşılaştırılması” adlı sempozyum bildirisi;

Eleştirmen Bahri KARADUMAN tarafından “ *Aytül Akal- Mavisel Yener Şiirinde Söz ve Anlam Sanatları*” adlı sempozyum bildirisi;

Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü Arş. Gör. Esra KARAKUŞ TAYŞI, Arş. Gör. Banu ÖZDEMİR; Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı Arş. Gör. Eda Nur KARAKUŞ AKTAN tarafından “*Aytül Akal'ın Kitaplarında İşlenen Değerler*” adlı sempozyum bildirisi;

Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. İbrahim KIBRIS tarafından “*Aytül Akal'ın Kitaplarında Yer Alan Bilişsel Öğeler*” adlı sempozyum bildirisi;

Yazar İncila ÇALIŞKAN tarafından “*Aytül Akal'ın 'Kardeş İsteyen Çocuk' Kitabındaki Masallarda Doğa ve Çevre Algısının İncelenmesi*” adlı sempozyum bildirisi;

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü Öğrencisi Rukiye CABADAN tarafından “*Aytül Akal'ın ' Geceyi Sevmeyen Çocuk' Adlı Yapıtında Çocuk Eğitimi ve Çocuk Eğitiminde Aile Faktörü*” adlı sempozyum bildirisi;

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Özlem ÖZEN tarafından “*Sihirli Kapı Dizisindeki Düşsel Ortamlar*” adlı sempozyum bildirisi;

Yazar Aysel KORKUT tarafından “*Aytül Akal Kitaplarında Aile Yapıları*” adlı sempozyum bildirisi;

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Tamilla ABBASHANLI-ALİYEVA; Azerbaycan Bakü Devlet Üniversitesi Rus Dili Bölümü Öğretim Üyesi Sona Çerkez-KULİYEVA tarafından

“Aytül Akal, Mevlut Kaplan ve Gülsüm Cengiz’in Eserlerinde Üç Farklı Ana Karakterinin İncelenmesi” adlı sempozyum bildirisi;

Selçuk Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Ömer SOLAK tarafından *“Aytül Akal’ın ‘Babam Duymasın’ Adlı Öyküsündeki Çatışma Yapısının Çocuğa Göreligi”* adlı sempozyum bildirisi;

Gazi Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Doktora Öğrencisi ve Türkçe Öğretmeni Mustafa TAYŞI tarafından *“Aytül Akal’ın Öykülerindeki İletiler ve Bu İletilerin Aktarım Biçimi”* adlı sempozyum bildirisi;

Sabancı Üniversitesi, Okutman N. Banu GÜMÜŞTÜS tarafından *“(Buradaki) ‘Bir’ ‘İki’ den Büyüktür; Aytül Akal- Mavisel Yener İkisinin Oluşturduğu Şiirlerdeki Tekliğin Anlatım Zenginliği ve Cümle Sağlamlığı”* adlı sempozyum bildirisi;

Yazar Hülya SOYŞEKERCİ tarafından *“Aytül Akal’ın Süper Gazeteciler Romanının Çocuk Gelişimine Katkıları”* adlı sempozyum bildirisi;

Yazar Hüsnan ŞEKER *“Aytül Akal Masallarının Modern Masallardan Farkı”* adlı sempozyum bildirisi;

Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Alman Dili ve Eğitimi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Türkan KUZU tarafından *“Akal’ın Sağlıklı Çocukları: Akal’ın Masal’ın Masallarıyla Çocukta ‘Sağlık’ Bilinci Geliştirme”* adlı sempozyum bildirisi;

Yrd. Doç. Dr. Şükran KARA tarafından *“Külkedisi’ni Yeniden Yazma Örneği ‘Sinderella Olmak İsteyen Çocuk’ta Kişilerin İşlevleri”* adlı sempozyum bildirisi;

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Birkan KARGI tarafından *“Aytül Akal ve Frank Wedekind’in Seçili Yapıtlarında Örtük Anlatım ve Leylek Miti”* adlı sempozyum bildirisi;

Ahmet MOCAN tarafından *“Aytül Akal’ın Öykü Kitaplarında Yer Alan Değerler”* adlı sempozyum bildirisi;

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. R. Şeyda ÜLSEVER tarafından “*Aytül Akal*’ın ‘*Öğretmenin Sihirli Şapkası*’ ve ‘*Dedemin Sihirli Dolabı*’ Öykülerinin İngilizce Çevirilerinin Çeviri Çocuk Edebiyatı Bağlamında İncelenmesi” adlı sempozyum bildirisi;

Balıkesir, Burhaniye Faruk Kızıklı İlköğretim Okulu Sınıf Öğretmeni Esengül DAĞ tarafından “*Aytül Akal*’ın *Çocuk Romanları ‘Süper Gazeteciler’de Duygusal ve Toplumsal İletiler*” adlı sempozyum bildirisi;

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karşılaştırmalı Edebiyat Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Tuğçe AYZAZ tarafından “*Aytül Akal*’ın “*Sıska Kedimin Doğum Günü*” adlı kitabının Dış Yapı Açısından İncelenmesi” adlı sempozyum bildirisi;

Yazar Nevzat Süer SEZGİN tarafından “*Aytül Akal*’ın ‘*Kızım Nerdesin, Oğlum Nerdesin, Kızım Ben Çocukken ve Oğlum Ben Çocukken*’ İsimli Yapıtlarında Ergenlik, Çocukluk ve Anelik Durumlarının Çocuk ve Ergenlerin Bilişsel, Duygusal ve Sosyal Gelişimleri Açısından İrdelenmesi” adlı sempozyum bildirisi;

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Ortak Dersler Bölümü Okt. Dr. Mediha MANGIR tarafından “*Söz Varlığı Açısından Aytül Akal*’ın *Hikâyelerine Bir Bakış*” adlı sempozyum bildirisi;

Ahi Evran Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü Arş. Gör. Mustafa TÜRKYILMAZ tarafından “*Aytül Akal*’ın *Romanlarında Öğretmen*” adlı sempozyum bildirisi;

Uzm. Psikolog Arzu YILDIRIM tarafından “*Aytül Akal*’ın *Eserlerine Psikoloji Penceresinden Bakış*” adlı sempozyum bildirisi;

Balıkesir Üniversitesi, Necatibey Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Arş. Gör. Ramazan Volkan ÇOBAN tarafından “*Aytül Akal*’ın *Eserlerinde Kültür Aktarımı*” adlı sempozyum bildirisi;

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Eylem SALTİK tarafından “*Aytül Akal’ın Şiirlerindeki Gizem: Kozmik Âlem*” adlı sempozyum bildirisi;

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karşılaştırmalı Edebiyat Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Ayça KENAR tarafından “*Bu Canavarlar Başka Canavar: Aytül Akal’ın ‘Şeker Canavarı’, ‘Uyku Canavarı’ ve ‘Kitap Canavarı’ Adlı Eserlerinde Fantastik Öğeler*” adlı sempozyum bildirisi;

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü Öğrencisi Esmâ SEYHAN tarafından “*Aytül Akal’ın ‘Canı Sıkılan Çocuk’ Adlı Eserindeki ‘Sinderella Olmak İsteyen Çocuk’ Hikâyesinin Metinlerarasılık Çerçevesinde Yeniden Yazma Bağlamında İncelenmesi*” adlı sempozyum bildirisi;

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Engin BÖLÜKMEŞE tarafından “*Aytül Akal’ın Eserlerinde Yabancı ve İlk Karşılaşma*” adlı sempozyum bildirisi;

Bülent Ecevit Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Betül MUTLU, Okt. Nuran BAŞOĞLU tarafından “*Eko eleştiri Kuramına Göre Aytül Akal’ın Ağaç Masallarında İnsan-Doğa İlişkisi*” adlı sempozyum bildirisi;

Kafkas Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Arş. Gör. Eyup Sertaç AYAZ tarafından “*Aytül Akal’ın ‘Dilek Ağacı’ masalı üzerine Metin Dilbilimsel Bir Çözümleme*” adlı sempozyum bildirisi;

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü Öğr. Gör. Zeynep ÇİFTÇİ tarafından “*Aytül Akal’ın ‘Toprak’ Adlı Öyküsünde Feminist İletiler*” adlı sempozyum bildirisi;

Yüksek Lisans Öğrencisi Sevda AKTAŞ tarafından “*Aytül Akal’ın Öykü ve Masallarındaki Eğitsel İletilerin İncelenmesi*” adlı sempozyum bildirisi;

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karşılaştırmalı Edebiyat Ana Bilim Dalı, Karşılaştırmalı Edebiyat Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Yalçın KARAKAŞ tarafından “*Aytül Akal’ın ‘Kızım Ben Çocukken’ Adlı Yapıtında Kuşak Çatışması*” adlı sempozyum bildirisi;

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karşılaştırmalı Edebiyat Ana Bilim Dalı, Karşılaştırmalı Edebiyat Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Şule KOCAOĞLU tarafından “*Aytül Akal’ın ‘Kitap Perisi’ ve ‘Yatağın Altındaki Harfler’ Adlı Eserlerinde Dil Kullanımı ve Fantastik Öğelerin Yeri*” adlı sempozyum bildirisi;

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. F. Betül ÜYÜMEZ tarafından “*Aytül Akal’ın ‘Ben Minicik Bir Bebektim’ Serisinin Çocuk ve Ebeveynlere İletileri Bağlamında Değerlendirilmesi*” adlı sempozyum bildirisi;

Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü Öğrencisi İrem TOPRAK tarafından “*Aytül Akal’ın ‘Güzel Dünyamıza Masallar’ Serisi Kitaplarında İnsan Hakları ve Demokrasi Vurgusu*” adlı sempozyum bildirisi;

Aynur TANER tarafından “*Aytül Akal’ın ‘Oğlum Ben Çocukken’, ‘Kızım Ben Çocukken’, ‘Babamın Sihirli Küresi’, ‘Babam Duymasın’, ‘Benim Babam Sihirbaz’ Adlı Eserlerinde Ergen ve Ebeveyn İlişkisinin İncelenmesi*” adlı sempozyum bildirisi;

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Medine Sivri tarafından “*Aytül Akal Şiirinin Çocuk Gelişimindeki Yeri*” adlı sempozyum bildirisi;

Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Medine SİVRİ ve Lisans Öğrencisi Berkant ÖRGÜN tarafından “*Aytül Akal’ın ‘Açıl Kapı Açıl’ Adlı Eserine Göstergebilimsel Bir Yaklaşım*” adlı sempozyum bildirisi;

İstanbul Acıbadem Türk Telekom İlköğretim Okulu Sınıf Öğretmeni Nevim METİN tarafından “*Aytül Akal’ın Eserlerine Çocuk Gözüyle Bakış*” adlı sempozyum bildirisi;

Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sınıf Öğretmenliği Bölümü, Büşra SALTİK tarafından “*Aytül Akal’ın ‘Rengini Arayan Top’ Adlı Eserinde Eğitsel İletiler*” adlı sempozyum bildirisi;

İnönü Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Kader SÜRMEİ ve Milli Eğitim Bakanlığından Ziya SÜRMEİ tarafından “*‘Babamın Sihirli Küresi’ Kitabının Biçimsel Yönden İncelenmesi*” adlı sempozyum bildirisi;

Kırıkkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü Öğretim Üyesi Dr. Deniz MELANLIOĞLU tarafından “*Estetik Dinleme Stratejilerinin Türkçe Dersinde Kullanımına İlişkin Bir Uygulama Örneği: Canı Sıkılan Çocuk*” adlı sempozyum bildirisi;

Trakya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, Alman Dili Eğitimi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Hikmet ASUTAY ve Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yabancı Diller Eğitimi Ana Bilim Dalı, Alman Dili Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı mezunu Ayşe ÇİFTÇİ tarafından “*Türk Çocuk ve Gençlik Yazınında Gelişen Fantastik Kavramı*” adlı sempozyum bildirisi;

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Arş. Gör. Hülya DEMİR tarafından “*Aytül Akal’ın 0-6 Yaş Düzeyi Öykü Kitaplarının İllüstrasyonlarına Pedagojik Bir Bakış: Resim- Metin İlişkinin Sanat-Eğitimsel Açıdan İncelenmesi*” adlı sempozyum bildirisi.

Yukarıda belirtilen bilimsel çalışmaların dışında Aytül Akal tarafından keleme alınan eserleri konu edinen ve elektronik kaynaklar taranarak ulaşılan birçok makale mevcuttur. Bunlar:

Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Bölümü öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr Türkan KUZU tarafından “Aytül Akal’ın Masallarıyla Çocuklarda Demokrasi Eğitimi” adlı makale;

Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Yabancı Diller Bölümü öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr Türkan KUZU tarafından “Aytül Akal’ın Masallarıyla Çocukta Çevre Bilince Geliştirme” adlı makale;

Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Öğretim Elemanı Dr. H. Ömer ADIGÜZEL tarafından “Aytül Akal’ın Çocuk Masallarına İç ve Dış Yapı Açısından Bakış” adlı makale;

Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi Sedat MADEN tarafından “Aytül Akal’ın Masallarında Anlatım Bozuklukları” adlı makale;

Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Hülya Yazıcı OKUYAN ve Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü Arş. Gör. Yasemin Gül GEDİKOĞLU tarafından “Aytül Akal’ın Çocuk Kitaplarında Çevre Bilinci ve Duyarlılığı” adlı makale yazılmıştır.

Bu makalelerden başka dikkati çeken bir diğer kaynak ise Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Medine SİVRİ ve Bilkent Üniversitesi, Türk Edebiyatı Bölümünde Yüksek Lisans Öğrencisi Berkant ÖRKÜN tarafından 2014 yılında kaleme alınan “Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Göstergebilimsel Bir Uygulama: Aytül Akal” adlı kitaptır.

1.2 Problem Durumu

- 1) Masalların değer aktarımı ve değerler eğitimine katkısı
- 2) Aytül Akal’ın tüm masallarında değer aktarımı yapıp yapılmadığı
- 3) Aytül Akal’ın masallarında en çok yer verilen değer

- 4) Aytül Akal'ın masallarındaki değerlere yönelik görüşleri
- 5) Aytül Akal'ın masalları değerler eğitimine katkısı
- 6) Aytül Akal'ın masallarında kullandığı birtakım sembollerin değerler eğitime katkıları ve Aytül Akal'ın bu konudaki görüşleri

1.3 Sayılıtlar

Bu araştırmada Aytül Akal tarafından kaleme alınan ciltli ve tek tek basılan elli sekiz masalın 2012 yılında bir arada toplandığı “Masal Masal” kitabı incelenmiştir. İncelenen kitabın Aytül Akal'ın o zamana kadar yazılmış bütün masalları ayrıntılı ve eksiksiz bir şekilde ele aldığı varsayılmıştır.

1.4 Sınırlılıklar

Çalışma, Aytül Akal tarafından kaleme alınan 58 masal ile sınırlı tutulmuştur. Bu 58 masal 2012 yılında yayımlanan “Masal Masal” adlı kitapta yer almaktadır. “Masal Masal” adlı kitapta yer alan masallar şunlardır: “Geceyi Unutan Çocuk”, “Geceyi Unutan Fil”, “İp Bacaklı Uzaylı Çocuk”, “Ben Büyükm”, “İnatçı Çocuk”, “Uyumak İstemeyen Zürafa”, “Küçük Kertenkele”, “Meraklı Uzay Çocuğu”, “Fasulye Motorlu Uçan Daire”, “Suda Oynamayı Kim Sevmez?”, “Karanlıktan Korkan Çocuk”, “Dağınık Çocuk”, “Canı Sıkılan Çocuk”, “Canı Sıkılan Aydede”, “Işıkları Dolaşan Çocuk”, “Şımarık Fil”, “Park Yiyen Robot”, “Küçük Anne”, “Cadı Burunlu Fabrika”, “İki Kavgacı Ağaç”, “Sinderella Olmak İsteyen Çocuk”, “Üç Uçan Çocuk”, “Kardeş İsteyen Çocuk”, “Nerden Çıktı Bu Kardeş?”, “Ormandaki Apartman”, “Denizin Altını Merak Eden Vapur”, “Çikolata Çocuk”, “Gezmeyi Seven Ağaç”, “Yatağın Altındaki Harfler”, “Eğlence Ülkesini Arayan Dinozor”, “Yaşlı Çocuk”, “Kimin Yatağı Uçuyor?”, “Sabahı Boyayan Çocuk”, “Bütün Oyuncaklar Benim”, “Bana Bir Rüya Ver”, “Kızamık Olan Fil”, “Rengini Arayan Top”, “Terlikleri Kim Giyecek?”, “Buruşuk Kâğıt Parçası”, “Uzaylı Çocuğun Ödevi”, “Üç Sihirli Öpücük”, Soru Balonları”, “Masalları Arayan Çocuk”, “Masalını Arayan Ejderha”, “Büyük Yatakta Kim Yatacak?”, “Üç Gözlü Çocuk”, “Yaramaz Trafik Lambası”, “Çöp Kafalı Çocuk”, “Kitap Perisi”, “Reklamları Çizen Çocuk”, “Işığını Yitiren Yıldız”, “Bu Dünya Kimin?”, “Dilek Ağacı”, “Dünyanın En Güzel

Ağacı”, “Ormanın Renkleri Kimde?”, “Ormanın Yeni Komşuları”, “Ben Ne Olacağım?”, “Ben Ne Zaman Büyüyeceğim”. Yazarın Diğer eserleri incelemeye alınmamıştır.

Ayrıca çalışma üç temel beceriden (bilişsel, duyuşsal, psiko-motor) duyuşsal becerileri ölçmeye yönelik olarak sınırlandırılmıştır. Yani yukarıda sözü edilen 58 masal, eğitimin en önemli yapı taşlarından olan ve 2006 yılından itibaren önemi daha da vurgulanan değerler eğitimi açısından incelenmiştir.

Son olarak çalışma, zaman açısından 2015-2016 yılları ile sınırlı tutulmuş, 2016 yılından sonra kaleme alınan eserler ise tezin içeriğine yansıtılmamıştır.

1.5 Tanımlar

Çocuk Edebiyatı, “Çocuğu yarına, geleceğe hazırlayan, hayatın sürprizleri ve zorlukları karşısında azmi ve çabalamayı, sonuçta da başarmayı öğreten bir edebiyat ürünü.” şeklinde ifade edilir. (Toz, 2013, s.227). “Masal, nesirle söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlardan ve törelerden bağımsız, tamamıyla hayal ürünü, gerçekle ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan kısa bir anlatıdır.” (Boratav, 2014, s.85). Değer, grup veya toplumun, kişilerin, örüntülerin ve diğer sosyokültürel nesnelerin önemliliğini değerlendirmeyi sağlayan ölçütlerdir.” Fichter, 2015, s.166). TDK Türkçe Sözlükte (2011, s.761) “Eğitim, çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme, terbiye” olarak tanımlanır. Değerler eğitimi ise, Yaman (2014, s. 18) şöyle tanımlar: “Sahip olunan değerler, bireyin gelecekteki kişiliğini, bakış açısını, davranışlarını, hatta hayatını belirleyecek etkenler olduğu için, bireyin belli başlı değerlerin farkına varması, gerekli değerlerin kazanılması, yeni değerlerin kazanılması, yeni değerler benimsemesi; bütün bu değerleri kişiliğinin temel taşları haline getirerek davranışa dönüştürmesi gerekir. Neredeyse hayat boyu devam eden bu değer kazanma/ kazandırma süreçlerine “değerler eğitimi” denilmektedir.”

II. BÖLÜM

KAVRAMSAL ALAN

2.1 Çocuk ve Edebiyat

Çocuk ve edebiyat birbirinden uzak kavramlar değildir. Edebiyat kavramının insanlık tarihiyle beraber var olduğu düşünülürse çocuk edebiyatı tarihinin de çok eskilere dayandığı söylenebilir. Bu cümleden yola çıkılarak ilk olarak çocuk ve edebiyat kavramlarına açıklık getirilecek, daha sonra da çocuk edebiyatına neden gereksinim duyulduğu konusuna değinilecektir.

2.1.1 Çocuk Kavramı

Türkçe Sözlükte (TDK, 2011, s.556) çocuk sözcüğü:

1. Küçük yaştaki erkek veya kız.
2. Soy bakımından oğul veya kız, evlat.
3. Bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız, uşak.
4. Genç erkek şeklinde tanımlanmaktadır.

Yörükoğlu (2007, s.13) çocuk kavramını, gelişen bir insan yavrusu, olgunlaşmamış, “reşit” sayılmayan küçük yurttaş şeklinde ifade etmektedir. Çocukluğu ise üst sınırı belirsiz bir çağ olarak nitelendirmektedir.

Yukarıdaki tanımlardan da görüldüğü üzere çocuk kavramı, herkes tarafından kabul edilen mutlak ifadeleri içermektedir. Çocuğu kişisel bir bakış açısıyla, gerek gözlem gücüne dayanarak gerekse soyut ölçütlerle anlatabilmek ya da tanımlayabilmek de mümkündür.

Aytül Akal 18/08/2015 tarihinde elektronik ortamda yapılan ve özel arşivimde bulunan röportajında “çocuk” kavramına bir masalci gözüyle bakar ve

çocuğu şu cümlelerle değerlendirir: “Çocuk mutluluğu en saf haliyle yaşayan bir peri... Hesapsız seven, içgüdüsel bir güvenle minik kollarını boynunuza bir daha hiç çözmeyecekmiş gibi dolayan; yaşlandığımızı, eskidiğinizin hiçbir zaman farkına varmadan, sizi dünyanın en güzel, en vazgeçilmez varlığı sanan bir melektir.”

0-2 yaş arası dönem bebeklik dönemi olarak kabul edilmektedir. Çocukluk çağı ise genel olarak ilk çocukluk ve son çocukluk dönemi olarak ikiye ayrılmaktadır. Birleşmiş milletler ise bebeklik döneminin bitiminden itibaren on sekiz yaşına kadar bireyleri çocuk kabul eder. Yukarıda da belirtildiği gibi bu dönemde kişiler pek çok yönden gelişmeye başlarlar. Bu gelişimin sağlıklı bir şekilde tamamlanabilmesi için bireyin ihtiyaçlarının karşılanması gerekir. Bu doğrultuda her çocuğun fizyolojik ihtiyacı olduğu kadar duygusal ihtiyacının da göz önünde tutulması gerekir. Kuşkusuz duygusal ihtiyaçların karşılanmasında edebiyat önemli bir araçtır. Bu görüşlerden yola çıkarak biz de edebiyat tanımını ve çocuk edebiyatı kavramını ele alacağız.

2.1.2 Edebiyat Nedir?

TDK Türkçe Sözlüğünde (2011, s.754) edebiyat: 1.Olay, düşünce, duygu ve hayallerin dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirmesi sanatı, yazın (II), gökçe yazın 2. Bir bilim kolunun türlü konuları üzerine yazılmış yazı ve eserlerin hepsi literatür olarak tanımlanmaktadır.

Edebiyat kelimesinde yer alan “**e d b**” sözcüğün kökeninin “**edeb**” olduğunu göstermektedir. Arapça kökenli “**edeb**” sözcüğü ise “iyi huy, iyi ahlak, terbiye” anlamlarına gelmektedir. O halde edebiyatın kişilere iyi ahlakı öğrettiği, bireyleri eğitip terbiye ettiğini söyleyebiliriz.

Edebiyat toplumların yaşam şekilleri düşünüş tarzı gibi konularda bilgi verici bir özelliğe sahiptir. Kısacası toplumların geçmişine ışık tutar. Güzel ve Torun (2010, s.22) da edebiyatın sadece estetik yönüyle ele alınmaması gerektiğini savunurlar. Çünkü edebiyat aynı zamanda içinden çıktığı toplumun kültürünü hem çağdaşı olan toplumlara hem de gelecek nesillere aktarmada bir araç olma özelliği taşımaktadır. Her toplumun kendine özgü edebiyatı vardır. Gerek konu gerek üslup

bakımından içinden çıktığı toplumdaki izler barındırır. Toz (2008, s.99) edebiyatın millî bir karakter taşımasını dile bağlar ve dilin de ait olduğu milletin ortak değeri olduğuna ve dolayısıyla edebiyatın da dile dayandığı için millî bir özellik ve kimlik taşıdığına dikkati çeker.

Edebiyatın toplumsal ve bireysel olmak üzere iki boyutu vardır. Yani edebiyat bireylere tutulmuş aynadır ve bu ayna o kadar büyüktür ki sadece kişiye kendini göstermekle kalmaz, aynı zamanda kişinin kendini konumlandığı veya konumlandırmak istediği çevreyi ve bu çevredeki diğer bireyleri de gösterir. Öyle ki Sivri ve Örkün (2014, s.13) edebiyat ve sanatın insan denilen varlığın, hem kendini tanıması ve anlamlandırmasında hem de başkalarını tanıyıp kendini gözden geçirmesinde, kendini ve başkalarını tanıdıkça yaşamını bir birey olarak ve layık olduğu şekilde bilinç içerisinde sürdürmesinde en önemli araçlardan biri olduğunu dile getirirler.

2.1.3 Çocuk Edebiyatı Nedir?

Çocuklar edebiyatla çok küçük yaşlarda tanışır. Daha bebeklik döneminde annelerinin ya da büyüklerinin söylediği ninnilerle edebiyatın sihirli kapısı aralanır. İleriki yaşlarda ise dinlenen masallarla hayal dünyasının sınırsızlığına açılır bu kapı. Hayallerini bir ömür boyu yanında taşımayı öğrenen çocuk zaman içinde daha farklı türlerle de tanışır. Bu açıdan baktığımız zaman aslında çocuk edebiyatı kavramı da insanoğlunun varoluşuyla paralel gelişen bir olgudur. Ancak çocuğun ayrı bir birey olarak kabul görmesi çok sonralara denk gelir.

Çocuk edebiyatı ürünlerinin hem didaktik hem de eğlendirici yönü göze çarpmaktadır. Çocuk edebiyatının öğreticilik boyutuna dikkat çeken Toz (2013, s.227) çocuk edebiyatını, “Çocuğu yarına, geleceğe hazırlayan, hayatın sürprizleri ve zorlukları karşısında azmi ve çabalamayı, sonuçta da başarmayı öğreten bir edebiyat ürünü.” şeklinde ifade eder. Birleşmiş milletler bireyleri on sekiz yaşına kadar çocuk kabul eder. Bu açıdan bakıldığında çocuk edebiyatının ilk çocukluk, son çocukluk ve ergenlik dönemlerini içine alan bir edebiyat olduğu söylenebilir. Çocuk edebiyatı, çocukları duygusal ve zihinsel yönden geliştirir, onlarda estetik zevk ve şuurun oluşmasını sağlar.

Çocuklar için ayrı bir edebiyata ihtiyaç var mıdır yok mudur, tartışması bugün dahi devam etmektedir. Çocuk edebiyatı ister müstakil bir edebiyat olarak kabul edilsin ister edilmesin çocuğa görelilik ilkesinin her zaman göz önünde bulundurulması gerekir. Nitekim Şimşek (2008, s.2) de çocuk edebiyatının temel kaygısının kullanılan dil ve temalar bakımından ‘çocuğa görelilik’ ilkesi olduğunu vurgular.

Gürel (2014, s.18) de çocukların ruhî özelliklerine göre seçilmiş, sanat değeri olan eserlerden çocuğun dünyasına girebilenlerin çocuk edebiyatı olarak nitelendirilmesi; doğrudan çocukları hedef alarak yazılmasa da çocuğa göre, yani onun ruhsal yönünü, beklentilerini dikkate alan eserlerin yazılması gerektiğini ortaya koyar.

Çocuk edebiyatının sadece belirli yaş aralıklarına hitap etmesini değil de kendini çocuk olarak hisseden insanlara da yönelik olması gerektiğini ifade eden edebiyatçılar da vardır. Örneğin Oğuz (2008, s. 139) çocuk edebiyatı, yalnız kuru bir şekilde çocuğa değil, çocuksu olana adanmış bir yazarlık biçimi olduğunu ve çocuk edebiyatı yazarının, yalnız anlattığı çocuğu değil, her yaştan insanın içindeki çocuğu düşünmek zorunda olduğunu savunur.

Çocuk edebiyatının tanımıyla bu işlevlerini sentezleyen, çocuk edebiyatını daha geniş çerçeveden ele alan Şirin (2007, s.42) çocuk edebiyatının temel kaynağının, çocuk ve çocukluk olduğunu belirtir ve bu edebiyatın çocuğun algı, ilgi, dikkat, duygu, düşünce ve hayal dünyasına uygun; çocuk bakışını ve çocuk gerçeğini yansıtan; ölçüde, dilde, düşüncede ve tiplerde çocuğa göre içeriği yalın biçimde ve içtenlikle gerçekleştiren; çocuğa okuma alışkanlığı kazandırması yanında edebiyat, sanat ve estetik yönden gelişmesini sağlayan, çocuğu duyarlı biçimde yetişkinliğe hazırlayan bir geçiş dönemi edebiyatı olduğuna dikkat çeker.

Kısacası, çocuk edebiyatı çocuğu hem estetik yönden hem de söz varlığı açısından geliştiren, hem eğitici hem de eğlendirici unsurlar taşıyan, çocuğun kendisini ve çevresini tanımaya katkı sağlayan, hayal dünyasını genişleten, bunu yaparken de çocuğun ilgi, istek ve gelişim özelliklerini dikkate alan, sadece çocukların değil yetişkinlerin de okumasını amaçlayan ürünlerin toplamıdır.

2.1.4 Çocuklar İçin Edebiyata Niçin Gereksinim Vardır?

Çocuklar dünyaya kâşif olarak gelirler. Bitmek tükenmek bilmez merak duygularıyla insanları, olayları, durumları keşfetmeye başlarlar. Hem öğrenmek isterler hem de eğlenmek. Bu yolculukta edebiyat çok önemli bir yol göstericidir. Çocuğu bilişsel ve duyuşsal yönden aydınlatan bir ışıktır adeta.

Oğuzkan (2013, s.5) normal bir büyüme ve gelişme gösteren çocuğun doğal ihtiyaçları yanında birtakım ruhsal ihtiyaçlarının olduğunu ve bunların öz bakımından hiç değışmeden sürüp gideceğini belirtir. Bu ihtiyaçları karşılamada da sözlü ve yazılı eserlerin payının büyük olduğunu dile getirir. Dursunoğlu (2013, s.33) ise çocuk edebiyatıyla ilgili şu ifadeleri kullanır: “6 yaşıyla birlikte hayal gücü iyice zenginleşen çocuklara edebiyattan daha iyi hitap eden ne olabilir? Başka hayaller, başkalarının hayalleri... Çocuk bunlarla edebiyat ikliminde zevkli yolculuklara çıkacaktır”

Çocuk edebiyatı ürünlerinin çocukların zihinsel yönden gelişmesini sağladığı da söylenebilir. “On bir yaşlarına kadar somut düşünen çocuk, soyut düşünceye yaklaştığında karşısında sembollerle kurulu bir dünya bulur. Edebiyattaki semboller, kimi zaman hayatta var olan somut öğelere karşılık olarak üzere üretilmişlerdir. Bu karşılıkları ve ilişkileri kavramaya çalışmak, çocukta bilişsel gelişimi hızlandırır” (Şimşek, Yalçın ve Yakar, 2011, s. 39)

Toz (2008, s. 99) çocukların edebiyat eserlerine neden ihtiyaç duyduklarını şu noktalarda toplar:

1. Edebiyat, insan ruhunu kötülüklerden arındırır, tazeler, canlandırır ve insana yaşama azmi verir.
2. Edebiyat çocuğun hayatı tanımasını ve keşfetmesini sağlar, onu yaratıcı olmaya iter.
3. Edebiyat, çocuğun kendisini tanımasına yardımcı olur ve ona rehberlik eder.
4. Edebiyat, insanı (çocuğu) eğlendirir ve eğlendirirken de ona hoşça vakit geçirir.

5. Edebiyat, edebi eserler marifetiyle çocuğun ana dilini ve onun güzelliklerini en iyi şekilde tanınmasına imkân verir.
6. Edebiyat, çocuğun estetik- güzellik ihtiyacını karşılar.
7. Edebiyat çocuğu geleceğe hazırlar, hayatın sürprizleri ve zorlukları karşısında yapması gerekenleri ve bu zorluklar karşısında azmi, çabalamayı, sonuçta da çocuğa başarmayı öğretir.

2.2. Masalın Tanımı

Masal, TDK Türkçe Sözlükte (2011, s. 1630) şu şekillerde tanımlanmaktadır:

1. Genellikle halkın yarattığı, hayale dayanan, sözlü gelenekte yaşayan, çoğunlukla insanlar, hayvanlar ile cadı, cin, dev, peri vb. varlıkların başından geçen olağanüstü olayları anlatan edebi tür.

2. *mec.* Boşuna söylenmiş söz.

Osmanlıca sözlükte masal kelimesi “mesel” olarak karşımıza çıkmaktadır ve şu anlamları içermektedir: Örnek, benzer, numune. 2. Dokunaklı ve manalı söz. 3. Terbiye ve ahlâka faydalı olan hikâye. Darb-ı mesel: Atasözü (Devellioğlu, 2006, s.625). Peki, masal kelimesi niçin mesel olarak kullanılmıştır? İbrahim Kıbrıs (2010, s.78) insan yaşantısından yola çıkarak oluşturulan masalların örgün eğitim kurumlarının olmadığı dönemlerde eğitim aracı olarak kullanıldığını, büyüklerden küçüklere aktarılan yaşam deneyimi örneklerinden oluştuğu için “örnek” anlamına gelen “mesel” kelimesiyle adlandırılmış olabileceğini savunur.

Masalın Anonim Halk Edebiyatı mahsullerinin en yaygın olanlarından biri olduğunu belirten Elçin (1986) masalların gerek başka dillerde gerek Türk lehçelerinde farklı kullanımlarının olduğunu şu şekilde ifade eder:

Bu mahsullere ad olarak verdiğimiz kelime Habeşçe “mesl”, Ârâmice “maslâ” ve İbrânicedeki “mâsâl”dan, Araplara “mesel, mâsal” şekli ile mukayese ve karşılaştırma mânâsıyla geçtikten sonra Türkçeye mal olmuştur. Birçok yazarlar tarafından “hikâye, efsâne; menkıbe, kıssa, fabl, atalar sözü, tekerleme vb” karşılığında kullanılmış, düşünülmüş ve tespit edilmiş olan masal bazı Türk boylarındaki lehçe ve ağızlarda ayrı ayrı isimler almaktadır. Çuvaş Türklerinin “hallap”, Kazakların, Kırgızların, Kazanlıların “ertek, ertegi”, Teleutların “çorçek”

ve Doğu Türkistan Türklerinin aynı kökten “çoçek” deyimini kullandıkları bilinmektedir. (s. 368)

Masallar hem eğitcilik hem de eğlendirme işlevi bulunan bir türdür. Toplumsal normlar hayal dünyasının sınırsızlığı içinde çocuklara sunulur. Masallarda toplumun inançları, gelenekleri, görenekleri, kısacası ortak değerleri aktarılır. İnanç, gelenek ve görenekler olabildiğince soyut kavramlardır. Masallar bu kavramları çocuklara aktarırken sembollerden yararlanır ve çocuklar için somut hale getirir.

Masallarda inandırıcılık önemli midir? Bu noktada iki farklı görüş dikkatimizi çekmektedir. Boratav (2014, s.85) masalı “Nesirle söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlardan ve törelerden bağımsız, tamamıyla hayal ürünü, gerçekle ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan kısa bir anlatı” olarak tanımlar. Yani ona göre masallar, dinleyicileri inandırma gayesinde değildir. Ancak Sakaoğlu (2012, s.2) bu düşüncenin tam tersini savunur. Ona göre masallar her ne kadar hayal mahsulü olsalar da dinleyicileri inandırabilen sözlü anlatım ürünleridir.

Masalı gerçeklikte uzak bir tür olarak kabul eden edebiyatçılarımız olduğu gibi masalların gerçek-hayal çizgisinde geliştiğini savunan, hatta gerçekliğin tezahürü olduğunu ifade edenler de vardır. Söz gelimi, Güzel ve Torun’a (2010, s.168) göre masal, “İnsanın gerçekle, gerçeküstünü harmanlayıp, olmasını hayal ettiği dünyada, geçmişte belirsiz bir zamanda, sıradan insanların çoğu kez gerçeküstü güçlerle donanıplağan veya olağanüstü varlık ve olaylarla mücadelesinin anlatıldığı hikâyelerdir.” Bu açıdan bakıldığında masallarda gerçek ve olağanüstünün iç içe geçtiği, sınırlarının ortadan kalktığı söylenebilir. Masallarda didaktik bir anlatım söz konusudur ve masallarda anlatılanlar öğüt verici bir niteliktedir.

Kaya (2010, s.493) da masalların gerçeklikten doğduğu düşüncesinden yola çıkarak masalı, “Hadiseleri muhayyel bir dünyada cereyan eden, kahramanları insan ve kimi zaman da hayvan ve olağanüstü varlıklar olan, dinleyenleri eğlendiren ve bu arada eğiten, gerçeği birtakım remz ve sembollerle gerçeküstü kalıplara sokarak yansıtmaya çalışan mensur anlatım türü.” şeklinde tanımlar.

İster gerçekliğe dayansın isterse gerçekten tamamen bağımsız olsun masalların olay, yer, zaman, kişi ve varlık kadrosuyla çocukları bambaşka bir dünyayı keşfe çıkardıklarını kabul etmek gerekir. Çocuğun çıktığı bu yolculukta yer

ve zaman kavramı yoktur ve dümen hayalin sınırsızlığına çevrilmiştir. Kurnaz (2004, s.383) da masalı “Hayal ürünü kişi veya varlıkların, bilinmeyen bir yer ve zamanda başlarından geçen olağan ve olağanüstü olayların anlatıldığı anonim halk edebiyatı türü” olarak tanımlamaktadır. Tezel (2009, s.8) ise “Olayların geçtiği yer ve zamanı belirli olmayan, peri, dev, cin, ejderha, arap bacı vb. kahramanları, belirli kişileri temsil etmeyen hikâyedir” şeklinde ifade etmektedir. Bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere masalarda yer, zaman ve kişiler hayal mahsulleridir.

2.2.1 Masalların Kaynakları

Macar araştırmacı Ignács Kúnoş (2001, s.94) masalları kaynak bakımından ikiye ayırmıştır: “...Bütün dünya masallarının iki aslı var: biri, Orta Asya’daki eski Hindistan’da, öbürü de her milletin kendisine ait düşünüşünde.”

Saim Sakaoğlu (2012, s. 5) “Masal Araştırmaları” adlı kitabında masalın kaynakları ile ilgili çeşitli sınıflandırmalar olduğunu ve bu sınıflandırmalardan birinin Gedeon Huet’e ait olduğunu ifade eder.

Sakaoğlu’nun belirttiği üzere Gedeon Huet’in sınıflandırması aşağıdaki gibidir:

- A. Tarih öncesi görüş (Kablettarih Nazariyesi)
- B. Tarihî görüş (Tarihî Nazariye)
- C. Etnografik Görüş (Etnografik Nazire)

Gülyüz (2003, s. 182-183) T. Benfey’in de yaptığı çalışmalarla masalların kökenine dair birtakım tezler öne sürdüğünü ifade eder: T. Benfey “Asıl Halk Masalları” adlı çalışmasında masalların kökeninde Budizm’in yattığını söyler ve daha sonra, masalların Moğol ve Türkler aracılığıyla Avrupa’ya yayıldığı söylenir.

Umay Günay (1998) masalların kaynakları hakkında araştırmalar yapmış ve bu konuda ileri sürülen görüşleri şu şekilde özetlemiştir:

Masalın muhtevası, şekli, kaynağı ve yayılışı ile ilgili teorilerin öncüsü Wilhem Grimm’dir. 1856 yılında kardeşiyle beraber hazırladıkları “Kinderund Hausmarchen” Çocuk ve Ev Masalları isimli Almanca kitabın önsözünde masalların kaynağı konusunda iki görüş ileri sürmüştür. Hint-Avrupa dil dâiresine giren

milletlerin masalları, tespit edilemeyen bir tarihî devrin mirasıdır. Masallar eski mitlerin kesin olarak açıklanmasıyla anlaşılabilir.

W. Grimm'in görüşlerinden hareketle masalların kaynağı konusunda iki yeni teori geliştirilmiştir. Mitolojik görüş, masalları ve mitleri, Hint-Avrupa mitolojisinin devamı olarak kabul etmiştir.

Masallardaki olayları, güneşin doğuşu batışı, fırtına gibi tabii olaylara bağlı olarak açıkladıklarından Güneş mitolojistleri lâkabıyla da tanınmışlardır. Hindoloji görüşü ise masalların kaynağının Hindistan olduğunu ve masalların üç yolla batıya taşındığını ileri sürmüştür.

1- Masalların bir bölümü X. yüzyıldan önce sözlü gelenekte batıya gelmiştir. 2- Bir grup masal X. yüzyıldan sonra İslamî tesirle Bizans, İtalya ve İspanya yoluyla Avrupa'ya taşınmıştır. 3- Budist malzeme ise Moğollar vasıtasıyla Çin ve Tibet'ten Avrupa'ya taşınmıştır.

Bu iki görüşe gösterilen tepki sonucunda ortaya çıkan antropolojik görüş masalların kaynağı olarak Hindistan'a tanınan önceliği reddederek yeni bir teori ileri sürmüştür. Masalların tek kaynağı yoktur. Aynı kültür seviyesindeki insanların ortak inanç ve âdetlere sahip olduklarından hareketle masalların farklı yerlerde birbirine benzer olarak ayrı ayrı meydana geldiklerini benimsedi.

Kültürlerin paralel gelişmeleri sonucunda benzer masalların ortaya çıktığını, tek kaynakla göçle yayılmanın söz konusu olmadığını savundu. Tarihî, coğrafi metod veya Fin metodu adıyla tanınan görüş ise her masalın kendine has bir hayat hikâyesi olduğunu kabul etmektedir. Masal varyantlarının coğrafi yayılış ve tarihî sıralamalarından yararlanarak her masalın kaynağının tek tek araştırılması görüşünü ileri sürdü ve uyguladı" (s.425-426).

Neden Hindistan? Masalların bu coğrafyada ortaya çıkmasının sebebi nedir?

Cemil Meriç (1987, s.4) bunun sebebinin o bölgedeki yaşam tarzına bağlar. Köyden köye dolaşarak hikâyeler anlatan dervişler ve dilencilerin halk tarafından ilgiyle karşılanması, ruhların göçü inancı gibi unsurlar da masalı kanatlandırmıştır. Böylece Hindistan masalları hayatının merkezine koymuştur ve dolayısıyla da Hint politik hayatını masallara göre şekillendirmiştir. Daha doğrusu politikayı "balıkların kanunu" olarak adlandırdıkları masallardan öğrenmişlerdir.

Bu teorilerin dışında masalların ortaya çıkışını konusunda farklı görüş ileri sürenler de olmuştur. Psikanalitik Kuramın kurucusu Freud ve onun yolundan gidenler masalların var olmasını bilinçaltı unsurlara bağlarlar. Seyidoğlu (1987) Freud ve taraftarlarının masalın ortaya çıkışıyla ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade eder:

Freud ve taraftarlarına göre masallar baskı altına alınmış isteklerin rüya şeklinde ortaya çıkmasıdır. Carl Jung'a göre tarihten çok önceki dönemlerde insanların uğradığı tehlikeler, sıkıntılar, korkular onların şuur altlarına itildi. Daha sonra bunlar

arşetipler halinde insanlığın şuuru üstüne çıktılar. Bu arşetipler mitleri meydana getirdi, bu mitlerden de masallar meydana gelmiştir.(s. 126)

2.2.2 Masalların Sınıflandırılması

Yapılan uluslararası masal kataloglarında masalları çeşitli gruplara ayırmışlardır. Aça ve Ercan (2005, s. 125-126) masalları tasnif denemelerinden ilkinin Antti Aarne'e ait olduğunu ifade eder. Aarne (1910) masalları üç kısma ayırmıştır:

1. Hayvan Masalları
2. Asıl Masallar
3. Fıkralar

Masal sınıflandırılmasıyla ilgili en yaygın tasnifin sahibi olan Thompson'un, bugün de kabul edilip uygulanan beşli sınıflandırması Saim Sakaoglu tarafından "Gümüşhane Masalları" adlı kitapta aktarılmıştır (Akt. Thompson, 1964'ten, Sakaoglu, 1973, s. 72):

1. Hayvan Masalları
2. Asıl Halk Masalları
3. Güldürücü Hikâyeler, Nükteli Fıkralar
4. Zincirlemeli Masallar
5. Sınıflamaya Girmeyen Masallar.

1953 yılında Wolfram Eberhard-Pertev Nâili Boratav, "Typen Türkisher Volksmarchen" Türk Masalları Tip Katalogunu yayınlamışlardır. 378 Türk masal tipini ihtiva eden bu çalışma Türk masal motiflerini ve tiplerini sınıflandırarak tanıtmak yanında diğer milletlerin masal motif ve tipleriyle karşılaştırılmasına imkân sağlamıştır (Günay, 1998, s.427). Ancak Boratav (2014, s. 106-107) katalog yayına verildikten sonra derlenen ya da yayınlanan masallar arasından yeni tipler elde edildiğini; örneğin *Az Gittik Uz Gittik* masal kitabında bir anlatmasını yayımladığı "Gögsü Kınalı Serçe" masalının milletlerarası katalogda yer olmadığını ifade etmiştir. Bugün tip sayısının 500'ü aştığını açıklayan Alptekin (2002, s.57-58) Eberhard-Boratav tip tasnifini şu şekilde aktarmıştır:

<i>Masal Tipinin İsmi</i>	<i>Tipin hangi numaralar arasında olduğu</i>
Hayvan Masalları:	1-22
Hayvan – İnsan:	22-23
Hayvan veya Bir Ruh İnsana Yardım Eder:	34-82
Tabiatüstü Bir Ruh veya Hayvanla Evlenme:	83-109
İyi Ruh veya Evliyalarla Yaşama:	110-122
Kaderin Hâkimiyeti:	123-142
Rüya:	143-145
Kötü Ruhlarla Yaşama:	146-168
Sihirbazlar:	169-184
Bir Kız Sevgili Bulur:	185-196
Bir Erkek Sevgili Bulur:	197-222
Fakir Kız Zenginle Evlenir:	223-238
Kıskançlık ve İftira:	239-255
Hor Görülen Koca Kahraman:	256-258
Zina ve Baştan Çıkarma:	259-280
Acayip İcraat ve Olaylar:	281-289
Acayip Davalar:	290-301
Realist Masallar:	302-310
Acayip Tesadüfler:	311-316
Komik Hikâyeleri:	317-322
Aptal, Tembel Erkekler ve Kadınlar	323-338
Hırsız ve Dedektif	339-349
Akıllı, Hilekâr veya Cimri Erkek veya Kadınlar	350-378

Tablo 2.1 Eberhard-Boratav Tip tasnifi (Akt. Alptekin, 2002, s. 57-58)

Kaya'nın (2010, s. 499-500) ifade ettiği üzere ise Warren Walker ve Ahmet Edip Uysal da Türk masallarını tasnif etmişlerdir. Bu tasnif şu şekildedir:

1. Tabiatüstü masallar,
2. Şaşırtıcı ve hünerli masallar,
3. Mizahi masallar,
4. Ahlakî Masallar,
5. Köroğlu,
6. Dini küçük düşürücü masallar,
7. Fıkralar.

16. yüzyılda Lâmiî'nin yazmaya başlayıp daha sonra ağırbaşlılığına yakıştıramadığı için yazmaktan vazgeçtiği, daha sonra da oğlu tarafından tamamlanan *Latâ'if* adlı kitabın varlığından bahseden ve bu eserin Türk masalları araştırması için önemli bir kaynak olduğunu belirten Boratav (2009, s. 348) bu kitaptaki masalların yazarlar tarafından nasıl sıralandığını şöyle ifade etmiştir:

1. Çocuklar üzerine hikâyeler,
2. Deliler üzerine hikâyeler,
3. Çeşitli başka insanlar üzerine hikâyeler,
4. Karı-koca üzerine hikâyeler,
5. Hayvan masalları,
6. Cansız şeyler üzerine hikâyeler.

Yukarıda belirtilenler dışında da sınıflandırma çalışmaları olmuştur. Yalçın ve Aytaş (2014, s. 65-69) “Çocuk Edebiyatı” adlı kitabında Türk masallarını hayvan masalları, olağanüstü yaratık masalları, saf insan masalları, sihir, büyü ve olağanüstülüklerden söz eden masallar olarak dört başlık altında incelerken, Tezel (2009, s.13) yapısal özellikleri göz önünde tutulursa masalları matematik bir kesinlikle ayırmanın mümkün olamayacağını, ancak genel özellikler yönünden Türk halk masallarının “Hayalî Masallar” ve “Gerçekçi Masallar” diye iki kısma ayrılabilceğini ifade eder. Arıcı (2013, s.122-123) ise masalları iki şekilde inceler: 1. Hayvan Masalları 2. Asıl Masallar: Olağanüstü Masallar, Gerçekçi Masallar.

2.2.2.1 Hayvan Masalları: Kahramanı hayvan olan masallardır.”Kahramanlar şekil olarak tilki, ayı, kurt, kedi vb. görünümündedir. Davranış ve düşünce tarzları insan niteliklerine uygundur. Büyü ve sihirle hayvan kılığına giren insanlar, masal sonunda hayvan donundan kurtularak normal hayatlarına dönerler”(Günay, 1998, s.234). Bu masal türünde sembolleştirilen hayvanlar kişilerin olduğu gibi içinde doğduğu toplumun ortak düşüncesini de yansıtmaktadır. “Hayvan Masalları” adlı kitabında hayvan masallarının Batı dillerinde “animal tales”, “fabl”, “tiemärchen” gibi karşılıklarının olduğunu ifade eden Alptekin (2010, s. 15) hayvan masalları teriminin Türkçede daha çok Batı’daki biçimiyle yani fabl olarak bilindiğini ancak son zamanlarda bu kavram yerine hayvan masalları kavramının daha çok tercih edildiğini

vurgular. Alptekin burada her ne kadar hayvan masallarının fabl olarak bilindiğini ifade etse de hayvan masalları ile fablların birbirinden bağımsız olduğunu ifade edenler de vardır. Söz gelimi Yalçın ve Aytaş (2014, s. 65) fabllar ve hayvan masallarının farkını şu şekilde ortaya koyarlar: “Bu masallar toplumların istek, ihtiyaç ve değerlerinin, olduğu gibi değil de çarpıcı örneklerle anlatılmasında çok önemli bir yere sahiptirler. Bu bakımdan fabllardan ayrılırlar”.

2.2.2.2 Olağanüstü Masallar: “Olağanüstü masalların kişileri insanlarla, cinler, periler, devler, ejderhalar... gibi tabiat dışı varlıklardır. Hayvanlar, hayvan masallarında olduğu gibi insan rolünde değil, tabiat dışı araçlar durumundadır; çoğu kez de insan dışı varlıkların (cinlerin, perilerin) hayvan kılığında görünüşleridir” (Boratav, 2014, s. 90-91). Sadece Anka kuşu olarak da adlandırılan Zümrüdü Anka kuşu olağanüstü niteliklere sahiptir. Bu kuşun ölümsüz olduğuna inanılmakla beraber yılanlara karşı düşmanlığı olduğu bilinmektedir. “Zümrüdü Anka, yavrularını yılan ve ejderhadan kurtaran masal kahramanını çoğu kez yedi kat yer altı dünyasından yedi kat yeryüzüne taşıyan çok görkemli ve güçlü bir kuştur” (Günay, 1998, s.437).

2.2.2.3 Gerçekçi Masallar: “Gerçekçi masalların olayları ve kahramanları gerçeğe yakındır. Padişah, Keloğlan ve Köse en önemli gerçekçi masal kahramanlarıdır” (Arıcı, 2013, s. 122). Özellikle Keloğlan masal kahramanı olarak Türk kültürünü, değerlerini göstermek gibi önemli bir göreve sahiptir. Tezel (2009) Türk kültüründe Keloğlan tipinin nasıl bir öneme sahip olduğunu şu cümlelerle açıklar:

Türk'teki zekâ gücünü “Keloğlan” kadar temsil eden başka bir masal kahramanı gösterilemez. Yoksul bir karı kocanın veya yoksul bir kadıncağızın oğlu olarak görünen Keloğlan, küçüklüğüne rağmen yaşından ve boyundan, halinden ve tavırlarından hiç de umulmayan keskin bir zekânın veya akla gelmeyen kurnazlıkların, hilelerin yardımıyla düşmanlarını alt edebilir, hatta zengin olabilir. Kötülük yapan kimseleri kolayca saf dışı edebilir. Padişah da olsalar onlardan intikam alır. Adalet ve hakkaniyeti çokluk üstün kılar. Haksızlar, hırsızlar, zalimler, müstebitler, hatta devler, “Keloğlan”ın aklı, zekâsı, kurnazlığı ve hileleri karşısında her zaman yenilmeye mahkûmdurlar. Zalim ve adaletsiz padişahı tahtından indirip onun yerine kendisinin padişah olduğu da sık sık görülür. (s.17-18)

2.2.2.4 Fıkralar: “Fıkralar, kısa metinlerdir. Renk ve sayı formellerinin dışında kalıp ifadelere rastlanmaz. Eğer formel unsurlarına rastlanırsa bu anlatıcının masalı fıkra

ile karıştırmasındandır. Olağanüstü kahramanlar yoktur. Kahramanlar, günlük hayattan alınabilir. Fıkraların gerçekle ilgisi vardır.” (Alptekin, 2002, s.38)

2.2.3 Türk Masalları

Sözlü edebiyat ürünü olan masallar yukarıdaki masal araştırmacılarının da ifade ettikleri gibi toplumda eğitim aracı olmuş, özellikle okuma-yazma oranının düşük olduğu dönemlerde insanlar masalarda verilen mesajlarla yaşamlarına yön verebilmişlerdir. Masallar geleneklere göre şekillenebildiği gibi geleneğin şekillenmesinde de etkili rol oynamış, nesilden nesile zaman zaman değişikliklere uğrayarak aktarılmıştır.

Türk masallarıyla ilgili gerek yabancı gerek Türk araştırmacılar incelemelerde bulunmuşlardır. Saim Sakaoğlu (2012, s.25) Türk masalları üzerine yayınlanmış en eski derlemenin Fransa Kralı 16. Lui'nin çeviricisi ve sekreteri olan M. Digéon'a ait olduğunu belirtir. Digéon'un eseri iki cilttir. Birinci ciltte anlatmaya dayalı herhangi bir örneğe rastlanmazken beş masal metni bulunmaktadır. Bu masalardan üçü Türklere ikisi Araplara aittir. Masallar sırasıyla aşağıdaki gibidir:

- Halil (1-54)
- Alâeddin (55-120)
- Le Dervische (Derviş) (121-146)
- Le Cady le Volnar (Kadı ile Volnar) (147-160)
- Le Marchand de Chirvan (Şirvanlı Tüccar) (161-164)

Bu masalların 1, 3 ve 5 numaralıları bizim masallarımız olup uzunlukları oldukça farklıdır. Bu masallar sırasıyla şunlardır:

“ F. Wilhelm Radloff Cyrus Adler ile Allan Ramsey, İgnács Kúnos da Türk masallarını incelemiş ve derlemişlerdir.” (Yalçın ve Aytaç, 2014, s. 65; Sakaoğlu, 2012, s.27) Bu sayılan kişilerden özellikle İgnács Kúnos Türk halk edebiyatında önemli bir yere sahiptir. Türk ilinde “Folklor” ile masal türünün araştırmasının o döneme kadar hiç yapılmadığını, hiç nazarının dikkate alınmadığını belirten Kúnos (2001, s.112) derlediği dört ciltlik masalları çiçeklere benzetir. Bu çiçeklerin en çoğu

Rumeli ve İstanbul bahçelerinde açmıştır ve onları ilk koklayan Macar Türkolog Kúnos olmuştur.

Dünya edebiyatında olduğu gibi Türk edebiyatında da masalın belli bir gelişim süreci söz konusudur. Ana Britannicadaki (1987, s.403) bilgilere göre Hint, Arap ve İran kökenli masallar Türkler tarafından ilgi görmüş, çeviri ve uyarlama yoluyla Türkçeye kazandırılan *Kelile ve Dimne*, *Binbir Gece Masalları*, *Binbir Gün Masalları*, *Bahtiyarname*, *Kırk Vezir Hikâyesi*, *Yedi Âlimler Hikâyesi*, *Sinbadnâme*, *ile ferecbade*'ş-şiddetü yapıtlar, hem sevilerek okunmuş, hem de Türk halk masallarını konu ve motif bakımından çok etkilemiştir

“Türk kaynaklı masallar ise mesnevi tarzında 13. yüzyılda yazıldığı tahmin edilen *Dâstan-ı Ahmed Harami*; ünlü Türk hekimi İbni Sina'nın hayatı etrafında teşekkül eden *İbni Sina Hikâyeleri*; 1796'da Giritli Aziz Efendi tarafından kaleme alınan *Muhayyelât-Aziz Efendi* ve *Billur Köşk Masalları*'dır” (Güzel ve Torun, 2010, s. 170).

Cumhuriyet döneminde harf inkılâbı ve okuma yazma oranındaki artış kültürel anlamda da gelişmelerin önünü açmıştır. Hem konu hem de üslup bakımından edebiyatta da yeni bakış açıları ortaya çıkmıştır. “Bu dönemde Ziya Gökalp'ın bu konuda öncülük yapan çalışmaları olmuştur. O, bu çalışmalarını “*Altın Işık*” adlı kitabında toplamıştır” (Gürel, 2014, s.129). “Altın Işık”ta yer alan ve masal olarak kabul edilen eserler mensur, manzum ve mensur-manzum şeklinde kaleme alınmıştır. Bu masallar çocuklara milli tarih ve değerleri aşılama amacı taşıdığı için didaktik özellik taşımaktadır.

“... Bugünkü biçimde düz yazı olarak masallar, 1940'tan sonra çoğalmaya başlamıştır. Bu konudaki öncülüğü yapan kişi de “Bugünkü Dille Dede Korkut Masalları” adlı yapıtıyla Orhan Şaik Gökyay'dır (1939)” (Kıbrıs, 2010, s. 85-86).

Pertev Naili Boratav, Eflatun Cem Güney, Naki Tezel ve Mehmet Tuğrul'un derlemeleri ile Prof.Dr. Mehmet Kaplan'ın Atatürk Üniversitesinde Saim Sakaoğlu, Bilge Seyidoğlu ve Umay Günay'a yaptırdığı doktora tezleri bu alandaki diğer önemli çalışmalardır (Arıcı, 2013, s.120)

Masallar genellikle halkın yarattığı ve zaman içerisinde ağızdan ağza dolaşarak nesilden nesle aktarılmış sözlü edebiyat ürünleridir. Ancak edebiyatımızda belli bir kişi tarafından ortaya koyulan yapay nitelikli masallara da rastlamaktayız.

Yapay nitelikli masalların belli başlı temsilcileri vardır. Gürel, Temizyürek ve Şahbaz (2007) bu temsilcileri şu şekilde aktarırlar:

Yapay nitelikli masal yazımında öncülük İbrahim Zeki Burdurlu, Cahit Uçuk ve Oğuz Tansel'dedir. 1970'ten sonra, yoğun bir yapay nitelikli masal yazımı görülmüştür. Bu dönemden, Ahmet Uysal, İsmail Sivri, Ahmet Kahraman, Yaşar Kemal, Erol Toy ve Ülkü Tamer dikkati çeken isimlerdir. 1980 sonrasında ise Gülten Dayıoğlu, Aytül Akal, Hasan Latif Sarıyüce, Mevlânâ İdris Zengin, Mustafa Ruhi Şirin ve Tark Dursun Kakinç'ın isimleri öne çıkmaktadır. (s.48)

2.2.3.1 Gelişim Özelliklerine Göre Türk Masalları

Türk masalları gelişim özelliklerine göre ikiye ayrılmaktadır. Bunlardan birincisi halk masalları, ikincisi ise edebî (yazınsal) masallardır.

2.2.3.1.1 Halk Masalları: “Halk masalları, bir toplumun ya da ulusun, tarihsel süreç içerisinde oluşan dilden dile, ağızdan ağza sözlü olarak anlatılan özgün ürünlerdir.” (Güleryüz, 2003, s. 183)

Halk masallarının gerek anlatım gerek içerik yönünden belli özellikleri vardır. Oğuzkan (2013) bu özellikleri şu şekilde belirtir:

Halk masallarının konuları genellikle yalındır ve anlatım bakımından birtakım acemiliklerle doludur. Bu tür masalarda “olay” önemlidir. “Masal anası” ve “masal ninesi” adı verilen kimseler yüz, el ve kol hareketleriyle masalların bu kusurlarını gidermeye, masalları canlı ve renkli kılmaya çalışırlar. Masal geleneğinin devamında bu sözlü anlatımın şüphesiz etkisi büyüktür. Bağlı kılınacak bir metin olmadığı için halk masalları değişik yerlerde, değişik zamanlarda ve değişik kimseler tarafından ayrı ayrı biçimde söylenir (s. 19).

2.2.3.1.2 Edebi masallar (Yazınsal Masallar): “Yazarların kişisel hayal güçlerine dayanarak yazdıkları, halk masallarına benzeyen ve çoğunlukla ilhamını onlardan alan yapma masallardır.” (Yalçın ve Aytaş, 2014, s.70)

Kıbrıs (2010) da bu tür masalların konuları, kahramanları ve olaylarıyla ilgili şu ifadeleri kullanır:

Bu tür masalların konuları genellikle gerçek dışı olup olaylar düşsel mekânlarda, ülkelerde geçer. Kahramanlar sık sık olağanüstü durumlarla karşı karşıya gelen, olağanüstü niteliklere sahip varlıklardır. Masallarda geçen olaylarsa; tılsım, fal, büyü ve gelecekte bilgi verme gibi giz nitelikleri taşıyan olaylar olabilir (s. 81)

2.2.4 Masalların Bölümleri

Masallar üç bölümden oluşur:

1. Tekerleme/ Döşeme/ Başlangıç Bölümü
2. Asıl Masal/ Gövde ya da Gelişme Bölümü
3. Sonuç/ Dilek Bölümü

2.2.4.1 Tekerleme Bölümü: Tekerleme bölümünde anlatıcı hem söz ustalığını ortaya koyar hem de asıl masala geçmeden önce dinleyicinin dikkatini anlatacağı masalın üzerine çeker. “Tekerleme bölümü, her masala başlama sırasında anlatıcının dinleyenleri masala hazırlamak için yaptığı giriş veya döşeme olarak adlandırılmaktadır” (Yalçın ve Aytaç, 2014, s.75). Asıl masaldan bağımsız olan bu tekerlemeler, iç kafiyelerden yararlanmakla birlikte nesir veya nesir-nazım karışık olarak söylenir. (Kurnaz, 2004, s.383)

Güney’in (2015, s.65) “Evvel Zaman İçinde” adlı masal kitabı ile yine Güney’in (2007, s.55) “Açıl Sofram Açıl” masal kitabında yer alan “Üç Turunçlar” adlı masalının tekerleme kısmına bir göz atalım:

“Zaman zaman içinde, kalbur saman içinde; cinler cirit oynarken eski hamam içinde... Enteseden, menteseden derken bir karpuzcu çıktı şu köşeden; ay efendim, vay efendim; karpuzlar da karpuz mu ya, ne tartıya gelir, ne teraziye; ne arşına gelir, ne endazeye....”

2.2.4.2 Asıl Masal Bölümü: Bu bölüme gelişme ya da gövde bölümü de denilmektedir. Anlatıcı tekerleme ya da döşeme bölümünde dinleyiciyi masala hazırladıktan sonra vermek istediği mesaja yönelik masalını anlatır. “Bu bölüm, masalı oluşturan ana olayın kahramanın özellikleri, yerin tanımlandığı, olayların gelişimiyle ilgili ayrıntıların sunulduğu ve masalın en uzun bölümüdür” (Güleryüz, 2003, s.186). “Döşeme bölümü bittikten sonra, genellikle bu bölüme *Vaktiyle*

memleketin birinde, Adamın biri, Günün birinde, Evvel zaman içinde, Bir gün gibi söz açıcı ifadelerle geçilir” (Kıbrıs, 2010, s.82).

Asıl masal bölümüne Pertev Naili Boratav’ın (2009, s.90-95) “Az Gittik Uz Gittik” adlı masal kitabında Kara-Tavuk adlı masalından örnek verilebilir:

“... Vakti zamanda çok fakir bir hamal varmış, evini geçindirmekten acizmiş. Çocukları öğün, aş bulamadıkları zaman kül kömbesi yapar yerlermiş. Bir gün bu fakirlik adamın canına tak demiş de başını almış, çıkmış gitmiş. Az gitmiş,uz gitmiş, dere tepe düz gitmiş....”

2.2.4.3 Sonuç Bölümü: Bazı masal araştırmacıları tarafından dilek bölümü (Bkz., Macit ve Soldan, 2005, s. 95) olarak da adlandırılan bu bölüm, masalın bitiş bölümüdür. “Bu bölüme ‘üç elma’ adı da verilir. Döşeme bölümüne göre çok kısa olan bu bölümde masalcı dua ederek sözlerine son verir. Bazı masalarda sonuç bölümünün bir efsane veya bir ‘kıssadan hisse’ ile bağlandığı görülür”(Oğuzkan, 2013, s. 20). Bu bölümde iyiler kazanır. Kötüler kaybeder. Kötüler cezalandırılırken iyiler ödüllendirilir. Masalcı anlattığı masala dinleyicileri de dâhil ederek üç elmalardan birini masalı dinleyenlere hediye eder.

Bilge Seyidoğlu’nun (2006, s.188-190) “Erzurum Masalları” adlı masal kitabında yer alan “Üç Karpuz Güzeli” adlı masalın sonuç bölümü şu şekildedir:

“... İki sevgili birbirine sarılırlar, Çingene kızı da kıskançlıktan çatlar. Onlar erdi muradına, darısı bizim başımıza....”

2.2.5 Masalların Genel Özellikleri

Masalarda genel olarak yer ve zaman belli değildir. Masalların başında kullanılan kalıp ifadeler zamanın ver mekânın belirsizliğini vurgular niteliktedir. “...Bu nedenle masallar “Zamanlardan bir zamanda”, “Var olan olmayan zamanın birinde”, “Evvel zaman içinde”, “Bir zamanlar”, “Ülkenin birinde”, “Zamanlardan birinde”, “Dünyanın bir yerinde”, “Uzak ülkelerden birinde”, “Zamanın birinde bir memlekette”, “Zamanın birinde Kafdağı’nın ötesinde” gibi sözlerle başlarlar.” (Yavuz, 2009, s. 27). Bazı masalarda yerle ilgili ifadeler rastlamaktayız. Ancak

masalda geçen mekân isminin masalda sadece dekor konumunda olduğunu da belirtmek gerekir. Gürel, Temizyürek ve Şahbaz (2007, s.45) de masalarda kimi zaman adı geçen yerlerle ilgili örneklendirmelere giderek şu açıklamalarda bulunurlar: “Masalın içerisinde ‘Hindistan, Türkistan, Yemen, Çin, İstanbul, Mısır, Bağdat, Halep’ gibi gerçek mekân isimleri geçse de olayların doğrudan bu kentlerle ilişkisi yoktur.”

Masalların kahramanları gerçek yaşamda karşılaşılabileceğimiz veya hayali kişiler olabileceği gibi insan dışı varlıklar hatta kavramlar da olabilir. Elçin (1986) masal kahramanlarının özelliklerini şu şekilde açıklar:

Masalların kahramanları: İnsanlar (padişah, tüccar, oduncu, keloğlan, arap vb.); hayvanlar (arşlan, tilki, at, güvercin, papağan vb.); bitkiler (ağaç, çiçek vb.); maddî unsurlar, âlet ve eşya (dağ, taş, mağara, kuyu, su, sofrâ, seccâde, değirmen, ayna, çalgı vb.) hayalî yaratıklar (dev, cin, peri vb.); yalın fikirler (akıl, zekâ, iyilik, kötülük, güzellik vb.) gibi akla gelen her şeydir. (s. 369)

Masalların başında, sonunda ve ortasında kalıp ifadeler, tekerlemeler kullanılır. Bu tekerlemelerden giriş bölümünde kullanılanlar yukarıda da belirttiğimiz gibi asıl masalla ilgisi olmayıp dinleyicinin ilgisini, dikkatini masala çekmek için söylenmiş ifadelerdir. Ayrıca masal başı tekerlemeleri masaldaki yer ve zamanın gerçeklikten bağımsız, tamamen hayal ürünü olduğunu vurgulamak için, anlatıcının dilediği ölçüde uzun veya kısa olabilen kalıplaşmış sözlerdir. Masal ortasındaki tekerlemeler masal ortasındaki tekerlemeler, bölümler arasındaki geçişi göstermek, sonundakiler ise olayın mutlu sonla bittiğini ve masal kahramanları, anlatıcı ve dinleyenler için iyi dilekleri belirtmek için kullanılmaktadır.

Masallar anlaşılır bir dille yazılmıştır. Sürükleyici bir anlatım tarzına sahiptirler. Kuşkusuz bu sürükleyiciliğin nedeni masalların kişideki merak duygusunu başından sonuna kadar canlı tutmasıdır. Ayrıca masallar içinde doğduğu kültürel yapının tüm kesimlerine hitap ederler. Masalların dilinin sade ve üslubunun akıcılığından bahseden Arıcı (2013, s.121) da masallardaki söyleyişin yedi yaşındaki bir çocuktan yetmiş yaşındaki bir ihtiyara kadar, her yaştan ve her kesimden insana hitap edecek nitelikte olduğunu belirtir.

Masallarla insanlar hayal dünyasının sınırlarını aşarlar ve birden kendilerini ummadıkları bir dünyanın içinde bulabilirler: “Masallarda imkânsızlıklar yoktur.

Düşünülen ve düşünilemeyen her şey olabilir. Bir küpün üzerine binip gözünüzü açıp kapayınca kadar bir yıllık yolu aşabilirsiniz. Yedi kat yerin altında karıncaların padişahıyla buluşur, bir ejderhanın sırtında on iki kat gökyüzüne bir anda yükselerek aslanlar padişahıyla konuşabilirsiniz” (Tezel, 2009, s.13).

Masalarda anlatıcı çok önemli bir yere sahiptir. Masalcı gerek bilgi düzeyi gerekse kişilik özellikleriyle masalın etkili olmasını sağlar: “Anlatıcı bilgili, birikimli, hoşsohbet ve hepsinden öte iyi bir hatipse, masal da o oranda etkili olur. Çünkü masallar şiir gibi her zaman aynı şekilde kalan, değişmeyen bir edebi tür değil; aynı temanın farklı kelimelerle anlatıldığı “esnek” bir türdür” (Ungan, Arıcı ve Şimşek, 2011, s.164-165). Masalların, sözlü edebiyat ürünleri oldukları için ve anlatıcılar arasındaki üslup farklarından dolayı zaman içerisinde değişime uğraması doğaldır. Masal babası olarak tanımlanan Eflatun Cem Güney (2015, s. 7) masalın asıl tadının anlatılışında olduğunu, bu masalların masal ağzını iyi bilen masal ustalarından dinlendiğinde tadına doyum olmayacağını ifade eder. Masal anlatıcısı anlattığı masalı hayal gücüyle zenginleştirir. Her masalda anlatıcısının izlerini, sihirli dokunuşunu görmek mümkündür. Masalda verilmek istenen mesaj kadar bu mesajı aktaran anlatıcının da çok önemli bir faktör olduğunu savunan Güzel ve Torun (2010, s.168) bu düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedirler: “Masal, kaynağını hem içinde doğduğu kültürden ve onun mitlerinden hem de anlatıcısının, yani insanın, hayal gücünden alır. İnsanın hayal ve yaratma gücünden doğan masal, doğal olarak anlatıcısının içinde yaşadığı kültürel değerlerle beslenir.”

Masallar genellikle “masal anası” olarak adlandırılan kadınlar tarafından anlatılır. “Özellikle çevrelerinde güzel konuşmaları, görgüleri ve bilgileriyle tanınmış olan kadınlar uzun kış gecelerinde komşuları ile toplandıkları zaman çocukları da etraflarına alarak masal anlatmaya başlarlar. Bu toplantılar sıcak bir sobanın, ocağın veya tandırın başında olur.” (Seyidoğlu, 1987, s. 127)

Masal anlatıcısı içinde bulunduğu kültürün diline ve benimsediği ortak değerlere hâkim olmak durumundadır. “Masalcı, masalını ana dili ile tabii Türkçe ile anlatır. O, dilin zevk ve şuuruna yükselmiş bir sanatçıdır. Cemiyetin ortak değer ve hükümleri ile kitle psikolojisini kavrayarak konuştuğu için her zaman ve muhitte itibar gören bir şahsiyettir” (Elçin, 1986, s.370). Masalarda verilmek istenen ileti

doğrudan verilir. Dinleyicinin zihninde soru işaretleri bırakmayacak bir anlatımla dinleyicilere aktarılır. “Masal anlatıcısı, dinleyenleri, dili pürüzsüz kullanarak kendine bağlar. Anlattığı hikâyenin hayali ve konvansiyonel niteliği konusunda dinleyenleri uyarır. Bunu, tekerlemeye başvurarak gerçekleştirir. Ya evvel zaman içinde diye başlayarak gerçekleştirir, ya da zaman içinde, diye başlayarak eski zamanlara gider” (Şirin, 1987, s.159).

İnsan zıtlıklarının olduğu bir dünyada kendi kimliğini bulma çabasındadır. Masalarda da birbirine zıt kavramlar ve kişilerle karşılaşmaktayız. Masal dünyası iyilerin ödüllendirildiği, kötülerin cezalandırıldığı bir iklime sahiptir. “İyinin ve kötünün, fakirin ve zenginin, doğrunun ve yanlışın, kibirliliğin ve alçak gönüllülüğün mücadelesi üzerine kurulan masallar, birkaç istisna dışında, her zaman mutlu sona ulaşır” (Eker, 2008, s. 269). Bu durumda masalı dinleyen ve okuyan kişiler doğruluktan ve iyilikten ayrılmayan insanların her zaman kazanacağını, iyiliğin kötülük karşısında galip geleceğini öğrenir. Bu galibiyet ve mutluluk sonsuza kadar devam eder. Ancak gerçek yaşamda insanlar sürekli bir mücadele içindedir. Tam huzura kavuşmuşken bambaşka durum veya engellerle karşı gelebilir. Fakat masalarda durum farklıdır: “Masalarda talihsizlik ve aksilikler gerçek hayattan farklı olarak bir kerede veya birbirine bağlı olarak arka arkaya ortaya çıkar. Bunlar çözümlendikten sonra yeni sıkıntılar söz konusu olmaz, iktidarı, başarıyı ve mutluluğu sembolize eden taş ve evlilik bir daha zarar görmez” (Günay, 1998, s. 432).

Masallar halk edebiyatının diğer türleriyle etkileşim halindedir. Yani bu türü diğer halk edebiyatı türlerinden bağımsız kabul edemeyiz. Nitekim Sakaoğlu ve Alptekin’in (2007, s.691) şu ifadelerinden bu durumun tabii olduğu sonucunu çıkarılabilir: “Bir masal metni içerisinde, halk edebiyatının diğer türlerinden (efsane, fıkra, dua, beddua, mâni, türkü, bilmece, ağıt, atasözü, deyim vb.) örneklere rastlanır. Bunlar genelde masalın aslında olmayıp, anlatıcının bilgi ve kültürüne bağlı olarak sonradan eklenen örneklerdir.” Anlatıcı faktörü her ne kadar türler arası etkileşimi sağlasa da masallar diğer türlerden belli noktalarda ayrılır. Masallar olaya dayalı bir türdür ve anlatılan olaylar hayale dayalıdır. Arıcı (2013, s.119) Andersen masalları

dışındaki masalların gerçek yaşamı yansıtmadığı ifade ederek masalın hayal mahsulü olması yönüyle hikâye, destan, efsane gibi türlerden ayrıldığını belirtir.

Masallar kültürel etkileşimi sağlarlarken kültürlerarası etkileşime de zemin hazırlar. Çünkü her masal, içinde doğduğu kültürün izlerini taşımaktadır. Farklı coğrafyalarda filizlenmiş masalları okuyan çocuklar dolaylı yünden farklı kültürlerin düşünce yapısı, ortak duyguları ve dünya görüşleri hakkında bilgi sahibi olurlar. Çocuğun masallar aracılığıyla, amaçlı olarak bu kültürlerle ilgili bakış açısı kazanmasını sağlamanın da mümkün olduğu Can'ın (2014, s. 82) şu cümlelerinden çıkarılabilir: “Bu eserler, tarihsel ve çağdaş kurgu ile birleştirildiğinde ve bilgilendirici materyallerle desteklendiğinde okur, bahsedilen kültür hakkında belli bir bilgi birikimine ve öğrenim tecrübesine sahip olur.”

Masallarda verilen iletiler yerellikten çok evrensel nitelik taşımaktadır. İyilik, doğruluk, alçakgönüllülük vb. değerler tüm insanlığı ilgilendiren ortak değerlerdir. Masal kahramanlarından iyi karakterde olanların ödüllendirilmesi, kötülerin cezalandırılmasından dinleyicinin veya okuyucunun çıkaracağı sonuç dünyanın her yerinde aynıdır. Nitekim Boratav (2007) da masalların evrensel değerleri işleme yönüne dikkat çeker:

Kötülüğü, iyiliği; eğriliği, doğruluğu; azgınlığı, alçak gönüllüğü... cisimlendirilmiş kişilerin savaşları veya başkaca alışverişleri, insanoğlunun, erişilmesi güç amaçlara ulaşma isteğinden doğan düşleri, kendi becerikliliği, yılmazlığıyla ya da olağanüstü güçlerin yardımıyla birbiri ardından, birbirinden çetin engelleri aşma çabaları... Bütün bunlar, tarih ve coğrafya ile çerçevenilmiş insan toplulukları içinde belli bir zamanı ve yeri bulunmayan, belki insanlığın tarihi boyunca, herhangi bir toplumca kolaylıkla benimsenebilen, kalıplaşmış düşünce, duygu ve olaylar, gezgin *thème*'lerdir. (s. 16)

Masallar toplumların vicdanıdır. Bu yüzden kendisini dinleyen veya okuyan kişinin içindeki iyilik duygusunu açığa çıkarır. Masallarda her zaman iyilerin, doğruların kazanması adalet terazinin ne denli doğru tarttığına, zaman ve mekân olgusunun olmaması ise tüm insanlığa her zaman kapılarının açık olduğunun göstergesidir. İnsanoğlunun ilk tanıştığı türlerden olan masallar hayallerin sonsuzluğunu öğretir insana. Bu yüzden ki hayaller hep gerçeklerin önünde yürür.

2.2.6 Masalların İşlevleri

Masallar hiç kuşkusuz belli bir kültürel birikimin ürünleridir. Bu kültürel birikim içinde doğduğu çevrenin anlatım özellikleriyle yoğrularak nesilden nesile aktarılmıştır. Şirin'in (2007, s. 23) ifade ettiği gibi masallar: "Geçmişte, atalarımızın yaşadığı dünyanın hayal fotoğrafları gibidir. Günümüze kadar ulaşmış masallarda, aslında, bize tanıklık edecek hikâyeler bulabiliriz. Bu bakımdan masallar, önemli kültür ve gelenek taşıyıcı özelliklerine sahiptirler." Masalları, her milletin dönen aynasına benzeten Kúnos (2001, s.112) masalların eski zamanların dinini, edebiyatlarını, yargılarını yazılmış tarihlerden daha fazla anlattığını savunur. Sözlü gelenekten gelmiş olması, anlatıcısının da kültürel birikiminden beslenmiş olması bu düşünceleri destekler niteliktedir. Ancak masallar içinde doğduğu ve yetiştiği kültürü gelecek kuşaklara bir tarihçi edasıyla sunmaz. Günay'ın (1998, s.425) da belirttiği üzere masallar, kendine has bir atmosferde ve üslupla, kendi mantık silsilesi içinde geleneksel motiflerle anlatılır.

Sözlü gelenekten geldiği ve anlatıcısının da kendisinden bir şeyler eklemesinden dolayı masalların değişerek bugüne gelmiş olması kuvvetle muhtemeldir. Masalların ilk şeklinin gerçek olayların hikâyesi olabileceğini belirten Tezel (2009, s.7) zaman içinde masalın bazı asli unsurları kaybettiğini, ancak hayali unsurlarını devam ettirdiğini savunur. Ona göre masallar daima halk ruhundaki iyilik, haktanırlık ve adalet duygularını içinde barındırabilmiştir.

Masalların amacı dinleyiciye, okuyucuya ders vermektir. Bu ders doğrudan verilmek yerine kıssadan hisse çıkarma yoluyla verilir. Güzel ve Torun'un (2010, s.168) da ifade ettiği gibi masal, onu dinleyenlere bir sonuca varma imkânı verir. Masal anlatıcısı, gelenekten beslendiği için bunu bilinçli bir şekilde yapar. Dolayısıyla dinleyiciye iyi ve ahlâklı olması telkin edilir."

Jean-Jacques Rousseau (2013, s. 76-77) "Emile ya da Çocuk Eğitimi Üzerine" adlı kitabında masalların çocuklar üzerindeki etkisine yönelik aykırı bir görüşü savunmuştur. Emile'in La Fontaine masalları da dâhil olmak üzere hiçbir masalı ezberlemesini istemez. Çünkü masalların gerçeğin üzerini kapattığını düşünür. Özellikle masallarda yer alan benzetmelerin art niyetli kullanılmaya

elverişli olduğunu, gerçeklerin benzetmeler ardında gizlendiğini savunur. Çocukların moral eğitiminde masalların kullanılmayacağını belirterek çocuklara her şeyin tüm çıplaklığıyla anlatılması gerektiğini ifade eder.

J. J. Rousseau her ne kadar masalların çocuklar üzerindeki etkisine olumsuz çerçeveden baksa da masallar gerek anlatım şekli gerekse içerdiği sembollerle çocuğu kişisel, sosyal açıdan ve dil gelişimi yönünden olumlu şekilde etkilemektedir. Masal araştırmacıları da genel olarak masalların olumlu etkileri olduğu yönünde birleşmişlerdir. Rousseau'nun bu tezinin aksi yönde fikir beyan edenlerden biri olan Enginün (1987, s.57) bu düşüncesini söyle dile getirir: “Masalların zararlı olduğu iddiaları bana daima çok budalaca geldi. Masallar kadar insanı hayata hazırlayan, duygularını besleyen bir başka tür yoktur. Bu bereketli kaynak, geleceğin insanını şekillendirir”. Çocuk edebiyatında ve çocuk yaşamında masalı dışlayan fikirlere karşı tepki gösteren farklı yazarlarımız da mevcuttur. Can (2014, s. 76-77) Masallardaki fantastik unsurların çocuk okurun dışlanmasını gerektiren bir durum olmadığını, çocukların çocukluklarının ilk yıllarında yetişkinler gibi olaylar arasında mantıklı bir bağ kurup neden sonuç ilişkisi kuramayacağını ifade eder. Ayrıca fantastik âlemde yaşayan, gerçek ile kurmaca arasında gidip gelen, gerçek dünyada yerini bulmaya çalışan çocuğun kendisini yeniden keşfettiğini belirtir. Rousseau'ya karşı çıkanlardan biri de Sarıyüce'dir (1989). O masallarla ilgili genellemelerden kaçınarak, dikkat edilmesi gereken asıl noktanın masal yazarının niyeti olduğuna vurgu yapar:

Masallarda cinlerin, perilerin, devlerin, cadıların bulunduğu doğrudur. Bu öğeleriyle masalların ters ve olumsuz etkiler uyandırması sunuluş biçimlerine, anlatanların ya da yazarların masallarda gözettikleri amaçlara bağlıdır. Masalları reel dünyada yeri olmayan öğeler var diye dışlamak, çocuklara verilmelerini yasaklamak yanlış, yanlış olduğu kadar da çocukların renkli, hareketli, düşlerle dolu iç dünyalarına aykırı düşen bir davranış olur. (s.168-169).

Görüldüğü üzere, çocukların ilk tanıştıkları türlerden olan masalların, çocukları her bakımdan olumlu yönde geliştirdiği düşüncesi daha ağır basmaktadır. Aşağıda da bu düşünceden yola çıkarak masalların çocuklar üzerindeki etkileri üzerinde durulacaktır.

Masallarda yer alan tekerlemeler, çocuklar da dört temel becerinin gelişimi açısından olumlu bir etkiye sahiptir. Özellikle diksiyon eğitimi açısından önemli bir

kaynaktır. Masal tekerlemeleri çocukların dil becerilerini geliştirirken aynı zamanda çocuklarda kendi diline karşı farkındalık oluşturur.

Dil, bir toplumun kimliğidir. Kendi kültürü, yaşantısı, düşüncü, değeri bu dilin temelini oluşturur. Kişinin anadili düşüncesinin, eylemlerinin sınırlarını belirler. Masallar, çocuğa anadilinin inceliklerini gösterme konusunda çok önemli bir yere sahiptir. Pertev Naili Boratav (2007) bu konudaki tespitlerini şöyle belirtmektedir:

Çocuğa ana dilinin, bir işçi elindeki alet gibi, nasıl kullanıldığını ilk öğreten, ona bu dilin türlü hünerlerini: kıvraklığını, zenginliğini, inceliğini ilk gösteren, kişiye kendi dilini konuşmayanlardan uzaklaştırıcı, onu konuşanlara yakınlaştırıcı duyguyu - ninnilerin, tekerlemelerin, türkülerin yamı başında, ama herhalde onlardan daha geniş ölçüde- ilk aşıl原因an masaldır. (s.17)

Masallar çocuğun hayal dünyasını geliştirir. Masallarda olmaz diye bir şey yoktur. Onu gerçek yaşamdan bağımsız kılan en önemli özellik budur. Hiçbir şeyin imkânsız olmadığına inanan çocuk hayal etmenin verdiği güvene sığınır. “Masalda orijinal bir anlatım tarzı, dili kullanma becerisi, canlandırma yeteneği çocuğu etkilemektedir. Masal okuyan veya dinleyen çocuk, kendi hayal dünyası ile anlatılan dünyayı birlikte yaşama fırsatı bulur.” (Yalçın ve Aytas, 2014, s. 60). Çocukların masalları bu kadar sevmelerinin nedeni de orada kendi masalsı dünyalarından izler barındırmasından kaynaklanmaktadır.

Masallar çocuğu hem okula hem de hayata hazırlar. Çocuklara anlatılan masallar kasıtlı kültürlenme aracı olmakla birlikte informal eğitimin de bir parçasıdır. Oğuzkan (2013, s.26) da masal ve masalımsı hikâyelerin okul öncesi çağındaki çocukları okul öğrenimine hazırlayan araç olarak görür. Bu bakımdan baktığımızda masalların gerek toplumsal normları aktarma gerekse kişisel becerileri kazandırma konusunda çok önemli bir eğitim unsuru olduğu yadsınamaz. Masallar var olmanın insan olmanın sırrını veren ürünlerdir ve bunu yaparken çocuğa iyi bir öğretmen edasıyla yaklaşır. “Masallar çocukları bir taraftan eğlendirirken diğer taraftan onlara yeni şeyler öğretir, ana-baba ile çocuk arasındaki iletişimi sağlar. İyilerin ödüllendirileceğini, kötülerin cezalandırıldığını örneklerle gösterir. Kısaca çocukları farkında olmadan hayata hazırlar.” (Ungan vd., 2011, s. 166)

2.2.7 Masalarda Olması Gereken Özellikler

Yukarıda da belirtildiği gibi masallar çocukların ilk tanıştığı türlerden biridir. Masallar çocukların toplumsal yaşama uyumunu sağlarlar. Çocukları gerek bilişsel gerekse duyuşsal açıdan geliştirirler. Bu da demek oluyor ki masallar hem yapısal hem de içerik bakımından çocuklara hitap edecek şekilde yazılmalıdır.

- a. Masallar çocuğa çocuk masumiyetiyle yaklaşmalıdır. Sadece güzelliklerin filizlendiği, renk renk çiçekler açtığı, sınırları olmayan hayal bahçesinde gezdirmelidir onları.
- b. Masalı oluşturan olaylar canlı ve hareketli olmalıdır. Tasvirler kahramanların davranışları ve beğenileri çocuklarda iyilik ve güzellik duygusunun gelişmesine yardımcı olmalıdır. Masalda anlatılanlar zaman zaman çocukları neşelendirmeli, güldürmeli ve eğlendirmelidir. (Oğuzkan, 2013, s.26)
- c. Masallar, sabırsız, kıpır kıpır, elde avuçta durmaz bir okur kitlesine sesleneceğine göre dil ve anlatımın da aynı kıvraklıkta olması baş koşuldur. Akıcı, duru, canlı ve kırıltılı bir anlatım örgüsü...Değişik tipte yüklemelerle sonlanan değişik tipte cümleler...En önemlisi de fazlaca deyim ve sec'i boğuntusunda bırakmadan Türk, sözlü masal anlatma geleneğinin kokusu ve çeşnisini yaşatabilmek... (Sarıyüce, 1989, s. 173-174).
- d. Masalarda konuşmalara yeterince yer verilmiş olmalıdır. Döşeme bölümündeki söz dizimi akıcı, ilgi çekici olmalı; düğüm bölümü ustaca işlenmiş olmalı, olaylar beklenmedik şekilde sonuçlandırılmalıdır. Masallar, öğrenci ve sınıf ortamına uygun olmalı, içlerinde argo, küfür gibi sözler bulunmamalıdır. (Kıbrıs, 2010, s.84)
- e. Masallar ulusal ve evrensel değerlere ters düşmemeli, dünyadaki bitki, insan ve hayvan dengesini dikkate almalı, canlıların kardeşliği, yaşama hakkı işlemeli; masal, çocuğun yaşama heyecanını öldürmemeli, düşünme gücünü kırmamalı; tartışılmaz değerleri önüne koyup onu çaresiz bırakmamalıdır (Güleryüz, 2003, s. 189)

- f. Masalda yer alan resimler, masalı dinleyen veya okuyan çocuğun hayal dünyası ile çelişmemeli, aksine onunla bütünleşmelidir.

Platon “Devlet” adlı kitabında her masalın çocuklara anlatılmaması gerektiğini savunur. Bunun için ilk olarak masalcıları kollayacaklarını, masalları güzelse söylemelerine izin vereceklerini, kötüyse yasak edeceklerini ifade eder. Bunun sebebini de şöyle açıklar:

“Çocuk açığı, gizli kapaklıyı ayırt edemez. Bu yaşta duyduklarımız da, akıldan çıkmaz, olduğu gibi kalır. İşte bunun için de, çocukların ilk duydukları sözlerin, iyilik yolunu gösterecek güzel masallar olmasına çok önem vermeliyiz” (Platon, 2015, s.66-68)

Yukarıda masalların çocukları olumlu yönlerden geliştirdiğini söylenmesine rağmen günümüzde sadece ticarî kaygılarla yazılmış ve basılmış, masalla uzaktan yakından ilgisi olmayan eserlerin de olduğu varsayılırsa bu görüşe katılmamanın pek de mümkün olmadığı görülür. O halde belirtilen bu niteliklere sahip eserler ortaya koyma konusunda yazarlara, bu niteliklerin aksi yönde oluşturulmuş eserlerin takibi konusunda da ailelere ve eğitimcilere çok büyük sorumluluk düşmektedir.

2.3 Değer Nedir?

Yukarıda masalların değer aktarımında çok önemli bir kaynak olduğuna dikkat çekildi ve bu bölümde de değer kavramı, değer sınıflandırmaları, değerlerin özellikleri ve işlevleri, değerler eğitimi gibi kavramlar üzerinde durulacaktır:

Değer, TDK Türkçe Sözlükte (2011, s.607) şu şekilde tanımlanır:

1. Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet.
2. Bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı, bedel, kıymet, paha, valör.
3. Üstün nitelik, meziyet, kıymet.
4. Üstün, yararlı nitelikleri olan kimse.

5. Kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey.
6. Bir değişkenin veya bilinmeyeninin sayısı ile anlatımı.
7. Bir ulusun sahip olduğu, sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü.

Yaman'a (2014, s. 17) göre değer, "Bireylerin herhangi bir kişi, varlık, olay, durum vb. karşısında ortaya koyduğu duyarlılıklarıdır." Bu tanımdan yola çıkılırsa değerlerin uyarıcı, harekete geçirici bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. Nitekim Ulusoy ve Dilmaç (2015, s.16) da değerleri insanların davranışlarına yön veren inançlar bütünü olarak ifade ederler ve değerlerin insanı insan yapan özelliklere sahip olduğunu, insana özgü temel özellikleri içinde barındırdığını belirtirler.

Davranışların istendik yönde biçimlenmesi, kıymet verilen ve neticesinde mutlaka pekiştirilen hareket ve düşünce kalıplarının ortaya koyulması ile gerçekleşir. Aydın ve Gürler (2014, s. 3) arzu edilen, bireylere rehberlik eden ve önem derecesi yüksek olan hedefleri değer olarak nitelendirirken Dökmen (2006, s. 60) de insanların yaşama gayesi ve belli davranışlarının bir diğerinden daha üstün olduğu yönündeki tutarlı ve derin inancı değer olarak tanımlar. Burada dikkat çeken nokta önem derecesi ve üstünlüğü olan davranış ve yaşam tarzlarıdır. Bu üstünlük neye göre şekillenir? Davranışların belli bir sınırı var mıdır?

Değerler, eylemlere yön verdiğine göre değerlerin davranışları değerlendirdiği tezi öne sürülebilir. Neyin doğru neyin yanlış olduğu kuşkusuz birtakım deneyimler neticesinde ortaya çıkmış ve bunlar zaman içinde norm haline gelmişlerdir. Hökelekli (2011, s. 285) insanlara kılavuzluk eden bu kuralların eylem ve davranışların yerindeliğini, etkililiğini, güzelliğini, ahlakiliğini ortaya koymaya çalışan ilke standartlar olduğunu dile getirir. Aynı şekilde Fichter (2015, s. 166) da sosyolojik olarak ele aldığı değer olgusunu grup veya toplumun, kişilerin, örüntülerin ve diğer sosyokültürel nesnelere önemliliğini değerlendirmeyi sağlayan ölçütler şeklinde açıklar.

Değerlerin insan davranışlarını gerek evrensel gerekse toplumsal yasalara göre yargıladığı sonucuna varabiliriz. İlke ve standartlar evrensel nitelikte olabileceği

gibi sadece belli toplumlar tarafından kabul görmüş de olabilir. Her toplumun yaşam tarzı, hayata bakış açısı, kıymet verdiği şey birbirinden farklıdır. Dolayısıyla bireylerden beklentileri de birbirinin aynısı olmayacaktır. “Değerler, insanların kişisel istekleri ya da beğenileri olmayıp grupların ya da toplumların kabul ettikleri, herkes için iyi, herkes için arzulanan olma özelliğine sahip ve toplumlar arası da geçerliliği olan özelliklerdir.” (Silah, 2000, s. 321) Burada amaç ideal bir birey, toplum ve insana yakışır bir şekilde yaşanabilecek evrensel düzen ortaya çıkarmaktır. Zihni kötü düşüncelerden arındırıp eylemlere sağlıklı bir şekilde yön verebilmektir.

Rousseau (2013, s. 137) da bu noktada insanlığa şu uyarıyı yapar:

“ İyilik, insanlık ve acıma gibi doğal olarak insanlar tarafından sevilen çekici ve iyi tutkuları canlandırmak, çekemezlik, kıskançlık ve kin gibi kötü ve vahşi ne kadar tutku varsa, onların ortaya çıkmalarına engel olmak gerekir.”

Bu ifadeleri hayata geçirmek için değerlerin bireyler ve toplumlar tarafından özümsemesi gerekmektedir. Bunun da sağlanması nitelikli değerler eğitimiyle mümkün olacaktır. (Bu konuya ileride değerler eğitimi kısmında da ayrıca değinilecektir.)

Sonuç olarak, bir şeyin kıymetli ya da nitelikçe üstün olması birtakım deneyim ve değerlendirmeler neticesinde ortaya çıkmıştır. Bu tecrübeler hangi davranışların kabul edilip hangilerinin reddedileceğini ortaya koymuştur. Olumlu geri bildirimde bulunan davranışlar süreklilik göstermiş ve ilke haline gelmiş ancak hoş karşılanmayan, bireyi, toplumu, evreni derinden sarsabileceğine inanılan eylemler reddedilmiştir.

2.3.2 Değerlerin Sınıflandırılması

Schwartz topladığı verileri bireysel ve kültürel olmak üzere iki düzeyde incelemiştir (Smith ve Schwartz, 1997). Bireysel düzeydeki incelemelerde değerler, kişilerin yaşamlarını yönlendirmedeki önemlerine göre ele alınırlar. Değerlerin kültürel düzeyde incelenmesindeki amaç ise, toplumun genelinde paylaşılan ve toplumsal normlara dayanan soyut fikirlere ilişkin bilgi üretmektir. Kültürel düzeydeki inceleme birimi kültürel grubun (ulus, etnik grup) kendisidir. Bu iki düzey arasındaki ayrımın nedeni ise, bireysel düzeyde kişiyi yönlendiren değerler arasındaki güdüsel ilişkilerin kültürel düzeyde aynı düzeyde aynı özellikleri sergilememesi olasılığının bulunmasıdır. (Akt. Kuşdil & Kağıtçıbaşı, 2000, s. 60-61)

<i>Tablo 2.2 Schwartz'ın Bireysel Değer Sınıflaması Tablosu</i>		
<i>Açıklama</i>	<i>Değerler</i>	<i>Kaynaklar</i>
Güç (Power): Toplumsal konum, insanlar ve kaynaklar üzerinde denetim gücü	Sosyal güç sahibi olmak, otorite sahibi olmak, zengin olmak, toplumdaki görüntümü koruyabilmek [İnsanlar tarafından benimsenmek] ^a	Etkileşim Grup
Başarı (Achievement): Toplumsal standartları temel alan kişisel başarı yönelimi	Başarılı olmak, yetkin olmak, hırslı olmak, sözü geçen biri olmak [Zeki olmak]	Etkileşim Grup
Hazcılık (Hedonism): Bireysel zevke, hazza yönelim	Zevk, hayattan tat almak	Organizma
Özyönelim (Self-direction): Düşünce ve eylemde bağımsızlık	Yaratıcı olmak, merak duyabilmek, özgür olmak, kendi amaçlarını seçebilmek, bağımsız olmak [Kendine saygısı olmak]	Organizma Etkileşim
Evrenselcilik (Universalism): Anlayışlılık, hoşgörü ve tüm insanların ve doğanın iyiliğini gözetmek	Açık fikirli olmak, erdemli olmak, toplumsal adalet, eşitlik, dünyada barış istemek, güzelliklerle dolu bir dünya, doğayla bütünlük içinde olmak, çevreyi korumak [İç uyum]	Grup ^b Organizma
İyilikseverlik (Benevolence): Kişinin yakın olduğu kişilerin iyiliğini gözetme ve geliştirme	Yardımsaver olmak, dürüst olmak, bağışlayıcı olmak, sadık olmak, sorumluluk sahibi olmak [Gerçek arkadaşlık, olgun sevgi, manevi bir hayat, anlamlı bir hayat]	Organizma Etkileşim Grup
Geleneksellik (Tradition): Kültürel ya da dinsel töre ve fikirlere saygı ve bağlılık	Alçak gönüllü olmak, dindar olmak, hayatın bana verdiklerini kabullenmek, geleneklere saygılı olmak, ılımlı olmak [Dünyevi işlerden el ayak çekmek]	Grup

<p>Uyma (Conformity): Başkalarına zarar verebilecek ve toplumsal beklentilere aykırı olabilecek dürtü ve eylemlerin sınırlanması</p>	<p>Kibarlık, itaatkar olmak, anne-babaya ve yaşlılara değer vermek, kendini denetleyebilmek</p>	<p>Etkileşim Grup</p>
<p>Güvenlik (Security): Toplumun var olan ilişkilerinin ve kişinin kendisinin huzuru ve sürekliliği</p>	<p>Ulusal güvenlik, toplumsal düzenin sürmesini istemek, temiz olmak, aile güvenliği, iyiliğe karşılık vermek [Bağlılık duygusu, sağlıklı olmak]</p>	<p>Organizma Etkileşim Grup</p>
<p>Not: Organizma: Biyolojik organizmalar olarak bireylerin evrensel gereksinimleri. Etkileşim: Uyumlu bir toplumsal etkileşimin evrensel nitelikteki ön şartları. Grup: grupların sorunsuz işlev göstermesi ve varlığını sürdürebilmesi için evrensel gereklilikler. a. Kültürlerarası karşılaştırmalarda tutarlı sonuçlar vermediği saptanan değerler köşeli parantez içinde verilmiştir. b. İnsanların asıl gruplarının dışındaki insanlarla ilişkiye geçtikleri, gruplar arası karşılıklı bağımlılığı kabul ettikleri ve doğal kaynakların kısıtlılığının farkına vardıkları zaman ortaya çıktığı varsayılır.</p>		

Değerlerin sosyal kişilik, toplum ve kültür olmak üzere üç grupta sınıflandırılabilirliğini ancak bu değerlerin birbiriyle iç içe ve çakışık olduğunu ifade eden Fichter'in (2015, s.173-175) sınıflandırması şöyledir:

- Değerler, zorlayıcılık derecelerine göre sınıflandırılabilirler
- Sosyal değerler süreklilik gösteren ortaklaşa işlevler temelinde de düzenlenebilir.
- Değerlerin en anlamlı sınıflandırması değerlerin kurumsal işlevlerine göre sınıflandırılmasıdır.

Prencipe ve Helwig (2002, s.845'ten Akt. Ulusoy ve Dilmaç, 2015, s. 33) değerleri 6 gruba ayırmışlardır. Buna göre:

- Değerlerin refah veya adalet, haklar gibi meseleler için direkt olarak ilgili ahlâki değerler,
- Değerlerinin refahı veya hakları ve bireysel kişilik ya da karakter özellikleriyle ilgili değerlerden oluşan ahlâki karakter değerleri,
- Karakter özellikleri ile ilgili ahlâki olmayan karakter değerleri,
- Siyasi ahlâki değerler,

5. Vatan sevgisi veya yurtseverlik gibi diğer siyasi değerleri içeren geleneksel siyasi değerler,
6. Dini değerler

Bu sınıflandırmalara bakıldığı zaman bireye bağlı olan ve bireyden bağımsız olan değerlerden bahsedilebilir. Ayrıca kişisel, toplumsal, evrensel veya olumlu-olumsuz değerler şeklinde de tasnif yoluna gidilebilir. Yukarıdaki sınıflandırmaların dışında Rokeach değerleri ereksel ve araçsal değerler olmak üzere ikiye ayırır. Rokeach'ın bu değer sınıflandırmasını Bilgin (2007) şu şekilde aktarır:

Ereksel değerler yaşamın temel amaçları ile ilgilidir: Bunlar rahat bir yaşam, mutluluk, eşitlik, sosyal onay, ahiret selameti, aile güvenliği, dünyada barış, başarı, bilgelik, gerçek dostluk, güzellikler dünyası, heyecanlı yaşam, iç huzur, kendine saygı, olgun sevgi, özgürlük, ulusal güvenlik ve zevktir. *Araçsal değerler* ise bu amaçlara ulaşmada kullanılabilecek davranış tarzları ile ilgilidir. Bunlar hırslı, neşeli, bağımsız, sevecen, bağışlayıcı, cesur, dürüst, entelektüel, geniş görüşlü, hayal gücü kuvvetli, itaatkâr, kontrollü, kibar, mantıklı, muktedir, sorumlu, temiz ve yardımseverdir (s.82)

Rokeach'ın sınıflandırmasında bazı değerler ana değerlerdir. Yani yaşam için temel teşkil eden, kişiyi, toplumu ve evreni ayakta tutan değerlerdir. Bazı değerler ise ana değerlere uymada gerekli, bireye bağlı değerlerdir. Birey nitelikli yaşam için üzerine düşeni yaparsa asıl hedefe ulaşılabilir. Mesela bir kişi bağışlayıcı, sevecen ve dürüst davrandığı sürece gerçek dostluklar kurabilir.

Değerleri açıklama konusu, birtakım tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Bu tartışmalardan biri de değerlerin öznel mi nesnel mi olduğu noktasındadır. Öznelcilere göre değerler öznenen bağımsız değildir aksine merkeze özneyi almak durumundadır. Çünkü değerler zamana ve kültüre göre değişkenlik göstermektedir. Nesnelcilere göre ise değerler özne olmadan da vardır. Öznelci bakış açısına sahip olanlar da nesnelciler de değerleri kendi görüşleri doğrultusunda tasnif etmişlerdir.

Yukarıda belirtilen sınıflandırmalar dışında değerlere yönelik farklı gruplandırmalarda mevcuttur. Bunlardan biri Mengüşoğlu'na (2014, s. 242) aittir. O, çoğul değerleri iki grupta toplar: Araç değerler (Yarar, çıkarlar, tutkular, kudret ve iktidar, ün ve şan hırsı vb. değer yapıları), yüksek değerler (Geliştirici idealler, inançlar, dürüstlük, dostluk, sözünde durma, sevgi ve saygı gibi değer yapıları)

Büyükdövenci (2002, s.250) de değerleri iki grupta inceler: Araçsal değerler (O şeyin bizim için taşıdığı değerdir. Örneğin; para.), içsel değerler (Başka bir şey

için olmayan ‘değer’dir. Bir başka deyişle, işlevsel değildir; yerini bir başkası dolduramaz, bir başkasıyla yer değiştiremez. Örneğin; Estetik hoşlanma, güzellik vb.)

Ülken (2001, s.359-361) ise değerleri üç gruba ayırmıştır: İçkin değerler (Teknik, sanat ve bilgi değerleri) Aşkın değerler (Ahlakî ve dinî değerler) Normatif değerler (Bu değerlerin görevi başka değerleri birbiriyle karşılaştırmak ve ölçmektir. Bu ölçü-değerler de iktisadî, hukukî ve lisanî değerlerdir).

Çeşitli ülkeler eğitim programları çerçevesinde öğretecekleri değerleri belirlemişlerdir. Farklı kurum ve ülkelerin belirledikleri ortak değerler aşağıdaki tabloda belirtilmiştir:

Ülke	Ortak Değerler
Türkiye	Adil olma, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, eşitlik, hoşgörü, özgürlük, saygı, sevgi, misafirperverlik, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, sağlıklı olmaya önem verme (Kıroğlu, 2006).
Yeni Zelanda	Doğruluk, itaat etme, başkalarını düşünme, dürüstlük, saygı, sorumluluk, iyi kalplilik, merhamet, görev (Heenon, 1996).
Avustralya “Queensland”	Tarafsızlık, gerçeğe saygı, akıl yürütmeye saygı, adalet, eşitlik, başkalarının iyiliğini düşünme, özgürlük, çeşitliliği kabul etme, çatışmalara barışçıl çözümler arama (Moroz ve Reynolds, 2000)
NCSS “ABD”	Özgürlük, gizlilik, doğruluk, hukukun üstünlüğü, insan onuru, adalet, sadakat, uluslararası insan hakları, hakkaniyet, eşitlik, sorumluluk, dürüstlük, çeşitlilik, otoriteye saygı (NCSS, 1984)

(Akt, Doğanay, 2012, s. 233)

Tabloda yer alan ülkeler arasında değerler eğitimi açısından önemli benzerlikler olsa da belli bir standartlaşmadan söz edilemez. Çünkü her ülkenin bireylerden beklentileri farklılık gösterebilmektedir. Bu beklentileri kültür ve

gelenekler de büyük ölçüde beslemektedir. Örneğin; misafirperverlik değeri dört ülkeden sadece Türkiye’de yer almaktadır. Çünkü bu değer geçmişten bugüne aktarılmış, kültürümüzün bir parçası, toplum yaşamının olmazsa olmazı haline gelmiştir.

2.3.3 Değerlerin Özellikleri ve İşlevleri

Değerler, kişiler ve toplumlar açısından çok önemli bir yere sahiptir. İçinde yaşadığı toplumun değerlerine uyma ya da uymama durumu kişilere yüklenen niteliklerin soyut ölçütü durumundadır. “Değerler, bireylerin inançlarını, duygu ve düşüncelerini etkileyerek tercih ve davranışlarının belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır” (Güven, 2014, s. 17). Bireylerin tercihleri toplumun istediği yönde de olabilir, beklentilere aykırı da olabilir. Ancak toplum insanların olumlu ve olumsuz eylemlerine göre tavır takınacaktır. Örneğin; sevgi, saygı, sorumluluk, temizlik gibi değerler toplumca takdir edilirken açgözlülük, cimrilik vb. toplum tarafından hoş karşılanmamaktadır.

Sosyal değerlerin belli sosyal sonuçlara yol açtığını ifade eden Fichter (2015, s. 176) bu sosyal sonuçları sosyal değerlerin işlevleri olarak tanımler:

- a. Değerler, kişilerin ve birlikteliklerin sosyal değerinin yargılanmasında hazır birer araç olarak kullanılır.
- b. Değerler, kişilerin dikkatini istenilir, yararlı ve önemli olarak görülen maddi kültür nesnelere odaklaştırır.
- c. Her toplumda ideal düşünme ve davranma yolları, değerler tarafından işaret edilir.
- d. Değerler, kişilerin sosyal rollerini seçmesinde ve gerçekleştirmesinde rehberlik eder.
- e. Değerler, sosyal kontrol ve baskının araçlarıdır. Kişileri töreye uymaya yöneltir, “doğru” şeyleri yapmaya yüreklendirir.
- f. Değerler, dayanışma araçları olarak da işlevde bulunur.

Değerler toplumların kimliğidir. Toplumların var olduklarının ve yaşadıklarının kanıtıdır. Kimliğini yani değerlerini kaybetmiş toplumlar varlıklarını

sürdüremezler. Bu nedenle kişiler ve toplumların değerlerini koruyarak gelecek kuşaklara aktarmaları gerekir. Bunu sağlamanın en etkili yolu da kuşkusuz eğitimidir.

Çubukçu (2008, s. 1012-1013) değerlerin özelliklerini şu şekilde sıralamaktadır:

1. Değerler, toplum ya da bireyler tarafından benimsenen birleştirici olgulardır.
2. Toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına ve bireylerin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütlerdir.
3. Bilinç, duygu ve heyecanlara ilişkin yargılardır.
4. Değerler bireyin bilincinde yer alan ve davranışı yönlendiren güdülerdir.
5. Değerler normları kapsayan ve aşan özelliklerdir.

Sosyo-kültürel yapının, bireylerin ilgi, istek ve beklentilerinin değişmesi, teknolojiye ilerlemeler doğal olarak değerlerin de gelişme ve değişmesine ortam hazırlamaktadır. Özensel (2003, s. 222)'in de ifade ettiği gibi hiçbir zaman değerlerin durağanlığından söz edilemez. Çünkü eş zamanlı olarak var olan iki farklı toplumda kültürel ve sosyo-ekonomik farklılıklardan dolayı farklı değer yargılarının varlığı da bilinmektedir. Yine bir toplumda hızlı toplumsal değişme, toplumun farklı katmanlarında yer alan mevcut değerlerin farklılaşmasına da yol açabilmektedir.

Toplumun sürekliliği için önem teşkil eden bazı değerler toplum içerisinde belli çıkar grupları tarafından reddedilebilir. Bu da toplumsal kargaşanın tetikleyicisidir. Bu durumun engellenmesi için “Ağaç yaşken eğilir.” mantığından yola çıkarak küçük yaşlarda bireylere toplumsal yaşamın gerektirdikleri, toplumun bireylerden beklentileri açıkça anlatılmalıdır. Silah'ın (2000, s.330) belirttiği gibi her toplumdaki ideal düşünme ve davranma yolları, değerler tarafından işaret edilir. Sosyal olarak kabul edilebilir davranışın adeta şemasını çizerler. Böylece kişiler de hareket ve düşüncelerini “en iyi” hangi yolda gösterebileceklerini kavrayabilirler.

Değerler sadece toplum tarafından onaylanan davranışlara yöneltme işlevine sahip değildir. Aynı zamanda yanlış eylemlerden kaçınılmasını da sağlarlar. Yasaklanmış davranışları betimleyerek bireyi davranışın yanlış olduğu yönünde ikna etmeye çalışırlar.

Değerler kimilerine göre öznel kimilerine göre nesnel nitelikte olduğunu yukarı da belirtmiştik. “Weber’e göre, bilimsel düzeyde kalındığı sürece yapılması gereken şey, bir toplum içinde belirli bir değere yüklenen anlamları, yani değişik değer yargılarını, bireylerin bu değerlerle ilgili *kişisel* ve *öznel* tutumlarının birer sonucu olarak görebilmektir.” (Özlem, 2001, s.91).

Araştırmacılara göre değerlerin öznel olması statik bir yapıda olmamasından ve toplumların kıymet verdiği, üstün tuttuğu hedeflerin farklılık göstermesinden de kaynaklanmaktadır. “Değerler hem kişisel hem yereldirler; yani, kişiden kişiye, toplumdaki topluma değişkenlik gösterebilir. Bir kişi veya toplum için değer kabul edilen bir özellik, başka bir kişi veya toplumca değer kabul edilmeyebilir. Değerler, öznel ve değişkendir.” (Yaman, 2014, s.24).

Özlem (2007, s.390) öznelci tanımlamalara koşul olarak, değerlerin özelliklerini şu şekilde sıralar:

- a. Değerler, özneyle, onun arzuları, ilgileri, amaçları, ihtiyaç ve beklentileri ile ilgilidir.
- b. Değerler, öznenin teorik değil pratik bir yönelimin ürünüdürler; bu demektir ki, onlar, öznenin şeylere, nesnelere, olgulara sonradan eklediği niteliklerdir.
- c. Değerlerin öznenin bağımsız bir varlıkları, bir kendilikleri yoktur.
- d. Değerler, “olan”ı değil, “olması gereken”i ifade ederler.
- e. Değerler, öznenin ilgi, amaç, arzu ve beklentilerine uygun olanlar, yani “olumlu değerler” ve uygun olmayanlar yani “olumsuz değerler” olarak ikiye ayrılırlar.
- f. Değerler özneliklerinden ötürü özneler arasında hep tartışma konusu olurlar ve bunun sonucunda ortaya hep bir *değer relativizmi* çıkar

Burada Özlem, öznelcilerin değerlerin olanı değil olması gerekeni ifade ettiğini belirtir. Ancak kimilerine göre değerler sadece olması gerekeni değil, bireylerin toplumun gözünde ne konumda olduğunu görmesini de sağlar. Hökelekli (2011, s. 286) değerleri iyi bir insan, iyi bir vatandaş olmanın en temel koşulu olarak görürken değerlerin insan olarak ne olduğumuz, ne olmamız gerektiği hususunda

bizim yolumuzu aydınlattığını belirtir. Buna göre değerlerin, insanın o anki davranış biçiminin, toplumca belirlenmiş ilke ve standartlarla ne ölçüde tutarlı olduğunu gösterdiği de söylenebilir.

Değerler kavram olarak her zaman var olmuşlardır Örneğin “iyilik” insanoğlu kadar eski bir kavramdır. Ancak iyi veya kötü olmak insanların seçimiyle ilgili bir davranış biçimidir. İyilik her ne kadar nesnel bir kavram olsa da bu kavramı özümseyebilmek ve iyi olarak nitelendirilebilmek öznel bir ifadedir.

Çünkü iyinin ölçütü kişiden kişiye, toplumdan topluma değişebilmektedir. Sonuç olarak Filiz’in (2014, s. 39) de dile getirdiği gibi değerler biz istesek de istemesek de vardır. Ama bunları hissetmeden yaşamak mümkün olmamaktadır.

Değerler sosyal yaşantının, sosyal ilişkilerin hem nedeni hem de sonucudurlar. Ancak bu değerler kişilik haline getirildikleri zaman gerçek değerini bulabilmektedirler. İnsanların sahip oldukları haklar “*İnsan Olmanın Değeri*”ni ortaya koyan unsurlardır. Örneğin herkesin eşit şartlara ve olanaklara sahip olması, dostça, kardeşçe yaşamaları, kendilerini ifade edebilme özgürlüğüne sahip olabilmeleri insanın başlı başına değer olduğunun göstergeleridir.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin önsözünde de işte bu değerli insan kavramına dikkat çekilmektedir:

İnsanlık ailesinin bütün üyelerinde bulunan haysiyetin ve bunların eşit ve devir kabul etmez haklarının tanınması hususunun, hürriyetin, adaletin ve dünya barışının temel olmasına,

İnsan haklarının tanınmaması ve hor görülmesinin insanlık vicdanını isyana sevk eden vahşiliklere sebep olmuş bulunmasına, dehşetten ve yoksulluktan kurtulmuş insanların, içinde söz ve inanma hürriyetine sahip olacakları bir dünyanın kurulması en yüksek amaçları olarak ilan edilmiş bulunmasına,

İnsanın zulüm ve baskıya karşı son çare olarak ayaklanmaya mecbur kalmaması için insan haklarının bir hukuk rejimi ile korunmasının esaslı bir zaruret olmasına,

Birleşmiş Millet haklarının, antlaşmada, insanın ana haklarına, insan şahsının haysiyet ve değerine, erkek ve kadınların eşitliğine olan imanlarını bir kere daha ilan etmiş olmalarına ve sosyal ilerlemeyi kolaylaştırmaya, daha geniş bir hürriyet içerisinde daha iyi bir hayat şartları kurmaya karar verdiklerini beyan etmiş bulunmalarına,

Bu haklar ve hürriyetlerin herkesçe aynı şekilde anlaşılmasının yukarıdaki taahhüdün yerine getirilmesi için son derece önemli bulunmasına göre;

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu,

İnsanlık topluluğunun bütün fertleriyle uzuvlarının bu beyannameyi daima göz önünde tutarak öğretim ve eğitim yoluyla bu haklar ve hürriyetlere saygı geliştirmeye, gittikçe artan milli ve milletlerarası tedbirlerle gerek bizzat üye devletler ahalisi, gerekse bu devletlerin idaresi altındaki ülkeler ahalisi arasında bu hakların dünyaca fiilen tanınmasını ve tatbik edilmesini sağlamaya gayret etmeleri için işbu İnsan Hakları Evrensel Beyanname'si'ni ilan eder (<http://www.danistay.gov.tr/upload/insanhaklarievrenselbeyanname.pdf>, E.T.14.08.2016)

2.3.4 Değerler Eğitimi

Değerler ve eğitim arasında karşılıklı bir ilişki söz konusudur. Değerler kişilerin ahlaki, sosyal, estetik vb. yönlerden gelişmesini sağlayan, didaktik yönü ağır basan araçlar olmakla beraber, değerlerin aktarılması ve özümsebilmesi yönünden eğitim çok önemli bir işleve sahiptir. Yani değerler insanlara eğitim verirken, eğitimin de değerleri kişilik haline getirmede etkisi büyüktür. “Değerlerden arınmış bir eğitim düşünülemez. Bu yüzden, eğitimin hedeflerinden biri toplumun ortak değerlerini yeni yetişen nesillere aktarmak ve öğretmektir. Değişen değerlerin yerine uygun olan yeni değerler koymaktır.” (Hökelekli, 2011, s.288) Burada değerler eğitiminden söz etmeden kısaca eğitim konusuna değineceğiz.

TDK Türkçe Sözlükte (2011, s.761) “Eğitim” sözcüğü;

1. Çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme, terbiye.

2. Eğitim bilimi şeklinde tanımlanmaktadır.

Yörükoğlu'na (2007, s. 119) göre eğitim, “kişiye belli bilgi ve beceriler aktarıp, değer yargıları aşılıyarak onda istenen davranışları geliştirme sürecidir.”

Eğitim ve öğretim kavramları çoğu zaman birbirine karıştırılmaktadır. Eğitim insanın doğumundan ölümüne kadar devam eden bir süreçtir. Belli bir zaman veya mekânı yoktur ve öğretimi de içine alır. Öğretimde amaç bilgi aktarımıyken eğitim çok yönlüdür ve amacı kişilere her türlü bilgi, beceri ve davranışı kazandırmaktır.

Eğitim kişilere gizil glerini keşfedebilme fırsatı sunar. Bireyin kendine yönelik algısını değiştirir. Gelişim ödevlerini sağlıklı yerine getirebilmesini sağlar. Tezcan'ın (1997, s.3) dile getirdiği gibi eğitim kişiliğin gelişmesine yardım eder ve onu temele alır.

Ayrıca bireyin gerekli bilgi, beceri ve davranışlar elde etmesini sağlayarak onları yetişkin yaşamına hazırlar.

Meslek sahibi olmak, yetişkin insanın görevlerinden biridir. Bu noktada eğitim hem geliştirici hem de yönlendirici bir rol üstlenmektedir. Yani eğitim bireyi mesleğin gerektirdiği bilgi ve beceriler yönünden donatırken aynı zamanda onu ilgi ve yetenekleri doğrultusunda en uygun olan mesleğe yönlendirir.

Eğitim çok yönlüdür ve bireyi her ynden geliştirmeyi amaçlar. Ulusoy ve Dilmaç'ın (2015, s.53) ifade ettiği üzere bugünkü eğitimin amacı, toplumların siyasal, ekonomik ve kültürel durumlarına göre değişiklik göstermekle birlikte, bireylerin kişisel yeteneklerini, insan ilişkilerine özgü becerilerini, ekonomik yeterliliklerini geliştirmek ve yurttaşlık görevlerini tam olarak yerine getirmeyi sağlamak noktalarında toplanmıştır.

Eğitimin zamanı ve mekânı yoktur. Eğitim bir süreçtir ve doğumdan ölüme kadar devam eder. Bu yüzden insanın değişimi ve gelişimi ömür boyu sürer. Eğitim sadece belli bir yerde, belli bir ortamda değil hayatın her noktasında vardır. Bir berberin çırağına mesleğin gerektirdiği incelikleri anlatması, bilgi ve becerileri kazandırması da bir anne-babanın çocuğunu yaşama hazırlaması da eğitimidir.

Eğitim belli bir plan ve program dâhilinde olabileceği gibi plansız, programsız bir Şekilde de gerçekleştirilebilir. Mesela okullarda verilen eğitim planlı, programlı iken ailede, sokakta, iş yerlerinde verilen eğitim gelişigüzeldir.

Mustafa Kemal Atatürk “Eğitimidir ki, bir milleti ya zgr, bağımsız, şanlı, yüksek bir topluluk halinde yaşatır ya da esaret ve sefalete terk eder” sözüyle nitelikli eğitime vurgu yapar. Toplumların varlıklarını sürdürebilmeleri, kültürlerarası etkileşimin sağlanabilmesi, sağlıklı bireylerin yetişmesi için değerler eğitimine ihtiyaç duyulmaktadır. O halde toplum için önem arz eden birtakım değerler

bireylere ve topluma aşılmalıdır. Akbaş (2013, s.677) da değer eğitiminin demokratik bir toplumun başarısı için temel olduğunu ve demokrasi kavramı halkın kendi kendisini yönetmesi ise, insanlara önce adil ve özgür bir toplum sağlanması gerektiğini ifade etmektedir.

Değerler eğitimi nedir? Değerler eğitimi belli bir zaman diliminde olup biter mi, yoksa bir süreç olup zamandan bağımsız mı? İşte bu soruların cevabını Yaman (2014) aşağıdaki ifadelerle vermektedir:

Sahip olunan değerler bireyin gelecekteki kişiliğini, bakış açısını, davranışlarını, hatta hayatını belirleyecek etkenler olduğu için, bireyin belli başlı değerlerin farkına varması, gerekli değerlerin kazanılması, yeni değerlerin kazanılması, yeni değerler benimsemesi; bütün bu değerleri kişiliğinin temel taşları haline getirerek davranışa dönüştürmesi gerekir. Neredeyse hayat boyu devam eden bu değer kazanma/kazandırma süreçlerine “*değerler eğitimi*” denilmektedir. (s.18)

Bireyin tam anlamıyla gelişebilmesi, ailesine, toplumuna adanmışlık hissiyle bağlanması ve bunun neticesinde evrensel bütünlüğe katkı sağlayabilmesi için eğitime ihtiyaç vardır. Bu eğitim sürecinde bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor becerilerin kazanımının birbiriyle eşgüdümlü olmasına dikkat edilmesi de oldukça önemlidir. Bu doğrultuda Kaymakcan ve Meydan (2014, s.137) tek başına zihin ya da beden eğitimi insanı daha akıllı ve güçlü hale getirebildiğini, ancak bu akıl ve gücün tüm insanlık ve varlık için hayırlı bir şekilde kullanılmasının ahlak ve değerler eğitimiyle mümkün olabileceğini savunur. Yani sahip olunan bilgi ve becerilerin insanlık yararına kullanılması gerektiğine vurgu yapar.

Değerler eğitiminde önemli olan hususlardan biri insanda kendine ait farkındalık oluşturmaları ve bireyin kendini topluma ve tüm insanlığa karşı sorumlu hissetmesidir. Kale’ye (2013, s.322) göre en temel basamaklardan itibaren verilmesi gereken bir değerler eğitiminde bu sorumluluk duygusunun içselleştirilmesi en önemli sorunsaldır. Kendimizi, karşımızdakileri, toplumumuzu ve tüm dünyayı anlamak, değiştirmek ve geliştirmek; sağlıklı, verimli etiksel bir iletişim kurabilmek bu sorumluluktan geçmektedir.

Değerler özümleme noktasında maddi ve manevi öğelerin tümünü kapsar. Yani maddi değerler kadar manevi değerlerin de benimsenmesi gerekir. Yukarıda değer sınıflandırmalarında değerleri araç değerler ve yüksek değerler olarak

sınıflandırdığını belirttiğimiz Mengüsoğlu (2014, s.2013) eğitimin bu iki değer arasında eşgüdümü sağlaması gerektiğini ifade eder. Ona göre sadece araç değerlerin benimsenmesi çıkarıcılığın kök salmasına neden olur; sadece yüksek değerlere, ideallere yönelen bir kuşağın ayakları dünyaya basmaz havada kalır. Üstelik gerçek hayat böyle bir eğitim sistemini yalanlar. Bu nedenle eğitim hem maddi, hem de ideal eylemleri hesaba katmalıdır.

2.3.4.1 Ailede Değerler Eğitimi

Her ne kadar beceriler bilişsel, duyuşsal, psiko-motor (bkz. Bloom Taksonomisi) olarak üçe ayrılrsa da diğer iki beceri duyuşsal düzeyin üzerine inşa edilmelidir. Söz gelimi sevgi ihtiyacı karşılanmayan bir bebek veya çocuk bilişsel ve psiko-motor yeteneklerini istenilir düzeyde geliştiremez. Felsefeyi sevmeyen bir kişi felsefi bilgiyi kavrayamaz. Bisiklet kullanacak bir insanın ilk önce bunu istemesi, bisikleti sevmesi gerekmektedir. Kısacası salt mantık ve yetenek kişiyi bulunduğu yerden nereye götürürse götürsün içinde bulunulan durum veya konumun kişilik haline getirilme noktasında eksiklikler yaşanacaktır.

Doğumundan itibaren- 0-2 yaş bebeklik dönemi olarak kabul edilir. Bu dönemde anne ve çocuk arasında hem fiziki hem duygusal anlamda yakın bir ilişki söz konusudur. Dolayısıyla anne çocuğun fizyolojik ihtiyaçlarını karşılamının yanı sıra onun duygusal doygunluğa ulaşmasında da en büyük etkidir. Anne bebeğini istediği gibi yoğurarak şekil verme yeteneğine sahiptir. İşte bu noktada Rousseau (2013) annelere şöyle bir nasihatte bulunur:

Herkesin gittiği yoldan gitmeyen, insanların korkunç düşüncelerinden bebeğini koruyan, ileri görüşlü, merhametli anne, sana sesleniyorum! Taze fidanın ölmesine izin verme, onu sula. Bir gün meyveleri sana, mükâfat olarak dönecektir. Erkenden çocuğun ruhuna gir. Yoksa bir başkası onu etkileyebilir, bu kişiyi de ancak sen engellersin. (s. 20-21)

Çocukta sevmeye-sevilme ve güven duygusunun oluşumunda en temel etken olan anne, çocuğun hayatı boyunca sergileyeceği tutum ve davranışlara yön vermektedir. Annenin çocuğa karşı yaklaşımının olumlu olması çocuğun kendisine ve başkalarına karşı olumlu algı geliştirmesini sağlayacaktır. Aksi takdirde çocuk olumsuz birtakım duygu ve düşüncelere sahip olacak ve davranışlarını da buna göre şekillendirecektir. Nitekim Adler (2004, s.224-225) de bu konuya vurgu yapar.

Adler, çocukta toplumsal duyguyu geliştirmenin annenin görevi olduğunu dūřüncesinden yola çıkararak çocuklar arasında görülen sıra dışı kişiliklerin anneleriyle ilişkilerinden doğduğunu ifade eder. Ona göre bu gelişimin izlediği yol anne-ocuk ilişkisinin göstergesidir ve anne-ocuk ilişkisinin doyurucu olmadığı yerde genellikle çocukta belli toplumsal kusurlar görülmektedir.

Akal'ın masal kitaplarında çocuklara masal dünyasının kapıları aralayanlar anneleridir. Anne, masallar aracığıyla çocuğunun duygu dünyasında değişimler sağlamaya başlarken, annenin belirlediği rotadan ilerleyen ocuk kendi masal dünyasına yol almaya başlar. Bu yolculukta hem öğrenir hem de hoşça vakit geçirir.

Anne ve ocuk arasında başlayan duygusal ilişki babanın da dāhil olmasıyla tamamlanır. Anne-baba ve ocuk(lar) sacayağına benzerler. Bu sacayağının ayaklarından biri eksik olduğu zaman dengenin sağlanabilmesi olanaksızdır. Çocuğun gerek fizyolojik gerekse duygusal ihtiyaçlarının karşılanmasında aile kavramı çok önemli bir yere sahiptir. “Aile, yüz yüze ve iten ilişkilerin en güçlü birincil gruplardandır. Bu nedenle, bireyin tutum ve değerlerinin oluşumunda birincil etkileşimi sağlaması yönünden ayrı bir öneme sahiptir. Onun en temel kurumlar arasında yer alışının nedenlerinden birisi de budur” (Tezcan, 1997, s.142).

“Kız anadan öğrenir sofra kurmayı, oğlan babadan öğrenir sohbet gezmeyi” atasözünün de ifade ettiği üzere ocuk, toplum içinde nasıl davranması gerektiğini ilk olarak ailede öğrenir. Aile sayesinde sosyal normların ne olduğunun bilincine varan ocuk toplumun değer verdiği davranış kalıpları doğrultusunda hareket eder. Bu durum tabii ki anne ve babanın çocuğuna veya çocuklarına karşı sergiledikleri tutumlarla da doğru orantılıdır. Yrkoğlu'nun (2007, s.85) da dile getirdiği gibi uyumlu ilişkiler içinde, güvenli bir aile ortamında sevgi ve anlayışla büyüyen ocuk olgunlaşır, kişilik kazanır, kendi kanatlarıyla uçmayı öğrenir. Sevildike güven duygusu pekişir, desteklendike özsaygısı artar. Anlayış gördükçe hoşgörülü olmayı, sorumluluk aldıkça bağımsız davranmayı öğrenir.

Anne ve baba, çocuklarına karşı olumlu bir rol model olmalıdır. Yaptıkları eylemler ve gösterdikleri davranışlar, toplumun beklentilerine aykırı olmamalıdır. Ayrıca ailenin çocuktan beklentileri ile anne- baba tutumları çelişmemelidir. Aksi

takdirde çocukta tutarsız davranış şekilleri ortaya çıkacaktır. Unutulmamalıdır ki çocukların çıkacakları hayat yolculuğunda hangi yöne sapacaklarının en önemli belirleyicileri anne ve babalardır. Çocuklarına doğru yolu görme konusunda kılavuzluk edecek yegâne kişiler de onlardır. Aydın ve Gürler (2014, s.31) de ailenin çocuklar üzerinde yönlendirici bir etkiye sahip olduğu üzerinde dururlar. Ailenin çocuklar için ne denli önem arz ettiğini şu cümlelerle açıklarlar: “Aile çocuk için eşsiz bir eğitim yeridir. Çocukların davranış biçimi kazanmasında, değerleri tanınması ve içselleştirmesinde ilk kurumdur. Aile, çocuğun doğuştan getirdiği güzel duyguların uyandırması ve doğru, güzel, iyi davranışların kazandırması yoluyla değerler eğitimi görevini yerine getirir.”

“Aile gibi temel bir sosyal grupta karşılıklı olarak işlevlerde bulunan kişiler, aile yaşantılarında uymaları gereken belli temel değerler olduğunu bilirler” (Fichter, 2015, s.175). Ailenin çocuğu hem eğitime hem de sosyalleştirme bağlamında etkisi büyüktür. Çocuğu sosyal yaşama hazırlama konusunda anne ve babanın çocuğa karşı aşırı izin verici bir şekilde davranması çocuğun davranışlarına sınır koyamamasına, kendisine amacı olmayan bir yol çizmesine sebep olur. Ancak bunun tam tersi şekilde hareket edilmesi de doğru değildir. Ulusoy ve Dilmaç’ın (2015, s. 87) da ifade ettiği üzere anne babanın, çocuklara zorla kendi kişisel düşüncelerini aşlamaması son derece önemlidir. Vicdan ancak ikna üzerine kurulduğunda, kararlar yaptırım korkusundan değil, iyilik ve insanlık uğruna kendiliğinden alındığında, gelişigüzel etkilenmeyen, güvenilir bir büyüklüğe erişir.

Değerler eğitiminin belli bir mekânı ve zamanı yoktur. Her zaman ve her yerde bu eğitim verilebilir. Ancak “Ağaç yaş iken eğilir” atasözümüzün ifade ettiği gibi küçük yaşlarda bu eğitimin verilmesi oldukça önem arz etmektedir. Ayrıca eğitimi veren anne ve babanın da çocuğa bu yaşlarda iyi bir örnek olması gerekir. Unutmayalım ki çocuklar her zaman ailelerinin izinden giderler.

Cinsiyet farklılıklarına dayanarak toplumsal rollerde çeşitlilik olabilir. Mesela bir anne ile bir babanın toplumsal rolü birbirinden farklıdır. Ancak aile içindeki rolleri eylemsel açıdan farklılık gösterse de davranış anlamında birbirine benzerdir. Çocuğa gösterilen sevgi, verilmesi gereken sorumluluk, aşılması istenen saygı ve yardımseverlik değeri her ikisinin de ortak görevidir.

2.3.4.2 Okulda Değerler Eğitimi

Ailede başlayan değerler eğitimi okullarda devam eder. Ailede etkili olarak verilen bu eğitimin okulda da aynı şekilde devam etmesi için beklentiler ve tutumlar arasında tutarlılık olması gerekmektedir. Daha açık bir şekilde belirtmek gerekirse aile ortamında nasıl anne, baba çocuklar için iyi bir rol model olmak zorundaysa okul adını verdiğimiz eğitim ortamında da gerek öğretmenler gerekse yöneticiler çocuk üzerinde örnek teşkil edecek davranışlar sergilemelidir.

Duyuşsal eğitim daha çok öğrencinin kişisel ve sosyal gelişimi için kullanılır. Okullarda öğrenciler bilişsel alanın yanında, insanlara karşı saygı göstermek, hoşgörülü olmak, başarılı olmak ve yardımsever olmak gibi değerleri, trafik kurallarına uymak gibi toplumsal kuralları, derslere veya öğretmenlere karşı olumlu tutum geliştirmeyi ve karşılaştıkları durumlara karşı tavır almayı öğrenirler (Akbaş, 2013, s.676)

“Okullarda değerlerin öğrencilere kazandırılmasında en önemli sorumluluk öğretmenlere düşmektedir. Bu noktada öğretmenin öğrencisiyle kurmuş olduğu iletişim, olaylar karşısındaki tavır ve davranışları, sınıf içerisinde kullandığı yöntem ve teknikler, değerlerin aktarılmasında hep önemlidir” (Güven, 2014, s. 80). Hedef kitlelerine hitap edemeyen, onlardan bekledikleriyle kendi davranış ve eylemleri çelişen öğretmenler öğrencilerinde istenilen davranış değişikliğini gerçekleştiremez. Öğrenciye özgürlük tanımadan baskı altında verilen eğitimin de kısa süreli etkileri olmaktadır. Otorite ortamdan ayrılınca birey beklentilerin tam tersi hareketler sergileyebilmektedir. Ancak öğrenciye kendini ifade etme şansı verilerek karşılıklı etkileşim halinde verilen değerler eğitiminin öğrenci üzerinde olumlu etkileri olmaktadır. Örneğin, demokratik tutum sergileyen bir öğretmenin duyuşsal açıdan öğrenciye etkilerini Tezcan (1997, s.289) şu şekilde ifade eder:

- a. Öğrencide gerçek bir disiplin duygusu doğar.
- b. Öğrenciler arası ilişkilerde yardımlaşma duygusu gelişir.
- c. Öğrencide sorumluluk duygusu gelişir.
- d. Öğretmene güven duygusu gelişir.

Değerler okulda gerek belli bir plan dâhilinde gerek yaşantılar yoluyla elde edilmektedir. Son yıllarda okullarda değerler eğitimine çok fazla önem verilmektedir. Değerlere yönelik aylık programlar hazırlanmakta ve öğrencileri de sürece dâhil eden etkinlikler yapılmaktadır. Okulun sadece öğretim değil aynı zamanda eğitim yuvası olduğunu düşünürsek öğrencide kişisel ve toplumsal manada davranış değişikliğinin önceden belirlenen amaçlar doğrultusunda sağlandığı savunulabilir. Aydın ve Gürler (2014) bu amaçları şu şekilde ifade etmektedirler:

Okullardaki değerler eğitiminin amaçlarından biri, öğrencilerde sağlıklı, tutarlı ve dengeli bir kişilik oluşturmaktır. Diğer bir amacı ise “her öğrenciyi hem ilgi ve yetenekleri doğrultusunda yetiştirerek hayata ve üst öğrenime hazırlamak hem de “iyi insan” iyi vatandaş” olmalarını sağlamak için gerekli bilgi, beceri, tutum, davranış ve alışkanlıklar kazandırıp, onları kendi ahlak anlayışına uygun olarak yetiştirmektir. Bu birinci amaç, yani “öğrencilerde sağlıklı, tutarlı ve dengeli kişilik oluşturmak”, esasen eğitimin en temel amacıdır. Zira o olmadan, belirlenmiş diğer amaçlara ulaşılsa bile çok fazla bir anlam ifade etmez (s.50-51).

Değerlerin kazanılmasında kuşkusuz deneyimlerin önemli bir yeri vardır. Değerler eğitiminin salt bilgi aktarımı ile sağlanması soyut olan değerlerin somut hale getirilmesine olanak tanımamaktadır. O halde yaparak ve yaşayarak gerçekleştirilen değerler eğitimi bireyler üzerinde daha etkili olmaktadır. Okullar çocuklara böyle bir eğitimi sağlaması açısından çok önemli bir yere sahiptir. “Çocukları topluma hazırlayan bir eğitim kurumu olarak okullar, değerlerin kazandırılmasında oldukça etkilidir. Okulda çocuk, öğretmenleriyle, arkadaşlarıyla ve diğer yetişkinlerle kurduğu ilişkiler aracılığıyla sosyal davranışları öğrenir. İçinde yaşadığı toplumun kültürünü, değerlerini benimseyerek, kendi kişiliğinin bir parçası haline getirir” (Çubukçu, 2008, s. 1013).

Okul, sahip olduğu sistem içinde her öğrenciden belli standartlara uymasını ister. Bu bakımdan iradeyi güçlendirme, vazife yapma, sabır, ısrar ve sebat gibi meziyetlerin kazanılması bakımından etkili bir irade eğitimi imkânı sunar. (Kaymakcan ve Meydan, 2014, s. 215)

Okulların görevi çocuklara belli başlı değerleri aşıladıktan sonra biter mi? Okullar değerlerin yerleşip yerleşmediğini süreç içinde denetleyebilir mi? Etkili bir değerler eğitimi uygulaması için öğretmenin ne yapması gerekir? Bu soruların cevabını Güven (2014, s. 30-31)'in şu cümlelerinde bulabiliriz: “Değerlerin toplumda kalıcılığının sağlanması ve bozulmasının önlenmesi için özellikle

okullardan yararlanılabilir. Değerler eğitiminin okullarda etkin bir şekilde planlanması ve uygulanmasının yolu da öğretmenlerin değerler eğitimine hâkim olmalarından geçer.”

Yukarıda öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin değerler eğitimi konusunda üzerine düşeni yapması gerektiğinden bahsedildi. Peki, eğitim sistemimiz öğrencilerin duyuşsal alanda gelişmelerini ne ölçüde desteklemektedir. Milli Eğitim Temel Kanunu’nda yer alan genel amaçlar bu soruya kısmen de olsa cevap verecektir:

Türk Millî Eğitiminin genel amacı, Türk Milletinin bütün fertlerini,

1. (Değişik: 16/6/1983-2842/1 md.) Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasa’da ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasa’nın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti’ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;
2. Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı bir şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;
3. İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak;

Böylece bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan millî birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır. (http://mevzuat.meb.gov.tr/html/temkanun_0/temelkanun_0.html, E.T.16.08.2016)

Özellikle ilk iki maddeye bakıldığında öğrenciye değerlerin kazandırılmasının eğitim açısından ne denli bir öneme sahip olduğunu görülecektir. Değerler, aile, okul ve diğer kurumlar tutarlı bir işbirliği sağladığı ölçüde kişilik haline gelebilecektir.

2.3.4.3 Çevrede Değerler Eğitimi

Okulda hem akademik anlamda gelişen hem de sosyalleşme sürecinde önemli bir yol alan çocuk, daha büyük toplumsal gruplara dâhil olma cesaretini de göstermektedir. Edindiği bilgi ve deneyimler, içinde bulunduğu grup veya toplumun değer yargılarına uygun davranış biçimleri göstermesini sağlar. Toplumun bireyin davranış ve eylemlerine yönelik gösterdiği geri bildirim kişi açısından önemli bir uyarıcıdır. Bu noktada Fichter'ın (2015) tespiti durumu özetler niteliktedir:

Toplum, belli bir hareketi genel olarak onaylar ya da onaylamazsa bu, o hareketin doğru veya yanlış, uygun veya uygunsuz olduğunu gösterir. Sosyal onaylamalar-davranışından dolayı kişiye toplumun verdiği ödül veya cezalar- kişilerin davranışları değerlendirme tarzlarıyla yakından ilişkilidir. Bir kahraman ödüllendirilir, suçlu cezalandırılır. Her iki olayda da yaptırım gücü davranışa yakıştırılan değerle genel olarak uyumlu bir düzeydedir. (s. 171)

Değerler ile kültür arasında sıkı bir bağ vardır. Nitekim toplumsal değerler geleneklere, göreneklere, inançlara ters düşemez. “Kültür” TDK Türkçe Sözlükte (2011, s. 1558) *tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin* olarak tanımlanmaktadır. O halde kültür değerleri de içine alan bir kavramdır. Kültür de değerler de toplumdan topluma farklılık gösterebilmektedir. Her toplumun öncelikleri ve kişilerinden beklentileri de birbirinin aynısı değildir. “Türkiye’de 12-18 yaş arasında gençlerin davranışlarının özellikleri, Amerikalılarınkinden farklıdır. Bu fark, iki ülkedeki aile yapısı, ana-babanın çocuklarıyla kurdukları ilişkinin türü ve kültürün aile üyelerinin ilişkilerini düzenleyen değer ve görüş ayrılıklarından doğar” (Ulusoy ve Dilmaç, 2015, s. 88).

Birey içinde bulunduğu toplumun değerlerini, normlarını toplumsal etkileşim sonucunda öğrenir. Teknolojinin hızla ilerlemesiyle kitle iletişim araçları da bireylerin ve toplumların davranışlarını yönlendirici bir etkiye sahip olmuştur. Tezcan (1997) toplumsal etkileşimin unsuru olarak gördüğü kitle iletişim araçlarının işlevlerini şu şekilde ifade eder:

Eğitim aracı olduğu kadar propaganda aracı olarak da kullanılabilirler. Onlar bireyin ve onun yakın çevresinin dışında gerçekleşen, fakat onu en güçlü biçimde etkileyen ve toplumun niteliğini geniş ölçüde yansıtan kültürel etkilerdir. Sinema ve radyonun

çocuğa eğitici etkileri var mıdır? Bu sorunun yanıtı onların sonuçlarına ve bu sonuçların bizim eğitsel amaçlarımıza ne kadar uygun olduğuna bağlıdır (s. 36).

Kitle iletişim araçları amaca uygun olarak kullanıldığında değer aktarımı açısından önemli bir yere sahiptir. Örneğin insanlar Tv, dergi, gazete, bilgisayar gibi araçlar sayesinde kilometrelerce uzaktaki kişi veya kişilerin açısından haberdar olabilir. İnsan olarak üzerine düşen neyse onu yapma şansı elde edebilir. Aytül Akal'ın "Bana Bir Rüya Ver" masalında olduğu gibi. Burada çocuk gece yatmadan okuduğu bir gazetede iki çocuk görür. Bu çocuklar birden dile gelirler ve içinde buldukları koşulların zorluğundan bahsederler. Böylece çocukta dünya üzerinde böyle insanların olabileceğine dair farkındalık oluşur ve başka insanlara yardım edebilmenin hazzına ulaşır. Ancak kitle iletişim araçlarının bilinçsiz kullanımı da birtakım olumsuzlukları da beraberinde getirmektedir. Hökelekli (2011, s. 166) özellikle internet ve televizyonun gençler ve çocuklar üzerindeki olumsuz etkisini şu şekilde ifade eder: " Çocuk ve ergenin henüz sormadığı soruların cevaplarını ve deneyimini kazanmadığı yaşam biçimlerini ona sunarak, gelişim düzeyinin ötesinde olguları önüne sermek ne kadar sağlıklı olur?"

Can (2014) ise çocuk ve çocukluk kavramının Batı'da gelişimini incelerken televizyonun insan yaşamına girdikten sonra özellikle çocukları nasıl etkilediğini şu şekilde açıklar:

Televizyon karşısında her yaş grubundaki insanın eşit muamele görmesi, çocuk ile yetişkin arasında daha önceki yüzyıllarda kesin bir çizgi ile ayrıldığına inanılan sınırı ortadan kaldırır. Televizyonun verdiği her tür bilgiye istediği anda sahip olma gücüne erişen çocuk, hem sosyal hem de kültürel açıdan farklılaşır (s. 18).

Aytül Akal da "Soru Balonları" adlı masalında zamanını televizyon karşısında geçiren ve kitap okumayan çocuklara değinir. Bu masaldaki çocuklar zamanlarının büyük bir bölümünü televizyon karşısında geçirmektedir. Sorgulamayan, analiz edemeyen, merak etmeyen bir nesil yetişmektedir. Soru sormayan ve bu doğrultu da merak duygusu pekişmeyen çocuk kitapları karıştırma gereği de duymamaktadır. Bu çocukların karşısında her şeyi sorgulayan, üreten akıllı uzay çocukları vardır. Bu akıllı uzay çocukları sadece kendilerinin değil, içinde buldukları ülkenin de gelişmesine katkı sağlarlar.

Yukarıda belirtildiği üzere yazılı ve görsel araçlar için bütünüyle yararlı veya zararlı ifadelerini kullanmak elbette doğru değildir. Önemli olan bu araçlardan bizim nasıl istifade ettiğimizdir.

Aytül Akal'la 18/08/2015 tarihinde yapılan ve özel arşivimde bulunan röportajda bu konuya değinilmiştir. Akal, kendisine yöneltilen “Masallarınızda yer yer eleştirilere de rastlıyoruz. Sürekli televizyon ve internet karşısında vakit geçiren, sağlıklı beslenmeyen, soru sormayan nesiller... Bu konuda ailelere mesajınız var mı?” sorusuna şu cevabı verir: “Teknoloji hayatımızın içinde. Yetişkin ya da çocuk ayırmadan, hatta artık çocukların dünyasında daha bile baskın olarak yer alıyor. Bunu yok sayamayız ya da bundan vazgeçemeyiz. Doğru olan, her şeyi dengeli tüketmek. Elbette televizyon seyredecek çocuklar, cep telefonlarına bakacaklar, bilgisayar karşısından kalkmayacaklar, tabletleriyle dolaşacaklar... Ama bunlarla uğraşmaları, hayatlarındaki diğer renklere ve zenginliklere sırt çevirmelerine neden olmamalı. Bisiklete binmek, müzik dinlemek, dans etmek, kitap okumak, film izlemek, resim yapmak, oyun oynamak, arkadaşla sohbet etmek... Her şeye zaman var aslında. Zamanı iyi kullanmak önemli.”

2.3.3.4 Masallarda Değerler Eğitimi Üzerine Yapılan Çalışmalar

Alkan, O. (2002). *Aksaray ilinde anlatılan masalların çocuk eğitimi açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Arıcı, A. F. (2001). *İlköğretim üçüncü sınıf Türkçe ders kitaplarındaki masalların öğrenci eğitimine katkıları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Arslan, A. (2004). *İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarındaki masalların eğitimdeki yeri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Aytan, N. (2012). *İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarındaki masal ve hikâyelerin karakter eğitimi açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale

Balık, Z. D. (2016). *Hayat bilgisi öğretim programındaki değerler bağlamında Hayat bilgisi ders kitapları ile yüz temel eser listesindeki ulusal masalların karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.

Başara, G. (2008). *Masalların ışığında Charles Perrault'un masallarının eğitimsel gücü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara

Cengiz, Ş. (2016). *3-6 yaş çocuklarına yönelik hazırlanan hikâye ve masal kitaplarındaki değerlerin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.

Çelik, A. (2009). *Masalların eğitim açısından dil ve kültür edinimine katkısı üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Erzurum.

Çirozlar, E. (2009). *Türk masallarındaki kültürel öğeler: Çevirilerindeki güçlük*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Çoban, D. (2008). *Türk folklor araştırmaları dergisinin 1-183. sayılarında yer alan masal metinlerinin, 11-14 yaş grubu öğrencilerinin bilişsel, duyuşsal ve psikomotor özelliklerine göre uygunluğunun değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Demir, G. (2006). *Konya ili Cihanbeyli ilçesinde anlatılan masalların çocuk eğitimi açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Ermekbaeva, N. (2014). *Halk masallarının çocuk eğitimindeki rolü (Kırgız halk masalları örneğinde)*.Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ardahan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ardahan

Evcim, R. (2015). *Anadolu'da anlatılan masallarda, âdet ve inanmalar üzerine halkbilimsel bir inceleme*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon

Gündüz, Ö. G. (2008). *Oğuz Tansel'in masal kitaplarının eğitim değeri ve Türkçeye katkısı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya

Kanca, E. (2009). *Masalın toplumsal işlevi: Bir göstergebilimsel sembolik analiz*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

Kaplan, O. (2012). *Eflatun Cem Güney'in derleyip yazdığı masalların çocuklarda karakter eğitimi açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fatih Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,

Karakuş, E. (2008). *İlköğretim 2. kademe Türkçe öğretiminde sosyal becerilerin geliştirilmesi açısından masallar*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.

Kaya, D. D. (2010). *Aytül Uncu Akal'ın Öykü ve Masallarında Tema, Dil ve Eğitim Öğeleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi

Kayman, F. (2011). *Bingöl'de anlatılan masalların çocuk eğitimi açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van

Kazan, V. (2012). *Mevlana İdris Zengin masallarının eğitsel değeri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Kılınc, B. S. (2014). *Mevlana İdris Zengin'in hikâye ve masallarındaki iletiler ve bu iletilerin Türkçe eğitimi açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.

Kıran, S. (2008). *Okulöncesi dönemi çocuklarına yönelik hazırlanan masal ve öykü kitaplarında geçen iletişim engelleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

Koç, Z. (2016). *Masal kitaplarının 5-6 yaş grubu okul öncesi eğitim çocuklarının gelişimi üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Korkmaz, İ. E. (2010). *Gazipaşa masalları ve bunların eğitimdeki yeri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erzincan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.

Köse, A. (2004). *Muş ili Malazgirt ilçesinde anlatılan masalların çocuk eğitime katkısı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Okur, A. (2003). *Hayvan masallarının anadili öğretiminde dil, üslup ve eğitim yönünden yeri ve önemi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Özkan, P. (2014). *Hatay (Antakya) masallarının çocuk eğitimi açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.

Özler, A. (2006). *İlköğretim 3, 4 ve 5. Sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan hikaye ve masalların eğitimsel işlevleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Polat, Ö. F. (2009). *Oğuz Tansel'in masallarında çocuk ve eğitim teması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.

Safarova, M. (2010). *Eğitsel bir bakış açısıyla Anadolu ve Özbek Türk masallarında ortak ve farklı motifler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Sallabaş, S. B. (2006). *Kelile ve Dimne'de yer alan masalların dini ve ahlaki eğitime katkıları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Saltık, O. (2016). *Derlenmiş masallar ile kurgulanmış masalların çocuğa göreliği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Sarıkaya, B. (2004). *Türk masallarında aile yapısı* ('Bacı Bacı Can Bacı' masalı esnasında). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Sayar, E. (2009). *Samsun ili ve ilçelerinde anlatılan masalların çocuk eğitimi açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Sütçü, Ş. (2010). *İyi ve kötünün tasviri: Grimms masallarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Tarduş, İ. (2015). *Kürt masallarının çocuk eğitiminde kullanılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Artuklu Üniversitesi, Yaşayan Diller enstitüsü, Mardin.

Taşkıran, E. (2015). *Mustafa Ruhi Şirin'in masallarında ve öykülerinde eğitsel iletiler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.

Topbaş, A. (2015). *Sema Maraşlı'nın masallarının değerler eğitimi açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.

Toprak, M. (2016). *Yücel Fevzioğlu'nun derlediği Türk dünyası masallarında çocuklara yönelik istendik davranışların değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.

Tüzel, S. (2009). *Animasyon film ve Türk masal kahramanlarının özelliklerinin çocuk eğitimi açısından karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Onsekiz Mart Üniversitesi

III. BÖLÜM

AYTÜL AKAL'IN HAYATI, EDEBİ KİŞİLİĞİ VE ESERLERİ

3.1 Aytül Akal'ın Hayatı

Aytül Akal 1952 yılında İzmir'de -kendi tanımıyla yasemin kokulu şehirde- doğmuştur. 1971 yılında İzmir Amerikan Kolejinden, 1999 yılında uzaktan eğitimle Washington International University'den mezun olmuştur. Aynı üniversitede yine uzaktan eğitimle 'Eğitim' dalında yüksek lisans yapmıştır. Çok küçükken yazılar yazmaya başlayan Akal'ın çocukluğundan bu yana, çeşitli dergilerde yazıları, şiirleri ve röportajları yayımlanmıştır.

Akal, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü tarafından 9-11 Mayıs 2012 tarihinde düzenlenen "Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Aytül Akal" adlı sempozyumda hayatı hakkında şu bilgileri verir:

İzmirliyim ben. Orada doğdum büyüdüm, orada okula gittim. 19 yaşında evlenip İstanbul'a geldiğimde, aklımda tek şey vardı: Yazmak. Ancak çalışıp para kazanma zorunluluğu, beni istediğimden çok farklı işlere yönlendirdi, İngilizce sekreterlik yapmaya başladım. Mutlu değildim. İş mektupları değil, kitap yazmak istiyordum. Ama nasıl yapacağımı bilmiyordum. Daha sonra yarım zamanlı bir işe girdim. Haftanın iki gününü yazmak için kullanabileceğim bir işe ayırmayı planladım ve gözüme "Resimli Roman" dergisini kestirdim. Nur İçözü o zamanlar çok genç bir yazı işleri müdürü olarak "Doğan Kardeş" dergisinin başındaydı. Gidip kendisiyle tanışmış ve yazmaya olan tutkumu anlatmışım. O da "Resimli Roman" dergisinin yazı işleri müdüründen randevu almış ve böylece bana yazın dünyasının kapısını aralamıştı. Şimdi kendisi de çocuk ve gençlik edebiyatının verimli yazarlarından olan arkadaşşıma, 40 yıllık teşekkür borçluyum.

Hayat Mecmuası'nda "Aklımızda Bulunsun" başlıklı bir köşe hazırlamaya başladım ve dergideki ilk yazım 1974 yılı Ocak ayının ilk haftasında yayımlandı. 1977'de Elele Dergisi'ne geçtim ve orada "Bindallı" başlığıyla 16 sayfalık bir ek dergi hazırladım. (Gültekin vd., 2013, s. 572)

Akal, çocuklar için yazmaya 80'li yılların sonlarında başlamıştır. Masallarını topladığı ilk çocuk masal kitabı "Geceyi Sevmeyen Çocuk" 1991 yılında yayımlanmıştır.

3.2 Aytül Akal'ın Edebî Kişiliği

3.2.1 Çocuk Kitapları Yazmasının Sebebi Nedir?

Aytül Akal kendisiyle 18/08/2015 tarihinde yapılan ve şu an özel arşivimde bulunan röportajda bu soruya şu şekilde cevap verir:

“Daha ilkokul sıralarındayken, yazar olacağım belliydi. Ortaokulda, hatıra defterime şöyle yazmıştım: ‘Ben meşhur bir şair veya yazar olmak istiyorum. Milletimi yüceltebilirim, dünyaya adımlı Türk olarak duyurabilirsem, ne mutlu bana.’

Yazar olacağımı biliyordum, çocukluk hayalimdi, ama itiraf etmeliyim ki çocuk kitabı yazacağım hiç ama hiç aklıma gelmezdi. Okulu bitirdikten sonra Hayat Mecmuası, Elele dergisi gibi yayın organlarında çalıştım. Bir yandan da yazacağım kitabı aradım durdum. Çocuklarım doğduktan sonra onlara masal anlatmaya başlamıştım. O kadar çok masal oldu ki ne anlattığımı unutuyordum ve masal tekrarlamamı istediklerinde farklı yollara saparsam beni uyarıyorlardı. “En iyisi bunları yazayım da, anlatmakla uğraşmak yerine kâğıtlardan okur rahat ederim.” diye düşündüm. 1989 yılıydı. Masalları daktiloda temize geçirmeye başladım. Sayfalar üst üste yığılıp koca bir dosya olduğunda fark ettim. Yıllardır aradığım kitap, işte oradaydı! Meğer çocuklar için yazacaktım ama bunun farkında bile değilmişim. Böylece ansızın kendimi çocukların dünyasında buluverdim. Kaybettiğim zamanı geri getirmek için daha çok çalışmaya başladım. Şu anda basılı kitap sayım 136 (yüz otuz altı). Farklı yayınevlerinde resimlenmekte olup basıma hazırlanan dördü roman on dördü resimli kitap olmak üzere, on sekiz kitabım daha var.”

3.2.2 İlk Çocuk Kitabı ve Eserlerinin Yabancı Dile Çevrilmesi

Akal, 1982 yılında şiirlerini topladığı ilk kitabı olan *Kent Duygusu*'ndan sonra, 1991'de masallarını topladığı ilk çocuk kitabı *Geceyi Sevmeyen Çocuk* adlı kitabını yayımladı. Aytül Akal, o tarihten sonra çocukların büyülü dünyasına dalarak, yalnızca çocuklar ve gençler için yazmaya başladı. (Akal, 2012, Masal Masal“İç Kapak”)

1991’den bu yana konferanslar vererek, kitaplarını imzalayarak, çocuklarda okuma kültürünün yerleşmesine katkı vermeye çalıştı. Aynı zamanda sosyal projeler geliştirip gerçekleştirdi, çocukların kişilik gelişimi ve kendilerini tanımları konusunda çalışmalar yaptı.

Aytül Akal’ın öykü, masal, şiir, oyun olmak üzere yayımlanmış yüzün üstündeki kitabından 32’si Almanca, İngilizce, Arapça, İspanyolca, Farsça, Azerice, Bulgarcaya çevrilerek yurt dışında yayımlanmıştır. Ayrıca Akal, 25 kitapla TEDA projesi kapsamında Türkiye’den kitapları çevrilen çocuk kitapları yazarları arasında birinci sıradadır (Sivri ve Örkün, 2014, s. 232).

Aytül Akal kitaplarının yurtdışında farklı dillere çevrilmesinin sebebini, kendisiyle yaptığımız röportajda şöyle açıklamaktadır: “Kitaplarımın yurtdışında farklı dillere çevrilmesinin nedeni, yazdıklarımın evrensel değerler taşıması. Yabancı çocukların kitaplarımla buluşuyor olması, çocukluk hayalimin gerçekleşmesi değil de ne? Örneğin son İspanyolca çeviri, Bolivyalı çocuklarla buluşacak. Çocuk edebiyatına bir ömür adanışlığın ödülü...”

3.3 Aytül Akal’ın Eserleri

Aytül Akal’ın masal, öykü, roman, şiir, tiyatro, müzikli tiyatro türlerinde eserler vermiştir. Ayrıca Akal’ın resimli kitapları da vardır. Bu kitaplarının dışında Aytül Akal’ın kimi eserleri derlemelerde yerini bulmuştur. (Masal Masal, 2012, s. 243-248)

A.Ciltli Masal Kitapları:

a) Geceyi Sevmeyen Çocuk – Ekim 1991

“Geceyi Sevmeyen Çocuk” Aytül Akal’ın ilk ciltli masal kitabıdır ve içinde on iki masal yer almaktadır. Bu masallar şunlardır:

1. *Geceyi Sevmeyen Çocuk (giriş)*

“Geceyi Sevmeyen Çocuk” bu kitabın ilk masalıdır ve bu masal bir sonraki masal olan “Geceyi Unutan Fil” masalı için giriş masalı niteliği taşımaktadır.

2. Geceyi Unutan Fiil, Nisan 1996
3. İp Bacaklı Uzaylı Çocuk, Mayıs 1997
4. Ben Büyüküm, Haziran 1998
5. *İnatçı Çocuk (2. giriş)*

“İnatçı Çocuk” masalı da bir sonraki masal olan “Uyumak İstemeyen Zürafa” masalı için giriş masalı niteliğindedir.

6. Uyumak İstemeyen Zürafa, Haziran 1998
7. Küçük Kertenkele, Ocak 1998
8. Meraklı Uzay Çocuğu, Eylül 1997
9. Fasulye Motorlu Uçan Daire, Ekim 1997
10. Suda Oynamayı Kim Sevmez, Ocak 1998
11. Karanlıktan Korkan Çocuk, Haziran 1998
12. Dağınık Çocuk, Haziran 1998

b) Canı Sıkılan Çocuk – Kasım 1993

“Canı Sıkılan Çocuk” Aytül Akal’ın ikinci ciltli masal kitabıdır ve bu masal kitabının içinde on masal yer almaktadır. Bu masallar şunlardır:

1. *Canı Sıkılan Çocuk (giriş)*

“Canı Sıkılan Çocuk” masalı bir sonraki masal olan “Canı Sıkılan Aydede” masalı için giriş masalı niteliği taşımaktadır.

2. Canı Sıkılan Aydede, Mayıs 1997
3. Işıkları Dolaşan Çocuk, Haziran 1998
4. Şımarık Fil, Şubat 1996
5. Park Yiyen Robot, Nisan 1997
6. Küçük Anne, Haziran 1998
7. Cadı Burunlu Fabrika, Ocak 1997
8. İki Kavgacı Ağaç, Ağustos 1996
9. Sinderella Olmak İsteyen Çocuk, Haziran 1998
10. Üç Uçan Çocuk, Ocak 1997

c) Kardeş İsteyen Çocuk – Nisan 1994

“Kardeş İsteyen Çocuk” Aytül Akal’ın üçüncü ciltli masal kitabıdır ve bu kitabın içinde on masal yer almaktadır. Bu masallar şunlardır:

1. *Kardeş İsteyen Çocuk (giriş)*

“Kardeş İsteyen Çocuk” masalı bir sonraki masal olan “Nerden Çıktı Bu Kardeş” masalı için giriş masalı niteliği taşımaktadır.

2. Nerden Çıktı Bu Kardeş, Haziran 1998
3. Ormandaki Apartman, Ocak 1998
4. Denizin Altını Merak Eden Vapur, Ekim 1997
5. Çikolata Çocuk, Nisan 1997
6. Gezmeyi Seven Ağaç, Mayıs 1996
7. Yatağın Altındaki Harfler, Mayıs 1998
8. Eğlence Ülkesini Arayan Dinozor, Mayıs 1998
9. Yaşlı Çocuk, Haziran 1998
10. Kimin Yatağı Uçuyor, Mayıs 1997

d) *Sabahı Boyayan Çocuk – Nisan 1995*

“Sabahı Boyayan Çocuk” Aytül Akal’ın dördüncü ciltli masal kitabıdır ve bu kitabın içinde on masal bulunmaktadır. Bu masallar şunlardır:

1. *Sabahı Boyayan Çocuk (giriş)*

“Sabahı Boyayan Çocuk” masalı bir sonraki masal olan “Bütün Oyuncaklar Benim” masalı için giriş masalı niteliği taşımaktadır.

2. Bütün Oyuncaklar Benim, Ağustos 1998
3. Bana Bir Rüya Ver, Haziran 1998
4. Kızamık Olan Fil, Ekim 1996
5. Rengini Arayan Top, Ekim 1997
6. Terlikleri Kim Giyecek, Ağustos 1998
7. Buruşuk Kâğıt Parçası, Mayıs 1997
8. Uzaylı Çocuğun Ödevi, Eylül 1997
9. Üç Sihirli Öpücük, Haziran 1998
10. Soru Balonları, Mayıs 1998

e) Masalları Arayan Çocuk – Nisan 1997

“Masalları Arayan Çocuk” Aytül Akal’ın beşinci ciltli masal kitabıdır ve bu kitabın içinde on masal yer almaktadır. Bu masallar şunlardır:

1. *Masalları Arayan Çocuk (giriş)*

“Masalları Arayan Çocuk” masalı bir sonraki masal olan “Masalını Arayan Ejderha” masalı için giriş masalı niteliği taşımaktadır.

2. Masalını Arayan Ejderha, Ocak 1998
3. Büyük Yatakta Kim Yatacak, Şubat 1996
4. Üç Gözlü Çocuk, Haziran 1998
5. Yaramaz Trafik Lambası, Eylül 1997
6. Çöp Kafalı Çocuk, Nisan 1997
7. Kitap Perisi, Mayıs 1998
8. Reklamları Çizen Çocuk, Nisan 1997
9. Işığını Yitiren Yıldız, Eylül 1997
10. Bu Dünya Kimin, Eylül 1997

f) Diziye Ek Masallar

Bu masallar ciltli kitaplar olmayıp tek tek basılmışlardır.

1. Dilek Ağacı, Ekim 1996
2. Dünyanın En Güzel Ağacı, Ekim 1996
3. Ormanın Renkleri Kimde, Ocak 1998
4. Ormanın Yeni Komşuları, Ocak 1998
5. Ben Ne Zaman Büyüyeceğim, Ağustos 1998
6. Ben Ne Olacağım, Ağustos 1998

Yukarıda yer alan masallar 2012 yılında “Masal Masal” adlı tek bir kitapta toplanmıştır. Ancak kitapta bu masallar ciltli ve tek tek basım durumlarına göre bölüm bölüm verilmiştir.

B. Öyküleri:

1. Oğlum, Ben çocukken, Ağustos 1995
2. Kızım, Ben çocukken, Ağustos 1995
3. Kızım Nerdesin, Ekim 1999
4. Oğlum Nerdesin, Ekim 1999
5. Babam Duymasın, Mart 2002
6. Kırmızı Şemsiye (Mavisel Yener-Aytül Akal), Nisan 2007
7. Benim Babam Sihirbaz, Şubat 2009
8. Babamın Sihirli Küresi, Ocak 2011
9. Annem Neden Çıldırdı, Ocak 2011

C. Resimli Kitapları:

1. Ben Minicik Bir Bebektim-1, Mayıs 1996
2. Sarayın Süslü Kedisi, Eylül 1996
3. Ben Minicik Bir Bebektim-2, Eylül 1997
4. Şeker Canavarı, Ağustos 1998
5. Uyku Canavarı, Ağustos 1998
6. Kitap Canavarı, Ağustos 1998
7. Atatürk Olmak/ Becoming Atatürk, Ağustos 1999
8. Yatağın Altında Kim Var, (deprem kitabı), Ağustos 1999
9. Sanatçının Sihirli Odası, Nisan 2002
10. Kardeşimin Sihirli Okulu, Mayıs 2002
11. Küçük Prensın Doğum Günü, Mayıs 2002
12. Öğretmenin Sihirli Şapkası, Ağustos 2002
13. Saray Horozu'nun Doğum Günü, Ağustos 2002
14. Dedemin Sihirli Dolabı, Eylül 2002
15. Mevsimler Kralı'nın Doğum Günü, Mart 2003
16. Kraliçe'nin Doğum Günü, Nisan 2003
17. Kardeşimin Garip Arkadaşları, Tarih Vakfı/ Ağustos 2004
18. Canım Annemin Doğum Günü, Eylül 2010
19. Canım Babamın Doğum Günü, Eylül 2010

20. Güzel Ablamın Doğum Günü, Eylül 2010
21. Yakışıklı Ağabeyimin Doğum Günü, Eylül 2010
22. Tatlı Kardeşimin Doğum Günü, Ocak 2011
23. Tonton Dedemin Doğum Günü, Ocak 2011
24. Pamuk Büyükanneimin Doğum Günü, Haziran 2011
25. Sıska Kedimin Doğum Günü, Haziran 2011
26. Sevgili Öğretmenimin Doğum Günü, Ekim 2011
27. Can Arkadaşımın Doğum Günü, Ekim 2011
28. Açıl Kapı Açıl, Kasım 2011
29. Açıl Bahçe Açıl, Mart 2012

D. Romanları:

1. Süper Gazeteciler, Kasım 2000
2. Süper Gazeteciler/ Parktaki Esrar, Kasım 2001
3. Süper Gazeteciler/ Likörlü Çikolata, Kasım 2007
4. Süper Gazeteciler/ Belalı Davetiye, Kasım 2009
5. Kayıp Kitaplıktaki İskelet, (Mavisel Yener- Aytül Akal), Ocak 2011
6. Kırmızı Arabanın Hayaleti, Nisan 2012

E. Şiirleri:

1. Kent Duygusu, 1982
2. Mavi Ay, (Mavisel Yener-Aytül Akal), Ocak 2004
3. Kar Sesi, (Mavisel Yener- Aytül Akal), Nisan 2004
4. Kuş Uçtu Şiir Kaldı, (Mavisel Yener- Aytül Akal), Şubat 2004
5. Şiirimi Kedi Kaptı, (Mavisel Yener-Aytül Akal), Mayıs 2004
6. Denizin Büyüsü, (Mavisel yener-Aytül Akal), Nisan 2005
7. Ay Kaç Yaşında, (Mavisel Yener-Aytül Akal), Nisan 2006
8. Kaç Güneş Var, (Mavisel Yener, Aytül Akal), Ekim 2008
9. Şaşkın Şiirler, (Mavisel Yener-Aytül Akal), Nisan 2011

F. Oyunları:

1. Aç Perdeyi Ben Geldim (müzikli)- Ağustos 1995

G. Yetişkinlere Öyküleri:

1. Beni Bırakma Hayat, Mart 1998
2. İki Ucu Yolculuk, 1998

H. Derlemelerde:

1. *Hani Her Şey Oyundu* (Sakarya, Burdur, Çorum, Amasya, Eskişehir, Ankara, Kırıkkale, Mardin, Diyarbakır, Bursa, Batman, Bartın, Hatay, Tunceli ve Kastamonu Valilik Yayınları, 2006+)
2. *Kanatlı Sözler Bahçesi* (s. 256) (Mavibulut, 2006)
3. *Allianoi' e Mektuplar* (s. 80) (Anabasis Yayınları, 2007)
4. *Aşık Oldum* (s. 39) (Uçanbalık, 2009)
5. *Kadından Sakıncalı Öyküler* (s. 210) (Şenocak Yayınları, 2009)
6. *Sevinci Eksik Şiirler* (s. 63) (Çocuk Vakfı Yayınları, 2011)

I. Devlet Tiyatrolarında Çocuk Oyunları:

1. Mor Gece Mavi Gün (Mavisel Yener-Nilay Yılmaz- Aytül Akal)
2. Kırmızı Şemsiye (Mavisel Yener- Nilay Yılmaz- Aytül Akal)

İ. Yurt Dışı Baskılar

Farsça / OROMAN, İran

1. ..../ *Oğlum Ben Çocukken*, 2007
2. ..../ *Kızım Ben Çocukken*, 2008
3. ..../ *Kızım Nerdesin*, 2008
4. ..../ *Oğlum Nerdesin*, 2008
5. ..../ *Park Yiyen Robot*, 2010
6. ..../ *Ben Ne Olacağım*, 2010

7. .... / *İp Bacaklı Uzaylı Çocuk*, 2010
8. .... / *Kitap Canavarı*, 2010
9. .... / *Yaşlı Çocuk*, 2011
10. .... / *Ormandaki Apartman*, 2011
11. .... / *Yaramaz Trafik Lambası*, 2011

Almanca- Türkçe / TALISA Kinder buch Verlag, Almanya

12. Diekleine Eidechse / *Küçük Kertenkele*, 2006
13. Der Ball, der seine Farbesuchte / *Rengini Arayan Top*, 2006
14. Das Hochhaus im Wald / *Ormandaki Apartman*, 2006
15. Das Schokola denkind / *Çikolata Çocuk*, 2006
16. Diefreche Ampel / *Yaramaz Trafik Lambası*, 2008
17. Der Wunschbaum / *Dilek Ağacı*, 2008
18. Das Fliegende Bett / *Kimin Yatağı Uçuyor*, 2008
19. Der Elefant, der Masernhatte / *Kızamık Olan Fil*, 2008

Almanca- İspanyolca / TALISA Kinderbuch Verlag, Almanya

20. Diekleine Eidechse / *El Lagartito*, 2008 (Küçük Kertenkele)
21. Der Ball, der seine Farbesuchte/ *La pelota en busca de su color*, 2008
(Rengini Arayan Top)
22. Diefreche Ampel / *El sema forotravieso*, 2008 (Yaramaz Trafik Lambası)

Almanca – Türkçe / EDITION-ORIENT, Almanya

23. DaskreischendeZahnmonster / *Koca Sesli Uyku Canavarı*, 2008
24. DasgefräßigeBuchmonster / *Aç Gözlü Kitap Canavarı*, 2008

Bulgarca / LETTERA- Bulgaristan

25. .... / *Sanatçının Sihirli Odası*, 2008
26. .... / *Kardeşimin Sihirli Okulu*, 2008
27. .... / *Öğretmenin Sihirli Şapkası*, 2008

28. .... / *Dedemin Sihirli Dolabı*, 2008

Arapça / Safeer Publishing- Mısır

29. .... / *Sanatçının Sihirli Odası*, 2011

İngilizce / Writers' Exchange e- publishing, Avustralya <http://www.readerseden.com/>

30. The Artist's Magical Studio / *Sanatçının Sihirli Odası*, 2004

31. My Brother's Magical School / *Kardeşimin Sihirli Okulu*, 2005

32. The Teacher's Magical Hat / *Öğretmenin Sihirli Şapkası*, 2006

J. Antoloji ve dergilerde:

1. The Quarrel some Trees / *İki Kavgacı Ağaç, Lines in the Sand*, 2003, İngiltere
2. The Quarrel some Trees / *İki Kavgacı Ağaç, 5. Sınıf ders kitabı*, 2007, Zaner Bloser, ABD
3. The Fancy Cat of the Place / *Sarayın Süslü Kedisi ve Who's gonna Sleep in the Big Bed? / Büyük Yatakta Kim Yatacak?*, Ağustos 2000 sayısı, HELIOS The Voice of the Seven Seas, Rodos

Yukarıdaki kitaplar “Masal Masal” kitabının basım yılı olan 2012 yılı öncesine aittir. Aytül Akal'ın 2011 ve sonrası eserleri kronolojik sıra ile aşağıda verilmiştir: (<http://www.aytulakal.com/index.php/kitaplarim/listeler-cesitli/126-kronolojik-liste>, E.T. 15.05.2017):

Annem Neden Çıldırdı, (Ocak 2011); Tatlı Kardeşimin Doğum Günü, (Ocak 2011); Tonton Dedemin Doğum Günü, (Ocak 2011); Kayıp Kitaplıktaki İskelet, (Mavisel Yener-Aytül Akal, Ocak 2011); Babamın Sihirli Küresi, (Şubat 2011); Açıl Kapı Açıl, (2011); Pamuk Büyük Annemin Doğum Günü, (2011); Sıska Kedimin Doğum Günü, (2011); Sevgili Öğretmenimin Doğum Günü, (2011); Can Arkadaşımın Doğum Günü, (2011); Kayıp Kitaplıktaki İskelet (Mavisel Yener - Aytül Akal, 2011); Gezmeyi Seven Şiirler (Mavisel Yener - Aytül Akal, 2011); Açıl Bahçe Açıl, (2012); Kırmızı Arabanın Hayaleti, (Nisan 2012); Açıl Maske Açıl, (Kasım 2012); Balğım Şiir Yazdı, (Mavisel Yener - Aytül Akal, Ağustos 2013);

Biri uzaylı mı Dedi? (Ekim 2013); Uçan Şiirler, (Mavisel Yener - Aytül Akal, Kasım 2013); Kediş'in Armağanı, (2013); Oyuncu Susam, (2013); Yine mi Uzaylı, (Mart 2014, Fantastik Galaksi Serisi 2. Kitap); Gökyüzünde Balonlar, (Nisan 2014); Pufi Yumak Peşinde, (Nisan 2014); Öykü Yazmayı Seviyorum, (Mavisel Yener - Aytül Akal, Mart 2014); Hastanede Şenlik Var, (Mavisel Yener - Aytül Akal, Ekim 2014); Zıplayan Şiirler, (Mavisel Yener – Aytül Akal, Ekim 2014); Esrarengiz Duman, 2014, Reçelli Şiirler, (Mavisel Yener - Aytül Akal, Kasım 2014); Kayıp Kitaplıktaki İskelet 2, (Mavisel Yener - Aytül Akal, Kasım 2014); Sevimli Beyaz, (Şubat 2015); Ne Oynayalım? (Haziran 2015); Ne Boyayalım? (Haziran 2015); Çılgın Uzay Planı - 3, (Temmuz 2015); Ne Anlatalım? (Ağustos 2015); Ne Yiyelim? (Ağustos 2015); Moko ile Dinozo 1, (2015); Moko ile Dinozo 2, (2015); Moko ile Dinozo 3, (2015); Moko ile Dinozo 4, (2015); Babaannemin Perili Odası, (2015); Dedemin Sihirli Mutfağı, (2015); Mıymıy Teyze-1, (2015); Mıymıy Teyze-2, (2015); Bu Ne Biçim Armağan, (2015); Bu Ne Biçim Sunum, (2015); Sokakta Kediler, (2016); Mıymıy Teyze-3, (2016); Zombili Mombili Roman, (2016); Esrarengiz Duman, (2014); Renk Delisi (Süper Çocuklar, 2016); Kiralık Evde Bir Gece İki Gün, (2016); Tak Tak Tak Şans Geldi!, (2016); Ses Delisi, (Süper Çocuklar, 2016); Abur Cubur Canavarı, (2016); Bu Ne Biçim Yarışma, (2016); Gökten Uzaylı Düştü, (2016); Esrarengiz Duman, (2016); Uçan Nine, (2016).

Yurt Dışı Baskılar:

Farsça/ OROMAN, İran

Yaşlı Çocuk, (2011); Ormandaki Apartman, (2011); Yaramaz Trafik Lambası, (2011); Cadı Burunlu Fabrika, (2014), Meraklı Uzay Çocuğu, (2014); Camı Sıkılan Aydede, (2014); Bütün Oyuncaklar Benim, (2014); Uyumak İstemeyen Zürafa, (2014); Dağınık Çocuk, (2014); Nerden Çıktı Bu Kardeş? (2015); Bu Dünya Kimin, (2015); Soru Balonları, (2015); Karanlıktan Korkan Çocuk, (2015); Buruşuk Kâğıt Parçası, (2015); Çöp Kafalı Çocuk, (2015); Terlikleri Kim Giyecek? (2015); Geceyi Unutan Fil, (2015); Kitap Perisi, (2015); Dilek Ağacı, (2015); Üç Sihirli Öpücük, (2015); Yatağın Alındaki Harfler, (2015); Eğlence Ülkesini Arayan Dinozor, (2015); Suda Oynamayı Kim Sevmez? (2015); Küçük Anne, (2015).

IV. BÖLÜM

YÖNTEM

4.1 Araştırma Modeli

Aytül Akal'ın masallarında değerlere yer verilme durumu ve bu masalların değerler eğitimine katkısını belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanıldı. “İnsan ve grup davranışlarının nedenini ve nasılını anlamaya yönelik araştırmalara nitel araştırma denir. Nitel araştırmalar kişilerin kanaatleri, tecrübeleri, algıları ve duyguları gibi öznel verilerle meşgul olur. Bir sosyal olayı doğal ortamı ve doğal oluşumu içinde tasvir eder.” (Saruhan ve Özdemirci, 2011, s. 236). Nitel araştırma yazılı kaynakların incelenmesi ve analiz edilmesine olanak tanınması, olayları ve durumları tanımlayıcı ve betimleyici bir yol izlemesi nedeniyle çalışmaya yön veren araştırma yöntemidir.

Bu çalışmada nitel araştırma stratejisi olarak durum çalışması benimsenmiştir. “Mc Millan (2000) durum çalışmalarını bir ya da daha fazla olayın, ortamın, programın sosyal grubun ya da diğer birbirine bağlı sistemlerin derinlemesine incelendiği yöntem olarak tanımlamaktadır.” (Akt. Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2014, s. 249). Bu stratejinin seçilme nedeni ele alınan durumun ayrıntılı bir şekilde açıklanması, tanımlanması ve değerlendirilmesini sağlamaktır. Çalışmada çocuk edebiyatı, masallar, değerler, değerler eğitimi ve masalların değerler eğitimine katkısı gibi kavramlar tek tek derinlemesine incelenmiş ve bu kavramların birbirleriyle ilişkileri ortaya koyulmuştur.

Ayrıca çalışmada görüşme ve içerik analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinden de faydalanılmıştır. “İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır.” (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 227)

Görüşme, Aytül Akal ile bilgisayar destekli yani e-görüşme şeklinde gerçekleştirilmiştir. Ayrıca bu görüşme Aytül Akal'ın programının yoğunluğu göz önünde bulundurularak eş zamanlı yapılmamıştır. .

4.2 Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni edebi masallar olup örneklemini Aytül Akal'ın kaleme aldığı masallardır. İncelenen masallar şunlardır: “Geceyi Sevmeyen Çocuk”, “Geceyi Unutan Fil”, “İp Bacaklı Uzaylı Çocuk”, “Ben Büyüküm”, “İnatçı Çocuk”, “Uyumak İstemeyen Zürafa”, “Küçük Kertenkele”, “Meraklı Uzay Çocuğu”, “Fasulye Motorlu Uçan Daire”, “Suda Oynamayı Kim Sevmez?”, “Karanlıktan Korkan Çocuk”, “Dağınık Çocuk”, “Canı Sıkılan Çocuk”, “Canı Sıkılan Aydede”, “Işıkları Dolaşan Çocuk”, “Şımarık Fil”, “Park Yiyen Robot”, “Küçük Anne”, “Cadı Burunlu Fabrika”, “İki Kavgacı Ağaç”, “Sinderella Olmak İsteyen Çocuk”, “Üç Uçan Çocuk, Kardeş İsteyen Çocuk”, “Nerden Çıktı Bu Kardeş?”, “Ormandaki Apartman”, “Denizin Altını Merak Eden Vapur”, “Çikolata Çocuk”, “Gezmeyi Seven Ağaç”, “Yatağın Altındaki Harfler”, “Eğlence Ülkesini Arayan Dinozor”, “Yaşlı Çocuk”, “Kimin Yatağı Uçuyor?”, “Sabahı Boyayan Çocuk”, “Bütün Oyuncaklar Benim, Bana Bir Rüya Ver, Kızamık Olan Fil, Rengini Arayan Top, Terlikleri Kim Giyecek?”, “Buruşuk Kâğıt Parçası”, “Uzaylı Çocuğun Ödevi”, “Üç Sihirli Öpücük”, “Soru Balonları”, “Masalları Arayan Çocuk”, “Masalını Arayan Ejderha”, “Büyük Yatakta Kim Yatacak?”, “Üç Gözlü Çocuk”, “Yaramaz Trafik Lambası”, “Çöp Kafalı Çocuk”, “Kitap Perisi”, “Reklamları Çizen Çocuk”, “Işığını Yitiren Yıldız”, “Bu Dünya Kimin?”, “Dilek Ağacı”, “Dünyanın En Güzel ağacı”, “Ormanın Renkleri Kimde?”, “Ormanın Yeni Komşuları”, “Ben Ne Olacağım?”, “Ben Ne Zaman Büyüyeceğim?”

4.3 Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmada içerik analizi ve nitel veri toplama tekniklerinden faydalanılmıştır. “İçerik analizi, yazılı belgelerde ya da diğer iletişim ortamlarında (Örn. Fotoğraflar, filmler, şarkı sözleri, reklamlar) yer alan bilgileri ve sembolleri, yani içeriği inceleme tekniğidir.” (Neuman, 2013, s. 67). Ayrıca Aytül Akal ile eş zamanlı olmayan e-görüşme yani bilgisayar destekli görüşme yapılmıştır.

Çalışmada ilk olarak Aytül Akal'ın 58 masalının bir arada toplandığı “Masal Masal” adlı kitap temin edilmiştir. Kitap temininin hemen ardından masallar

özetlendi ve Aytül Akal ile ilgili yapılmış olanbilimsel çalışmalar belirlenip çalışmada bunların isimlerine yer verildi. Rokeach, Prencipe ve Helwig, Schwart; Mengüşoğlu, Büyükdüvenci, Ülken gibi araştırmacılar ve Doğanay tarafından aktarılan farklı kurum ve ülkelerin ortak değerleri dikkate alınarak değer başlıkları belirlendi ve bu değer başlıkları göz önünde bulundurularak Aytül Akal'ın 58 masalında bulunan değerler tek tek belirlenerek fişlendi.

Çalışmada 20 değer başlığı belirlendi ve bu değerler alfabetik sırayla kaydedildi. Ele alınan değerler sırasıyla şöyledir: Adaletli olma, Arkadaşlık, Barış, Cesaret, Çalışkanlık, Dayanışma, Doğruluk, Duygudaşlık (Empati), Fedakârlık (Özveri), Kanaatkârlık, Özgürlük, Sabırlı olma, Sağlıklı Olmaya Önem Verme, Saygı, Sevgi, Sorumluluk, Şükür, Tasarruf Etmek, Temizlik, Yardımseverlik.

Okunan masallardaki değerler sayfa numaraları ve baş harfleri verilerek yani kodlanarak kayıt altına alındı. Örneğin “Denizin Altını Merak Eden Vapur” adlı masal baş harfleriyle yani DAMEV şeklinde kısaltıldı. Ayrıca her bir değer bulduğu masallar değer başlığının üstünde tablolaştırılarak sunuldu.

18/08/2015 tarihinde Aytül Akal ile elektronik ortamda görüşme yapıp Aytül Akal'ın kendi masallarından yola çıkarak masalların değer aktarımındaki rolü, masalarda kullandığı sembollerin iletiler açısından önemi, kitle iletişim araçları ve değerler ikileminde ailelere verilebilecek mesajlar gibi konularda görüşlerine başvuruldu. Görüşmede kayıt altına alınan ifadelerden hem çalışmanın içinde hem sonuç ve öneriler kısmında faydalanıldı.

V. BÖLÜM

BULGULAR VE YORUMLAR

5.1 İncelenen Masalların Özetleri

Aytül Akal'ın 58 masalı bulunmaktadır. Daha önce ciltli olarak basılan “Geceyi Sevmeyen Çocuk”, “Canı Sıkılan Çocuk”, “Kardeş İsteyen Çocuk”, “Sabahı Boyayan Çocuk”, “Masalları Arayan Çocuk” ve tek tek basılan “Dilek Ağacı”, “Dünyanın En Güzel Ağacı”, “Ormanın Renkleri Kimde?”, “Ormanın Yeni Komşuları”, “Ben Ne Olacağım”, “Ben Ne Zaman Büyüyeceğim?” masalları 2012 yılında “Masal Masal” isimli tek bir kitapta toplanmıştır. Bu kitapta masallar orijinal halleri ve basım tarihlerine bağlı kalınarak sırayla ve bölüm bölüm sunulmuştur. Çalışmanın bu bölümünde, Aytül Akal'ın masallarında tespit edilen değerler üzerinde durulmadan önce masallarla ilgili kısa bilgiler verilecektir.

5.1.1 Geceyi Sevmeyen Çocuk (Ekim, 1991)

“Geceyi Sevmeyen Çocuk” adlı masal kitabı on iki masaldan oluşmaktadır ve bu kitaptaki ilk masal olan ve kitabın ismiyle aynı adı taşıyan “Geceyi Sevmeyen Çocuk” giriş masalı olarak yer almaktadır.

5.1.1.1 Geceyi Sevmeyen Çocuk Masalının Özeti:

Çocuk adında bir çocuk geceyi hiç sevmemektedir ve uyumak istememektedir. Annesi geceleri herkes uyur, çocuklar eğer uyuyup dinlenmezlerse gündüz uyuyamayacak kadar yorgun olurlar ve oyun oynarken uyuyakalırlar gibi cümlelerle çocuğunu ikna etmeye çalışsa da çocuk direnir. Bunun üzerine anne farklı bir yol dener ve çocuğuna yıldızları gösterip onun da bir yıldızı olduğunu ancak bu yıldızla uyuyup büyüyünce ulaşabileceğini söyler. Çocuk bunu duyunca çok mutlu olur. Daha sonra annesinin anlattığı masallarla uykuya dalar.

5.1.1.2 Geceyi Unutan Fil Masalının Özeti:

Bir gün yavru bir filin canı çok sıkılır ve hortumunu kaldırıp sesler çıkarır. Çıkardığı sesi çok beğenir ve susmak bilmez. Geceleri de kocaman kocaman sesler

çıkarınca diğerk hayvanlar uyuyamaz. Hatta maymun gürültü yapmaması için onu uyandırır. Fakat fil daha gece olmadığını söyleyerek uyarılara aldırılmaz. Uykusu kaçan fil sabaha kadar top oynar, eğlenir. Daha sonra yorgunluktan uykusu gelir Tam uyuyacakken bir gürültü duyar. Dışarıda maymunlar, ayılar, geyikler, kurbağalar, kurtlar, aslanlar eğlenmektedir. Arkadaşlarını uyarmak ister ama arkadaşları ona uyku saatinin bittiğini ve gündüz olduğunu söyler. Bu olaydan sonra fil yaptığı yanlış anlar bir daha gece ile gündüzü karıştırmaz ve uyumak isteyenleri bir daha rahatsız etmez.

5.1.1.3 İp Bacaklı Uzaylı Çocuk Masalının Özeti:

Yemek yemeyi sevmeyen, hep çikolata ve şeker isteyen bir çocuk vardır. Bu çocuk bütün eşyalarının çikolatadan olmasını ister. Kahvaltı yapmayı ve sebze yemeyi sevmez. Yemekleri de sevmez. Annesi yemek yemeyen, sürekli çikolata ve şeker isteyen çocuğun bu durumuna çok üzülür ve onu odasına göndererek cezalandırır. Odasında oyuncaklarıyla oynarken çocuk, yemek yemeyi sevmiyor musun, diye bir ses duyar. Bu sesin kaynağı uçan dairesinden inen uzaylı bir çocuktur. Bu çocuğun bacakları ve kolları ip gibi incecik, elleri ve ayakları kocamandır. Üstelik sevimsiz bir çocuktur da. Çocuk, uzaylı çocuğa yemekleri sevmediğini, çikolata ve şeker sevdiğini söyler. Uzaylı çocuğun teklifi üzerine onun yaşadığı gezegene giderler. Burada ne bitki ne de hayvan vardır. Her şey çikolata ve şekerdendir. Çocuğun çikolata yemekten midesi bulanır. Portakal olmadığı için portakal suyu, inek olmadığı için süt içemez. Çocuk, sebze, meyve ve et yemeden çocukların nasıl büyüdüğünü sorar, uzaylı çocuğa. Uzaylı çocuk kendisini göstererek o şekilde büyüdüğünü söyler. Çocuk böyle bir çocuk olmak istemez. Hem tek bir bitki ve hayvanın yaşamadığı böyle bir yerde yaşamak istemez hem de annesinin güzel yemekleriyle oyuncaklarını özlemiştir. Uzaylı çocuk, çocuğu yemek yerken bir daha huysuzluk yapmama şartıyla evine götürmeyi kabul eder. Uzaylı çocuk gibi zayıf ve güçsüz olmak istemeyen çocuk bütün yemeklerini yiyeceğine söz verir ve çocuğun evine gelirler. Uzaylı çocuk gidince çocuğun annesinin sesi duyulur: “Haydi masaya... Yemek saati geldi!”

5.1.1.4 Ben “Büyüküm” Masalının Özeti:

Üç yaşında bir çocuk vardır. Bu çocuk küçük olduğu için ağabeyi gibi büyük olmak ister. Küçük olduğunu bir türlü kabullenmez ve sürekli ben “Büyüküm” küçük değilim der. Bu çocuk oyuncaklarının yanında kocaman olduğu için herkesin de ona “Sen küçüksün!” demesini istenmez. Bir gün yıldızları izlerken minik bir kuş gelir ve küçük çocukların dileklerini yerine getirdiğini söyler. Çocuk küçük olduğunu kabul etmese de kuş henüz onun büyük olmadığını söyler. Çocuğun kuştan dileği ağabeyi gibi olmaktır. Uyur, sabah uyanınca büyük olduğunu görür. Artık o da ağabeyi gibi büyümüştür. Okula gider, ders çalışır. Bir taraftan da oyuncaklarını özler. Ağabeyinin de hala ondan büyük olmasına üzülür. Kuş yine gelir. Çocuk bu kez baba olmayı diler. Uyur, sabah uyanınca etrafında gürültü yapan iki çocuk olduğunu görür. Çocuklar ona baba derler. Odası değişmiş, terlikleri büyümüştür. Artık sesi kalınlaşmış, sakalları çıkmıştır. Bu durum onu başta çok sevindirir. Ancak baba olduğu için sabah işe gidip akşam geç saatlerde eve yorgun bir şekilde döner. Gözleri de sürekli çocuklarının oynadığı oyunculardadır. Kuş tekrar gelir ve ona baba olmak istemediğini, kendisi olmak istediğini, her şeyin bir sırası olduğunu söyler. Uyur, sabah uyanınca kendisi olur ve oyuncaklarıyla oynar. Bir gün nasıl olsa büyüyecektir.

5.1.1.5 İnatçı Çocuk Masalının Özeti:

(Bu masal bir sonraki masal için giriş niteliğindedir). Gözlerinden uyku akan fakat uyumak istemeyen bir çocuk vardır. Çocuk gece olduğunu, uyku vaktinin geldiğini kabul etmez. Annesi artık kızar çocuğa ama çocuk inat eder uyumaz. Annesi dayanamaz, gülümser ve çocuğa onun gibi inatçı ve uyumak istemeyen zürafanın masalını anlatır. Üstelik bu masal kahramanı zürafa çocuğun kendisidir.

5.1.1.6 Uyumak İstemeyen Zürafa Masalının Özeti:

Bir yavru zürafa vardır. Boyu çok uzundur, bundan dolayı da istediği ağacın yaprağını rahatlıkla yiyebilmektedir. Bir gün ağaç yaprağı yerken minik bir kuşla karşılaşır. Kuş ona yuvasının bahçesini bozduğu için kızar. Zürafa kuştan özür diler, ancak tekrar böyle bir durumun yaşanmasından da kaygı duymaktadır. Kuş ona

yardım eder dallarında yuva olmayan ağaçları gösterir. Zürafa da kuşa yaprakların üzerindeki tırtılları verir. Zürafa bu arada sürekli yukarı baktığı için neredeyse yerdeki tavşanı ezecektir. Tavşan onu sinirli bir şekilde uyarır. Zürafa tavşandan da özür diler. Tavşan ağaçların tepesini çok merak ettiğini söyler. Zürafanın teklifiyle onun boynuna tutunur. Artık ağaçların tepesinden çevreyi seyredebilecektir. Böylece üçü arkadaş olurlar. Birlikte oyunlar oynarlar derken akşam olur. Kuş akşam olduğu için eve gitmek ister. Ancak zürafa ve tavşan oyun oynamak isterler. Kuş biraz daha onlarla oynar. Uykusu iyice gelince evine gider. Onun ardından tavşan da gider. Zürafa artık yalnız kalmıştır. Biraz kendi kendine oyun oynar. Bir süre sonra canı sıkılır ve uykusu gelir. Sıcak yatağına gitmek ister ama yorgunluktan oracıkta uyuyakalır. Sabah olunca yerinden kıpırdayamaz ve soğuktan hasta olur. Arkadaşları oyunlar oynarken o hasta yatağında yatar. Sonunda iyileşir ve arkadaşlarına katılır. Artık dersini almıştır, uyumayı da sıcak yatağını da çok sever.

5.1.1.7 Küçük Kertenkele Masalının Özeti:

Küçük bir kertenkele ormanda dolaşırken yerde bir ayna bulur. Aynada kendini izlerken canavara benzeyen kocaman başı, keskin sivri dişleri ve uzun kuyruğunu olduğunu görür ve çok mutlu olur. Bu görüntüsünden tüm hayvanların korkacağını düşünürken timsahla karşılaşır. Timsahın ona benzediğini, belki kendisinin de bir timsah yavrusu olduğunu düşünür ve hiç kimseyi beğenmez olur. Hatta anne babasını da beğenmez. Kim ne derse desin artık kertenkele olduğunu kabul etmez. Timsahların yanında dolaşmaya başlar, onlar ne yaparsa o da aynısını yapar. Bir gün timsahlar yüzerken o da yüzmeyi dener, ancak suya batar. Bir balığın timsahlar yüzer sen de yüz demesi üzerine ben timsah değil kertenkeleyim diye bağırarak kertenkelenin yardımına bir timsah yetişir ve onu kurtarır. Kertenkeleye kendisi olması gerektiğini öğütler. Bunun üzerine kertenkele çok utanır. Artık sadece iyi bir kertenkele olmak ister.

5.1.1.8 Meraklı Uzay Çocuğu Masalının Özeti:

Meraklı bir uzay çocuğu vardır ve annesinin uzay mutfağında her yeri karıştırmaktan hoşlanır. Video, kumanda, televizyon, oyuncakları da merak ettiği

şeyler arasındadır. Bir gün Dünya'yı ziyaret etmek ister. Babası çocuğu uçan dairesine bindirip rotayı Dünya'ya çevirir, ancak çocuk kumandayla oynayarak uçan dairenin başka bir gezegene inmesine neden olur. Babası uçan daireyi tamir ederken o gezegende dolaşır. Dolaşırken kökleri havada çiçekleri toprakta bir papatya, ters dönmüş ve yolun kenarında yatan kocaman bir kamyon, suya batmak üzere olan bir sivrisinek ile karşılaşır. Hepsi neredeyse meraklı başka bir çocuk tarafından zarar görmek üzeredir. Uzay çocuk onlara yardım eder. Çocuk uçan daireye gider, babası rotayı evlerine doğru ayarlar. Çocuk papatya, kamyon ve sivrisineğe el sallar. Onlar da neşe içinde çocuğu uğurlar. Uzaylı çocuk meraklı olmaya devam eder. Ancak merak etmekle zarar vermenin farklı şeyler olduğunun bilincindedir. Kimseye sormadan hiçbir şeyi karıştırmaz ve böylece kimseyi üzmez.

5.1.1.9 Fasulye Motorlu Uçan Daire Masalının Özeti:

Küçük ve yuvarlak bir tabak vardır. Bu tabağın üzerinde uçuc böcekleri, kuzular, tavuklar ve küçük bir köpek resmi vardır ve bu hayvanların hepsi çok mutlulardır. Annesi çocuğa bu tabakta yemek verir ancak çocuk yemek yemek istemez. Anne ve tabaktaki hayvan resimleri bu duruma çok üzülür. Annenin bir gün sabrı taşar ve yemekler bitmeden tabağı kaldırmaz. Çocuk yine yemek yemez. Annesi yemediği yemeklerin üzerine yenilerini koyar. Çocuk yemedikçe yemekler üst üste yığılır, dağ gibi olur. Tabak bu duruma daha fazla dayanamaz ve içindeki yemeklerden koltuk, direksiyon, kapak yapıp kendini uçan daireye benzetir, fasulyeden de motor yapar. Fasulyeden motorunu çalıştırıp havalanır. Artık yemeklerini iştahla yiyen bir çocuğun tabağı olacaktır. Günlerce dolaşır ancak böyle bir çocuğa rastlayamaz. Aslında bir yerlerde böyle bir çocuk vardır ve tabağını beklemektedir.

5.1.1.10 Suda Oynamayı Kim Sevmez? Masalının Özeti:

Suda oynamayı seven hatta sudan çıkmak istemeyen yavru bir su aygırı vardır. Artık havalar soğuduğu için annesi suda oynamasına izin vermez. Bir gün su aygırı annesinden ormanda arkadaşlarıyla oynamak için izin ister. Annesi de paltosunu giyip, atkısını ve beresini takması şartıyla izin verir. Su aygırı, timsah ve

kurbağa ile buluşacakları göl kıyısına gider. Ancak orada kimse yoktur. Sonra arkadaşları daldıkları sudan çıkarlar ve su aygırını da yanlarına çağırırlar. Su aygırı annesini mi arkadaşlarını mı dinlemesi gerektiği konusunda kararsız kalır. Tam göle girmeyi düşündüğü sıralarda sırasıyla timsahın ve kurbağanın anneleri gelir. Ancak timsah ve kurbağa suya dalarak annelerinden gizlenirler. Üstelik annelerini kandırdıkları için onlarla alay ederler. Su aygırı onların yaptıklarından utanır ve onlara çok kızar. Sonra evine döner. Ertesi gün arkadaşlarıyla oynamak için tekrar ormana gittiğinde arkadaşlarını göremez. Çünkü her ikisi de hasta olmuşlardır ve iyileşene kadar evden çıkamayacaklardır. Bu durumu öğrenen su aygırı annesini dinlediği için mutludur. Kendine yeni arkadaşlar bulur ve onlarla güzel güzel oynar.

5.1.1.11 Karanlıktan Korkan Çocuk Masalının Özeti:

Karanlıktan korkan ve karanlığı sevmeyen bir çocuk vardır. Bu çocuk karanlığın içinde korkunç canavarlar, kötü şeyler olduğunu sanır. Çocuk artık büyüdüğü için odasındaki gece lambasını söndürmesi gerekmektedir. Çocuk korkusundan utandığı için bu durumu kabul eder. Ancak korkusunu kimseye söyleyemez. Bir gün annesi odasından ceketini isteyince tüm odaların ışıklarını yakarak odaya gider ve dönerken de ışıkları söndürmez. Annesi ceketini getirdiği için çocuğa teşekkür eder. Ancak ışıkları söndürmemesinin hem aile ekonomisine zarar verdiğini hem de ülkenin enerji kaynaklarının boşa kullanılmış olacağını söyler. Çocuk annesine hak verir. Artık korusunu yenmek için şarkı söylemeye başlar. Derken bir peri gelir ve karanlıkla aydınlığı ayıran tek şeyin renkten ibaret olduğunu söyleyerek korkmaması gerektiğini söyler. Zaman zaman korkarsa şarkı söylemeye başlamasını ve çocuk onu göremese de oralarda olacağını da ekler sözlerine. Çocuk o günden sonra karanlıktan hiç korkmaz.

5.1.1.12 Dağınık Çocuk Masalının Özeti:

Eşyalarını toplamaktan hoşlanmayan, dağınık bir çocuk vardır. Bütün eşyalarını ortalarda bırakır. Annesi bile bazen neyi nereye koyacağını bilemez ve bu duruma çok üzülür. Bir gün yerde atılı duran eşyalar aralarında konuşur ve bu duruma tepki göstermek isterler. Çocuğun cebinde otobüs biletini unuttuğu bir

pantolonun fikriyle kırlara giderler. Tabi oyuncaklar da onların peşine takılır. Eşyalar burada çok eğlenirler. Tişörtün kolu yırtılır, kitabın sayfaları yırtılır, oyuncaklar çamur içinde kalır. Sonra eşyalar eve döner ve atıldıkları yerlere giderek yorgunluktan uyuyakalırlar. Çocuk eşyalarının halini görünce onları ortada bıraktığı için bu hale geldiklerini düşünür ve yaptığından pişman olur. O günden sonra giysilerini, kitaplarını ve oyuncaklarını hep yerlerine kaldırır.

5.1.2 Canı Sıkılan Çocuk (Kasım, 1993)

Bu masal kitabı on masaldan oluşmaktadır. Bu masal kitabının ilk masalı olan ve kitapla aynı ismi taşıyan “Canı Sıkılan Çocuk” masalı bir sonraki masal için giriş niteliğindedir.

5.1.2.1 Canı Sıkılan Çocuk Masalının Özeti:

Canı sıkılan bir çocuk vardır ve ne yapsa çabucak bıkar, nereye gitse sıkılır. Annesi ona bu konuda yardım etmek ister. Oyuncaklarla oynamak, arkadaşlarına gitmek, resim yapmak, annesine ev işlerinde yardım etmek gibi fikirleri reddeder. Annesi masal anlatmak istese de bildiği masalları dinlemek istemez. Sonunda annesi ona onun gibi canı sıkılan bir aydedenin masalını anlatır. Çocuk can sıkıntısını unuttur.

5.1.2.2 Canı Sıkılan Aydede Masalının Özeti:

Gökyüzünde tembel temel oturan bir Ay vardır. Bu Ay’ın hiç arkadaşı olmadığı için canı çok sıkılır. Dünya’daki çocukların oyuncakları olduğu için onlara imrenir. Bir gün o kadar sıkılır ki Dünya’ya inmeye karar verir. Kimseye görünmeden Dünya’da yaşamak için ilk olarak ayçiçeği olur. Bu durum başta onu mutlu eder, ancak ayçiçeklerini toplamaya gelen kamyonların geliş sebeplerini arkadaşlarından öğrenince hemen oradan uzaklaşır. Daha sonra bir pastane tepsisindeki ayçöreklerini görür ve ayçöreği olmaya karar verir. Başta halinden memnundur. Ta ki biri onu satın alıp yemek isteyinceye kadar. Adam onu ısıracakken oradan uzaklaşır. Tam o sırada kitapçada kapağı yıldızlarla dolu bir masal kitabı görür ve bu kapağa Ay olur. Küçük bir çocuk ve annesi bu kitabı alıp evlerine

götürürler. Ay her gece masal dinleye dinleye tüm masalları öğrenir. Bir gece evine döner ve bu öğrendiği masalları yıldızlara anlatır. Atık yapacak bir işi ve konuşacak arkadaşları olduğu için canı hiç sıkılmaz.

5.1.2.3 Işıkları Dolaşan Çocuk Masalının Özeti:

Gece olduğu halde uyumak istemeyen bir çocuk vardır. Bu çocuk bulunduğu yerden başka bir yerde olmak ister. Annesi ona nerede olmak istediğini sorduğunda pencereden görünen ışıklardan birinde olmak istediğini söyler. Annesi çocuğa üç ışığa gitme hakkı verir, ancak bu ışıkları beğenmezse yatağına dönüp uyuyacaktır. Çocuğun ilk seçtiği ışık başka bir ülkeden başka bir ülkeye giden uçağın ışığıdır. Sonra bu uçağın içine girer. Hostesler yabancı dilde konuştukları ve onların konuştuklarından bir şey anlamadığı için uçakta kalmak istemez. Bu arada da derslerine çok çalışıp yabancı dil öğreneceği konusunda kendine söz verir. İkinci seçtiği ışık içinde genç bir delikanlı ve genç bir kızın olduğu arabadır ve çocuk bu arabanın arka koltuğundadır. Delikanlı insanlara saygısı olmayan ve trafik kurallarına uymayan bir insandır. Çocuk bu arabada da durmak istemez. Büyüdüğü zaman trafik kurallarına uyma, araba kullanırken başkalarına saygılı olma konusunda kendisine söz verir. Çocuğun en son seçtiği ışık bir evin penceresinden süzülmetedir. Çocuk bu eve girdiğinde iki kardeşin kavga ettiğine, birbirlerinin eşyalarına, hatta birbirlerine zarar verdiklerine şahit olur. Işıkları dolaşan çocuk gördüklerine inanamaz. Kendi kardeşiyle hiçbir zaman kavga etmemeye söz verir. Diğer ışıkların içinde ne olduğunu artık hiç merak etmez ve evinde olmak ister. İşte o zaman kendini yatağında bulur ve mışıl mışıl uyur.

5.1.2.4 Şımarık Fil Masalının Özeti:

Kocaman bir ormanda yavru bir fil vardır. Bu fil diğer hayvanlardan daha büyük olduğu için kendisini herkesten güçlü, herkesten akıllı ve üstün görür. Kendi su içtiği gölü kimseye kullandırmaz. Ormandaki bütün ağaçları kendinin sayar ve bu ağaçlarda kimsenin oturmasına, yuva yapmasına, yapraklarını kimsenin yemesine izin vermez. Fil baktı herkes her istediğini korkarak yapıyor, daha da şımarır ve ormanın kendisinin olduğunu söyleyerek herkesi ormandan kovar. Hayvanlar çaresiz

ormanı terk ederler. Bir yandan da evlerini özlerler. Fili korkutmak amacıyla aralarından birini seçip göndermek için tartışırken bir çocuk onlara birlik olunca filden daha güçlü olduklarını söyler. Hayvanlar çocuğu haklı bulurlar ve el ele vererek eski ormanlarına dönerler. Bunun üzerine fil korkarak şımarıklığından vazgeçer. O günden sonra hep beraber mutlu mutlu yaşarlar.

5.1.2.5 Park Yiyen Robot Masalının Özeti:

Bir mahallede apartmanların arasında küçük bir arsa vardır. Herkes çöplerini bu arsaya atar. Mahalledeki çocuklar bu çöplerin arasında oynarlar. Bir gün teneke kutuları toplayıp robota benzetirler. Robotun kol ve bacaklarını su şişelerinden, el ve ayaklarını kola kutularından, kafasını yağ tenekesinden yaparlar. Bu robot bir gün yürümeye başlar. Yolu bir parka düşer. Kendisi çöplerden oluştuğu için en güzel yerin çöplük olduğunu düşünür ve parktaki salıncakları kırar, kaydırakları söker. Ağaçları ve çiçekleri de yer. Gün geçtikçe kentteki parklar yok olmaya başlar. Kimse bu duruma anlam veremez. Sonunda bir tek park kalır. O yörenin çocukları nöbet tutarak parklarını korumak isterler. Sonra park yiyen robot gelip ağaçlardan birini yiyecekken çocuklardan biri bağırır. Robot bu duruma şaşırır. Aslında hiçbir şey onun düşündüğü gibi değildir. Çocuklar çöpleri değil, kuşları, kelebekleri, ağaçları, çiçekleri sevmektedirler. Sonra çocuklar robotun parçalarını söküp dal, yaprak ve çiçek takarlar. Ağaca benzeyen robot o günden sonra o parkta, diğer ağaçlarla yaşar. Artık çöplükleri değil, doğayı sevmektedir.

5.1.2.6 Küçük Anne Masalının Özeti:

Küçük bir kız vardır. Bu kız bahçede evini kaybetmiş minik bir civciv bulur ve onu evine götürür. Bu civcive anne olur ve onu mısırla besler. Derken karşısına sırasıyla küçük bir köpek, kuzu ve yavru bir buzağı çıkar. Küçük kız onlara da anne olur ve onları süt ile besler. Annesi bu sütleri kızının içtiğini sanır ve çok şaşırır. Bir günde üç bardak süt... En sonunda kızının kendisi için istediği sütü odasına götürünce durumu anlar. Kızının yalvarmaları karşısında annesi dayanamaz ve hayvanların o gece orada kalmalarına izin verir. Küçük kız da hayvanlar da bu duruma çok sevinirler. Büyüdükleri zaman civciv tavuk olacağını, yumurtalarını

onlara vereceğini, köpek onların evini koruyacağını, kuzu tüylerini, inek sütünü onlara vereceğini söyler. Sabah olunca anneler yavrularına kavuşurlar. Küçük kız ve arkadaşları tekrar görüşmek üzere ayrılırlar.

5.1.2.7 Cadı Burunlu Fabrika Masalının Özeti:

Bir derenin kenarında mavi, sarı ve yeşil üç güzel ev vardır. Bu evde oturan çocuklar dere kıyısında oynarlar. Bu evlerin yanında kocaman bir fabrika vardır ve bu fabrikada çocukların aileleri çalışırlar. Bu fabrikanın cadı burnuna benzer koskocaman bir bacası ve bu bacadan gökyüzüne fişkırarak kapkara dumanları vardır. Ayrıca fabrikanın zehirli atıkları da dereye boşalmaktadır. Çocuklar zaman zaman bu dereye yüzerler. Ne var ki dere borulardan akan pis sularla gün geçtikçe daha da kararır. Çiçekler solar, çimenler sararır, ağaçlar meyve vermez. Bir gün mavi, yeşil ve sarı evin renkleri de solmaya başlar. Bu duruma bir çare bulmak için güneşli bir günde buharlaşan dere suyu ile kara duman gökyüzüne yükselirler. Derken bir uçan daire ve bu uçan daireden onlara el sallayan uzaylı bir çocuk ile karşılaşılır. Onların orada ne işi olduğunu merak eden uzaylı çocuğa her şeyi anlatırlar. Uzaylı çocuk kendisinin bulunduğu ülkede de fabrikalar olduğunu fakat sularının pırlı pırlı, gökyüzünün de tertemiz olduğunu söyler. Çünkü onlar fabrikalarını kurmadan önce temizleme makinelerini yapmaktadırlar. Dere buharı ve kara duman uzaylı çocuğa teşekkür ederek oradan uzaklaşırlar. Öğrendiklerini herkese anlatmak için sabırsızlanırlar.

5.1.2.8 İki Kavgacı Ağaç Masalının Özeti:

Boş bir toprak parçasına bir grup öğrenci ve öğretmenleri fidan dikmek için gelirler. Bu öğrencilerin arasında iki kavgacı çocuk vardır ve bu çocuklar hemen hemen her konuda tartışır. Senin fidanın farklı, benim fidanım daha uzun... Bu çocuklar yer konusunda da anlaşamayınca fidanları yan yana dikerler. Günler, aylar sonra bazı ağaçlar çiçek açar birçoğu meyve verir. Ancak iki kavgacı ağaç günlerini kavga etmekle geçirirler ve bu yüzden kimse onlarla arkadaşlık etmek istemez. Çiçekleri, meyveleri olmayınca onları çocuklar da sevmez. Sonunda bu iki ağacın yaprakları sararmaya, dalları kurumaya başlar. Her ne kadar doktor gelse de bu

duruma çare bulamaz. Çünkü bu ağaçlar birbirlerinin güneşini engellemiş, köklerini aynı yere uzanıp birbirinin besinlerini almışlardır. İki kavgacı ağaç yaptıklarından utanırlar Onların artık kavga etmediğini gören kuşlar ağaçların dallarını gagalarıyla tutup birbirinden ayırırlar. Solucan ve arkadaşları birbirine dolaşan köklerini ayırırlar. Ağaçlar köklerini başka yöne uzatıp dallarını göğe kaldırır ve arkadaşlık teklif ederler.

5.1.2.9 Sinderalla Olmak İsteyen Çocuk Masalının Özeti:

Masalları çok seven ve kendisini Sinderella masalındaki kıza benzeten bir çocuk vardır. Bu çocuk ders çalışmaktan hiç hoşlanmaz ve bir perinin gelip kendisini Sinderella yapmasını ister. Bir gün istediği olur ve peri gelir. Ders kitaplarından at, kalemtraşından araba, kalemlerinden asker, bebeğinden kristal ayakkabılar yapar. Her şey hazır olunca masala doğru yol alır. Sarayda prens ile dans ederken prens ona evlenme teklif eder. Kız çok mutludur ama akıl edemediği şeyler vardır. Bunları özgürlüğüne kavuşmanın sevinciyle gerçek Sinderella ona anlatır. Aslında o da prensle evlenmek istememektedir. İleride Doktor olmak veya başka bir meslek seçmek ister. Zaten prensi tanımıyordur da. Asıl amacı okuma yazma bilmektir. Saat on ikiyi vurmaya başladığında Sinderella olmak isteyen kız hızla oradan uzaklaşır ve evine varır. Bir anda her şey eski haline döner. Uyumadan önce her gün ödevlerini düzenli yapmaya söz verir. Kim bilir belki o da büyüünce doktor olacaktır.

5.1.2.10 Üç Uçan Çocuk Masalının Özeti:

Her zaman birlikte oynayan, kavga ettikleri zaman çok çabuk barışan üç küçük çocuk vardır. Bu çocuklar bir gün top oynarlarken çocuklardan ikisi attıkları topun gökyüzünde kaybolacağını söyler. Ancak attıkları top hemen yere düşer. Üçüncü çocuk bunun mümkün olmadığını, havaya ne atarlarsa atsınlar yere düşeceğini çünkü Dünya'nın yer çekimi gücü olduğunu söyler. Eğer yer çekimi olmazsa hiçbir şeyin yerinde kalamayacağını anlatır. Ama diğer iki çocuk ona inanmaz. Derken bir uzaylı çocuk gelir ve kimin haklı olduğunu onlara göstermek ister. Çocuklara uzay kıyafetleri vererek onların bir buluta tutunacak kadar zıplamasını sağlar. Bu üç çocuk daha sonra bir roketle tutunup Ay'a konarlar. Burada

ne hava ne su ne de oyun oynayacak yer vardır. Bu yüzden uzaylı çocuğun gezegenine giderler. Orada oyunlar oynarlar. Üç saat sonra tekrar yer çekimi etkisine girerler ancak bir gün yine uzayda dolaşabilmeyi isterler.

5.1.3 Kardeş İsteyen Çocuk (Nisan, 1994)

Bu masal kitabı on masaldan oluşmaktadır. Bu masal kitabının ilk masalı olan ve kitapla aynı adı taşıyan “Kardeş İsteyen Çocuk” masalı bir sonraki masal için giriş niteliğindedir.

5.1.3.1 Kardeş İsteyen Çocuk Masalının Özeti:

Kardeş isteyen bir çocuk vardır. Annesi kardeşe bakmanın ve büyütmenin zorluklarından, geceleri ağlayıp onu uyandırabileceğinden, kitaplarını defterlerini yırtabileceğinden, arkadaşlarıyla oyunlarını bozabileceğinden bahsetse de kardeş isteyen çocuk isteğinden vazgeçmez. Hatta kardeşinin masrafları için biriktirdiği paraları bile getirir. Bunun üzerine annesi ona günün birinde belki kardeşi olabileceğini söyler. Sonra “Nerden Çıktı Bu Kardeş” masalındaki çocuğa benzememesini öğütleyerek bu masalı çocuğuna okur.

5.1.3.2 Nerden Çıktı Bu Kardeş? Masalının Özeti:

Kendisini kimsenin hatta annesinin bile sevmediğini düşünen bir çocuk vardır. Çocuk bu durumun nedenini kardeşine bağlar. Bu yüzden zaman zaman “Nerden çıktı bu kardeş” diyerek üzülür ve ağlar. Kardeşi olmadan önce çok farklı şeyler düşlemiştir aslında. Kardeşi onun en iyi arkadaşı olacaktır, birlikte oyunlar oynayacaklardır. Ancak hiçbir şey düşündüğü gibi olmaz. Çünkü kardeşi daha bebektir. Bir gün pencereden dört yavrusunu besleyen bir kuş görür. Bu annenin dört çocuğunu da birbirinden ayırmayıp sevdiğini düşünerek orada olmak ister. Hemen dileği kabul olan çocuk kendini yuvada bulur. Ancak kuşların anneleri kuşların uçuş vaktini geldiğini söyler. Yavru kuşların hepsi uçmayı öğrenince de oradan uçup gider. Bu duruma çok şaşırın çocuğa, yıllarca yavrularına bakıp büyütmenin sadece insanlara özgü olduğunu kuşlardan biri söyler. Çocuk o anda annesini çok iyi anlar. Bu kez de evinde olmak ister ve bir anda kendini evinde bulur. Annesine, kardeşine

bakma konusunda yardım etmek ister. Annesi kardeşinin de büyüyünce ona benzemesini diler.

5.1.3.3 Ormandaki Apartman Masalının Özeti:

Bir ormanda yaşayan hayvanlar kendilerine apartman yapmaya karar verirler. Yardımlaşma ve neşeyle - tabii ağaçları kesip yeşil alanları yok ederek – kocaman bir bina yaparlar. Bina bittikten sonra dairelerine yerleşirler, ancak hiçbir şey umdukları gibi olmaz. Bina, kangurulara göre soğuk, tilkilere göre sıcak; zürafalara göre küçük, kaplumbağalara göre büyüktür. Tavşanın yavruları kendilerini hala ormanda sanıp alt kata bir sürü delik açarlar. Hatta zaman zaman alt kattaki timsahın üstüne düşerler. Balıklar halinden memnun olsa da alt katta oturan aslan, tavandan akan sudan sürekli şikâyet eder. Fil ise koca gövdesiyle evine hiç giremez. En sonunda bütün hayvanlar burasının onlara göre olmadığına karar verirler. Eskiden daha mutlu olduklarını düşünerek apartmanı terk ederler. Kestikleri ağaçların yerine yenilerini dikerek ormanlarını tekrar yaşanılır hale getirmek isterler.

5.1.3.4 Denizin Altını Merak Eden Vapur Masalının Özeti:

Bir küçük vapur vardır. Bu vapur her sabah işe giden insanları ve öğrencileri karşı kıyıya götürür. İşe gitmekte olan büyükler gibi vapur da çocukların gürültülerinden rahatsız olur. Ayrıca onların koltuklarına dökme şaşaya yedikleri simit ve poğaçalarından da bıkar. Bir yandan eskiden arkadaşlık ettiği balıkları ve midyeleri özler, bir yandan da onların kendisine anlattıkları denizin dibini görmek ister. Bir gün çocuklar ders çalışırken denizaltıların denizin dibinde saatlerce kalabildiğini öğrenir. Bunun üzerine, derslerine düzenli çalışan, akıllı bir çocuk ve onun arkadaşlarının yardımıyla yepyeni bir denizaltı olur. Çocuklara teşekkür edip neşeyle dibe dalar, ama hiçbir şeyin balık ve midyenin anlattığı gibi olmadığını görür. Her yer karanlık, kuru ve cansızdır. Derken bir balığa rastlar ve bu durumun nedenini sorar. Balık insanların denize attıkları çöplerden dolayı deniz suyunun kirlendiğini, denizin altındaki yaşamın yavaş yavaş yok olduğunu söyler. Vapur duydukları karşısında çok üzülür ve orada yaşamak istemez. Bir sabah erkenden kıyıya gider. Yine akıllı çocuk ve arkadaşlarının yardımıyla yeniden vapur olur. Küçük vapur

olanları çocuklara anlatır ve onlardan insanları denizleri kirletmeme konusunda uyarmalarını ister. Vapur artık çok mutludur. Çocuklar denize hiç çöp atmazlar, büyüdüikleri zaman da atmayacaklardır.

5.1.3.5 Çikolata Çocuk Masalının Özeti:

Bütün çocuklardan daha fazla çikolata seven bir çocuk vardır. Bir gün çikolata yerken evine çikolatadan bir çocuk gelir. Bu çocuk çikolatayı çok sevdiği için çikolata prensi ilan edilmiştir. Çikolata prensi çocuklar içinde çikolatayı en çok seven bu çocuğa tacını verir. Artık çikolatayı düşündüğü an her şeyin çikolataya dönüşeceğini söyler. Eğer bir gün tacından sıkılırsa onu ancak çikolatayı çok seven başka çocuğa vererek ondan kurtulabileceğini de ekler. Çikolatayı seven çocuk günlerce çikolata yer. Etrafındaki her şey çikolataya dönüşmeye başlar. Her yer çikolataya dönüşünce çocuk hepsini yemeye yetişemez, bazıları erimeye başlar. Artık çikolatayı düşünmemeye çalışır. Çünkü çocuğun sağlığı da bozulmaya başlar. Bir gün aynada yüzünde çıkan kabarcıklara bakarken aklından çikolata geçer ve çocuk tepeden tırnağa çikolataya dönüşür. Bu durumdan kurtulmak için artık yapabileceği tek şey çikolatayı çok seven başka bir çocuk bulup tacını ona vermektir. O günden sonra da böyle bir çocuğu aramaya başlar.

5.1.3.6 Gezmeyi Seven Ağaç Masalının Özeti:

Yemyeşil bir bahçede yaşayan, yaramaz bir çocuk gibi içi içine sığmayan bir ağaç vardır. O da çocuklar gibi koşmak, oynamak ister. Çevresindeki evlerin içini merak eder. Dünyayı dolaşmayı, yeni yerler görmeyi arzular. Ancak bu pek mümkün değildir, çünkü kökleri toprağa bağlıdır ve yürüyemiyordur. Yaz mevsiminin bitiminde bir gün bir sonbahar rüzgârı eser. Ağacın çok üzgün olduğunu gören rüzgâr onun arzusunu yerine getirir. İlk olarak onun bir yaprağını evlerden birinin içine üfler. Daha sonra bir yaprağını da çok uzaklardaki denize götürsün diye yakınlardaki dereye bırakır. Sararan diğer yaprakların bir kısmı bir arabanın sileceğine sıkışıp uzun bir gezintiye çıkarken bir kısmı da bir kamyonun kasasında başka ülkelere doğru yol alır. Sonunda hiç yaprağı kalmasa da ağaç çok mutludur. Çünkü ilkbahar

da yine yapraklanacaktır. Şimdiden bir sonraki sonbaharda yapraklarını nereye göndereceğinin hayalini kurar.

5.1.3.7 Yatağın Altındaki Harfler Masalının Özeti:

Çok uzak bir ülkede yaşayan bir çocuk vardır. Bu çocuk ders çalışmayı ve kitap okumayı hiç sevmemektedir. Bir gün oyuncaklarının arasında birkaç harf görür. Başka bir gün aynı harflerden yemeğinin içinde de görür. Daha sonra her yerde bu harflerden görür. Onu en çok şaşırtan da yatağının altındaki harflerdir. Bu durumu arkadaşlarına anlatır. Arkadaşları da kendi yataklarının altına baktıkları zaman aynı durumla karşılaşılır. Yataklarının altındaki bu harfler giderek çoğalır, hatta odaya yayılmaya başlarlar. Kitap okumayı sevmeyen çocuk ansiklopediden bu durumun nedenini öğrenmeye çalışsa da ansiklopedisinde hiç yazı olmadığını görür. Kitaplıktaki diğer kitapları da aynı durumdadır. Hepsinin harfleri dökülmüştür. Diğer çocuklar da kitaplarını kontrol ederler. Onların da kitapları bomboştur. Çocuklar harfleri yapıştırmaya çalışsalar da yapışan harfler kısa bir süre sonra tekrar dökülürler. Kitap okumayı sevmeyen çocuk kardeşinin kitap okuduğunu görünce onun kitaplarındaki harflerin dökülmemesine çok şaşırır. Çocuk ve arkadaşları bu işin sırrını çocuğun kardeşine sorduklarında harflerin tek yapıştırıcısının göz yapışkanı olduğu cevabını alırlar. Çünkü uzun süre okunmayan kitapların harfleri dökülmektedir. Bunun üzerine çocuk ve arkadaşları boş sayfalı kitapları alıp sayfalarına göz gezdirerek harfleri yerine yapıştırırlar. O günden sonra bir daha hiçbir kitabı harfleri dökülecek kadar uzun süre okumadan bırakmazlar.

5.1.3.8 Eğlence Ülkesini Arayan Dinozor Masalının Özeti:

Çok uzak bir gezegende yaşayan, çok tembel, küçük bir dinozor vardır. Bu dinozor sürekli oyun oynamak ister. Okula gitmeyi ise hiç sevmez. Akli fikri yakınlardaki “Eğlence Ülkesi”ndedir. O ülkede herkes çalışmadan, hep oyun oynarlar. Küçük dinozor bir gün bu ülkeye gitmek için gizlice babasının uçan dairesine biner. Ama okuma yazma bilmediği için yanlış bir düğmeye basarak başka bir gezegene iner. İner inmez ilk kez dinozor gören canlılar onu kafese kapatırlar. Burası bir hayvanat bahçesidir. Çevresinde onun gibi başka bir gezegenden gelmiş

aslan ve maymun da vardır. Ancak onlar hallerinden memnun, tembel tembel uyumaktadırlar. Dinozor burada kalmak istemez. Uzaylı hayvanlar eğer gerçekten gitmek isterse demir parmaklıkların makarnaya dönüşeceğini söylerler. Dinozor bir bakar ki parmaklıklar gerçekten de makarnadan, hemen onları kırıp kafesten kurtulur. Sonra da uçan dairesini bularak oradan uzaklaşır. Otomatik olarak eve dönmeye programlı uçan dairesiyle evine gider. Artık hiçbir şey yapmaya üşenmez. Bir gün öğretmenleri okumayı öğrenen öğrencilerini “Eğlence Ülkesi”ne götürür. Küçük dinozorlar orada çok eğlenirler.

5.1.3.9 Yaşlı Çocuk Masalının Özeti:

O gün doğum günü olduğu için çok mutlu olan bir çocuk vardır. Bu mutluluğu, annesinin bir yaş daha büyüüp artık onun da yaşlandığını söyleyip şaka yapmasına kadar sürer. Çocuk yaşlı sözcüğünü duyunca aklına kısa bir süre önce ölen yaşlı yakınları gelir. Kendisinin de öleceğini düşünerek çok üzülür. Üzüntüsünü bahçedeki ağaçla paylaşır. Ağaç gülerek kendisinin belki iki yüz yaşında olduğunu, canlıların kendilerine iyi bakarak ömürlerini uzatabileceğini söyler. Sağlıklı yaşam için çocuğa öğütler verir. Terliyen su içmemek, soğuk havalarda iyi giyinmek, ekran karşısında uzun süre oturmamak, sigara içmemek... Çocuk büyüyünce hiç sigara içmeyecektir ve bir makine yapıp yaşlanmayı önleyecektir. Ağaç doğum gününü kutlaması için çocuğu arkadaşlarının yanına gönderir. Çocuk büyüüp yaşlılığı önleyen makine yapacağını tekrar ederek içeri gider.

5.1.3.10 Kimin Yatağı Uçuyor Masalının Özeti:

Büyük kardeşlerden küçük kardeşlere kalan eski bir yatak vardır. Bu yatak sıradan, eski püstitü bir yataktır. Ama sihirlidir. Çocuk uyuduğu zaman çocuğu gökyüzünde gezdirir. Yalnız ıslandığı zaman ağırlaştığı için yağmurlu gecelerde uçamaz. Ayrıca bu yatakta yatan çocuğun altını da ıslatmaması gerekir. Bir gün çocuk büyür ve yatağına sığamadığı için yatağına değiştirmesi gerekir. Çocuk bu duruma çok üzülür. Bir gece yatağıyla gökyüzünde gezerken yorganı bir uçan dairenin antenine takılır. Bu sırada uçan dairedeki uzaylı çocuk, yatağıyla uçan çocuğu görür ve ona gece vakti orada ne işi olduğunu sorar. Çocuk üzüntüsünü

uzaylı çocukla paylaşır. Çocuk bu arada onun gibi uçan yatağa sahip başka çocukların da olduğunu ve Uzaylı çocuğun, uçarken yorganlarını düşüren çocukların yorganlarını toplayıp odalarına bıraktığını öğrenir. Uzaylı çocuk, büyüdüğü için artık uçamayacağını düşünen çocuğa uçan dairesini gösterir ve kullanmasını ister. Sihirli yatakta yeteri kadar uçtuğunu düşünen çocuk, uçan daireye binecek kadar büyüdüğü için mutludur artık.

5.1.4 Sabahı Boyayan Çocuk (Nisan, 1995)

Bu masal kitabı on masaldan oluşmaktadır. Bu kitabın ilk masalı olan ve kitapla aynı adı taşıyan “Sabahı Boyayan Çocuk” masalı kendisinden bir sonraki masal için giriş niteliği taşımaktadır.

5.1.4.1 Sabahı Boyayan Çocuk Masalının Özeti:

Küçük bir çocuk vardır. Bu çocuk arkadaşlarının sahip olduğu şeylerin kendisinde de olmasını ister. Bilgisayar, büyük bir oda, oyuncaklar... Annesi çocuğa her istedikleri şeylerin onların olamayacağını ancak hayal ederek veya rüyada onlara sahip olabileceğini söyler. Çocuk rüyasında gördüğü oyuncaklarla oynayamayacağını söyleyince de düşlerinin resmini çizmesini ister. Çocuk büyün oyuncakları çizmeyi planlar. Böylece hepsi onun olacaktır. Bunun üzerine annesi çocuğa “Bütün Oyuncaklar Benim” masalını anlatır ve çocuk masalın temsini çizer. Annesi, çocuğun çizip boyadığı resmi görünce çocuğunun güzel bir sabahı boyadığını görür.

5.1.4.2 Bütün Oyuncaklar Benim Masalının Özeti:

Çok oyuncacı olan bir çocuk vardır. Bu çocuk arkadaşlarının oyuncaklarının da kendisinin olmasını, hatta dünyadaki tüm oyuncakların onun olmasını ister. Bir gün arkadaşlarının oyuncaklarını gizlice alıp evine götürür. Ancak annesi görür diye onlarla oynayamaz ve onları çekmecesinde bekletir. Gün geçtikçe çekmece başka çocuklara ait oyuncaklarla dolar. Ancak evlerinden ayrılan oyuncaklar bu duruma çok üzülürler. Çünkü onlar kendileriyle oynayan sahiplerini özlemektedirler. Bütün oyuncakları isteyen çocuğun kendi oyuncakları onların bu durumuna dayanamazlar. İçlerindeki en güçlü oyuncak olan ayının yardımıyla başka çocuklara ait oyuncaklar

kurtulurlar. Oyuncakların hepsi özgür bir şekilde gökyüzüne yükselerek birer yıldız olurlar. Sabah olunca evlerine dönerler. Yalnız çocuğun kendi oyuncakları eve dönmez. Çocuk oyuncaklarının olmadığını görünce çok üzülür. Günler geçer, oyuncaklarını çok özler. İşte o zaman arkadaşlarının duygularını çok iyi anlar ve bir daha kimsenin eşyasını izinsiz almayacağına söz verir. Bunun üzerine oyuncaklar tekrar eve döner. Çocuk buna çok sevinir. O günden sonra oyuncaklar geceleri gökyüzünde yıldız olurlar, sabah evlerine dönerler. Oyuncaklar artık özgür ve mutludurlar.

5.1.4.3 Bana Bir Rüya Ver Masalının Özeti:

Her gece yatağına yattığında annesinden rüya isteyen bir çocuk vardır. Küçük çocuk neyi sever ya da isterse annesi çocuğa rüyasında onu armağan eder. Sıcak güneş, mavi deniz, rüya ormanı, deniz dibinden deniz kabuğu toplamak... Çocuk bir gece gazeteye göz atarken kendisi yaşlarında iki kara ve kuru çocuğun kendisine baktığını görür, onlarla konuşur. Bu iki çocuğun ülkesinde içecek suyun, yiyecek yemeğin olmadığını öğrenir. Çünkü toprakları kurak, ağaçları kuru, hayvanları hastadır. Ağaçları olmadığından ülkelerine yağmur da yağmaz. Çocuk o gece annesinden rüya istemez, çünkü nereye gideceğini biliyordur. O iki çocuğun ülkesine gider. Onlara ilk olarak cebinden çıkardığı yiyecekleri verir, ancak cebindeki yiyecekler verdikçe çoğalır. Daha sonra giysilerini verir çocuklara. Onlar da çıkardıkça çoğalırlar. Bir de elma çekirdeğini verir iki kara ve kuru çocuğa. Bu çekirdeğin büyümesini ve o iki kara ve kuru çocuğun ülkesine de yağmur yağmasını ister. Bir sabah uyandığında gazeteyi yanında bulur. O iki çocuk artık mutludur. Tertemiz giysileri vardır ve karınları toktur. Elma ağacına yaslanmış, çocuğa gülümsemektedirler. Çocuk da onlara gülümser.

5.1.4.4 Kızamık Olan Fil Masalının Özeti:

Canı yataktan çıkmak istemeyen küçük bir fil vardır. Öyle ki annesinin onu kahvaltıya çağırmasına, giyiniyorum, çantamı hazırlıyorum gibi oylayıcı cevaplar verir. Ancak henüz yatağından çıkmamıştır. Sonunda annesinin, eğer kahvaltıya gelmezse kendisinin odaya geleceğini söylemesiyle küçük fil ne yapacağını bilemez.

İmdatına o an orada bulunan uğur böceği ile arkadaşları yetişirler. Küçük filin üzerine konarlar. Anne fil odaya girip yavrusunun her tarafında kırmızı lekeler olduğunu görür. Yavru filin kızamık olduğunu, bu halde okula gidemeyeceğini söyler. Yavru filin istediği olur. Artık istediği kadar uyuyabilecektir. Ancak yavru fil okula giden arkadaşlarının neşeli seslerini duyunca, okulda o gün neler öğreneceklerini merak eder. Ayrıca herkesin onu merak edip onun için üzüleceğini düşünür. Bunun üzerine hemen giyinir ve annesine aslında hasta olmadığını söyler. Annesi bu duruma şaşırmaz. Çünkü yavrusunun yüzündekilerin kızamık lekeleri olmadığını her anne gibi o da anlamıştır.

5.1.4.5 Rengini Arayan Top Masalının Özeti:

Bütün toplar renklerini seçmek için toplanırlar. Topların hepsi, çocukların kırmızıyı sevdiğini düşünerek kırmızı renge boyanmak isterler. Kırmızı renk hemen biter bu yüzden. Sonra sıra diğerlerine gelir: yeşil, mavi, sarı turuncu... Derken az sonra renksiz bir top gelir. Rengini seçmeye yetişemediği ve çocukların onu beğenmeyeceğini düşündüğü için çok üzgündür. İlk olarak minik bir mavi top paylaşır rengini onunla, sonra da diğerleri. Çünkü onlar arkadaşlıklar ve arkadaşlıkta kıskançlığa yer yoktur. Artık rengârenk olmuştur rengini arayan top. Arkadaşlarına teşekkür eder neşeyle. Sonunda tüm toplar çocukları sevindirmek için yeryüzüne dağılırlar.

5.1.4.6 Terlikleri Kim Giyecek Masalının Özeti:

Küçük bir çocuk ve bu çocuğun terlikleri vardır. Çocuk sürekli evde çıplak ayakla dolaşır. Bunun sebebini evde sürekli yer değiştiren sihirli terliklerine bağlar. Terlikler ise çocuğun kendisine yeteri kadar ilgi göstermediğinden yakınırlar. Kendilerini her zaman kullanacak birini bulmak için evden uzaklaşırlar. Ancak hiçbir şey umdukları gibi olmaz. Sokakta top onayan çocuklar onları top gibi birbirlerine atarlar. Ormandaki tavşan onları kulaklarına takar, sonra kulakları acıyınca atar. Fil hortumuna ve kuyruğuna takar, rahat edemeyince o da atar terlikleri. Sonra zürafa boynuzlarına takar. Diğer hayvanlar tarafından alaya alınır. Terlikleri giymek için en uygun hayvan olarak görülen maymun bile ağaca tırmanırken terlikleri aslanın başına

düşürür. Aslan kızgınlıkla onları dişler ve göle atar. Oradaki ördekler de istemez terlikleri. Balıkların da zaten ayakları yoktur. Kısacası kimse terlikleri çocuk kadar sevmez. Terlikler de bunu anlar ve bir daha çocuktan saklanmayacaklarını söyleyerek evlerine dönerler.

5.1.4.7 Buruşuk Kâğıt Parçası Masalının Özeti:

Çöp arabasına çöpler boşaltılırken bir rüzgârın etkisiyle buruşmuş bir kâğıt parçası yolun kanarına düşer. Buruşuk kâğıt parçası çöp arabasının arkasından seslense de sesini duyuramaz. Onu kimin yerden kaldıracağını düşünür durur. Derken bir kadın görür onu ancak kucağındaki bebek ve elindeki çantadan dolayı kaldıramaz. Sonra şişman bir adam görür, o da göbeğinden dolayı alamaz yerden kâğıdı. Sonra yaşlı bir kadın gelir, ancak gençler gibi eğilemediği için elinden bir şey gelmez. Bir delikanlıyla, genç bir kız da öylece geçer giderler oradan. Sonunda iki çocuk görünür sokağın başında. Buruşuk kâğıt parçası onların kendisini kaldıracağından umutsuzdur, ama hiçbir şey düşündüğü gibi olmaz. Çocuklardan biri kâğıdı yerden alır ve arkadaşına bazen büyüklerin gözden kaçırdığı işleri üstlenmeleri gerektiğini söyler. Çocuklar birlikte kâğıdı çöpe atarlar. Buruşuk kâğıt parçası artık çok mutludur.

5.1.4.8 Uzaylı Çocuğun Ödevi Masalının Özeti:

Uzak bir gezegende uzaylı çocukların okulları tatil olur. Öğretmenleri çocuklara karne dağıtırken tatil ödevlerini de verir. Verilen ödevler sınıfın başarılı öğrencilerini mutlu eder. Pasta ve çikolata ülkesine, dondurmaya kaplı buzlar ülkesine, oyuncaklar ülkesine, masal gezegenine gitme... Yalnız bir çocuk notları zayıf olduğu için halinden memnun değildir. Çünkü öğretmeni onu Dünya'ya gönderir ve orada gördüklerini not etmesini ister. Çocuk Dünya'ya gelince ilk olarak uçan dairesini - orada öyle bir araç olmadığından- arabaya dönüştürür. Trafikte öğrendiği ilk kural kırmızı ışıktaki durup yeşil ışıktaki geçileceğidir. Sonra acıkır. Bir pastaneden çörek alır. Pastaneci tarafından çöreklerin parasını vermesi yönünde uyarılan uzaylı çocuk uçan dairesini paraya dönüştürüp verir. İkinci öğrendiği kural, parası ödenmeden hiçbir şeyin alınamayacağı olur. Uçan dairesi olmayınca evine

dönemeyecektir. Uzaylı çocuğun bir çocuk yetişir. Bu çocuğun önerisiyle pastanede çalışıp uçan daireyi geri alırlar. Uzaylı çocuğun öğrendiği son kural çalışarak her istenilenin elde edilebileceği olur. Bu kuralı da diğerleri gibi not defterine yazar ve sonuna arkadaşlığın çok güzel bir duygu olduğunu ekler. Uzaylı çocuk öğretmenin Dünya’da öğrendiklerinden memnun olacağından emin bir şekilde kendi gezegenine doğru yol alır.

5.1.4.9 Üç Sihirli Öpücük Masalının Özeti:

Birbirlerini çok seven, ama tartışmaktan da geri kalmayan iki küçük kardeş vardır. Bu iki kardeş sürekli annelerinin diğerini daha çok sevdiğini düşünürler. Anneleri her ikisini de çok sevdiğini söylese de annelerine inanmazlar. Bir gün “Yorgun Anneler Perisi” gelir. Bu peri yorulan annelerin yardımına koşmaktadır. Çocukların annelerini heykele dönüştürür. Annelerinin ancak en sevdiği çocuğunun öpücüğüyle eski haline dönüşeceğini, bir saat süreleri ve üç hakları olduğunu söyler. İki çocuk arasında, annem seni daha çok seviyor, sen öpersen eski haline dönüşür, tartışması başlar bu sefer. Sürenin dolmasına az kala iki çocuk sırayla annelerini öperler. Ancak anneleri eski haline dönmez. Annelerinin ikisini de sevmediğini düşünürlerken, bir anda annelerinin her ikisini de çok sevdiğini söylediği akıllarına gelir. İki birden annelerini öperler. Anneleri eski haline dönüşür. Çocuklar periden annelerine bahsedip bahsetmeme konusuna birlikte karar vereceklerdir.

5.1.4.10 Soru Balonları Masalının Özeti:

Çok uzaklarda minik bir gezegen vardır. Bu gezegendeki çocuklar çok meraklılardır. Bu çocukların sorduğu her soru balon olup havaya uçar. Her sorunun bir rengi vardır. Soru soran çocukların bulunduğu gezegende çocuklar ülkesi için yararlı buluşlar yaparlar. Bir gün bu gezegendeki çocuklardan biri kendi programladığı bilgisayarın ekranında gökyüzünü incelerken çok uzakta daha önce hiç görmediği gezegen bulur. Bu gezegende milyonlarca çocuk vardır. Bu çocuklar zamanının çoğunu ekran karşısında geçiren ve soru sormayan çocuklardır. Hiç soru sormadıkları için de merak edip kitapları karıştırmazlar. Minik gezegenin akıllı çocukları bu duruma çözüm bulmak için kendi soru balonlarını bu gezegene

gönderirler. Meraklı bir kuş gelip bu balonları patlattığında sorular gezegene yayılır. Artık bu gezegendeki çocuklar da renk renk sorular sormaya başlarlar ve yanıtını bulamadıkları soruların cevaplarını kitaplar da ararlar. Bir gün tüm balonlar patlarsa bu gezegendeki çocuklar da minik gezegendeki çocuklar kadar bilgi sahibi olacaklardır.

5.1.5 Masalları Arayan Çocuk (Nisan, 1997)

Bu masal kitabı on masaldan oluşmaktadır. Bu masal kitabının ilk masalı olan ve kitapla aynı adı taşıyan “Masalları Arayan Çocuk” masalı bir sonraki masal için giriş niteliğindedir.

5.1.5.1 Masalları Arayan Çocuk Masalının Özeti:

Büyüyüp büyümediğini merak eden bir çocuk vardır. Annesinin artık bebek değil, kocaman bir çocuk olduğunu söylemesiyle çocuğun zihninde geleceğiyle ilgili soru işaretleri oluşur. Büyüdüğü zaman hangi mesleğe sahip olacağını bilemez, seçeceği mesleği başkasının seçip ona kalmayacağını düşünür. Annesi çalışmanın sınırsız olduğunu, karar vermek için kendi içindeki değerleri keşfetmesini söyler. Gelecekte kiminle evleneceğini konusunda da tereddütleri vardır çocuğun. Annesiyle evleneceğini söyler ilk önce. Annesinden, annelerle evlenilmez, yanıtını alınca merakı büsbütün artar. Kiminle evlenecektir? Annesi çocuğuna bir gün evleneceği kişiyle karşılaşacağını, hatta çocukları olacağını söyler. Çocuk bu sefer de nasıl herkesi birden seveceğini düşünür. Sevginin de sınırsız olduğunu söyler annesi. Büyümenin çok zor olduğunu düşünen çocuğuna, annesi masallarını büyürken yanında taşımasını, böylece çocuk kalabileceğini öğütler. Masallarını nasıl yanında taşıyacağını ise “Masallarını Arayan Ejderha” masalını anlatarak açıklar.

5.1.5.2 Masallarını Arayan Ejderha Masalının Özeti:

Bir ormanda masallardan birinden çıkagelmiş küçük bir ejderha vardır. Bu küçük ejderha hangi masaldan geldiğini hatırlamamaktadır. Oysa koca bir hazineyi koruyordur masalında ve şimdi bu hazine korumasız kalmıştır. Masalını ararken yolda ilk olarak kediyle karşılaşır. Sonra tavşan, daha sonra aslanla karşılaşır. Bu

hayvanların hepsi de kendi masalını aramaktadır. Derken birlikte aramaya karar verirler masallarını. Yol boyunca onlara başka hayvanlar da katılır. Kaplumbağa, geyik, kertenkele, ayı, karınca, tilki, kuşlar, kelebekler... Herkes her yerde masalları arar ama bulamazlar. Az ileri de uzaylı bir çocuk görürler. Ancak o da masalını aramaktadır. Kaybolan masallarını nasıl bulacaklarını düşünürlerken konuşan bir ağaç az ilerideki ormanda masallarını arayanlara masal dağıtılacağı haberini verir. Hayvanlar ağacın yaprağı ve uzaylı çocuğu da alarak ormana giderler. Fakat ne gelen vardır ne giden. Derken okula gitmekte olan bir çocuk görürler ve ona masallarını görüp görmediğini sorarlar. Çocuk masallarını gördüğünü, hepsinin kendi zihninde olduğunu ve onları asla unutmayacağını söyler. İlk olarak ejderha masalını anlatır ve onu masalına gönderir. Sonra diğerlerini. En sona uzaylı çocuğun masalı kalır. Çocuk ve uzaylı çocuk uçan daireye binerek yeni masallara doğru yol alırlar.

5.1.5.3 Büyük Yatakta Kim Yatacak? Masalının Özeti:

Bir ormanda yavru bir fil vardır. Bu yavru fil her gece anne ve babasının büyük yatağında yatmak ister. Bir yatağa üç fil sığamayacağından çoğu gece filin anne ve babası uykusuz kalırlar. Ne söyledilerse de küçük fili kendi yatağında yatmaya ikna edemezler. Komşuları su aygırının tavsiyesiyle çok fazla kilo alırlar. Yavru fil yatağa sığamayınca kendi yatağına gidecektir. Ancak yavru fil yine onların yatağında yatar. Zürafanın tavsiyesiyle bir deri bir kemik kalırlar. Böylece kemikleri yavru file batacak ve yavru fil kendi yatağına gidecektir, ama işler yine umdukları gibi olmaz. Daha sonra tüm komşular farklı farklı fikirler sunarlar. Anne ve baba bütün çözüm önerilerini uygularlar ama sonuç değişmez. Bir gece anne ve baba fil büyük yatakta yavru fili bulamazlar. Onun hasta olduğunu düşünerek odasına gittiklerinde yavru filin kendi yatağında yattığını görürler. Yavru fil, anne ve babasına artık büyüdüğünü, onların yatağında değil, kendi yatağında yatacağını söyler.

5.1.5.4 Üç Gözlü Çocuk Masalının Özeti:

Halinden memnun olmayan, her şeyden şikâyet eden bir çocuk vardır. Bu çocuk sürekli “keşke” ile başlayan cümleler kurar. En sevinilecek durumlarda bile bu kelimeyi kullanır. Bir gün çocuk keşke üç gözüm olsaydı diyerek söylenir. İki

gözünü ders çalışmak için, üçüncü gözünü televizyon seyretmek, etrafı izlemek için kullanmak ister. Keşke sözcüğünü çocuktan sık sık duyan Keşke Perisi çocuğun dileğini gerçekleştirir. Üç gözlü çocuk olmaktan ilk zamanlar mutlu olan çocuk, daha sonraları üçüncü gözünün dikkatini dağıtmasından dolayı derslerinde başarısız olmaya başlar. Arkadaşları da çocuğun kendilerini dinlemediğini söyleyerek ondan uzaklaşırlar. Çocuk artık çok mutsuzdur. Keşke perisi tekrar geldiğinde çocuk ondan bu kez üçüncü bir kol ister. Ancak üçüncü bir kol da onu mutlu etmez. Keşke perisinin üçüncü gelişinde üçüncü bir bacak ister ondan. Üçüncü bacağı hem sakarlaşmasına hem de okul takımından atılmasına neden olur. Keşke perisi gerçekleştirdiği dileklerin hiçbirini geri almadığından çocuk artık üç gözlü, üç kollu ve üç bacaklıdır. Bu durumdan kurtulmak ve eski haline dönmek için tek çaresi sihirli sözcüğü kendi çabasıyla bulmaktır. Çocuk eski haline bir daha dönemeyeceğinden korkar. Bir gün kendine aynada bakarken iyi ki daha fazla ağgözlülük yapmadığını söyler. İşte sihirli sözcük budur. İyi ki perisi bu sözcüğü duyunca odada beliriverir ve çocuğu eski haline getirir. Giderken de bu sözcüğü sık sık kullanmasını söyler. Çocuk o günden sonra hep “iyi ki” ile başlayan cümleler kurar.

5.1.5.5 Yaramaz Trafik Lambası Masalının Özeti:

Dörtü yol ağzında taşıtlara ve yayalara yol gösteren bir trafik lambası vardır. Bu lambanın bir gün canı sıkılır ve herkese aynı anda kırmızı ışık yaksa ne olacağını merak eder. Herkese kırmızı ışık yanınca herkes öylece durup bekler. Herkes işine, okuluna geç kalır. Trafik ekibi gelip lambaya bakar. Arıza bulamayınca trafik lambasını tekrar yerine takarlar. Yaramaz trafik lambası bu kez de herkese yeşil ışık yakınca ne olacağını merak eder. Herkese yeşil ışıklarını yakınca her yönden gelen araç ve insanlar yürürler ve ortalık karmakarışık olur. Hatta kazalar bile olur. Trafik ekibi tekrar geldiğinde trafik lambasında yine arıza bulamazlar. Birkaç teknisyen trafik lambasının atılması gerektiğini savunur. Yaramaz trafik lambası bu sözleri duyunca çok üzülür. Eğlenmek için başkalarını rahatsız etmenin başına bunları getireceğini önceden düşünememiştir. Derken teknisyenlerden biri lambaya bir şans daha vermeleri gerektiğini, aynı durumun tekrar etmesi durumunda onu depoya atabileceklerini söyler. Duydukları karşısında trafik lambası artık çok mutludur. Her

ne kadar bütün ışıklarını yakınca ne olacağını merak etse de bunu denemez ve artık kimseyi rahatsız etmez.

5.1.5.6 Çöp Kafalı Çocuk Masalının Özeti:

Dünyadaki ülkelerden birinde bir çocuk yaşar. Bu çocuk yediği her şeyin çöpünü yere atar. Annesi de çocuğu bu konuda uyarır. Fakat çocuk çöpleri yerlere atmaması gerektiğini sürekli unuttur. Bir gün yine yediği şeylerin çöplerini yere atarken uçan dairesiyle geçen uzaylı bir çocuk, bu durumu görür ve çok şaşırır. Bu çocuğun çöp kafalı olduğunu ve çöpleri çok sevdiğini düşünür. Ona sürpriz yapmak için çocuğun yere attığı ne kadar çöp varsa hepsini toplayıp çocuğun yatağına bırakır. Çocuk uyumak için yatağına geldiğinde, o gün sağa sola attığı çöplerin yatağında toplandığını düşünerek yaptıklarından pişman olur. Yatağına bir güzel temizler. Ertesi gün çöpler konusunda daha hassas davranır ve bu konuda arkadaşlarını da uyarır. Uyku saati geldiğinde yatağında yine çöp bulup bulmayacağını merak ederek yorganını açar. Ancak yatağı tertemizdir ve üzerinde uzaylı çocuğun notu vardır. Uzaylı çocuk, çocuğa çöp kafalı olmadığı için teşekkür etmektedir. O günden sonra çocuğun yere çöp attığını gören olmaz. Ama herkes bir Dünyalı çocuk ile uzaylı çocuğun dostluğunu konuşur.

5.1.5.7 Kitap Perisi Masalının Özeti:

Çocukların bütün dileklerini yerine getiren bir peri vardır. Ancak son zamanlarda çocukların hepsinin gözü ekranda gördükleri kahramanlar da olduğu için onu görmezler, hatta duymazlar bile. Peri bunun üzerine kendisine bir kitap bulur. Burada ondan dilek dileycek bir sürü çocuk vardır. Ancak bir gün bir çocuk bu kitabın sayfalarını koparır. Peri hemen o kitaptan uzaklaşır ve başka bir kitaba girer. Peri halinden çok memnundur, ta ki çocuğun biri makasıyla kitabın sayfalarını kesene kadar. Çocuk bu kitaptan da zor kurtulur. Çocuklar da onunla ilgilenmezler. Peri üzgün üzgün ne yapacağını düşünürken bir kitapçı görür. Burada yüzlerce kitap vardır. Peri kendisinden dilek dileycek çocuk bulana kadar bu kitapçıda yaşamaya karar verir.

5.1.5.8 Reklamları Çizen Çocuk Masalının Özeti:

Reklamlarda ne görürse isteyen bir çocuk vardır. Ancak annesi her şeyi alamayacaklarını, hangisini istiyorsa onun resmini çizmesini ister. Çocuk ilk olarak çikolata ve bu çikolatayı yiyen çocuğun resmini çizer. Birden çizdiği resimdeki çocuk canlanır. Bu çocuk çikolatadan alerji olmuştur. Çocuk bunun üzerine çikolatadan vazgeçer. Kolalı içecek ve bunu içen çocuğu çizer bu kez. Bu resimdeki çocuk da canlanır. Çok kola içtiğinden karnı ağrıaktadır çocuğun. Reklamları çizen çocuk bu resmi hemen yırtıp yerine şeker çizmeye karar verir. Bu şekerleri yalayan çocuk canlanır hemen. Bu çocuğun dişleri de çok şeker yalamaktan çürümüştür. Çocuk bu resmi de yırtar ve çiklet çizmeye karar verir. Tam resimdeki çiklet patlatan çocuğu çizip bitirince bu çocuk da canlanır. Onun da çikletin içindeki şekerden dişleri çürümüştür. Reklamları çizen çocuk bu resmi de yırtar ve annesine koşar. Annesinden kocaman bir tabak meyve ister.

5.1.5.9 Işığını Yitiren Yıldız Masalının Özeti:

Bir çocuk penceresinden baktığında tam karşı kıyıda bulunan altı yıldızı görür. Yatmadan önce de bu yıldızları birer birer sayar. Bir gün yine yıldızları sayarken birinin eksik olduğunu fark eder. Çocuk o yıldıza ne olduğunu merak edip üzülürken odasında ışıktan bir yol oluşur. Bu yolu geriye kalan beş yıldız oluşturmuştur ve çocuğu altıncı ışığa götürmek istemektedirler. Çocuk bu ışıklı yoldan gökyüzüne gideceklerini düşünürken birden kendini karşı sahilde bulur. Aslında yıldız sandığı altı ışığın birer sokak lambası olduğunu öğrenir. Altıncı sokak lambasının ampulü kırık olduğundan ışığı yanmamaktadır. Çocuğun dostça tavırlarını gördükleri için beş sokak lambası ondan yardım isterler. Çocuk da ertesi gün muhtarın yönlendirmesiyle belediyeye gidip durumu anlatır. Yatmadan önce tekrar ışıkları saydığına ise altı ışığın da orada olduğunu görür ve çok mutlu olur. Ne olursa olsun onlar çocuğun yıldızlarıdır.

5.1.5.10 Bu Dünya Kimin? Masalının Özeti:

Bir sonbahar günüdür. Arabalar kendi aralarında konuşurlarken dünyanın her yanına yayıldıklarını ve dünyayı ele geçirebileceklerini iddia ederler. Bunu duyan

ağaç dünya kuruldu kurulu var olduklarını asıl dünyanın sahibi onlar olduğunu söyler. Derken yağmur susuz, hava nefessiz yaşanamayacağını, toprak dünyada en büyük paya sahip olduğunu, savunur. Hayvanlara göreyse onlar dünyaya çoktan sahip olmuşlardır. Tartışma sürüp giderken parkta oturan bir çocuğa sorarlar dünyanın kimin olduğunu. Çocuk, abisinin ona Dünya'nın kendini düşünen insanlar yüzünden yaşanmaz hale geleceğini söylediğini ifade eder. Böyle bir dünya istemediğini de ekler. Dünya'ya sahip olmak isteyenler bu sözler karşısında çok utanır ve hepsi yerlerine döner. Dünya artık daha güzeldir.

5.1.6 Dilek Ağacı Masalının Özeti:

Bir gün bir peri yeryüzünde güzel bir ev görür. Bu evin bahçesindeki ağacın ne ağacı olduğunu anlamaya çalışırken sihirli değneğini elinden düşürür. Sihirli değnek ağacın dalları arasına düşer. Peri bu sihirli değneği bırakıp yeni bir değnek almaya gider. Aradan günler geçer. Bu arada sihirli değnek ağaçla yaşamaktan bir hayli mutludur. Ağacın bulunduğu bahçenin sahibi yaşlı bir çifttir. Bu çift çocukları olmasını çok istemişlerdir, ama olmamıştır. Şimdi ise çocukları olamayacak kadar yaşlıdırlar. Sihirli değnek onları mutlu etmek için yaşlı çiftin evini okula, bahçesini okul bahçesine çevirir. Bir gün bu okula bir yazar gelir. Çocuklara masallar anlatır. Tam bahçedeki ağacın yanından geçerken, kendi kendine okulda okuyan bir çocuk olma isteğini dile getirir. Derken sihirli değnek yazarı küçük bir çocuğa dönüştürür. Bu çocuk, kendisi henüz bilmese de büyüyünce çocuklar için masallar yazan bir yazar olacaktır.

5.1.7 Dünyanın En Güzel Ağacı Masalının Özeti:

Bir ağacın canı çok sıkılır ve aklına can sıkıntısını giderecek bir fikir gelir: Saç modelini değiştirmek. İlk öce saçlarını yana tarar ve herkesin bu durumdan hoşlanacağını hatta ünlü olacağını düşünür. Ancak olay onun istediği gibi gelişmez, bu durumdan ağaçta yaşayan kelebekler rahatsız olur ve orayı terk eder. Bunun üzerine ağaç yeni bir saç modeli dener. Bu sefer saçlarını dimdik havaya kaldırır ama kuş ailesi bu durumdan hoşnut olmazlar ve ağacı terk ederler. Ağaç, bunun üzerine saçlarını atkuyruğu yapmayı dener fakat yine istediği karşılığı alamaz. Çünkü sincap

bu durumdan rahatsız olur ve o da ağacı terk eder. En sonunda ağaç saçlarını perçem yapar. Ancak bu sırada bir rüzgâr çıkıp bütün yapraklarını döker. Ağaç bu duruma çok üzülür. Derken günler aylar geçer ilkbahar gelir ve ağacın aklına güzel bir fikir gelir. Çiçekler açıp arkadaşlarını yeniden kazanma niyetindedir. Nitekim her şey istediği yönde gelişir ve arkadaşları onun bu güzelliğini görünce geri dönerler. Güzel bir ilkbahar gününü mutlu, mesut bir şekilde geçirirler.

5.1.8 Ormanın Renkleri Kimde? Masalının Özeti:

Tüm hayvanların dostluk ve mutluluk içinde yaşadığı bir orman vardır. Ormandaki yaşamdan sadece ayı memnun değildir. Diğer hayvanların yaptıklarını küçümser ve sürekli para kazandıracak bir iş yapmaktan bahseder. Hayvanlar bir sabah uyandıklarında ormandaki kırmızı çiçeklerin olmadığını görürler. Sonraki sabahlarda sarı, mor ve beyaz çiçekler de ortadan kaybolur. Hayvanlar bu olaya çok şaşırırlar. Ancak kısa süre sonra bütün çiçekleri ayının topladığı ve kendine dükkân açtığı ortaya çıkar. Diğer hayvanların karşı çıkmalarına rağmen ayı kendini haklı bulur. Ormanın bütün renklerini yitirir, arılar bal yapamaz, meyveler büyüyemez, meyve ile beslenen aç kalır. Arılar bal yapamadığından ayı da balsız kalmış ve marketten bal almak zorunda kalır. Bunun üzerine ayı hatasını anlar. Kazandığı paralarla çiçek fideleri alır. Diğer hayvanların yardımıyla fideleri ekerler. Ormanlarını eski haline getiren hayvanlar artık çok mutludurlar.

5.1.9 Ormanın Yeni Komşuları Masalının Özeti:

Uzaklarda bir yerlerde yemyeşil bir orman vardır. Burada orman perisi yaşamaktadır. Orman perisi bir sabah uyandığında ormandaki ağaçların söküldüğünü, çiçeklerin koparıldığını görür ve çok şaşırır. Derken orman cücelerini görür. Orman cücelerini akılları sıra oyun oynamaktadırlar. Bir yandan orman perisi cücelerini bozduğu yerleri düzeltmeye çalışırken, diğer yandan cüceler ağaçları sökmeye, çiçekleri koparmaya devam ederler. Yorulan orman perisi, her gün ormanı sulamak için gelen arkadaşı bulut perisini de günlerdir çağırır. Bunun üzerine bulut perisi arkadaşını merak ederek orman gelir. Ormanın halini görünce çok şaşırır. Ancak durumun sebebini kısa sürede anlar. Bulut perisi orman cücelerine ders

vermek için onlar her dışarı çıktığında yağmur yağdırır. Cücelerin yürüdüğü yollar da dikenlerle kaplanır. Orman perisi uyanınca güneş ortaya çıkar. Orman cüceleri durumu orman perisine anlatırlar. Orman perisi duyduklarına inanamaz. Orman perisi ile orman cüceleri birlikte ormana yürüdüklerinde, orman perisinin yürüdüğü yollarda çiçekler açar, orman cücelerinin olduğu yerleri dikenler kaplar. Bunun üzerine cüceler yaptıkları yanlışın farkına varırlar. O günden sonra doğayı hep korurlar.

5.1.10 Ben Ne Olacağım? Masalının Özeti:

Büyüyünce ne olacağına karar veremeyen ve bu yüzden de çok üzülen bir çocuk vardır. Bu çocuk bir gün odasında kitap okurken, kitaplardaki masallardan birinde bir peri kızı görür. İşte o anda peri kızı olmaya karar verir. Ailesine de durumu anlatır. Annesi, babası, ağabeyi, dedesi, ninesi farklı farklı tepkiler verirler. Bir gece odasına elinde sihirli değneğiyle peri kızı gelir. Çocuğa kendisinden her istediğini dileyebileceğini söyler. Çocuk onun gibi peri kızı olmak istediğini, ama nasıl olunacağını bilmediğini söyleyince peri kızı bu işin sırrını çocuğa anlatır. İyi yürekli, sevgi dolu ve yardımsever insan olmanın ilk ölçüt olduğunu ve sihirli değneğin insanların içlerinde taşıdığını söyler. Çocuk bu sözler üzerine sihirli değneği hayatı boyunca içinde ışıldayacağını bilir.

5.1.11 Ben Ne Zaman Büyüyeceğim? Masalının Özeti:

Kocaman eşyaların olduğu bir yerde yaşayan küçük bir çocuk, evdeki eşyalara yetişemediği için çok üzülür. Evdeki eşyaların kendisinden kaçtığını düşünür. Ne zaman bir eşyaya elini uzatsa kimi ondan uzaklaşır, kimi büyür, kimi ise giderek yükselir. Bir gün çocuk, ne zaman büyüyeceğini düşünürken annesinin porselen biblosu peri kızına dönüşür. Peri kızı çocuğa sihirli bir top verir. Bu sihirli top, çocuğa zorlandığı noktalarda yardım eder. Çocuk, bir gün sihirli topa ihtiyacı olmayacak kadar büyür. Bu durum onu çok mutlu eder. Sihirli topa kardeşinin ihtiyacı olacağını düşündüğü için de topu kardeşine verir. Çocuk artık normal eşyaların olduğu bu evde ailesiyle çok daha mutludur.

5.2 Aytül Akal'ın Masallarında Değerler ve Değerler Eğitimi

Masalların değer aktarımında ne denli öneme sahip olduğuna önceki bölümlerde değinildi. Bundan yola çıkarak Aytül Akal'ın kaleme aldığı 58 masal adaletli olma, arkadaşlık, barış, cesaret, çalışkanlık, dayanışma, doğruluk, duygudaşlık (empati), fedakârlık (özveri), kanaatkârlık, özgürlük, sabırlı olma, sağlık, saygı, sevgi, sorumluluk, şükür, tasarruf etme, temizlik, yardımlaşma gibi toplumsal ve evrensel değerler doğrultusunda incelenmiş olup bu inceleme sonucunda ortaya çıkan bulgular aşağıda sunulmuştur:

5.2.1 Adaletli Olma Değeriyle İlgili Bulgu ve Yorumlar

Adalet TDK Türkçe Sözlükte: *1.Yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanması, türe 2. Hak hukuka uygunluk, hakkı gözetme 3.Herkese kendine uygun düşeni, kendi hakkı olanı verme, doğruluk* şeklinde tanımlanmaktadır. Akarsu (2015, s. 17) ise adalet kavramını; *doğrunun, hakkın korunması; doğru olmanın öz belirtisi. Doğru olarak kabul edilmiş olanda uzlaşma* olarak ifade etmektedir.

Hak sahibine hakkının verilmesi için olaylara tarafsız bir bakış açısıyla bakabilmek, verileri objektif ölçülerle değerlendirmek gerekir. Söz gelimi aralarında anlaşmazlık çıkan iki kişiden birinin bizimle fikir birliği ya da yakınlığının olması yaklaşımımızı etkilememelidir. Haklı olana haklı, haksız olana haksızlığı ifade edilmelidir.

Ayrıca insanlara, sadece insan olmaları göz önünde bulundurularak, eşit muamelede bulunmak da adaletli davranmanın doğal bir sonucudur. Ülkeyi yönetenlerin tüm yurttaşlarına, ailenin temeli olan anne ve babanın bütün evlatlarına eşit davranması sağlıklı bir toplum ve aile hayatının olmazsa olmazıdır.

Özellikle çocukta güven duygusunun oluşmasını sağlayan annenin çocuklarından birini diğerinden ayırmaması, fizyolojik ve duygusal ihtiyaçlarını karşılarken adalet terazisinin şaşmaması gerekir. “Nerden Çıktı Bu Kardeş” adlı masalda olduğu gibi. Bu masalda küçük çocuk kuş yuvasında yaşamaya başladığında

anne kuşun bütün yavrularına ihtiyaçlarını karşılarken adil davrandığını görür. Bu durum karşısındaki memnuniyetini de aşağıdaki şekilde gösterir:

Yuvada da mini mini dört tane yavru kuş!.. Derken anneleri uçup gelmiş. Yavruların gagalarına yiyecekler bırakmış.

“Bak işte, ne güzel! Anneleri aynı anda dört yavrusunu da besleyebiliyor. Hepsini seviyor, birbirinden ayırmıyor,” demiş kardeşi olan çocuk. (NÇBK, s.104)

Bazı insanların davranışlarının pekiştirilmesi, yaptıkları eylemlerin sonuçlarıyla doğru orantılıdır. Toprağa ekilen bir fidana ne kadar iyi bakarsanız o kadar güzel bir ürün elde edersiniz. Bir amaç uğruna gösterilen çabanın ölçüsü ödülün miktarını ve niteliğini belirlemektedir. Bu durumu biraz somutlaştıracak olursak: Bir maratonda birinci gelen koşucuya altın madalya, ikinci gelen koşucuya gümüş madalya, üçüncü gelen koşucuya bronz madalya verilir. Görüldüğü üzere bu üç koşucunun ödülleri birbiriyle eşit değildir. Çünkü onların çabaları ve başarıları birbirinden farklıdır. Dolayısıyla hak ettikleri ödül de birbirinden farklı olmak zorundadır. “Uzaylı Çocuğun Ödevi” masalında da çocukların öğretmenleri çocuklara ödevlerini dağıtırken emekleri ve başarıları doğrultusunda, adil bir şekilde hareket eder. Öğretmenin gösterdiği bu adil davranış masalda şu cümlelerle ifade edilmektedir:

Karnesinde birçok dersi zayıfmış. Öğretmeni bu yüzden ilginç ödevleri başka çocuklara dağıtırken ona, “Uzayı yeterince tanıımıyorsun,” demiş. “Bu nedenle çok uzaklardaki bir gezegene gidip bilmediğin şeyleri öğrenmeni istiyorum. Döndüğünde, öğrendiğin bilgileri bir kâğıda yazıp bana getirirsin.” (UÇÖ, s. 164)

İçinden çıkılamayan durumlarda hakeme başvurmak, objektif ölçülere dayanarak ortamda adaletin sağlanmasına zemin hazırlar. Tarafsız bir kişinin görüşlerini almak ve bu doğrultuda karar vermek taraflar arasında anlaşmazlık çıkmasını engeller. “Bu Dünya Kimin?” adlı masalda da böyle bir durum söz konusudur. Bu masalda Dünya’yı paylaşamayanlar ve bu yüzden birbiriyle tartışanların, kimin haklı olduğunu anlamak için böyle bir hakeme başvurduğu aşağıdaki cümlelerden anlaşılmaktadır:

Tartışmışlar, tartışmışlar ama kimin haklı olduğu konusunda bir türlü anlaşamamışlar. Sonunda bir hakeme danışmaya karar vermişler. Kime danışsınlar? Kim en doğru çözümü bulabilirmiş ki?

O sırada ilerideki parkın bir köşesinde kendi başına salıncakta sallanmakta olan küçük bir çocuk görmüşler. Hemen koşup çocuğa sormuşlar. (BDK, s.217)

Aynı ortamı paylaşmanın gerekliliklerinden biri de bireylerin eşit haklara sahip olmasıdır. Güçlünün hakkının korunup güçsüzün ezilmesi adalet anlayışıyla çelişen bir durumdur.

Ayrıca kişilerin “Bana dokunmayan yılan bin yaşasın” mantığıyla hareket etmesi de toplumsal adalet ve ahlak anlayışına aykırıdır. “Şımarık Fil” masalında da bu konuya vurgu yapılır. Fil burada sırf fiziki üstünlüğüne güvenerek diğer hayvanların haklarını gasp eder. Hayvanlar işin ucu kendilerine dokunmadığı sürece filin bu tavrına sessiz kalırlar.

Bu durumdan hepsi zarar görmeye başladığında ise birlik olmak yerine filden daha güçlü birini onun karşısına çıkarmayı düşünürler. Ancak küçük bir çocuk, şu cümleleriyle onları file karşı haklarını savunma noktasında, birlik ve beraberlik içinde hareket etmeye yönlendirir:

“Siz hep kendinizi file karşı tek başına düşünüyorsunuz,” demiş çocuk. “Bakın, şimdi bile aranızdan birini seçip göndermek için çalışıyorsunuz. Oysa hepimiz birlikte filden yüzlerce kez güçlü değil misiniz?”

Hayvanlar çok utanmış. Çocuk haklıymış. Birlik olmak yerine, kendi çıkarlarına dokunmadığı sürece filin istediği şımarıklığı yapmasına göz yummamışlar mıydı? (ŞF, s.70)

Birlikte yaşamının şartlarından biri de belli konularda kararlar alırken ortak hareket etmektir. Başkalarının haklarını dikkate almadan, onların durumdan ne denli olumsuz etkileneceğini düşünmeden hareket etmek bireyleri geri dönülmez bir yola sokabilir. Hatta sonunda bu durumdan kişinin kendisi de zarar görebilir. “Ormanın Renkleri Kimde?” adlı masalda olduğu gibi. Bu masalda ayı arkadaşlarının ormandaki haklarını dikkate almadan, onların düşüncelerini umursamadan

ormandaki bütün çiçekleri toplayarak kendine çiçekçi dükkânı açar. Arkadaşları bundan rahatsız olsa da ayı eyleminin haklılığını savunur. Ta ki bal bulamayıp aç kalıncaya kadar. Ayının bal almaya gittiği market sahibinin aşağıdaki sorusu fil açısından gerçekten düşündürücüdür:

“Şimdi ne oldu da, marketten alışverişe başladınız?”

Ayı şöyle bir düşünmüş. Ne olmuştu da... Ne olmuştu da... Ne olmuştu?

Ne mi olmuştu? Ayı, ormanın renklerini çalmıştı! Oysa çiçekler ormanda yaşayan herkesin değil miydi? (ORK, s.229)

Adaletin sağlanmasında ödül kadar ceza da önemlidir. Davranışın kendisine nasıl bir zarar verdiğini gören kişi için ceza önemli bir ıslah aracıdır. İyiliği pekiştirmek, kötülüğün ortadan kaldırılmasına yönelik eylemlerde bulunmak, kişinin tezatlıklar (ödül-ceza) içinde doğruyu bulmasını sağlar. Yani bireylerin, yaptığı davranışlar doğrultusunda muamele görmesi, onlarla hak ettikleri ölçüde muhatap olunması, onların sağlıklı seçimler yapmalarına -davranış değişikliği açısından- ortam hazırlar.

“Ormanın Yeni Komşuları” adlı masalda da ödül-ceza konusuna vurgu yapılır. Bu masalda Orman Cüceleri doğa sevgisini yanlış değerlendirirler. Tabiatla oyun oynamayı sevgi zannedip ormana zarar verirler. Bu durumdan en çok etkilenenlerden biri de Orman Perisidir. Neyse ki imdadına Bulut Perisi yetişir. Orman Cüceleri adeta rüzgâr ekip fırtına biçerler. Yaptıkları olumsuz eylemlerin neticesinde hak ettikleri tepkiyi görürler. Tabiata zarar verdikleri için tabiat tarafından şu şekilde cezalandırılırlar:

Cüceler oynamaya çıktığında, bulut perisinin rengi kızgınlıktan kararıyor. Şimşekler çakıyor, gökler gürlüyor. Çiçekler renklerinin ışığını söndürüp gizliyor, meyveler yapraklarının ardına çekiliyor.

(...)

Orman perisi uyanınca da, bulut perisi hemen güneşi çağırıyor. Güneş ışınlarını yeryüzüne gönderip doğayı uyandırıyor. (OYK, s.232)

Masalın bu bölümünden anlaşıldığı üzere cüceler cezayı, orman perisi ise ödülü hak etmiştir. Dolayısıyla sergiledikleri eylemler ve davranışlarıyla orantılı bir muamele ile karşılaşmışlardır.

Tablo5.1:

Adaletli olma değerinin bulunduğu masallar

Değerin Adı	Değerin Bulunduğu Masallar
Adaletli Olma	Şımarık Fil, Nerden Çıktı Bu Kardeş?, Uzaylı Çocuğun Ödevi, Bu Dünya Kimin?, Ormanın Renkleri Kimde? Ormanın Yeni Komşuları

Tablo 5.1 e göre 6 masalda adaletli olma değeriyle ilgili bulgular yer almaktadır.

5.2.2 Arkadaşlık Değeriyle İlgili Bulgu ve Yorumlar

TDK Türkçe Sözlükte (2011, s. 153) arkadaş; *birbirine karşı sevgi ve anlayış gösteren kimselerden her biri* olarak tanımlanmaktadır. Arkadaşlık ise *arkadaş olma durumu, arkadaşça yakışır davranış, omuzdaşlık, ünsiyet* şeklinde ifade edilmektedir. Arkadaşlık, her koşulda birbirinin yanında olmayı gerektirir. Arkadaşlar, birlikte ağlayıp birlikte gülen; birbirini eleştiren ancak asla hakaret etmeyen; birbirlerinin yanlışlarını örtmek yerine onları düzeltme yoluna giden insanlardır. Canlı, cansız her şeyle arkadaş olabiliriz. Hayvan, bitki, kitap... Mesela, hayvanlarla konuşabilir, onları eğitebiliriz ya da bir bitkiye güzel sözler söyleyip her gün renk renk açan çiçeklerini izleyebiliriz. Yeter ki onların dilinden biraz da olsa anlayabilelim. Unutmayalım ki bu durum sadece bizim hayatımıza canlılık katmaz, karşımızdaki canlıların da yaşamını değerli hale getirir.

Bir kişinin kitaplarla arkadaş olabilmesi onlarla kurduğu manevi bağa bağlıdır. Yani kitaplarla arkadaş olmak, kitap okuma zevk ve şuuruna ulaşmış insanlara özgü bir davranış biçimidir. Onlar, kitapların büyüleyici dünyasında kendilerine bir yer bulabilmiş, kendileriyle ortak duygulara sahip kahramanların

rollerine bürünmüşlerdir. Bunun sonucunda da kitap ve insan, birbirlerinin dilinden anlayabilen iki iyi arkadaş olmuşlardır.

“Bana arkadaşını söyle, sana kim olduğunu söyleyeyim” sözünün ifade ettiği üzere kişilerin arkadaş çevresi, o kişiler hakkında olumlu veya olumsuz yargıda bulunulmasını sağlar. Ayrıca kişilerin kendilerini değerlendirmelerini de zemin hazırlar. Nasıl ki aynaya bakan güzellik ve çirkinliğini görür, insan da arkadaşına bakınca kendindeki yanlış ve doğruların farkına varır. Bir nevi özeleştiri yapma fırsatı bulur.

Gerçek arkadaş insanı doğruya, güzele yönlendirendir. Böyle bir durumda da yapılan yanlışların herhangi bir sürekliliği yoktur. “Uyumak İstemeyen Zürafa” adlı masalda zürafa arkadaşları tavşan ve kuş ile oynarken vaktin nasıl geçtiğini anlayamaz. Arkadaşları her ne kadar vaktin geç olduğunu ve uyku vaktinin geldiğini ifade etseler de o bu duruma aldırış etmez. O gün gece dışarıda kalıp hasta olunca arkadaşlarının ne kadar haklı olduğunu anlar. Bu durumun zürafanın bakış açısını ne denli değiştirdiği aşağıdaki ifadelerden anlaşılmaktadır:

Tabii sonunda iyileşmiş ve arkadaşlarına katılmış. Ama artık havanın kararmaya başladığını, güneşin onlara el salladığını önce zürafa görüyor, “Haydi arkadaşlar, artık eve dönme saati geldi,” diyormuş. (UİZ, s.33)

Arkadaşlar birbirlerine her zaman yardım ederler. Bazen de küçük bir yardım büyük bir arkadaşlığın temellerini oluşturur. Yani bu iki durum arasında açık bir sebep-sonuç ilgisi vardır. “Küçük Anne” adlı masalda küçük bir kız, evinin çevresindeki yardıma ihtiyacı olan civciv, köpek, kuzu, buzağıya sahip çıkar ve kısa sürede aralarında güzel bir arkadaşlık bağı kurulur. Aşağıdaki ifadeler bu arkadaşlığın uzun yıllar süreceğinin sinyallerini vermektedir:

O gece hepsi küçük kızın odasında uyumuş. Sabah olunca da hep beraber evlerini aramışlar.

(...)

Tavuk civcivini, anne köpek yavrusunu, koyun kuzusunu, inek de buzağını görünce çok sevinmiş. Küçük kız ve arkadaşları, tekrar görüşmek üzere ayrılmışlar. (KA, s.79)

Bazen bireyler arasında yaşanan tatsız olaylar onların birbirini daha iyi tanımasını sağlar. Burada önemli olan özeleştirici yapabilmek ve karşılıklı ilişkilerde daha yapıcı bir tutum izleyebilmektir. Aksi takdirde taraflar arasında sağlıklı bir iletişim ortaya çıkacaktır. Bu durum başkalarının onlara karşı daha mesafeli bir tavır içerisine girmelerine sebep olacaktır. “İki Kavgacı Ağaç” adlı masalda olduğu gibi. Bu masalda iki ağaç günlerini birbirleriyle çekişip kavga etmekle geçirirler ve kavgaları günden güne büyür. Bundan dolayı da kimse onlarla arkadaşlık kurmak istemez. Bu davranışlarının en çok kendilerine zarar verdiğini görünce hatalarını anlarlar. Ancak içine düştükleri durumdan tek başına kurtulmaları pek de kolay olmayacaktır. Masalın aşağıdaki bölümü onları bu zor durumdan arkadaşlarının nasıl çıkardığını açıklamaktadır:

Sonra solucan arkadaşlarını çağırmış. Hep birlikte ağacın köklerine tünel açmışlar. Birbirine dolaşan kökleri ayırmışlar. Ağaçlar köklerini başka yöne doğru uzatmış, dallarını göğe kaldırmış, şöyle bir gerinmişler.

Sonra, “Merhaba!” demişler birbirlerine. “Merhaba güzel ağaç! Benimle arkadaş olur musun?” (İKA, s. 88)

Arkadaşlıkta imkânsız diye bir şey yoktur. Çünkü arkadaşlar birbirlerini koşulsuz severler. Karşısındakini eksiğiyle, fazlasıyla, tüm farklılıklarıyla, olduğu gibi kabul ederler. “Uzaylı Çocuğun Ödevi” adlı masalda arkadaşlık kavramı mekânın sınırlarını aşar. Dünyayı keşfetmeye gelen Uzaylı çocuk Dünya’da çeşitli zorluklarla karşılaşır. Bu zorluklardan biri de parasının olmamasıdır. Uçan dairesini paraya dönüştürünce de evine dönebilmesi imkânsız hale gelmiştir. Neyse ki imdadına Dünyalı arkadaşı yetişir ve şu sözleriyle Uzaylı çocuğu telkin ederek arkadaşlığını gösterir:

Uzaylı çocuk çok üzgünmüş. Başından geçenleri anlatmış ve “Uçan dairem olmadan eve dönemem,” demiş.

Çocuk, “Üzülme,” demiş, “Para şekline dönüştürdüğün uçan daireni geri almak zor değil ki! Top oynamak yerine gidip çalışır, parayı geri kazanırız. Gel benimle...” (UÇÖ, s.165)

Arkadaşlık paylaşmaktır. Karşındakinin acısıyla acı duymak, mutluluğuyla mutlu olabilmektir. En önemlisi kendi sevincini başka biriyle bölüşme samimiyetini hissedebilmektir. “Rengini Arayan Top” adlı masalda toplardan biri renk seçeceği alana geç kalır ve renksiz kalır. Bu durum karşısında çok üzülen renksiz topa arkadaşları destek olur ve onunla kendi renklerini paylaşırlar. Rengini arayan topun bu durum karşısında arkadaşlarına karşı duyduğu minneti anlatan ifadeleri arkadaşlığın ne denli önemli bir değer olduğunu ortaya koymaktadır:

Renksiz top şimdi öyle güzel, öyle canlıymış ki...

“Teşekkür ederim. Hepiniz çok iyi arkadaşsınız...” demiş öteki toplara.

Sonra sayısız renkli top, yeryüzüne dağılmış. Çocukları sevindirmek, onlarla arkadaş olmak için... (RAT, s. 154)

İster amaç birliği olsun ister gönül birliği, arkadaşlık sağlıklı toplum hayatının vazgeçilmez bir değeridir. “İp Bacaklı Uzaylı Çocuk” masalında sağlıklı beslenen bir çocukla onun bakış açısını olumlu yönde etkileyen Uzaylı çocuk “Dağınık Çocuk” masalında çocuğun dağınıklığına tepki gösteren eşyalar, “Canı Sıkılan Aydede” masalında Aydede ve çevresindeki yıldızlar, “Park Yiyen Robot”, “Cadı Burunlu Fabrika” ve “Üç Uçan Çocuk” masallarında aynı muhitte yaşayan çocuklar, “Denizin Altını Merak Eden Vapur” masalında vapur ve deniz canlıları, “Gezmeyi Seven Ağaç” masalında ağaç ve rüzgâr, “Kimin Yatağı Uçuyor?” masalında Uzaylı çocuk ve yatağını çok seven çocuk, “Bütün Oyuncaklar Benim” masalında çocuğun sağlıklı düşünmesini isteyen oyuncaklar, “Bana Bir Rüya Ver” masalında çocuk ve yardıma ihtiyacı olan iki yabancı çocuk, “Masalını Arayan Ejderha” masalında masalını arayan masal kahramanları, “Çöp Kafalı Çocuk” masalında çevreye çöp atan bir çocukla onu bu davranıştan döndüren Uzaylı çocuk, “Işığımı Yitiren Yıldız” masalında altı sokak lambası ve onları yıldız sanan bir çocuk, “Dünyanın En Güzel Ağacı” masalında ağaç ve çevresindeki diğer canlılar, “Ormanın Renkleri Kimde?” masalında tüm hayvanlar, “Ormanın Yeni Komşuları” masalında Orman perisi ve Bulut perisi çok iyi arkadaşlıklar.

Tablo 5.2:

Arkadaşlık değerinin bulunduğu masallar

Değerin Adı	Değerin Bulunduğu Masallar
Arkadaşlık	İp Bacaklı Uzaylı Çocuk, Uyumak İstemeyen Zürafa, Dağınık Çocuk, Canı Sıkılan Aydede, Park Yiyen Robot, Küçük Anne, Cadı Burunlu Fabrika, İki Kavgacı Ağaç, Üç Uçan Çocuk, Denizin Altını Merak Eden Vapur, Gezmeyi Seven Ağaç, Kimin Yatağı Uçuyor?, Bütün Oyuncaklar Benim, Bana Bir Rüya Ver, Rengini Arayan Top, Uzaylı Çocuğun Ödevi, Masalını Arayan Ejderha, Çöp Kafalı Çocuk, Işığını Yitiren Yıldız, Dünyanın En Güzel Ağacı, Ormanın Renkleri Kimde?, Ormanın Yeni Komşuları

Tablo 5.2 ye göre 22 masalda arkadaşlık değeriyle ilgili bulgular yer almaktadır.

5.2.3 Barış Değeriyle İlgili Bulgu ve Yorumlar

Toplumsal sürekliliğin teminatı olan barış, Güven (2014, s. 98) tarafından *kişinin kendisiyle veya başkalarıyla uyum içinde olması durumu* olarak ifade edilmektedir. O halde karşılıklı saygıya dayanan, huzurlu bir ortam inşa etmek toplumsal ve evrensel barışa katkı sağlamaktadır.

Hepimiz bu dünyada yaşıyoruz ve eşit haklara sahibiz. Hiçbirimizin bir diğer insan veya insan dışındaki varlıklardan üstünlüğü yoktur, daha doğrusu olmamalıdır. Dostluk ve barış içinde el ele verip yaşamak yerine kavga etmek, Dünya'yı yaşanılmaz hale sokmaktan başka bir işe yaramaz. Aynı havayı soluduğumuzu, aynı Güneş'in altında ısındığımızı, aynı Ay ile aydınlandığımızı idrak edebilsek hayat çok daha güzel olacaktır.

Kavga ederek hem kendimize hem çevremizdekilere zarar veririz. Savaşta olmadığı gibi kavganın da kazananı yoktur. Bazen kendi tecrübelerimiz bazen de başkalarının tecrübeleri bize kavga etmenin yaşamı ne kadar olumsuz etkilediğini göstermektedir.

“Işıkları Dolaşan Çocuk” adlı masalda da çocuk annesinin izniyle seçtiği ışığa gidecektir ve sadece üç hakkı vardır. Bu ışıkları beğenmezse eve dönecektir. Çocuk gittiği üçüncü ışıkta kavga eden çocuklarla karşılaşır ve bu duruma çok şaşırır. Bunun neticesinde kendi yaşamına yön verecek önemli bir karar alır:

İki kardeş nasıl böyle kavga edermiş? Kendi kardeşi ile hiçbir zaman kavga etmemeye söz vermiş. Hatta yalnız kardeşiyle değil, arkadaşlarıyla da kavga etmeyecekmiş. Kavga etmek ne kötü bir şeymiş! (IDÇ, s.66)

Burada görüldüğü üzere çocuk, başkasının tecrübelerini gözlemleyerek kavga etmenin kötü bir davranış olduğunu öğrenir. Kimseyle kavga etmemeye karar verir.

Kavgada tarafların hepsi bundan az veya çok zarar görür. Kavga vücuda yavaş yavaş nüfuz eden mikrop gibidir. İlk olarak insanların sağlıklı düşünme yetisini elinden alır. Daha sonra bedenin hayati noktalarında kendine yer bulur. Barış ilacı bulunmazsa kalbi tamamen esir alır. “İki Kavgacı Ağaç” masalında da dip dibe ekilmiş iki ağaç sürekli birbiriyle kavga eder. Bu yüzden onların çevresinde hiçbir canlı yaşamak istemez. Tabii ki bu durumdan her ikisi de olumsuz etkilenir. Kavgacılıklarından birbirlerinin güneşini engellemiş, inatlarından köklerini de aynı yere uzatınca birbirlerinin besinini almışlardır. Neyse ki hayatta kalmalarını sağlayacak tek iksirin barış ve huzur ortamı olduğunu anlarlar. Bu durum masalın aşağıdaki bölümünden anlaşılmaktadır:

Eyvah şimdi ne yapacaklar?

(...)

Onlar da dallarında çiçekler açsın, çevrelerinde böcekler, kuşlar ve onları seven çocuklar olsun istiyormuş. En çok istedikleri de artık çok iyi geçinmek ve dost olmakmış.

Onların artık kavga etmediğini gören bir kuş uçup dallarından birine konmuş. “Merhaba!” demiş ağaçlara. (İKA, s.88)

Çocukluk insanlığın en saf halidir. Çocukluk mevsiminde kış yoktur. Bugün akıtılan gözyaşı yarın yerini gülücüklere bırakır. Onların dünyasında her şeyin

masum bir açıklaması vardır. Bu gün bir oyuncak, bir misket yüzünden yapılan kavga yarın el ele tutuşmalarına engel olmaz. Tıpkı “Üç Uçan Çocuk” masalında olduğu gibi. Bu masalda her ne olursa olsun birbirini seven, barış içinde yaşayan çocuklar vardır. Zaten masalın giriş kısmı da bu durumu özetlemektedir:

Bir varmış, bir yokmuş. Üç küçük çocuk varmış. Bu çocuklar çok iyi arkadaşmış. Her zaman birlikte oynar, kavga ettikleri zaman da çok çabuk barışılmış. (ÜÜÇ, s.92)

Bazen küçük kıskançlıklar huzur ortamının bozulmasına neden olabilir. Hâlbuki işin kaynağına inilse, önyargısız ve objektif bir biçimde olay ele alınsa her şey bambaşka bir boyut kazanacaktır. “Üç Sihirli Öpücük” masalında da böyle bir durum söz konusudur. Bu masalda iki kardeş annelerini birbirlerinden kıskanmaktadır. Anneleri küçüğü sevse, büyük küsmekte, büyüğe güzel sözler söylese küçük somurtmaktadır. Yorgun Anneler Perisi, onların bu tutumu karşısında yorulan anneyi heykele dönüştürür. Annenin eski haline gelmesi çocukların kavga etmemelerine bağlıdır. Bunu başarabildikleri de masalın aşağıdaki bölümünden anlaşılmaktadır:

İki kardeş el ele tutuşmuşlar. Biri sağından, biri solundan, annelerinin yanağına son hakları olan üçüncü öpücüğü birlikte kondurmuşlar.

Evet... Evet işte!.. Anneleri şöyle bir esnemiş, biraz da gerinmiş. Sonra, ‘Hay Allah! İş yaparken uyuyakalmışım çocuklar,’ demiş tatlı tatlı.” (ÜSÖ, s.169)

Kişinin başkalarıyla kavga etmemesi, barış içinde yaşaması mutluluğun en önemli teminatlarından. Ancak mutluluğu yakalamak için kişinin kendisiyle de barışık olması gerekir. Kendiyle barışık olma durumu kendini eksiğiyle, fazlasıyla; doğrusuyla, yanlışıyla, olduğu gibi kabul etmektir. Kendini tek başına bir birey olarak görmek, başkalarından farklı olabileceğini düşünebilmek ve bu farklılığa rağmen kendini sevebilmektir. Kendini seven, özgüveni olan kimseler başkalarını da sever.

“Ben Büyüküm” adlı masalda da kendiyi barışık olmayan bir çocuk vardır. Bu çocuk evde en küçük olmaktan rahatsızdır ve büyümek istemektedir. Derken

sihirli bir değnek onu ilk olarak abisi gibi büyük biri yapar sonrada babaya dönüştürür. Ancak çocuk, çocukluk günlerini, oyuncaklarını özlemektedir. Bu durum onu daha da mutsuz etmektedir. Neyse ki artık kendisiyle barışık olması gerektiğini idrak eder ve şu cümlelerle bu durumun önemine dikkat çeker:

“Kendim olmak istiyorum. Önce çocuk olacağım, sonra herkes gibi ben de yavaş yavaş büyüyeceğim. Nasıl olsa ağabey de olacağım, baba da. Neden acele edeyim? Baba olursam, bir daha çocuk olamam ki!” demiş. (BB, s.26)

Kendisiyle barışık olmamak, kendini olduğundan daha güçlü göstermeye çalışmak kişide aşağılık duygusunun oluşmasına neden olur. Görünen ve görülmek istenen arasındaki fark ne kadar fazla ise kişide olumsuz birtakım kişilik özelliklerinin ortaya çıkma olasılığı da bir o kadar yüksektir. Kendi yeterliliğinin farkına varmamak, başkalarına özenmek kimi zaman kişileri zor duruma düşürebilir.

“Küçük Kertenkele” adlı masalda bu durumun tipik bir örneğine rastlarız. Bu masalda timsahların fiziki yapısıyla kendisinininkinin benzerliğini gören kertenkele kendisini küçük bir timsah olarak kabul eder. Bu durum onun çevresindeki hayvanlara, hatta anne ve babasına karşı kibirli davranışlarda bulunmasına sebep olur. Timsahların yanında yaşamaya başladığında onlar gibi yüzemeyince aklı başına gelir. Kendi benliğini kabullenmemesi, başkaları gibi olmak istemesi az daha hayatına mal olacaktır. Neyse ki timsah şu cümleleriyle onu kendisiyle barışık olmaya ikna eder:

Timsah, Bir daha sakın kendinden başkası olmayı isteme, demiş. “Ben de senin gibi bir kertenkele olmayı ve timsahların giremeyeceği kadar küçücük deliklere girebilmeyi isteyebilirim, ama hiç kertenkele olabilir miyim?” Küçük Kertenkele, o günden sonra, yalnızca iyi bir kertenkele olmayı istemiş.”(KK, s.35-36)

Tablo 5.3:

Barış değerinin bulunduğu masallar

Değerin Adı	Değerin Bulunduğu Masallar
Barış	Küçük Kertenkele, Işıkları Dolaşan Çocuk, İki Kavgacı Ağaç, Üç Uçan Çocuk, Üç Sihirli Öpücük

Tablo 5.3 e göre 5 masalda barış değeriyle ilgili bulgular yer almaktadır.

5.2.4 Cesaret Değeriyle İlgili Bulgu ve Yorumlar

TDK Türkçe Sözlükte (2011, s. 455-456) cesaret, *1. Güç veya tehlikeli bir işe girişirken, kişinin kendinde bulunduğu güven 2.Yüreklilik, yiğitlik, yürek ve göz pekligi 3.Cüret 4.Atılganlık* olarak tanımlamaktadır. Descartes (2014, s. 163) ise bu sözcüğe farklı bir açıdan bakmaktadır. Ona göre cesaret-ya da yüreklilik-bir duygu olduğunda, ruhu her şeyi mertçe yerine getirmeye sevk eden bir çeşit hararet(enerji) ya da hareketliliklerdir.

Korkularımızı yenmek için bazen korkularımızın üzerine gitmemiz gerekebilir. Böylece daha mantıklı kararlar alabilir ve daha sağlıklı adımlar atabiliriz. “Karanlıktan Korkan Çocuk” adlı masalda çocuk karanlıktan çok korkmaktadır. Gerek başkalarından utanması, gerekse artık büyüdüğünü düşünmesi gibi nedenlerle korkularının üzerine gider. İlk başta şarkı söyleyerek korkularını bastırmaya çalışır. Ancak korkusunu yenme noktasında perinin çocuğa çok yardımcı olduğu da yadsınamaz. Peri şu sözlerle çocuğu cesaretlendirmiştir:

“Karanlıktan korkmak çok saçma. Çünkü aydınlık ve karanlık yalnızca birer renk. Birisi koyu, birisi açık renk. Aydınlığın ve karanlığın içinde hep aynı şeyler var. İkiz kardeş gibi onlar. Yalnızca renkleri farklı, o kadar.”

(...)

Çocuk o günden sonra karanlıktan hiç korkmamış. (KKÇ, s. 51)

Merak duygusu, kişileri yeni şeyler keşfetmeye, yeni yerler görmeye sevk eder. Ancak salt merak iyi bir kâşif olmak için yeterli değildir. Ancak merakla cesaret birleştiği zaman, sorularımızın yanıtlarını bulabileceğimiz dünyanın kapıları aralanmış olur. “Üç Uçan Çocuk” adlı masalda da çocuklar Dünyada yer çekiminin olup olmadığı konusunda tartışmaya başlarlar. Kafalarındaki soru işaretlerinin yanıtlarını bulabilmek için de hiç bilmedikleri bir gezegene doğru maceralı bir yolculuk yaparlar. Çocukların bilmedikleri bu gezegende sergiledikleri şu tavır ve davranışlar ne kadar cesur olduklarını ortaya koymaktadır:

Elbiseleri giyip uzay başlığını takmışlar. Sonra çocuklardan biri bütün gücüyle zıplamış. Hooop, bir sıçrayışta o kadar yükselmiş ki, en yakın buluta tutunup üzerine oturmuş. Diğerlerine seslenmiş: “Haydi, sizde gelsenize!” (ÜÜÇ, s.94)

Bazen de cesur davranmak dışında başka bir seçeneğimiz yoktur. Hayatta kalabilmek, hayat yolculuğunda kendi rotamızı belirlemek için cesur adımlar atabilmemiz gerekir. “Nerden Çıktı Bu Kardeş” adlı masalda her ne kadar türe özgü bir durum da olsa kuşların artık uçma, annelerinden ayrılma vakti gelmiştir. Onların da tek başına hayatta kalabilmek için uçmayı denemekten başka şansı yoktur.

Derken anne kuş, “Haydi bakalım, artık uçma çağına geldiniz,” demiş yavrularına. “Artık sırayla uçmayı denemelisiniz.”

Yavrulardan biri kendini boşluğa bırakmış. Kanatlarını çırpmaya çalışmış. Evet... Evet, oluyormuş işte! Yere düşmeden karşı pencerenin kenarına konmayı başarmış. (NÇBK, s. 104)

Bir insanın ailesinden bağımsızlaşması, deyim yerindeyse kanatlanıp uçması daha uzun bir zaman diliminde gerçekleşir. Ancak cesaret ve özgüvene sahip olmak ya da olmamak bu sürenin niceliğini etkilemektedir. Çünkü bu iki unsur birtakım eylemleri yapma noktasında itici bir güce sahiptir.

Bazen fazla cesur davranmak kişileri tehlikeli şeyler yapmaya sevk eder. Onun için eylemlerin nedenleri ve sonuçlarıyla, enine boyuna değerlendirilmesi gerekir. Çünkü asıl cesaret ayakları yere sağlam basabilmektir. Böylece daha güçlü

ve mantıklı adımlar atılacaktır. “Eğlence Ülkesini Arayan Dinozor” masalında da dinozor çalışmanın olmadığı, sadece oyunun olduğu başka bir gezegende yaşamak ister. Bunun için cesur ama bir o kadar da riskli bir adım atar. Ancak ortada hiç de hesap edilmemiş bir durum vardır:

Bir gün gizlice babasının uçan dairesine binmiş. Tek başına Eğlence Ülkesi’ne gitmeyi ve bundan böyle orada yaşamayı planlıyormuş. Ama küçük dinozor okuma yazma bilmiyor ki! Uçan dairenin kumanda düğmelerinden hangisinde “Eğlence Ülkesi” yazdığını okuyamamış. Yanlış bir düğmeye basmış. (EÜAD, s.126)

Masalın bu bölümü cesur adımlar atılırken temkinli olunması gerektiğine vurgu yapar. Çünkü dinozorun okuma yazma bilmeden hareket etmesi yani düşüncesizce davranması olumsuz olaylar ve durumlarla karşılaşmasına neden olacaktır.

Tablo 5.4

Cesaret değerinin bulunduğu masallar

Değerin Adı	Değerin Bulunduğu Masallar
Cesaret	Karanlıktan Korkan Çocuk, Üç Uçan Çocuk, Nerden Çıktı Bu Kardeş? Eğlence Ülkesini Arayan Dinozor

Tablo 5.4 e göre 4 masalda cesaret değeriyle ilgili bulgular yer almaktadır.

5.2.5 Çalışkanlık Değeriyle İlgili Bulgu ve Yorumlar

Çalışkanlık kavramına açıklık getirmeden önce çalışkan kelimesini tanımlamamız gerekmektedir. Türkçe Sözlükte (2011, s. 487) çalışkan sözcüğü *gayretli, çalışmayı seven, faal* olarak ifade edilmektedir. O halde çalışkanlığı çalışma eylemini kişilik, hayat felsefesi haline getirmek şeklinde açıklayabiliriz.

Çalışkanlığın kişisel, sosyal ve evrensel katkısı tartışılmaz. Güven (2014, s.102) çalışkanlığın toplumsal gelişme açısından önemini şu şekilde dile getirir: *Çalışkanlık sayesinde bireyler istedikleri başarılarla ulaşır, başarılı olan bireylerin de kendilerine olan özgüvenleri artar. Tabii bireylerin bu başarısı, içerisinde yaşamış olduğu toplumları da olumlu bir şekilde etkiler. Başarılı ve nitelikli toplumlar ortaya çıkar.*

İnsanın yeryüzündeki en büyük mücadelesi kendisiyledir. Zıtlıklar içinde ilerlediği yoldan hangi yöne gideceğini bu mücadele belirler. Dolayısıyla iyiye, kötüye; güzele, çirkin; çalışkanlığa, tembelliğe yönelmek kişinin kendi elindedir.

Maddi ve manevi değerlere ulaşmak için çaba göstermek gerekir. Para kazanmak kadar incittiğimiz bir kalbi geri kazanmak da emek vermeyi, çalışmayı gerekli kılar. Sadece kendimize fayda sağlamak için değil, başkalarına da yararlı olabilmek için çok çalışmamız gerekir.

Türkçemizdeki “İşleyen demir pas tutmaz” atasözü de çalışmanın önemini vurgulamaktadır. Çalışan insan daima enerjisini korur, daima canlıdır ve yorulmaz. Bunun için hayatımız boyunca gerek bedensel, gerek zihinsel yönden faal olmaya özen göstermeli, hem kişisel hem de toplumsal gelişmeye katkı sağlamalıyız. Maddi, manevi doyuma ulaşmak; daha çok şey öğrenmek ve öğretmek; kendimize, ülkemize ve insanlığa fayda sağlayacak çalışmalar yapmak, kısacası tüketmekten ziyade üreten bireyler haline gelebilmek için çok çaba sarf etmeliyiz.

Bir öğrencinin derslerine çalışması, gelecek için yeni bir umuttur. Bunu başkalarıyla yarışmak için değil de kendisi için gerekli bir davranış olduğu bilinciyle yapması çok daha önemlidir. Çünkü başkalarıyla yarışan kişi en ufak bir yenilgide pes eder. Ancak kendisiyle yarışan kişi mücadeleyi asla bırakmaz. Düştüğü yerden kalkmayı bilir. Edindiği bilgi ve deneyimler ona daha gelişmiş bir toplumun inşası için üzerine düşeni yapma fırsatı sunar.

“Işıkları Dolaşan Çocuk” adlı masalda da çocuk ders çalışmanın kendisi için ne kadar önemli olduğunu edindiği tecrübeler sonucunda kavramıştır. Bu masalda çocuk, kendisine üç ışık seçecektir ancak seçtiği ışıkları beğenmezse evine geri dönecektir. Çocuğun seçtiği üç ışıktan ilki bir uçaktır ve bu uçakta herkes yabancı dil

konusmaktadır. Durum böyle olunca çocuk insanların söylediklerini anlayamaz. Bunun neticesinde de yabancı dil öğrenme ve çalışma arasındaki doğrusal ilişkiyi kavrar:

Çocuk, hosteslerin ne dediğini anlamamış. Yabancı bir dilde konuşuyorlarmış çünkü. Yolcuların konuştuklarını da anlayamıyormuş. Kendini yapayalnız hissetmiş.

“Büyüdüğümde ben de mutlaka yabancı dil öğrenmeliyim,” demiş kendi kendine. “Bunun için derslerime çok çalışacağım.” (IDÇ, s.64)

Sahip olunan bilgi ve yetenekleri yepyeni şeyler üretmek için kullanmak, bilim adına bir şeyler ortaya koymak için durmadan çalışmamız gerekir. Yeteneklerin her ne kadar doğuştan geldiği ifade edilse de bu yetenekler çalışarak geliştirilebilir. Bilgi ise davranışa dönüştürüldüğü takdirde işlevsel hale gelir. “Yaşlı Çocuk” adlı masalda da çocuk büyüyünce daima genç kalmanın formülünü bulmayı amaçlar. Kendine bir hedef belirler, bu yolda ilerleyebileceğine inanır ve kendine güven duyar. Çalışma, özgüven ve üretim arasındaki güçlü bağ çocuğun şu cümlelerinden daha net anlaşılmalıdır:

“Kendime çok iyi bakacağım. Hem büyüdüğümde öyle bir makine yapacağım ki, insanlar hiç yaşlanmayacak, annemin cildi de kırışmayacak. Kimse ölmeyecek.”

(...)

“Ama dilerim yaşlılığı önleyen makineyi henüz kimse geliştirmemiştir. Çünkü büyüdüğümde o makineyi ben icat edeceğim.” (YÇ, s.133)

Çalışmak hayatı tanımamızı sağlar. Yaparak ve yaşayarak öğrenmemize zemin hazırlar. Çalışmak, yanlışlarımızdan doğrular çıkarmamıza yardımcı olur. “Uzaylı Çocuğun Ödevi” adlı masalda uzaylı çocuk öğretmenin verdiği ödev üzerine Dünya’ya gelir. Burada hem tanımadığı bir gezegen hakkında bilgi edinir hem de Dünyalı arkadaşı sayesinde çalışmanın, emek vermenin hazzına ulaşır. Uzaylı çocuğun şu ifadeleri çalışmanın insan hayatındaki önemini özetlemektedir:

Uzaylı çocuk Dünyalı arkadaşına teşekkür edip uçan dairesine binmiş. Eve dönerken yolda, defterine, “Çalışarak her istenilen elde edilebilir,” yazmış. Sonra gülümseyerek, “Arkadaşlık çok güzel bir duygu,” diye eklemiştir. (UÇÖ, s.166)

Çok okuyan mı bilir, yoksa çok gezen mi? Bu soru asırlarca tartışılmıştır. Deneyimle elde edilenlerin insanları olgunlaştırdığı yadsınamaz. Ancak kitapların ömür boyunca dolaşsak bile elde edemeyeceğimiz bilgilere ulaşmamızı sağladığını da kabul etmek gerekir. Bilmediğimiz dünyalara, bilmediğimiz hayatlara açılan bir kapıdır kitaplar. Kimi zaman gerçeğe ulaştıran bir bilgi, kimi zaman kendimizden bir şeyler bulduğumuz kahramanlar sunarlar bize. Bilmeden çalışmak, çalışmadan bilmek beyhude bir çabadan başka bir şey değildir. Yani bilmek, öğrenmek için çaba sarf etmek gerekir. Ancak nasıl ve ne denli çaba sarf edileceğinin öngörüsünü yapabilmek de önemlidir. Bunu yapabilmenin tek koşulu hiç kuşkusuz kitap okumaktır.

“Yatağın Altındaki Harfler” adlı masalda da bilgi edinme bakımından kitap okumanın önemi vurgulanmıştır. Burada kitap okumaktan sıkılan bir çocuk vardır. Bu çocuğun arkadaşları da epeydir kitap okumamaktadır. Uzun zamandır okunmayan kitaplar da çocuklara kızıp harflerini dökmüştür ve bu durum çocukları çok üzmüştür. Artık bu durumu düzeltmenin tek bir çaresi vardır:

Kısa sürede bütün kitapları elden geçirip göz yapışkanı ile harflerin yerine yapışmasını sağlamışlar. O günden sonra da hiçbir kitabı, harfleri dökülecek kadar uzun süre okunmadan bırakmamışlardır. (YAH, s. 124)

Burada dökülen harfler, insan zihninin kitap okumayınca ne kadar boş olacağının sembolik bir yansımasıdır. Yani dökülen her harf yapıştırılırken aynı zamanda zihindeki boşluklar da doldurulmaktadır.

Sorgulamayan, yargılamayan, analiz edemeyen, tartışmayan toplumlar tarih sahnesinden silinmeye mahkûmdur. Her yenilik merak eden, sorgulayan beyinlerin ürünüdür. Günümüzde gerek sosyal yaşamın keşmekeşi, gerekse teknolojinin sunduğu hazır bilgiler düşünme ve sorgulama yeteneğimize ket vurmaktadır. Gittikçe üreten değil, tüketen bireyler haline gelmekteyiz. “Soru Balonları” adlı masalda da tam olarak bu duruma vurgu yapılır. Bu masalda minik bir gezegende yaşayan

çalışkan çocuklardan bahsedilir. Bu çocuklar o kadar çalışkandır ki ülkelerini geliştirmiş bir ülke haline getirirler. Ancak bu çocukların kendi programladıkları bilgisayardan gözlemlediği başka bir gezegen vardır ki burada gelecek kavramı gayet düşündürücüdür. Bu endişe ve şaşkınlığı ise şu ifadeler açıkça göstermektedir:

Ekranını biraz daha netleştirmiş. Bakmış, raflarda sıra sıra kitapla, dizi dizi ansiklopediler... Ama çoğu dokunulmamış. Sayfaları çevrilmemiş. Anlaşılan ekranda gördüğü bu gezegendeki çocuklar fazla soru sormuyor, sormadıkları için de kimse merak edip kitapları karıştırmıyorlarmış. (SB, s.172)

Burada çok önemli bir husus gözümüze çarpmaktadır. O da kitap okuma ile sorgulama arasındaki doğrusal ilişki. Çünkü kitap okudukça sorgulama ve analiz etme yeteneğimiz gelişir; sorguladıkça merak duygumuz uyanır ve kitaplara yönelme ihtiyacı duyarız.

Çalışma isteği kimi zaman bilmediğimiz şeyleri öğrenme arzusundan doğar, kimi zaman da çok sevilen birinin telkinleri ile kendini gösterir. Bazen de tembellik etmenin hiç kimseye yarar sağlamadığına, aksine insanı esarete sürüklediğine bizzat kendimiz şahit oluruz ve o zaman çalışmanın ne denli öneme sahip olduğunu anlarız. Çünkü çalışan bir beden, işleyen bir zihin rotasını çoktan doğru yola çevirmiştir. “Denizin Altını Merak Eden Vapur” masalında çocuklar sürekli ders çalışır, öğrendiklerini tekrar ederler. Bilgiyi yaşama çevirdikleri için de hem kendilerinin hem de başkalarının hayatını kolaylaştırırlar. “Eğlence Ülkesini Arayan Dinozor” adlı masalda da dinozor, tembellik yapanların kendi hürriyetleri tehlikeye düştüğünde bile pasif kaldıklarını gördüğü zaman, gerçek özgürlüğün harekete geçmek ve emek vermektan geçtiğini anlar. “Masalları Arayan Çocuk” adlı masalda ise küçük çocuğa annesi çalışmanın, yaratmanın sınırsızlığını; her yaşta insanın çalışabileceğini anlatır. Böylece çocuk, yaşama dair önemli bilgilerden birini de ilk öğretmeni olan annesinden öğrenmiş olur.

Tablo 5.5:

Çalışkanlık değerinin bulunduğu masallar

Değerin Adı	Değerin Bulunduğu Masallar
Çalışkanlık	Işıkları Dolaşan Çocuk, Denizin Altını Merak Eden Vapur, Eğlence Ülkesini Arayan Dinozor, Yaşlı Çocuk, Uzaylı Çocuğun Ödevi, Soru Balonları, Masalları Arayan Çocuk

Tablo 5.5 e göre 7 masalda çalışkanlık değeriyle ilgili bulgular yer almaktadır.

5.2.6 Dayanışma Değeriyle İlgili Bulgu ve Yorumlar

Dayanışma, TDK Türkçe Sözlükte (2011, s.602); *bir topluluğu oluşturanların duygu, düşünce ve ortak çıkarlarda birbirlerine karşılıklı bağlanması, tesanüt şeklinde tanımlanmaktadır. O halde dayanışmayı rastlantısal olmayan, aksine belli amaçlar doğrultusunda topyekûn hareket etmeyi gerektiren bir olgu olarak nitelendirebiliriz.*

Dayanışma, birbirine dayanarak güç almaktır. Maddi, manevi ayrım gözetmeksizin birbirine destek olabilmektir. Toplumsal haklar ve menfaatleri esas alarak birlik ve beraberlik içinde eylem ve davranışlara yön verebilmektir. “Dağınık Çocuk” adlı masalda da dayanışmanın önemine vurgu yapılır. Bu masalda bir çocuk sürekli eşyalarını orta yerde bırakmaktadır. Bu durumdan rahatsız olan eşyalar, çocuğa hem ders vermek hem de haklarını hatırlatmak gayesiyle birlikte hareket etmeye karar verirler. Masalın aşağıdaki bölümünden anlaşılacağı üzere de dayanışmayla neler yapabileceklerini net bir şekilde gösterirler:

“Ben tertemiz bir tişörttüüm. Beni dolaptan çıkarttı, sonra rengimi beğenmeyip giymekten vazgeçti. Yine dolaba kaldıracağı yerde, yere attı.”

(...)

“Bakın ne yapalım, biliyor musunuz?” demiş pantolon. “Dağınık çocuk benim cebimde otobüs bileti unutmuş. Hep birlikte otobüse binip buradan gidelim.” (DÇ, s.53)

“Bütün Oyuncaklar Benim” adlı masalda da benzer bir durum söz konusudur. Burada bütün oyuncaklar benim diyen çocuğa ders verme amacına yönelik eylemde bulunulur. Bu çocuk kendisinin çok fazla oyuncuğı olmasına rağmen arkadaşlarının oyuncaklarına da göz diker. Onları arkadaşlarından evinden çalarak kendi odasında gizler. Durum böyle olunca çocuğun açgözlü tutumundan dolayı veya doğrudan etkilenen tüm oyuncaklar çocuğa karşı birlik oluşturma kararı alırlar. Yani çocuğun kendi oyuncakları kendi çıkarlarını düşünmezler. Başka oyuncakların duygu ve düşüncelerine ortak olurlar ve onlarla şu şekilde amaç birliği yaparlar:

Bir gece bütün oyuncakları isteyen çocuğun kendi oyuncakları, çocuk uyuduktan sonra toplanıp aralarında konuşmuşlar. Çekmecedeki arkadaşlarını kurtarmaya karar vermişler. (BOB, s.143)

Fiziksel, ekonomik vb. açılardan üstün görünen kişi veya gruplar, kararlı bir duruşla, birbirine sıkıca kenetlenmiş bireyler karşısında ayakta duramazlar. Yeter ki kişiler birbirine tutunarak her zorlukla baş edilebileceğini bilsinler ve buna inansınlar. “Şımarık Fil” adlı masalda da asıl gücün birlik ve beraberlik içinde hareket etmek olduğuna vurgu yapılır. Bu masalda güçlü olduğu için her şeye hakkı olduğuna inanan, kibrine yenik düşerek diğer hayvanları aşağılayan bir fil vardır. Sonunda fil tarafından ormandan kovulan hayvanlar, yeniden ormana dönmenin ancak fil kadar güçlü bir hayvanın fili alt etmesiyle gerçekleşebileceğini düşünmektedir. File karşı birlik olmaları gerektiğini akıllarından bile geçirmezler. Neyse ki onlara yol gösteren bir çocuk vardır ve bu çocuk şu cümleleriyle onları cesaretlendirir:

“Siz hep kendinizi file karşı tek başına düşünüyorsunuz.” demiş çocuk. “Bakın, şimdi bile aranızdan birini seçip göndermek için tartışıyorsunuz. Oysa hepiniz birlikte, filden yüzlerce kez güçlü değil misiniz?”(ŞF, s.70)

Canlı yaşamını tehlikeye sokacak herhangi bir durumun farkına varmak ve bu tehlikeli durumun ortadan kalkmasını sağlayacak önlemler almak gereklidir. Bu önlemlerin niteliğini ve niceliğini ortaya koymak için de fikir birliği yapmak, ortak bir yol haritası çizebilmek son derece önemlidir. Sonuçta bu durum kişisel değil evrensel niteliktedir ve evreni oluşturan her birey bu konuda üzerine düşeni yapmalıdır. “Cadı Burunlu Fabrika” adlı masalda tam da bu konuya dikkat çekilir. Bu masalda çevre kirliliğine neden olan, insan ve diğer canlılara zarar veren bir fabrika vardır. Fabrikanın atıkları sulara karışmakta, bacasından çıkan zehirli gazlar havada birikmektedir. Bu zehirli gazlar solunum yoluyla canlılara geçmekte ve bu durum canlı yaşamını tehdit etmektedir. Atık suların karıştığı derenin buharı ve fabrikadan çıkan kara duman durumun ne derece vahim olduğunun farkındadırlar. Aşağıdaki ifadelerden görüleceği üzere birlikte hareket ederek bu duruma çözüm bulacaklarına inanmaktadırlar:

Eğer bu duruma çare bulunmazsa, yeryüzünde her şey kirlenip kararmaya başlayacakmış. Güneşli bir günde, derenin suyu buharlaşmış. Dere buharı ile kara duman, el ele tutuşup gökyüzüne uçarken, dere kenarında oynayan çocuklara seslenmiş: “Biz bu duruma çare bulmaya gidiyoruz!” (CBF, s.81)

Bazen toplumun değil de bireyin çıkarlarını korumak ve mutluluğunu sağlamak için birlikte hareket etmek gerekebilir. Onu da topluma dâhil etmek, sosyal yaşamdan soyutlanmasının önüne geçmek için destekleyici tutumlar sergilenebilir. Bireyden yola çıkarak toplumsal huzurun sağlanması yönünde gerekli tedbirler alınabilir. “Rengini Arayan Top” adlı masalda olduğu gibi. Bu masalda grubun mutluluğu bireyin çıkarları doğrultusunda şekillenir. Renk seçme gününe geç kalan bir top, renksiz kalmıştır. Rengi olmayan top, çocukların onu beğenmeyeceğini düşünerek üzülmemektedir. Diğer toplar, onun bu durumuna kayıtsız kalmanın arkadaşlığa ve toplum yaşamına aykırı bir davranış tarzı olacağına bilincindedir. Herkes rengini arayan topun mutluluğu için elinden geleni yapmaya gönüllüdür ve bu durumu şu ifadeler desteklemektedir:

Hepsi renksiz topu rengârenk boyamış. Kırmızı top yerinde durur mu? “Çok haklısınız arkadaşlar,” demiş. “Ne renk olursak olalım, bütün çocuklar için güzeliz.

Birbirimizi niye kıskanalım?”O da bir zıplayışta renksiz topta kırmızı bir iz bırakmış.
(RAT, s.154)

Bazen de aynı istikamete gidenlerin birbirine eşlik etmesidir dayanışma. Ya da yolunu kaybetmişlerin omuz omuza verip birbirinin önünü aydınlatabilmesidir. Kimi zaman umudu birbirinin avuçlarında hissedebilmektir. “Masalını Arayan Ejderha” adlı masalda da böyle bir durum söz konusudur. Bu masalda bir ejderha hangi masala ait olduğunu bir türlü hatırlayamamaktadır. Masalını aramaya koyulmuşken yolda masalını arayan başka hayvanlarla karşılaşır. Hatta karşısına masalını arayan bir uzaylı çocuk dahi çıkar. Bu durumda masalını kaybedenlerin yapacakları tek şey, masalın aşağıdaki bölümünden de anlaşılacağı üzere birlikte hareket etmektir:

Masalları hep birlikte aramaya karar vermişler. Derken yol boyunca onlara, masallarını arayan başka hayvanlar da katılmış. Kaplumbağa, geyik, kertenkele, ayı, karınca, tilki, kuşlar, kelebekler... Hepsi... Hepsi masallarını arıyormuş!(MAE, s.181)

Tablo 5.6 :

Dayanışma değerinin bulunduğu masallar

<i>Değerin Adı</i>	<i>Değerin Bulunduğu Masallar</i>
<i>Dayanışma</i>	Dağınık Çocuk, Şımarık Fil, Cadı Burunlu Fabrika, Bütün Oyuncaklar Benim, Rengini Arayan Top, Masalını Arayan Ejderha

Tablo 5.6 ya göre 6 masalda dayanışma değeriyle ilgili bulgular yer almaktadır.

5.2.7 Doğruluk Değeriyle İlgili Bulgu ve Yorumlar

Akarsu (2015, s. 58) tarafından *açık olma, kendini açık olarak ortaya koyma durumu* olarak belirtilen doğruluk değerini, Hökelekli (2013, s. 163-164) *kişinin*

inanç, niyet ve düşüncelerinde, işlerinde, söz, iş ve davranışlarında, hakikate, adalete, gerçeğe uygunluk şeklinde ifade etmektedir.

Doğru kişi “ben” değil “biz” diyebilen kişidir. O, ilk önce karşısındakini düşünür. Onun için önemli olan kendi çıkarları değil, içinde bulunduğu toplum veya toplumsal grubun beklentileridir. Doğru insan vicdanının sesine göre hareket eder. Söyleyeceği söz, yapacağı olumsuz eylemin başkaları üzerinde nasıl bir etki yapabileceğini önceden sezip davranışlarına bu doğrultuda yön verir.

“Kızamık Olan Fil” adlı masalda da vicdan muhakemesinden galip çıkarak doğru yolu bulan bir fil vardır. Bu fil annesine kızamık olduğu yalanını söyler. Ancak bu yalanın çevresindeki insanları ne kadar üzebileceğini düşünerek gerçeği annesine itiraf eder:

Küçük fil hemen yataktan fırlayıp giyinmiş. Çantasını hazırlamış ve içeri koşmuş. “Anneciğim, ben aslında kızamık değilim. Hemen okula yetişmeliyim, zaten okula geç kaldım...” diyerek annesinin yanağına homurtuyla tatlı bir öpücük kondurmuş. (KOF, s.151)

Tablo 5.7:

Doğruluk değerinin bulunduğu masallar

Değerin Adı	Değerin Bulunduğu Masallar
Doğruluk	Kızamık Olan Fil

Tablo 5.7 ye göre 1 masalda doğruluk değeriyle ilgili bulgu yer almaktadır.

5.2.8 Duygudaşlık Değeriyle İlgili Bulgu ve Yorumlar

Duygudaşlık kavramı TDK Türkçe Sözlükte (2011, s. 729) 1. Aynı duyguları paylaşma, duygudaşlık 2. Kendini duygu ve düşüncede bir başkasının yerine

koyabilme, empati şeklinde tanımlanmaktadır. Günlük yaşantımızda daha çok empati kurma şeklinde kullanılan bu değer in eyleme geçirilmesi çok da kolay değildir. Dökmen (2008, s. 157-159) empati kurulabilmesi için gerekli olan öğeleri şu şekilde sıralar:

- a) Empati kuracak kişi, kendisini karşısındaki inin yerine koymalı, olaylara onun bakış açısıyla bakmalıdır.
- b) Empati kurmuş sayılmamız için karşımızdaki kişinin duygularını ve düşüncelerini doğru olarak anlamamız gereklidir.
- c) Empati kuran kişinin zihninde oluşan empatik anlayış, karşındaki kişiye iletilmelidir.

Kişilerin davranışta bulunurken karşısındakilerin bundan nasıl etkileneceğini, aynı durumda kendileri olsa nasıl bir tepki verebileceklerini önceden kestirebilmeleri gerekir. Başkalarının düşüncelerini dikkate almadan sadece kendi egosunu tatmin etmeye çalışanlar, eylemlerinin kötü sonuçlarını görünce, dünyanın yalnızca onların çevresinde dönmediğini anlarlar. “Geceyi Unutan Fil” adlı masalda olduğu gibi. Bu masalda fil gece olduğuna bir türlü inanmamaktadır. Gürültü yapıp diğer hayvanları rahatsız etmektedir. Onların uyumalarına izin vermemektedir. Gece boyunca uyumayan fil, gündüz uykuya dalar. Ancak arkadaşlarının çıkardığı gürültüler yüzünden uyuyamaz. Yaşadığı bu olumsuz durum neticesinde de arkadaşlarının nasıl bir ruh haline girdiklerini anlar ve bu durumu şu ifadelerle anlatır:

Fil tekrar yatağına dönmüş, ama bir türlü uyuyamamış. Birileri gürültü yaparken uyumaya çalışmak meğer ne kadar zormuş! Bir önceki gece kendisi oyun oynayıp gürültü yaparken arkadaşlarının neler hissettiğini şimdi daha iyi anlamış. (GUF, s.15)

Kimi zaman karşındakiyle aynı duygulara sahip olabilmek için benzer bir durumla karşılaşmak, kimi zaman da aynı rollere sahip olmak gerekebilir. “Küçük Anne” masalında daha çok ikinci durumla karşılaşırız. Bu masalda küçük bir çocuk sokakta kalan hayvanlara kucak açar. Ancak küçük çocuğun annesi, olaya hayvanların annelerinin tarafından bakar ve durumu onların duygu ve düşüncelerini göz önünde bulundurarak değerlendirir:

“Onlar evlerini kaybetmiş. Ben onların annesi oldum. Lütfen anneciğim izin ver, bu gece burada yatsınlar.”

Annesi biraz düşünmüş. Sonra, “Peki, bu gece kalsınlar,” demiş. “Ama yarın herkes evine gidecek. Anneleri şimdi onları merak ediyordur.” (KA, s.79)

Bazen karşımızdakilerin gerçekte ne hissettiğini bilmeden ön yargılı davranırız. Onların duygularını anlamamız olumsuz birtakım deneyimler sonucunda gerçekleşir. “Nerden Çıktı Bu Kardeş” masalında da küçük çocuk, empati yeteneğini böyle bir süreç içinde kazanır. Masalda çocuk annesini henüz bebek olan kardeşinden kıskanır. Annesinin kendisini sevmediğini düşünüp bir kuş yuvasına gider. Başta mutlu olsa da yuvadan bir bir uçup kendi yolunu bulan kuşları görünce şaşkına döner. Bunun neticesinde bir insanın hayata hazırlanmasının çok daha zor olduğunu öğrenir. Masalın aşağıdaki bölümünden anlaşılacağı üzere de annesinin kendisini büyütürken neler yaşadığını, neler hissettiğini anlar:

Yavrular birer birer uçup gitmiş. Kardeşi olan çocuk yapayalnız kalmış. Sonra kendi annesini düşünmüş. Kendisini büyütürken kim bilir ne kadar yorulmuş, kaç geceler uykusuz kalmıştı. Şimdi aynı yorgunluğu kardeşi için yaşıyormuş. (NÇBK, s.105)

Başkalarının eşyalarını izinsiz almanın o kişiler üzerinde hem maddi hem manevi etkisi vardır. Maddi yönünü bir kenara bırakırsak, karşımızdakilerin sahip olduğu herhangi bir şeyin o kişiler için belli bir anlamının, değerinin olduğunu veya olabileceğini unutmamamız gerekir. Sevdiğimiz, değer verdiğimiz kişiler tarafından bize verilmiş hediyeler ya da sadece bize ait olduğu için benimsediğimiz, sevdiğimiz şeyler olabileceğini düşünmeliyiz. “Bütün Oyuncaklar Benim” adlı masalda daha bunun bilincinde olmayan bir çocuk vardır. Bu çocuk, elindeki oyuncaklarla yetinmeyip arkadaşlarının oyuncaklarını çalar. Ancak kendi oyuncakları da çocuğun bu davranışından rahatsız olurlar ve evi terk ederler. O zaman çocuk arkadaşlarının oyuncakları olmayınca ne hissettiğini anlar ve bu durumu şu cümlelerle ifade eder:

Çocuk oyuncaklarını çok özlemiş. Artık oyun oynayamıyor, üzüntüsünden ne yapacağını bilemiyormuş. Arkadaşlarının, kaybolan oyuncaklarının ardından neler hissettiğini şimdi çok iyi anlıyormuş. (BOB, s.144)

Yalanın rengi olmaz. Her ne türden olursa olsun yalan söylemek karşıdaki kişilerde onarılmaz yaralar açabilir. Onun için yanlış beyanda bulunmadan önce bu durumun kişilerde nasıl bir duygusal çöküntüye yol açacağı düşünülmelidir. Neyse ki “Kızamık Olan Fil” masalında fil, doğru bir öngöründe bulunarak ve çok geç kalmadan hatasını düzeltir. Bu masalda fil, okula gitmemek için annesine kızamık olduğunu söyler. Üzerindeki kırmızı benekler aslında uğur böcekleridir. Söylediği bu yalan sayesinde fil okula gitmekten kurtulur. Ancak öğretmenin ve mutlu bir şekilde okula giden arkadaşlarının o okula gitmeyince neler hissedeceklerini düşünür ve duyduğu pişmanlığı şu cümlelerle ifade eder:

Ormandan, okula giden arkadaşlarının neşeli sesleri geliyormuş. Ne ilginç şeyler öğreneceklermiş o gün derste kim bilir. Öğretmen küçük filin neden gelmediğini soracak, arkadaşları onu merak edecekmiş. Herkes onu hasta sanıp üzülecekmiş. (KOF, s.151)

Burada filin kendini arkadaşları ve öğretmenin yerine koyarak onların duygu ve düşüncelerine ortak olması aslında onun kendiyle hesaplaşmasının sonucunda gerçekleşmiştir.

Bazen kişiler, yakınında olanların kendilerine ne denli önem verdiklerini anlamazlar. Mutluluğu hep uzak yerlerde ararlar. Hayal dünyasından gerçek dünyaya indikleri zaman onların hislerine ortak olurlar ve kendilerine ne kadar değer verdiklerini anlarlar. Tıpkı “Terlikleri Kim Giyecek?” masalında olduğu gibi. Bu masalda terlik, sahibi olan çocuğun kendisini sevmediğini düşünerek, onu sevecek ve her zaman kullanacak birini aramaya koyulur. Ancak onu kimsenin çocuk kadar önemsemediğini görür. Bu durumda terlikler, çocuğun içinde bulunacağı duygusal durumu derinden hissederler ve ilerisi adına çok önemli bir karar alırlar:

Terlikleri giymeyi unutan küçük çocuk gelmiş akıllarına. Küçük çocuk onları çok severmiş. Şimdi onları evin içinde, kim bilir nerelerde arıyormuş.

“Eve bir dönelim, artık hiç saklanmayacağız” demiş sihirli terlikler. (TKG, s.158)

Bu dünya üzerindeki her canlının birtakım hakları vardır. Kendini bir diğer varlıktan üstün görmek, evrende sadece kendi yaşıyormuş gibi hareket etmek bencilce bir davranış şeklidir. Onun için başkalarının ne hissettiği, ne istediğini düşünerek söz ve eylemlerde bulunmak gerekir. “Bu Dünya Kimin?” adlı masalda daha çok empati kuramayan, başkalarının duygularını paylaşamayan kişilerin evrene ne kadar zarar verdikleri üzerinde durulur. Çünkü bu masalda arabalar, ağaçlar, yağmur, hava, toprak ve ağaçlar Dünya’nın onlara ait olduğunu savunurlar. İşin içinden çıkamayınca fikrini aldıkları küçük çocuk, şu cümleleri söyleyerek onlara unutamayacakları bir ders verir:

Çocuk üzgün üzgün arabalara, ağaçlara, yağmura, havaya, toprağa, hayvanlara bakmış ve “Ağabeyimin dediğine göre Dünya, yalnızca kendini düşünenler yüzünden zaten yaşanmaz hale gelecekmiş,” demiş. “Ben öyle bir Dünya’yı ne yapayım? Çok istiyorsanız, alın hepsi sizin olsun!” (BDK, s.217)

Burada çocuğun onlara verdiği yanıt, başkalarının duygularına ortak olmanın, başkalarını da düşünerek hareket etmenin gerekliliğine dikkat çekmektedir. Aksi halde ortaya çıkan kaos ortamından herkes olumsuz etkilenecektir.

Tablo 5.8:

Duygudaşlık değerinin bulunduğu masallar

<i>Değerin Adı</i>	<i>Değerin Bulunduğu Masallar</i>
<i>Duygudaşlık</i>	Geceyi Unutan Fil, Küçük Anne, Nerden Çıktı Bu Kardeş?, Bütün Oyuncaklar Benim, Kızamık Olan Fil, Bu Dünya Kimin?, Terlikleri Kim Giyecek?

Tablo 5.8 e göre 7 masalda duygudaşlık değeriyle ilgili bulgular yer almaktadır.

5.2.9 Fedakârlık Değeriyle İlgili Bulgu ve Yorumlar

Fedakârlık, TDK Türkçe Sözlükte *özveri*, *özverililik* şeklinde tanımlanmaktadır. *Özveri ise bir amaç uğruna veya gerçekleşmesi istenen herhangi bir şey için kendi çıkarlarından vazgeçme* olarak ifade edilmektedir.

Güven (2014, s. 102) ise insanın kıskançlık, öfke, hırs, kibir gibi kötü düşüncelerden vazgeçmesini gerçek fedakârlık olarak belirtir. Ona göre kişi bu duygulardan vazgeçtiği, bunları kontrol altına aldığı zaman sağlıklı bir kişilik ve nitelikli bir toplum ortaya çıkacaktır. O halde hakiki fedakârlık manevi olgunluğun göstergesidir. Ruhun bütün ayrık otlarından temizlenmesidir.

Fedakârlık kendi benliğini unutup başkaları için çabalamaktır. Fedakâr insan ruhunu bencillikten arındırabilmiş, insan olmanın erdemini içselleştirebilmiş insandır. Karşısındaki kişilere yardım elini uzatmaktan çekinmeyen, yüce gönüllü bir kişidir.

“Kardeş İsteyen Çocuk” adlı masalda da bu değer vurgulanır. Masalda çocuk, kardeşi olması konusunda annesini ikna etmeye çalışır. Hatta bu uğurda her türlü fedakârlığı yapmaya hazırdır. Zaten annenin çocuk sahibi olmanın maddi ve manevi zorluklarını anlatan ifadelerinden sonra çocuğun sergilediği tavır bu durumu daha net bir şekilde özetlemektedir:

“Ya kardeş doğurmanın masrafları?.. Bunu düşünmüş müydün? Bakalım, paramız buna yeter mi?..”

Kardeş isteyen çocuk bir an duralamış. Sonra koşarak odasına gidip aynı hızla geriye dönmüş. Elindeki kumbarayı masanın üzerine koymuş. (KİÇ, s.100)

Fedakârlık sevginin doğal bir sonucudur. Sevdiğimiz insanlar veya varlıklar için kâh hayatımızdan vazgeçeriz, kâh zamanımızdan feragat ederiz. Karşımızdakinin yüzünde en ufak bir tebessüm görebilmek için kendimizi ikinci plana atarız. “Büyük Yatakta Kim Yatacak?” adlı masalda olduğu gibi. Bu masalda anne ve baba fil, yavru fili kendi yatağında yatmaya ikna etmek için ellerinden geleni yaparlar. Ancak bu süreçte, kendi rahatlarını bozma pahasına da olsa, yavru filin isteğini, mutluluğunu göz önünde bulundururlar.

Masalın aşağıdaki bölümü anne ve baba filin yavru file karşı ne denli fedakrca bir yaklaşım içinde bulduklarını ortaya koymaktadır:

Böylece küçük fil her gece yatağın tam ortasına yayılıp mışıl mışıl uyurmuş. Ama bir yatağa  fil nasıl sığsın? Annesi ve babası, küçük fil uyanmasın diye yatağın kenarında kıpırdamadan yatmak zorunda kalır, sabaha kadar uyuyamazlarmış. (BYKY, s.185)

Tablo 5.9:

Fedakârlık değerinin bulunduğu masallar

Değerin Adı	Değerin Bulunduğu Masallar
Fedakârlık	Kardeş İsteyen ocuk, Nerden ıktı Bu Kardeş?, Büyük Yatakta Kim Yatacak?

Tablo 5.9 a göre 3 masalda fedakârlık değeriyle ilgili bulgular yer almaktadır.

5.2.10 Kanaatkârlık Değeriyle İlgili Bulgu ve Yorumlar

Hökelekli (2013, s. 269-270)'ye göre kanaatkarlık *elinin altındakilere razı olmak, her ne olursa ve her ne yoldan olursa olsun sahip olma hırsına kapılmamaktır*. Ona göre kanaat etmek tembellik ve miskinlikle karıştırılmamalıdır. Çünkü kanaat etmede ancak bütün sebeplere başvurduktan sonra kismetine düşen benimsenir.

Her zaman her şeye sahip olamayız. Ancak elimizde olmayan bu şeyler yüzünden kendimize veya çevremize zarar verecek eylemlerde bulunmamız yanlıştır. Bazı şeylerin eksikliği o şeyin değerini her daim korumasını sağlar. Hayatta mükemmeliyeti yakaladığını düşünen, her şeye sahip olan kişiler sanıldığı gibi mutlu değillerdir. Çünkü mücadele edecekleri, hayalini kuracakları hiçbir şeyleri kalmamıştır.

Özellikle çocukların her istediğinin alınması, bazı değerleri öğrenmelerine ve içselleştirmelerine engel olur. Çocuklar içinde buldukları gelişim dönemi itibariyle ben-merkezci bir yapıya sahiptirler. Ailelerin çocuklarına her konuda izin verici bir tutum sergilemeleri, onların her istediklerini yapmaları sonucunda çocuk, her defasında elinde olandan fazlasını isteyecektir. Bu tutum sonucunda çocuk sanıldığı üzere mutlu olmayacak, aksine hayal etme duygusundan yoksun, yaratıcılık yeteneği sınırlı, birçok şeyin değerini bilmeyen bir birey olarak yetişecektir. Çocukluk dönemindeki bu eğilim kuşkusuz yetişkinlik dönemini de olumsuz yönde etkileyecek; hiçbir şeyden memnun olmayan, kendini her zaman yetersiz gören, özgüveni düşük, mutsuz bir insan görüntüsü ortaya çıkacaktır.

“Sabahı Boyayan Çocuk” adlı masalda da anne çocuk için iyi bir rehberdir. Çünkü annesi istekleri bir türlü bitmeyen çocuğunu aşağıdaki cümlelerle doğru yöne yönlendirir ve çocuğa elindekilerle yetinme konusunda öğüt verir:

“Her istediğimiz şey bizim olamaz ki yavrum,” demiş annesi. “Ama bizde olmayan şeylere de sahip olabiliriz. Nasıl biliyor musun?”

(...)

“Gözlerini kapatıp tüm istediğin şeyleri aklından geçirerek... Unutma, düşlerimiz her zaman bize aittir.”(SBCÇ, s.139-140)

Buradan da anlaşılacağı üzere çocuk, elindekilerle yetinmeyi öğrendikçe hayal etmekten vazgeçmeyecektir. Böylece hayalleri hep canlı kalacaktır.

Kanaat etmeyi bilmeyen kişiler için kullanılan ifade açgözlüdür. Açgözlü kavramı TDK Türkçe Sözlükte; mala, yiyeceğe ve içeceğe doymak bilmeyen, aç göz, gözü aç, doymaz, gözü doymaz, tamahkâr, haris, hırslı, tokgözlü karşıtı olarak tanımlanmaktadır. Açgözlü davranmak kimi zaman hoş olmayan eylemler yapmamıza neden olur. Sahip olduğunun daha fazlasını isteyen insanlar, gözlerini hırs bürümüş bir şekilde yollarına devam ederler ve bu yolda kırdıklarını, üzdüklerini düşünmezler. Ancak unuttukları bir şey vardır ki, bu durumdan kendileri de yara almadan kurtulamazlar.

“Bütün Oyuncaklar Benim” masalında da elindekilerle yetinmeyen, açgözlülük yapan bir çocuk vardır. Bu çocuk, masalın adından az çok tahmin edileceği gibi bütün oyuncakların kendisinin olmasını ister. Fakat bu bencilce hareketi masalın aşağıdaki bölümünden anlaşılacağı üzere sadece arkadaşlarına değil kendisine de zarar verir:

Ama çocuk kendi oyuncaklarıyla yetinmez, hep yenisini istermiş. Arkadaşlarında gördüğü oyuncaklara bayılır, onları hemen evine götürmek istermiş. Oysa arkadaşları oyuncaklarına sıkı sıkı sarılır, hiçbiri kendi oyuncaklarını ona vermek istemezmiş. Bu yüzden aralarında hep kavga çıkarmış. (BOB, s.141)

Açgözlü davranmak sadece ekonomik değeri olan şeylere yönelik değildir. Allah’ın yarattığı ve bize emanet ettiği şeylerden daha fazlasını istemek de açgözlülüktür. Farklı bir göz, burun... Daha uzun bir boy, daha geniş omuzlar...

“Üç Gözlü Çocuk” adlı masalda da çocuk iki göz, ayak ve koluyla yetinmez. Üç gözünün, üç ayağının ve üç kolunun olmasını ister. Ancak işler umduğu gibi gitmez ve üç gözünün, ayağının, kolunun olması onu büsbütün mutsuz eder. Neyse ki bu olumsuz durumdan çıkardığı çok önemli bir ders vardır:

Aynada kendini incelemiştir. “Ne kadar açgözlü davranmışım! Ne vardı böyle şeyler isteyecek?” demiştir. “Ama yine de şanslıyım. Ya fazladan bir burun, bir kulak, hele hele bir kafa daha isteseydim?.. İyi ki daha fazla açgözlülük yapmamışım.” (ÜGÇ, s.194)

Kanaat eden kişi, yeterliliklerini bilerek hareket eder. Mantıklı kararlar alarak söz ve davranışlarıyla kimseyi incitmez. “Aza kanaat etmeyen çoğu hiç bulamaz” atasözümüzde olduğu gibi kanaat eden birey elbette bulunduğu çizginin ötesine geçecektir. Kendinden emin, daha sakın adımlar atıp açgözlülüğün perdelerini kapatarak.

Tablo 5.10:

Kanaatkârlık değerinin bulunduğu masallar

<i>Değerin Adı</i>	<i>Değerin Bulunduğu Masallar</i>
<i>Kanaatkârlık</i>	Sabahı Boyayan Çocuk, Bütün Oyuncaklar Benim, Üç Gözlü Çocuk

Tablo 5.10 a göre 3 masalda kanaatkârlık değeriyle ilgili bulgular yer almaktadır.

5.2.11 Özgürlük Değeriyle İlgili Bulgu ve Yorumlar

Özgürlüğü Akarsu (2015, s. 146) 1. *Bağlı olmama; dışarıdan etkilenmemiş olma; engellenmemiş olma; zorlanmamış olma.* 2. *Her türlü dış etkiden bağımsız olarak insanın kendi istencine, kendi yasasına, kendi düşüncesine dayanarak karar vermesi.* 3. *İnsanın kendi istemesi, kendi istenci ile eylemde bulunabilme olanağı; insanın dıştan engellenmeden etki yapabilmesi* şeklinde ifade etmektedir. Peki, aklına gelebilecek her şeyi yapmak veya dile getirmek özgürlük müdür? Akıldan, mantıktan, vicdandan bağımsız özgürlük düşünülebilir mi? Özgür davranabilmenin de belli kuralları var mıdır? Özgürlük sanıldığı gibi aksine kendi içinde sınırları olan bir kavramdır. Herkes söz ve davranışlarında ancak başkalarının özgürlük alanına girmedikçe özgürdür.

Özgürlük ben-merkezcilikten uzak bir değerdir. Yani başka insanlar veya diğer varlıkların birtakım hakları yokmuş gibi davranmak özgürlük değil saygısızlıktır. Ayrıca sadece kendilerini düşünüp karşılarındakinin özgürlüklerini elinden alanlar bunun pişmanlığını er geç yaşarlar. “Bütün Oyuncaklar Benim” masalında olduğu gibi. Bu masalda kendi oyuncaklarıyla yetinmeyip arkadaşlarının oyuncaklarını izinsiz alarak onları bir dolapta saklayan bir çocuk vardır. Ancak oyuncaklar bir gün saklandıkları dolaptan kurtulurlar ve masalın aşağıdaki bölümünden anlaşılacağı üzere de özgür olmanın hazzına ulaşırlar:

Oyuncaklar artık özgür ve mutluymuş. Çocuklar uyanmadan, güneşin ilk ışıklarına tutunarak evlerine dönüyorlarmış. Gece olduğunda ise, ay ışığının kollarından gökyüzüne turmanıp, yeniden parlayan birer yıldız oluyorlarmış.(BOB, s.143)

Bazen küçük bir hata özgürlüğümüzü kısıtlayacak kişi veya varlıkların eline düşmemize neden olabilir. “Eğlence Ülkesini Arayan Dinozor” adlı masalda okuma yazma bilmeyen, buna rağmen babasının uçan dairesine binerek Eğlence Ülkesi’ne gitmeyi planlayan dinozor, uçan dairenin yanlış düğmesine basarak bilmediği bir gezegene iner. Ancak onu indiği gezegende bir kafese kapatırlar. Neyse ki dinozor sergilediği şu davranış neticesinde özgürlüğüne kavuşur:

Küçük dinozor kafesin parmaklığına dokumuş. Gerçekten makarnaymışlar. Elledikçe çıtır çıtır kırılmışlar. Dinozor kafesten kurtulmuş. (EÜAD, s. 128)

Kimi zaman da hiç farkında olmadan kendi yaşam alanımızı kısıtlarken başkalarına özgürlük sunabiliriz. “Sinderella Olmak İsteyen Çocuk” masalında Sinderella masallarda görüldüğü gibi mutlu değildir aslında. O kendisine söz hakkı verilmemiş, eğitim alamamış, saraya kapatılmış bir kızdır. Özgürlüğüne ancak yerinde olmak isteyen başka bir kız sayesinde kavuşur. Özgür olmanın ne kadar değerli bir şey olduğunu da şu cümleleriyle anlatır:

Sinderella olmak isteyen kıza elini uzatıp, “Ben gerçek Sinderella’yım,” demiş.

“Yerime geçmek istediğin için gitmeden önce sana teşekkür etmek istedim. Bundan böyle artık özgürüm.” (SOİÇ, s.90)

Kuşkusuz özgürlük kavramı sadece kapatılan bir yerden kurtulmakla sınırlı değildir. Kişilerin başka kişilere ve içinde yaşadığı topluma zarar vermeyecek ölçüde fikirlerini özgür bir şekilde söyleme hakkı vardır. Bireyler özellikle kendilerini ilgilendiren konularda fikir beyan etme hürriyetine sahiptir. Hatta konunun ilk muhatabı kişinin kendisidir. Herkes gideceği okuldan seçeceği mesleğe kadar yaşamına yön verecek durumlara kendisi karar vermelidir. Aksi takdirde başkalarına bağımlı bir kişiliğe sahip olacaktır.

“Ben Büyüküm” adlı masalda da kişilerin seçimlerinde  zg r olmasının önemine vurgu yapılır. Bu masalda evin en k  g  olmaktan rahatsızlık duyan, küçük olmayı bir türlü kabul etmeyen bir ocuk vardır. Bu ocuk ağabeyi, babası gibi büyük olmak istemektedir. İmdadına bir dilek kuşu yetişir. Çocuğun ne olmak istediği, masalın aşağıdaki bölümünden anlaşılacağı üzere, tamamen kendi seçimlerine bağlıdır:

Kuş ona, “ok iyi düşün,” demiş. “Bu son gelişim. Bir daha hiç gelmeyeceğim. En doğru seçimi yapmalısın. Ne olmak istiyorsun?”

“Kendim olmak istiyorum.” demiş. (BB, s.26)

“Rengini Arayan Top” masalında toplar renklerini kendileri seçecektir. Büyüklü, küçüklü bütün toplar istediği rengi seçmekte h rd rl r:

Bütün toplar çok heyecanlıymış. Nasıl olmasınlar? O gün topların renk seçme günüymüş! İstedikleri rengi seçip boyanacaklarmış. (RAT, s.152)

“Masalları Arayan ocuk” adlı masalda anne, çocuğunu müstakil bir insan olarak görür. Yaşam içinde kendi konumu olan çocuğunu, meslek seçiminde bağımsız hareket etmeye yönlendirir ve bu konuda en doğru kararı verecek olanın kişinin kendisi olduğunu aşağıdaki şekilde ifade eder:

“Ben de büyükler gibi işe gidecek miyim?”

“Elbette, ama şimdi değil.  nce okula gideceksin, bir mesleğin olacak, sonra...”

“Peki, ama ben ne işe yapacağım?” diye merakla sormuş ocuk.

“Bunu ben bilemem!” demiş annesi. “Kendi mesleğini kendin seeceksin.” (MA, s.177)

“Ben Ne Olacağım?” masalında da aile meslek seçimi konusunda çocuğa müdahale etmez. ocuk, henüz ne olacağını bilmese de sayısız seçenek içerisinden kendi ilgi ve yeteneklerine göre seçim yapmakta özgürdür:

Büyüdüğü zaman ne olacağını merak eden bir çocuk varmış. Ne yapmak istediğine karar veremiyor, ne yapacağını bilmediği için de çok üzülüyormuş. (BNO, s.234)

“Büyük Yatakta Kim Yatacak” adlı masalda fil kendi isteğiyle anne ve babasının yatağında yatar. Anne ve babası, onu kendi yatağına yatma konusunda ikna etmeye çalışsa da, fil kendi yatağına kendi özgür iradesiyle döner:

Anne fülle baba fil bir ağızdan merakla sormuşlar:

“Ne o? Bu gece bizim yatağımıza gelmeyecek misin yoksa?”

“Hayır, beni beklemeyin!” demiş küçük fil. “Ben artık büyüdüm! Bundan böyle kendi yatağında uyumak istiyorum.” (BYKY, s.188)

“Reklamları Çizen Çocuk” adlı masalda ise reklamda ne gördüyse onu isteyen çocuğa annesi hayallerinin sınırı kadar fırsat sunar. Hayallerini resme yansıtan çocuk seçim yapmakta özgürdür:

Annesi, “Hepsi olmaz!” demiş. “Hangisini istiyorsan, bana onun resmini çiz. Ne çizmişsen sana onu alacağım.”

Çocuk çok sevinmiş. Yaşasın! Annesi ona reklamlardaki renkli şeylerden alacak. Hangisini seçse acaba? (RÇÇ, s.206)

Her zaman, her koşulda özgür olacağını düşünmek de yanlış bir yaklaşımdır. Başkalarının da haklarını gözeterek, onlara zarar vermeyecek şekilde davranışlara sınır koymak gerekir. Toplum içinde her istenenin yapılması, sosyal normlara aykırı hareket edilmesi toplumsal çatışmalara yol açacaktır:

“Şımarık Fil” adlı masalda da fil fiziki üstünlüğüne güvenerek her şeyi yapma hakkına sahip olduğunu düşünür. Masalın aşağıdaki bölümünden de anlaşılacağı gibi, bu tavrını diğer canlıların özgürlük alanlarını ellerinden almaya kadar götürür:

Fil iyice şımarmış. “Bu orman benim!” diye gürlemiş bir gün. “Herkes başka ormana gitsin. Bütün bu ağaçlar, bu meyveler, bütün bu çiçekler, topraklar... Hepsi, hepsi benim!”

Hayvanlar çok şaşırmişlar. Şimdi ne yapsınlar? Fil ile hiçbirini başa çıkamaz ki! (ŞF, s.68)

Toplumsal düzene ters düşen herhangi bir hareket toplum içinde kargaşa oluşturup sosyal sürekliliği sekteye uğratabilir. Bunun için bazı sosyal kurallara sıkı sıkıya bağlı kalmak gerekir. Çünkü bazen bu normlara göre hareket etmek kişilere istedikleri özgürlük sahasını açabilir. Trafik kuralları da bunlardan biridir. Bu kuralların herhangi bir sebepten dolayı uygulanamaması ulaşımın aksamasına neden olur. “Yaramaz Trafik Lambası” adlı masalda da trafik lambası sırf özgürce hareket edip eğlenebilmek için herkese aynı anda aynı ışıkları yakar. Tabii ki bu durumda araçlar ve yayalar zor durumda kalır ve bu durum sonucunda maddi ve manevi zararlar ortaya çıkar. Sonuç olarak lambanın özgürlük arayışı başkalarının eylemlerini şu şekilde kısıtlar:

Her yöne doğru kırmızı ışıklarını yakıp beklemiş. İnsanlar beklemiş. Otomobiller beklemiş. Herkes öylece durup beklemiş. Trafik lambası çok eğlenmiş. O sabah okula gitmekte olan öğrenciler okullarına, işe gidenler işlerine geç kalmışlar. (YTL, s.195-196)

Görülüyor ki trafik lambası toplumsal kuralların aksine hareket etmekte, sırf eğlence olsun diye yaptığı her türlü eylemi kabul edilebilir görmektedir. Ancak burada unuttuğu bir şey vardır: Özgürlük sadece kendini düşünmek ve bu doğrultuda yapılacak her şeyi mubah saymak değil, başkalarının da birtakım haklara sahip olduğunu düşünerek söz ve davranışlara yön vermek, sosyal normlara saygı duymaktır.

Tablo 5.11:

Özgürlük değerinin bulunduğu masallar

Değerin Adı	Değerin Bulunduğu Masallar
Özgürlük	Işıkları Dolaşan Çocuk, Şımarık Fil, Sinderella Olmak İsteyen Çocuk, Eğlence Ülkesini Arayan Dinozor, Bütün Oyuncaklar Benim, Rengini Arayan Top, Masalları Arayan Çocuk, Büyük Yatakta Kim Yatacak?, Yaramaz Trafik Lambası, Reklamları Çizen Çocuk, Ben Ne Olacağım, Ben “Büyüküm”

Tablo 5.11 e göre 12 masalda özgürlük değeriyle ilgili bulgular yer almaktadır.

5.2.12 Sabırlı Olma Değeriyle İlgili Bulgu ve Yorumlar

Sabır, Türkçe Sözlükte (2011, s. 1996) *1. Acı, yoksulluk, haksızlık vb. üzücü durumlar karşısında ses çıkarmadan onların geçmesini bekleme erdemi, dayanç.2. Olacak veya gelecek bir şeyi telaş göstermeden bekleme şeklinde tanımlanmaktadır.* Hökelekli (2013, s. 117) ise bu değeri, *bir musibet, dert ve belaya uğrayan kimsenin, öfke ve isyan duygularına kapılmaksızın, şikâyet ve serzenişte bulunmaksızın içinde bulunduğu durumu sakin ve soğukkanlı bir şekilde karşılaması* olarak ifade etmektedir.

O halde sabır bazı şeyleri zamana bırakmayı bilmektir. Çünkü içinde bulunduğumuz zaman diliminde çözüme kavuşması mümkün olmayan durumlarla karşılaşabiliriz. Duruma müdahale edilip edilmeyeceğinin yanıtını bize yine zaman verir. Sabır sessizce kendi iç sesini dinlemeyi gerektirir. Çoğu zaman sevginin doğal bir sonucudur.

Arkadaşlık bazen birbirini idare etmeyi, birbirine karşı sabırlı olmayı gerektirir. Arkadaşının olumsuz davranışları karşısında onu incitecek, kıracak söylemlerde bulunmadan, doğru ve zamanında bir yönlendirme yaparak o davranışın geçmesini beklemektir. “Geceyi Unutan Fil” masalında da bu duruma vurgu yapılmaktadır. Masalın asıl kahramanı olan fil, gece olduğunu bir türlü kabul etmemektedir. Sürekli arkadaşlarını gürültüsüyle rahatsız etmektedir. Filin bu

davranışına karşı arkadaşlarının gösterdiği tavır kişiler arası ilişkilerde sabrın ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır:

Maymun, "Lütfen gürültü yapma!" diye fili uyarılmış. Ama fil yıldızlara şöyle bir bakıp, "Hayır, gece olmadı! Onlar yıldız değil, güneş," diye maymunu terslemiş.

Bütün hayvanlar sabırla filin susmasını beklemiş. Fil susacak ki, onlar da uyuyabilsin. (GUF, s.13)

Filin arkadaşları burada olumsuz bir şekilde tepki verebilirlerdi ancak onlar bu duruma daha serinkanlı yaklaşmayı tercih etmişler ve file gerçek arkadaşlığın gerektirdiği sabrı göstermişlerdir.

Kişilerin gelişim görevlerini yerine getirmesi zamanla gerçekleşir. Emeklemek, yürümek, koşmak vb. eylemlerin belli bir sırası vardır. Bunlara müdahale etmek veya birinin yerini değiştirmek imkânsızdır. Duruma sosyal gelişim açısından bakıldığı zaman bile her dönemin birey için ayrı bir önem arz ettiği ifade edilebilir. "Ben Büyüküm" adlı masalda da gelişim dönemlerinden birini atlayıp diğerine geçmeye çalışan bir çocuktan bahsedilmektedir. Bu çocuk hep büyük bir insan olmayı, ağabeyi ve babasının yaptıklarını yapabilmeyi istemektedir. Hatta bu konuda dilek kuşundan yardım alır. Ancak hiçbir şey onun umduğu gibi olmaz. Edindiği tecrübeler onu sabır göstermeye sevk eder:

"Önce çocuk olacağım, sonra herkes gibi ben de yavaş yavaş büyüyeceğim. Nasıl olsa ağabey de olacağım, baba da. Neden acele edeyim? Baba olursam, bir daha çocuk olamam ki!" demiş. (BB, s.26)

Sabır bazen de bazı şeylerden feragat etmeyi gerektirir. Yeri geldiğinde zamanından, yeri geldiğinde hayatından... bir bebeği dünyaya getirmek, onu büyütme, hem fizyolojik hem de duygusal ihtiyaçlarını karşılamak çok fazla sabır gerektiren bir durumdur. "Kardeş İsteyen Çocuk" adlı masalda da sabırlı olmanın gerekliliğine dikkat çekilir. Bu masalda çocuk, annesine kardeşi olması konusunda sürekli ısrar eder. Ancak iş sadece karar vermekle bitmemektedir. Zihnen ve ruhen de bu duruma hazırlıklı olmak ve onu büyütürken gerekli sebatı göstereceğine

inanmak gerekir. Anne de çocuğunun ısrarlı davranışına aşağıdaki cevabı vererek çocuk yetiştirmede sabrın ne derece önemli olduğunu vurgular:

“Tamam, işte babama da söyle. Karar verin, olsun bitsin.” Anne, kardeş isteyen çocuğa ne desin? Onu nasıl vazgeçirsin?

“Karar vermek kolay,” demiş. Asıl düşünmemiz gereken... Ona güzel şeyler öğretebilir miyiz? Onu sevip sabırla büyütebilir miyiz?..” (KİÇ, s.99-100)

Aile olmak birbirini olduğu gibi kabul etmektir. Sırf karşı tarafa duyulan sevgiden dolayı onun küçük hatalarına müsamaha göstermektir. Kaybetmek değil, kazanmak için çaba sarf etmektir. “Dağınık Çocuk” ve “Büyük Yatakta Kim Yatacak” masallarında olduğu gibi. “Dağınık Çocuk” masalında çocuk o kadar dağınıktır ki annesi onun bu dağınıklığı karşısında ne yapacağını bilemez. Çocuğunun bu davranışından çok fazla üzüntü duyar, ancak bunu dile getirmez:

Annesi onları toplarken hangi giysisinin kirli, hangisinin temiz olduğunu; hangi kitapların, hangi rafa dizileceğini, oyuncakları hangi çekmeceye dolduracağını bilemez, çocuğun bu dağınıklığına çok üzülürmüş. (DÇ, s.52)

“Büyük Yatakta Kim Yatacak” adlı masalda ise anne ve baba fil, yavru fil mutlu olsun diye kendi rahatlarını bozarlar. Her ne kadar yavru fili kendi yatağına dönme noktasında gizliden gizliye ikna çabalarında olsalar da, bu konuyu yavru file yansıtmadan çözmeye çalışırlar:

Küçük fil çaresiz artık kendi yatağında yatacak diye düşünüp çok seviniyorlarmış, ama... Yanılmışlar! Küçük fil yine onların yatağında yatıyormuş! Çok şişman anne fil ile baba fil büyük yatağa bir türlü sığamıyor, bazı geceler yataktan düşüyorlarmış. (BYKY, s.186-187)

“Sabır acıdır, meyvesi tatlıdır.” atasözümüz gereken sabrı gösterdiğimiz takdirde güzelliklere ulaşabileceğimizi vurgular. Her ne kadar bir şeyin geçmesi ya da bir şeyin gerçekleşmesi için beklerken türlü türlü sıkıntılarla karşılaşsak da bunun sonucunda güzel günlerin bizi beklediğini unutmamalıyız. İnsan hayatının dönüm noktaları vardır. Bulduğumuz noktadan daha iyi bir noktaya ancak bekleme

erdemini göstererek ulaşabiliriz. Tıpkı “Dilek Ağacı” masalında olduğu gibi. Bu masalda da dileklerin gerçekleşmesinin beklemeye bağlı olduğu ifade edilir:

Kim bilir, belki sizin dileğiniz de hemen yerine geliverir. Ama henüz gerçekleşmemişse de sakın üzülmeyin. Nasıl olsa ilerde dileklerinizin gerçekleşeceği günler gelecektir. O günlere kadar sabırlı olmalı ve ağaçları çok sevmelisiniz. (DA, s.223)

Sabırlı olmak kadar gösterilen sabrı kötüye kullanmamak da erdemdir. İnsanların iyi niyetlerini göz ardı ederek kendi bildiğini okumak ise karşıdakine yapılacak en büyük haksızlıktır. Unutmamak gerekir ki sabrın da bir tükenme noktası vardır. “Fasulye Motorlu Uçan Daire” adlı masalda da bu duruma vurgu yapılır. Bu masalda bir anne çocuğuna yemek yedirmek için epey uğraşır. Ancak çabasından herhangi bir sonuç alamaz. Yemekler tabakta saatlerce beklemekte, çocuk tabaktan tek bir lokma bile almamaktadır. Çocuğun annesi artık bu duruma dayanamaz ve sabrının tükenme noktasına geldiğini şu cümlelerle ifade eder:

Annesi yemeğini koyunca tabağı eliyle iter, sonra “Benim karnım tok, canım yemek yemek istemiyor.” dermiş. Annesi bu duruma çok üzülürmüş.

(...)

Çocuk yemek yemediği için tabak hep kirli beklermiş. Bir gün annesinin sabrı taşmış. “Bu yemekler bitmeden bu tabağı yerinden kaldırmayacağım!” demiş. (FMUD, s.41-42)

Görüldüğü üzere sabır, kişiler arası ilişkilerin daha sağlıklı bir şekilde sürdürülebilmesi açısından çok önemli bir yere sahiptir. Ancak sabırlı davranmak kadar sabırlı davranan kişi veya kişilere karşı vefalı davranmak, gösterilen sabrı suiistimal etmemek de önemlidir. Çünkü karşılıklı ilişkilerde sürekli bir tarafın çaba harcaması, karşı tarafın olumlu bir geri bildirimde bulunmaması iletişimi tıkanma noktasına getirebilir.

Tablo 5.12:

Sabırlı olma değerinin bulunduğu masallar

Değerin Adı	Değerin Bulunduğu Masallar
Sabırlı Olma	Geceyi Unutan Fil, Dağınık Çocuk, Kardeş İsteyen Çocuk, Büyük Yatakta Kim Yatacak? Dilek Ağacı, Ormanın Yeni Komşuları, Ben “Büyüküm”, Fasulye Motorlu Uçan Daire

Tablo 5.12 ye göre 8 masalda sabırlı olma değeriyle ilgili bulgular yer almaktadır.

5.2.13 Sağlıklı Olmaya Önem Verme Değeriyle İlgili Bulgu ve Yorumlar

Sağlık yaşamdaki en önemli değerdir. Yaman’ın (2014: 209) da dediği gibi bizlere bağışlanan en önemli nimet akıl, ruh ve beden sağlığıdır. Kişilerin yeteneklerini ortaya koyabilmesi, belirlenen hedeflere ulaşabilmesi, kişisel yaşamında veya sosyal alanda kendini doğru bir şekilde ifade edebilmesi aklen, ruhen ve bedenen sağlıklı olmasıyla doğrudan ilişkilidir. Onun içindir ki vereceğimiz her kararın sağlıklı bir karar olmasını, yolunu beklediğimiz her bebeğin sağlıklı olarak dünyaya gelmesini temenni ederiz. Olumsuzlukları -ya da bize olumsuz gibi görünen durumları- “Sağlık olsun” cümlesiyle karşılarız. Birbirimiz için en büyük dileğimiz “Sihhatler Olması”dır.

Bedenen, zihnen ve ruhen sağlıklı bireyler olabilmek için ne ile beslenildiğine dikkat edilmelidir. İnsan sağlığını tehdit eden besin maddelerinden uzak durulmalıdır. Vücudun vitamin, mineral, protein ve karbonhidrata belli oranda ihtiyacı vardır. Bunların gereğinden fazla ya da az tüketilmesi birtakım sağlık sorunlarının ortaya çıkmasına neden olabilir. “İp Bacaklı Uzaylı Çocuk” adlı masalda da yemek yemeyen, sadece çikolata ve şeker tüketen bir çocuk vardır. Bu çocuk tıpkı kendisi gibi şeker ve çikolata dışında hiçbir şey tüketmeyen ip bacaklı uzaylı çocuk ve onun gezegenini görünce sağlıklı besinler tüketmenin önemini anlar. Bu konudaki duygu ve düşüncelerini de şu cümlelerle ifade eder:

“Ama nasıl olur?” diye şaşkınlıkla sormuş çocuk. “Sen hiç meyve yemedin mi? Elmanın, şeftalinin tadını bilmiyor musun? Sonra, sebzeler de çok yararlıdır. Patatesi, havucu, lahanayı tatmadın mı yoksa?” (İBUÇ, s.18)

Beden temizliği sağlık açısından oldukça önemlidir. Örneğin, dişlerin her gün düzenli bir şekilde fırçalanması, diş aralarında ve yüzeyinde biriken yiyecek kırıntılarının yok olmasını sağlar. Dişlerin fırçalanmaması sonucunda şekerli ve asitli maddeler dişlerin çürümesine neden olur. Ancak kimi besinlerin aşırı tüketilmesi diş fırçalama eylemini etkisiz kılar. Bunun için bu tip besinlerin çok fazla tüketilmemesi gerekir.

“Reklamları Çizen Çocuk” adlı masalda da sağlıklı beslenme ve diş sağlığı arasındaki doğrusal ilişkiye dikkat çekilir. Bu masalda istekleri bitmek bilmeyen çocuğuna annesi, reklamda görüp de çizdiği bir şeyi almayı teklif eder. Çocuk bu teklifi kabul eder. Ancak bu çocuğun çizdiği bir resimde hayat bulan başka bir çocuk o kadar çok şeker tüketmiştir ki bu durum dişlerinin sağlıklı olmasına hatta çürümesine neden olmuştur. Dişleri çürüten çocuğun pişmanlığı yüzüne ve konuşmalarına yansır. Onu böyle gören ve şaşkınlığını gizleyemeyen masalın asıl kahramanına öğüt niteliğinde olan şu sözleri söyler:

“Dişlerin çürümüştü! Yoksa sen hiç diş fırçalamıyor musun?” diye sormuş reklamları çizen çocuk.

“Fırçalamaz olur muyum?” demiş şeker yalayan çocuk. “Ama o kadar çok şeker yedim ki, artık fırçalamakla bile temizlenmiyor. Şekerin dişler için zararlı olduğunu annem hep söylerdi de ona inanmazdım.” (RÇÇ, s.208)

Bedensel, zihinsel, ruhsal gelişimin beslenmeyle doğru orantılı olduğu gerçeğini göz ardı etmemek gerekir. Bireylerin gün içinde düzenli bir şekilde yemek yememeleri, öğünlerde almaları gereken besin miktarını almamaları, sağlık problemlerinin tetikleyicisidir. Birçok hastalık kişilerin zayıf anını kollar. Özellikle çocukların hastalıklara yakalanma riskinin büyüklere kıyasla daha fazla olmasından dolayı onların yeterli miktarda beslenmeleri gerekmektedir.

“Fasulye Motorlu Uçan Daire” adlı masalda da düzenli beslenmeye vurgu yapılır. Bu masalda çocuk hiç yemek yememektedir ve çocuğun yemediği yemekler tabakta birikmektedir. Düzenli beslenmeyen, yemek seçen çocuğun bu davranışı anneyi huzursuz etmeye başlar. Çözümü yemediği yemekleri tabağında bırakmak ve bu yemekleri yemeden yeni bir tabak getirmemekte bulur. Günler geçer ve çocuğun yemediği yemekler tabakta dağ gibi birikir. En sonunda tabak da bu duruma isyan eder:

Tabak bu duruma daha fazla dayanamamış. Yemeklerini iştahla yiyen ve tabağında hiç yemek bırakmayan cici bir çocuk bulmak istemiş.

(...)

Fasulyeden motorunu çalıştırmış ve “VINNNN!” diye havalanmış. (FMUD, s.42)

Tabağın bu tepkisi ve annenin tavrı aslında düzenli beslenme ve yemek seçmeme konusunda çocuklara mesaj vermektir. Masaldaki tabak, çocukların yemeklerini bitirmelerini sağlamak için anne ve babaların sıkça kullandığı “Yemeklerini yemezsen arkandan ağlarlar.” sözünün sembolik bir yansımasıdır.

Hepimiz mevsimsel şartlara uygun giyiniriz. Kışın üşütmemek için kalın, yazın fazla terleyip hastalanmamak için ince kıyafetler tercih ederiz. Tabii ki hastalıktan korunmak için bu gibi tedbirler almak tek başına yeterli değildir. Ayrıca günde belirli miktarda su içmek; düzenli beden hareketleri yapmak; alkol, tütün vb kullanmamak beden sağlığımız açısından oldukça önemlidir.

Ya zihin sağlığı? Teknolojinin hızla gelişmesi ve yayılması özellikle çocuklar üzerinde birtakım olumsuz etkilere sebep olmuştur. Neredeyse bütün zamanını bilgisayar başında geçiren çocuğun hem gözleri bundan etkilenmekte hem de çocuk zihinsel olarak kendini dış uyaranlara kapatmaktadır. Algı sadece bu teknolojik ürünlerde olduğu için asıl dikkat edilmesi gereken şeyler gözden kaçabilmektedir. Ayrıca uzun süre ekran karşısında durmak, beyin hücrelerine de zarar vermekte ve bu durum sosyal ilişkileri de sekteye uğratmaktadır.

“Yaşlı Çocuk” adlı masalda da sağlıklı yaşamın püf noktaları üzerinde durulur. Bu masalda çocuk, “Bir yaş daha büyüdün”, “Yaşlandın” gibi doğum günlerinde kullanılan kalıp ifadeleri duyunca yanlış anlar. Yaşlandığını zannederek üzülür. Aslında yaşlı olmadığını ve sağlıklı yaşamanın sırrını bahçedeki 100-150 yıllık ağaç ona şu şekilde anlatır:

“Terliken soğuk su içmez, soğuk havalarda da iyi giyinirsen hasta olmazsın. Ekran karşısında uzun süre oturmak da sağlığa zararlı, biliyor muydun? Neden bol bol spor yapmıyorsun? Ya sigara? Büyüyünce sigara içecek misin?”

“Asla!” demiş çocuk. (YÇ, s.133)

Teknolojinin olumsuz etkilerinden biri de sorgulamayan, analiz edemeyen, bireyler yetiştirmesidir. Ekranda gördükleriyle yetinen, kimi zaman - hatta çoğu zaman- yanlış bilgileri içselleştiren çocuklar hayata zihninde soru işaretleri olmadan bakmaktadırlar.

“Soru Balonları” adlı masalda da bu konudan yakınılmaktadır. Bu masalda Uzaylı çocuklar kendi tasarladıkları bilgisayardan hiç bilmedikleri bir gezegeni incelerler. Bu gezegendeki çocuklar onları çok şaşırtır. Bu şaşkınlığın sebebi de aşağıdaki ifadelerden anlaşılacağı üzere çocukların araştırma ve sorgulama yeteneğinden yoksun olmalarıdır:

Bu çocukların çoğu, bir ekranın karşısında saatlerce hiç kıpırdamadan oturuyormuş. (...) Bakmış, raflarda sıra sıra kitaplar, dizi dizi ansiklopediler... Ama çoğu dokunulmamış, sayfaları çevrilmemiş. Anlaşılan ekranda gördüğü bu gezegendeki çocuklar fazla soru sormuyor, sormadıkları için de kimse merak edip kitapları karıştırmıyormuş. (SB, s.171-172)

Görüldüğü üzere bilinçsiz teknoloji kullanımı zihin sağlığını olumsuz etkilemektedir. Gittikçe bilmeyen, anlamayan, araştırmayan, sorgulamayan, yargılamayan nesiller yetişmektedir. Masalda Uzaylı çocuklar bu gerçeğe parmak basarak insanlara gelecekle ilgili uyarıda bulunmaktadır ve özellikle çocukları kitap okumaya davet etmektedir.

Teknolojinin ruh sağlığını da etkilediği aşıkârdır. Çağımızda çocukların başından kalkmadıkları bilgisayar oyunları çocuklara şiddeti aşılamaktadır. Artık hayal dűnyasının sihirli dekoru çocukların ilgisini çekmemeye başlamıştır. “Kitap Perisi” adlı masalda da bu duruma dikkat çekilir. Bu masalda “Kitap Perisi” çocuklar ne isterse yapmaya hazırdır. Ancak hayallerle beslenen, büyüyen çocuklar artık sanal kahramanlarla arkadaşlık etmektedirler. Bu durum da aşağıdaki ifadelerden anlaşılacağı gibi çocukları olumsuz etkilemektedir:

Peri bazen televizyon seyreden çocuklardan birinin kulađına eđilip yumuřak bir sesle, “Dile benden ne dilerse!” diyormuř. Diyormuř ama, çocuklar, televizyondaki kahramanların bađrıřlarından, silahların ve savařların gűrűltűsűnden, perinin sesini duymuyormuř bile. (KP, s.202)

Geliřim dűnemi gűrevlerini yerine getirebilmek, geliřmenin sađlıklı bir seyirde ilerlemesini sađlar. Bu geliřim gűrevlerinden biri de tuvalet eđitimini istenilir řekilde tamamlamaktır. Bu eđitiminin çocuk için gerek ruhsal gerek bedensel ađıdan olumlu bir řekilde tamamlanması için belli kritik dűnemler vardır. Belli bir yařa gelmiř çocuđun tuvalet kontrolűnű sađlıyor olması gereklidir. “Kimin Yatađı Uçuyor?” adlı masalda da bu konuya vurgu yapılır. Burada sihirli bir yatak ve kűçük bir çocuk birbirlerini çok seven iki arkadaştırlar. Sihirli yatak, geceleri uçarak çocuđu gűkyűzűnde gezdirir. Ancak uçabilmesi için kesinlikle ıslanmaması gerekir. Tabii yatađın ıslanmaması için çocuđun da uyması gereken kurallar vardır:

Islanınca ağırlaştığı için yerinden kıpırdayacak gűcű bulamazmış. Bu yűzden yağmurlu gecelerde evden hiç çıkmazmış. Yatağının uğmasını isteyen çocuk, altını da hiç ıslatmamalıymış. Yatak ıslanırsa uğamazmış ki! (KYU, s.135)

Burada yatağın çocuğa altını ıslatmama konusunda kural koyması, farkındalık oluşturma, çocuklara ve ebeveynlere mesaj verme açısından oldukça önemlidir.

Dűzenli uyku da sađlıklı yařamın ön řartlarından biridir. Gűn içinde zinde kalabilmek ve sađlıklı kararlar verebilmek için bireylerin yeteri kadar uyuması gerekmektedir. Uykusunu tam alamayan kiřiler yorgun ve zayıf dűřerler. Bu da beraberinde bedensel, zihinsel ve ruhsal sađlık sorunlarını getirir.

“Uyumak İstemeyen Zürafa” masalında da uyku ve sağlık arasındaki ilişkiye değinilir. Burada zürafa uyku saati geldiği halde uyumamış, yorgunluktan bitkin düştüğü bir anda soğukta uyuyakalmış ve üşütüp hastalanmıştır. Neyse ki yaşadığı bu olumsuz durum hayatında birtakım radikal kararlar almasını sağlamıştır:

Tabii sonunda iyileşmiş ve arkadaşlarına katılmış. Ama artık havanın kararmaya başladığını, güneşin onlara el salladığını önce zürafa görüyor, “Haydi arkadaşlar, artık eve dönme saati geldi, “ diyormuş. Hem zürafa artık uyumayı çok seviyormuş. (UİZ, s.33)

Tablo 5.13:

Sağlıklı olmaya önem verme değerinin bulunduğu masallar

Değerin Adı	Değerin Bulunduğu Masallar
Sağlıklı Olmaya Önem Verme	İp Bacaklı Uzaylı Çocuk, Uyumak İstemeyen Zürafa, Fasulye Motorlu Uçan Daire, Suda Oynamayı Kim Sevmez?, Küçük Anne, Cadı Burunlu Fabrika, Çikolata Çocuk, Eğlence Ülkesini Arayan Dinozor, Yaşlı Çocuk, Kimin Yatağı Uçuyor? Kızamık Olan Fil, Terlikleri Kim Giyecek?, Buruşuk Kâğıt Parçası, Kitap Perisi, Reklamları Çizen Çocuk

Tablo 5.13 e göre 15 masalda sağlıklı olmaya önem verme değeriyle ilgili bulgular yer almaktadır.

5.2.14 Saygı Değeriyle İlgili Bulgu ve Yorumlar

Türkçe Sözlükte (2011, s. 2047) 1. *Üstünlüğü, yaşlılığı, yararlılığı, kutsallığı dolayısıyla bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu, hürmet, ihtiram* 2. *Başkalarını rahatsız etmekten çekinme duygusu* olarak ifade edilen saygı değerinin kişisel, toplumsal, kültürel ve inanç boyutu ortaya çıkmaktadır. Birinci tanımı göz önünde bulundurursak; saygının, her ne kadar evrensel bir değer olsa da davranışa dönüştürülme noktasında toplumdan topluma değişiklik göstereceği tezini öne sürebiliriz. Nitekim Güven (2014, s. 91) de özellikle Türk toplumunda geçmişten günümüze büyüklere saygının önemli olduğunu ifade

eder. Daha genel açıdan bakıldığında Doğu toplumlarının bu durumu çok önemseydiğini ancak Batı toplumlarının ön planda tutmadığını belirtir.

Toplu halde yaşamının en önemli gerekliliklerinden biri herkesin birbirine saygılı davranmasıdır. Evrensel normlar olduğu gibi her toplumun kendine özgü normları vardır. Bu kurallara uymak, bizim dışımızda başka bireyler, canlılar olduğunu kabul ederek onların da hakları ve özgürlük alanları olduğunu bilincine varabilmek gerekir.

Trafik kurallarına uymak da sosyal yaşamın gerekliliklerinden biridir ve bireylerin birbirlerine saygılarının göstergesidir. Araba kullanırken dikkatli davranmak, insan yaşamını tehlikeye atacak davranışlardan kaçınmak gerekmektedir. “Işıkları Dolaşan Çocuk” adlı masalda da bu duruma dikkat çekilir. Masalda çocuğun seçtiği ikinci ışık bir arabaya aittir. Bu arabada bir delikanlı ile bir genç kız eğlenmektedir. Arabanın arka koltuğundaki çocuğu, delikanlının araba kullanırken yaptığı saygısızlık rahatsız eder ve çocuk, duyduğu bu rahatsızlığı aşağıdaki tepkiyi vererek gösterir:

Çocuğun korkudan yüreği ağzına gelmiş. Böyle de araba kullanılır mıymiş? O büyüdüğü zaman bütün kurallarına uyacak, araba kullanırken başkalarına saygılı olmayı hiç unutmayacaktı. (IDÇ, s.65)

Masalda yer alan bu durum maalesef toplumumuzda karşılaştığımız ve insan hayatını tehlikeye atan bir sorun. Bu sorunun aşılabilmesi için bireylerin küçük yaşta bilinçlendirilmesi gerekir. Masalın bu konuya değinmesi topluma ve toplumsal kurallara saygıya dikkat çekme açısından son derece önemlidir.

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi Türk kültüründe büyüklere saygı çok önemlidir. Büyüklerin sözünü dikkate almak, onlara karşı hal ve hareketlerimizde özenli davranmak görevimizdir. “Suda Oynamayı Kim Sevmez?” adlı masalda da büyüklere, özellikle de anneye, saygı vurgulanmaktadır. Bu masalda filin arkadaşları annelerinin tüm uyarılarına rağmen suya girmişlerdir. Anneleri onları aramaya geldiğinde suya dalarak annelerini atlattıklarını düşünürler ve bu durumu eğlence konusu yaparlar. Ancak yavru fil arkadaşlarının annelerine karşı yaptıkları davranıştan oldukça rahatsız olur ve bu rahatsızlığını şu cümlelerle onlara ifade eder:

“Hem annenizin sözünü dinlemiyor, hem de arkasından gülüyorsunuz. Oysa anneniz yalnızca sizin iyiliğinizi düşünüyordu. Ben sizinle oynamıyorum işte!” diyerek, yere attığı beresini başına geçirmiş, atkısını boynuna dolamış ve evine dönmüş. (SOKS, s.47)

Yaptığı hatanın farkına varmak ve bunun sonucunda karşısındakinden özür dilemek saygılı bir bireyin yapması gereken davranıştır. Kendisine ve başkalarına saygısı olmayanlar her durumda kendilerini haklı bulurlar. “Uyumak İstemeyen Zürafa” adlı masalda da yaptığı hatayı kabul eden ve özür dilemenin erdemini bilen bir vardır. Bu zürafa, karnını doyurmaya çalışırken neredeyse yerdeki tavşana zarar verecektir. Neyse ki farkında olmadan yaptığı bu hareketi özürle telafi etmeye çalışır:

“Dikkat etsene koca ayaklı canavar! Nerdeyse üzerime basacaktın!”

(...)

Zürafanın gözü hep ağaçlarda olduğu için, yerdeki tavşanı görememiş. “Özür dilerim tavşan kardeş,” demiş. “Kuş kardeşle ağaçlarda karnımızı doyuruyorduk, önümüze bakmamışım.” (UIZ, s.30)

Söz ve davranışlarımızın başkalarını rahatsız etmediğinden emin olmalıyız. Bunu öğrenmemiz için de karşımızdakilerden izin almamız gerekir. Böylece hem onları zor duruma düşürecek hareketler yapmamış hem de onların düşüncelerine önem verdiğimizizi, fikirlerine saygı duyduğumuzu göstermiş oluruz.

“Meraklı Uzay Çocuğu” adlı masalda da izin alma ve saygı arasındaki doğrusal ilişki üzerinde durulur. Bu masalda Uzaylı çocuk çevresindeki her şeyi meraklı gözlerle inceler. Bir gün başka bir gezegende, meraklı başka bir çocuğun merakı yüzünden başkalarına zarar verdiğini görür. Başkalarının izni olmaksızın – özellikle karşıdaki bireyleri ilgilendiren konularda- yapılan eylemleri saygısızlık olarak nitelendirir. Bunun neticesinde de başkalarına saygı göstererek davranışlarına şekil vermeyi ilke edinir:

Uzaylı çocuk her zaman meraklı bir çocuk olmuş. Ama merak etmekle zarar vermek arasında önemli bir fark olduğunu artık çok iyi biliyormuş. Merak ettiğini

önce soruyor, sonra karıştırıyormuş. Böylece kimseyi üzmiyor, kimsenin kalbini kırmıyormuş. (MUÇ, s.40)

Başkalarına saygı gösterirken karşıdakilerden de saygı beklemek herkesin hakkıdır. Yani saygı tek taraflı olmaz. Karşılıklı ilişkilerde tarafların her biri birbirine aynı oranda saygı duymalıdır. “Rengini Arayan Top” masalında da toplar kendileriyle oynayan çocukların onlara saygı duymasını beklerler ve bu beklentilerini şu şekilde ifade ederler:

Mavi top, “Hepimizin rengi çok güzel, çocuklar hepimizi beğenecek” demiş. “Önemli olan çocukların bizlere nasıl davranacağı...”

“Evet” demiş yeşil top. “Daha dünyayı tanımadan patlayıp sönmüştüm, sonra da çöpe atılmak istemem doğrusu.”(RAT, s.152-153)

Kimi zaman başkalarına yaptığımız saygısızca bir eylemin sonuçlarından biz de olumsuz bir şekilde etkileniriz. Bu olumsuz deneyimler izin istemenin erdemini sezmemizi sağlar.“Bütün Oyuncaklar Benim” adlı masalda çocuk, arkadaşlarının oyuncaklarını onlardan izin almadan evine götürür. Ancak işler onun istediği gibi ilerlemez. Sonunda kendi oyuncakları da onu terk eder. Bütün bu olumsuzluklar çocuğa izin isteme davranışının önemini öğretmiştir. Bu durum masalın aşağıdaki bölümünden açıkça görülmektedir:

“Bir daha kimsenin eşyasını izinsiz almayacağım,” diye söz vermiş kendi kendine. İşte o zaman, gökyüzündeki oyuncakları ona geri dönmeye karar vermişler. Bir sabah çocuk uyandığında bir de bakmış, oyuncakları odasında! Çok ama çok sevinmiş. (BOB, s.144)

Hoşgörülü, alçakgönüllü olmak, herkesin ve her şeyin sosyal yaşamın bir parçası olduğunu kabul etmek, kendine yapıldığı zaman olumsuz karşılanan bir davranışı başkalarına yapmamak da saygının önemli göstergeleridir. Bu çerçeveden bakıldığı zaman saygı değerini konu alan başka masallardan da bahsedebiliriz:

“Geceyi Unutan Fil” masalında bir türlü gece olduğuna inanmayıp gürültü yaparak arkadaşlarını uyutmaz. Ancak kendisi de aynı durumla karşı karşıya kalınca yaptığı hatanın farkına varır ve bir daha uyumak isteyen kimseyi rahatsız etmez:

O günden sonra gece ve gündüzü hiç karıştırmamış! Gündüzleri oynamış, geceleri uyumuş. Uyumak isteyenleri hiçbir zaman rahatsız etmemiş. (GUF, s.15)

“Şımarık Fil” adlı masalda küçük fil diğer hayvanlara göre büyük ve güçlü olduğu için kibirlenir. Çevresindeki her şeyi sahiplenir. En sonunda bütün ormanın kendisinin olduğunu söyleyerek ormandaki diğer hayvanları kovar. Asıl gücün birlik ve beraberlikle olduğunu görünce geri adım atmak zorunda kalır ve yaptığı hatayı fark eder:

Evet, gerçekte de şımarıklıktan hemen vazgeçmiş. Hayvanlar evlerine dönmüşler. O günden sonra hep beraber mutlu mutlu yaşamışlar. (ŞF, s.70)

“İki Kavgacı Ağaç” masalında iki ağaç sürekli kavga ederek hem kendilerine hem birbirlerine saygısızlık yaparlar. Yaprakları sararmaya, dalları kurumaya başlayınca diğer ağaçlar doktor çağırmaya karar verir. Doktorun söyledikleri ise onların özeleştiri yapmaları açısından son derece önemlidir:

“Eğer üşütüp hasta olsaydınız, ilaç verip sizi iyileştirebilirdim.” demiş. Ama seze yardım edemem. Kavgacılığınız yüzünden birbirinizin güneşini engellemiş, köklerinizi aynı yere uzatıp birbirinizin besinini almışsınız.” (İKA, s.85)

“Ormanın Renkleri Kimde?” masalında da ayı ormanda ondan başka yaşayanların olduğunu ve onların da birtakım hakları olduğunu unuttur. Ormandaki bütün çiçekleri toplayıp kendine çiçekçi dükkânı açarak arkadaşlarına saygısızlık yapar. Ancak arkadaşları onun yaptığı bu saygısızlığa sessiz kalmazlar:

“Ama bu haksızlık! diye bağırmış hayvanlar. “Çiçeksiz orman olur mu? Çiçeklerimizi geri ver!” Tüm hayvanlar, şaşkın, öylece kalakalmış. (ORK, s. 228)

“Ormanın Yeni Komşuları” masalında ise orman cüceleri doğayla oyun oynayarak; meyveleri, çiçekleri koparıp ağaçları devirerek doğaya sevgilerini gösterdiklerini sanırlar. Aslında fark etmeden doğaya ve içinde yaşayan canlılara saygısızlık ederler. Onlara yaptıkları davranışın yanlış olduğunu orman perisi ifade eder:

“Ne yapıyorsunuz böyle?” diye çıkmış orman perisi.

“Oyun oynuyoruz!” demiş orman cüceleri neşeyle.

“Ama ormana zarar veriyorsunuz,” demiş orman perisi. “Böyle oyun olur mu hiç?” (OYK, s. 231)

Tablo 5.14:

Saygı değerinin bulunduğu masallar

Değerin Adı	Değerin Bulunduğu Masallar
Saygı	Geceyi Unutan Fil, Uyumak İstemeyen Zürafa, Meraklı Uzay Çocuğu, Suda Oynamayı Kim Sevmez?, Işıkları Dolaşan Çocuk, Şımarık Fil, İki Kavgacı Ağaç, Bütün Oyuncaklar Benim, Rengini Arayan Top, Uzaylı Çocuğun Ödevi, Yaramaz Trafik Lambası, Ormanın Renkleri Kimde? Ormanın Yeni Komşuları

Tablo 5.14 e göre 13 masalda saygı değeriyle ilgili bulgular yer almaktadır.

5.2.15 Sevgi Değeriyle İlgili Bulgu ve Yorumlar

Descartes (2014, s. 85)’e göre sevgi ruhsal bir heyecandır; ruhun kendisine uygun gördüğü şeylere kendi isteğiyle katılmasına olanak tanıyan zerrelerin hareketinden doğar. Akarsu (2015, s. 158) ise sevgiyi, *hoşa giden bir şeye eğilim; tutkuya dek varabilen bir ruh durumu* olarak ifade eder. Ona göre sevgi beş şekilde karşımıza çıkar:

- Karşı cinse karşı duyulan sevgi
- Çocuğa karşı duyulan sevgi
- Bir nedene dayandırılmayan duygudaşlık
- Uzun süre içinde oluşup gelişen kişisel gönül dostluğu
- Doğaya vb.lerine duyulan sevgi

Sevgi yaşamın hem sebebi hem sonucudur. Sevgi olduğu için hayat devam edecek, hayat devam ettiği için sevgi varlığını sürdürecektir. İnsanlar onu tükettikçe tıpkı bir bebeğin dünyaya gelişi gibi sancıyla ama yeni bir umutla tekrar tekrar var olacaktır.

Anne ile çocuk arasında oluşan sevgi, hiç kuşkusuz tek yönlü değildir. Onların arasındaki ilişki doğum öncesinde başlar. Annenin bebeğine duyduğu sevgi anne karnında bebeği etkiler. 0-2 yaş olarak kabul edilen bebeklik döneminde, anne-bebek arasındaki duygusal bağ daha da artar. Böylece çocukta sevme-sevilme ve güven duygusunun temelleri atılmış olur. Anne sevgisi ve şefkatiyle büyüyen çocuk da tüm insanları sevmeyi öğrenir. Ve her şey Sait Faik'in de dediği gibi insanı sevmekle başlar.

Aytül Akal masallarının çoğunda sevgi değerine yer verir. Özellikle anne ve çocuğunun birbirlerine karşı duydukları sevgi en çok işlediği konulardır. Hatta "Masalları Arayan Çocuk" adlı masalda anne ve çocuk arasında öyle bir bağ oluşmuştur ki çocuğa göre annesinden daha mükemmel bir insan yoktur. Masalın aşağıdaki bölümü anne ve çocuk arasındaki sevgi bağının ne boyutta olduğunu daha net görmemizi sağlayacaktır:

"Peki, ama kiminle evleneceğim?"

"Kimi seversen."

"Ben seninle evleneceğim!" demiş çocuk.

"Anneyle evlenilmez ki!" demiş annesi.

"Ama ben en çok seni seviyorum anneciğim." (MAÇ, s.178)

Burada çocuk annesini hayatının merkezine koymuştur. Dününde, bugününde ve yarınında hep annesi vardır. Hiç kuşkusuz annenin çocuğuna karşı sergilediği olumlu tutum ve davranışlar, çocuğun annesine güven duyması ve onu bu kadar sevmesine ortam hazırlamıştır.

Kimi zaman çocuklar annelerini o kadar çok severler ki en çok kendilerini sevmesini isterler. Hatta bu yüzden bazen kardeşler arasında küçük kıskançlık krizleri de olabilir. "Üç Sihirli Öpücük" masalında olduğu gibi. Burada iki kardeş annelerinin bir diğerini sevdiğini düşünerek tartışırlar. Anneleri, her ikisini de eşit derecede sevdiğini ifade etse de buna inanmazlar. Onların bu tartışmalarından yorulan anneyi Yorgun anneler perisi heykele dönüştürür. Annelerinin en çok kimi

sevdiğini anlamaları için de üç öpücüğe ihtiyaçları vardır. Yorgun anneler perisinin yaptığı bu sınav çocukların gerçeği görmelerini sağlar:

“Ben şimdi anladım! Annem her zaman ne söylerdi, hatırlasana. İkinizi de çok seviyorum demez miydi?”

İki kardeş ele tutuşmuşlar. Biri sağından, biri solundan, annelerinin yanağına son hakları olan üçüncü öpücüğü birlikte kondurmuşlar (ÜSÖ, s.169)

Yukarıda ifade ettiğimiz masallar dışında anne ve çocuk arasında var olan ve gelişen sevgiyi örneklendiren başka masallarımız da vardır. Bu masallarda bazen bir sevgi sözcüğü, bazen de sevgiyi ifade eden bir hareket sevginin göstergesi olmuştur:

“Ben Büyüküm” adlı masalda annesi çocuğuna olan sevgisini söz ve eylemleriyle gösterir. Çocuğu kucığına alıp okşar ve ona “Benim canım bebeğim” şeklinde hitap eder. “İnatçı Çocuk” adlı masalda anne uyumama konusunda inat eden çocuğuna gülümseyerek onun gibi uyumak istemeyen bir zürafanın masalını anlatır. “Canı Sıkılan Çocuk” adlı masalda annesi canı sıkılan çocuğunun sıkıntısını gidermek için her yolu dener ve sonunda o da çocuğuna onun gibi canı sıkılan bir aydedenin masalını anlatır. “Kardeş İsteyen Çocuk” adlı masalda anne, kardeşi olması için her türlü fedakârlığı yapmayı göze alan çocuğunun başını okşar ve onu kucığına alır. Yaptığı güzel davranışı “Sen çok iyi bir çocuksun yavrucuğum,” cümlesiyle pekiştirir. “Nerden Çıktı Bu Kardeş” adlı masalda annelerin çocuklarını her koşulda seveceğine vurgu yapılır. Zaten çocuk da yaşadığı tecrübeler sonucunda annesinin kendisini en az kardeşi kadar sevdiğini anlar. “Kızamık Olan Fil” adlı masalda ise fil annesine olan sevgisini yanağına bir öpücük kondurarak ve ona karşı dürüst davranarak gösterir.

Çocuk ve anne arasında gelişen sevgi bağı zamanla ailenin başka üyelerine de yönelir. “Büyük Yatakta Kim Yatacak?” adlı masalda yavru fil her gece anne ve babasının yanına giderek onların yatağında yatma isteğini dile getirir:

Her gece kendi yatağını bırakıp büyük yatağa koşar ve “Bu yatak ne güzel, kocaman! Ben de burada yatacağım!” dermiş. Böylece küçük fil her gece büyük yatağın tam ortasına yayılıp mışıl mışıl uyurmuş. (BYKY, s. 185)

Burada küçük fil her ne kadar yatağı beğendiği için orada yatmak istediğini belirtse de asıl amacı anne ve babasıyla birlikte uyumaktır. Biz bunu masalın sonunda küçük filin “artık büyüdüm.” diyerek kendi yatağına dönmesinden anlıyoruz.

“Ben ne olacağım” adlı masalda da peri kızı olmak isteyen bir çocuğun anne ve babasıyla arasında geçen şu konuşmalar, aile arasındaki ilişkinin ve sevgi bağının ne kadar güçlü olduğunu göstermektedir:

“Ben büyüyünce peri kızı olacağım! Peri kızı nasıl olunur, bilen var mı?”

“İstersen sana mavi tüllerden kabarık bir elbise dikeyim, şimdiden cici bir peri kızı ol.” demiş annesi.

“Sen zaten benim güzel peri kızsın.” demiş babası. (BNO, s.235)

Anne veya baba olma duygusunu herkes tatmak ister. Ancak kimileri anne ve baba olmanın sevincini yaşarken kimileri biyolojik olarak çocuk sahibi olmaya müsait olmamalarından dolayı hayatları boyunca bu duyguyu tadamaz. Kişilerin anne veya baba olamamaları çocukları sevmeyecekleri anlamına gelmez.

“Dilek Ağacı” adlı masalda çocukları çok sevmelerine rağmen gençliklerinde çocukları olmayan bir yaşlı çift vardır. Bu yaşlı çift hala çocuk özlemini çekmektedir ve bahçelerinde çocuk sesleri duymak istemektedir. Onların çocukları ne kadar sevdiklerini kurdukları şu cümleler özetlemektedir:

Tam o ağacın yanından geçerken yaşlı kadın kocasına: “Bir çocuğumuz olsun isterdim!” demiş.

Yaşlı adam da karısına: “Evet, ben de çok isterdim!” demiş. Ama bir değil, birçok çocuğumuz olsun isterdim...” (DA, s.222)

Yeryüzünde yaşayan tek canlı insan değil elbette. Aynı gökyüzünü paylaştığımız diğer canlılara da sevgi ve şefkat göstermemiz gerekir. Mesela hayvanlar. Onlar sadece et, süt vb. yönlerden bize fayda sağlamakla kalmaz, kimi zaman yalnızlığımızı paylaştığımız bir dost, arkadaş olurlar. “Küçük Anne” adlı masalda da küçük bir kız ve hayvanlar arasındaki sevgi bağından söz edilir. Bu

masalda küçük kız, dışarıda kalan kuş, köpek, kuzu ve buzağının bu durumuna kayıtsız kalamaz. Onlara kucak açar ve sevecen bir üslupla yaklaşır:

“Evimi kaybettim. Annemi istiyorum. Karnım da çok acıktı,” demiş civciv.

Küçük kız ona demiş ki: “İstersen benimle gel, ben senin annen olayım. Sana süt veririm, karnını doyurursun.”(KA, s.75)

“Bana Bir Rüya Ver” adlı masalda da hayvan sevgisinin önemine vurgu yapılır. Bu masalda çocuğun rüyasında ne yapacağını, nereye gideceğini annesi çocuğa söyler. Daha doğrusu çocuğun görmek istediği herhangi bir şey için çıkılacak rüya yolculuğunda anne çocuğuna rehberlik eder. Çocuğun rüyasında gitmek istediği yerlerden biri de hayvanların olduğu bir ormandır. Hayvanları bu kadar görmek istemesinin nedeni ise gayet açıktır:

Küçük çocuk hayvanları da çok severmiş. Hayvanlarla oynamak istediğinde, annesi o gece ona rüya ormanını verirmiş. Çocuk rüyasında sabaha kadar maymunlarla birlikte ağaçlara tırmanır, zürafaların boynundan kayarmış. (BBRV, s.145)

Ağaçlar sadece insanlar değil, tüm canlılar için hayat kaynağıdır. Canlıların hayatta kalabilmesi için nefes almaya ihtiyacı vardır ve bu doğrultuda ağaçlar canlı yaşamında çok önemli bir yere sahiptir. Sadece ağaçlar değil, tüm bitkiler gerek görsel olarak gözlerimize hitap etmekte gerekse canlı hayatının devam etmesine katkı sağlamaktadır. Ayrıca bitkiler bizi olası birtakım tehlikelerden korumaktadır. Örneğin, bitkiler kökleriyle toprağı sıkmakta ve böylece erozyon gibi doğa olaylarının önüne geçilebilmektedir. Bundan dolayı herkesin bilinçli davranması ve doğayı koruma konusunda üzerine düşeni yapması gerekir. Bu konuda en önemli görev de aileler ve eğitimcilere düşmektedir.

“İki Kavgacı Ağaç” masalında da bu konuya dikkat çekilir. Masalda boş bir araziye ne yapılacağı konusunda karara varılamaz. Ancak bir okulun öğretmeni ve öğrencileri doğayı sevme, koruma noktasında örnek teşkil edecek bir adım atarlar:

Oraya bina mı yapalım, park mı yapalım derken bir gün bir grup öğrenci gelmiş. Öğretmenleri her birine minik bir fidan vermiş. Ellerinde kazma ve kürekler, şarkılar söyleyerek çukur açmış, fidanları sıra sıra toprağa dikmişler. (İKA, s.85)

Çiçekleri, ağaçları sadece insanlar sevmez. Bir kuş, bir kelebek, bir sincap, bir arı için de değerli ve özeldir çiçekler ve ağaçlar. “Dünya’nın En Güzel Ağacı” adlı masalda bir ağaç bu durumun farkındadır ve üzerine konan kuşlar, kelebekler vb. için kendini yenilemek ister. Her yolu dener onları üzerine çekmek için ama başarılı olamaz. Sonunda ağaç, dostlarını, onların hoşlarına gidecek bir çare bularak kendi dünyasına davet eder:

Derken bir gün, ağacın aklına yeni bir fikir gelmiş. “Çiçekleri herkes sever!” diye düşünmüş. Eğer yeni yapraklar açar, saçlarını da çiçeklerle süslerse, belki uzaklara taşınan kelebekler, kuşlar, sincaplar, hatta turtullar bile geri dönermiş. (DEGA, s.226)

Bazen bazı şeylere duyulan sevgi ve verilen değer onlar kaybedilince anlaşılır. Bu şeyleri eski haline getirmek kimi zaman oldukça zordur kimi zaman da imkânsızdır. Bundan dolayı yapacağımız eylemlerin sonucunu önceden kestirebilmeli, davranışlarımıza bu doğrultuda çeki düzen vermeliyiz.

Ormanları tahrip etmek, onları yok etmek de bizi geri dönülmez bir yola sokabilir. Böyle bir yolda her ne kadar ormanların değeri sonradan anlaşılrsa da “Ormanın Yeni Komşuları” adlı masalındaki gibi bir peri yardımıyla her şey eskisi gibi olamaz. Bu masalda doğayı sevmenin anlamını idrak edememiş Orman Cüceleri ağaçları sökerler, çiçekleri yolarlar. Ancak yağmur perisinin verdiği ceza onları daha sağlıklı düşünmeye sevk eder:

... Cüceler de çok şaşırılmışlar. “Doğa bize küstü mü ki? diye sormuşlar orman cüceleri.

“Öyle olmalı,” demiş orman perisi. “Siz doğaya zarar veriyordunuz. Şimdi doğa kaçıp sizden gizleniyor işte!”

Ormanın yeni komşuları o günden sonra doğayı sevmenin, onu korumak olduğunu anlamışlar. (OYK, s.233)

Doğaya karşı gösterdiğimiz olumlu veya olumsuz eylemlerin karşılığını mutlaka alırız. Doğayı sevip onu koruduğumuz müddetçe hem kendimiz hem de diğer canlılar için daha yaşanılır bir dünyanın zeminini oluşturmuş oluruz. Doğanın bin bir rengini soldurmaya yönelik her türlü hareket, doğada yaşayan her canlıya yapılacak büyük bir hakarettir. Bunun bilincinde olup çevremizi temiz tutmalı, insan ve doğanın birbirini tamamlayan unsurlar olduğunu aklımızdan çıkarmamalıyız.

“Park Yiyen Robot” adlı masalda da çevreyi temiz tutma mesajı verilir. Bu masalda çevre sakinleri birbirlerini boş arsaya çöp atma konusunda sıkça eleştirmektedir. Ancak fikirleri ve davranışları arasında büyük bir tutarsızlık bulunan bu insanlar eleştirdikleri şeyi gizlice kendileri yapmaktadır. Sağlıksız bir ortamda oynayan çocukların çöplerden yaptığı robot, insanların çöpleri sevdiğini; doğayı, yeşili sevmediğini düşünür. Bunun neticesinde de parkları söküp, ağaçları ve çiçekleri yiyerek, her tarafı çöplerle doldurarak insanları mutlu etmeye karar verir. Aslında yaptığı şey insanların akıllarını başına getirir. Doğayı koruma noktasında daha hassas davranan çocukları da harekete geçmeye sevk eder:

Sonra hepsi robotun bir parçasını söküp yerine bir dal, bir yaprak, bir çiçek takmışlar.

(...)

O günden sonra hep o parkta, diğer ağaçlarla birlikte yaşamış. Çöplükleri değil, ağaçları, çiçekleri ve yeşil doğayı sevmiş. (PYR, s.74)

Burada çocukların doğayı bu hale getiren robota karşı sergiledikleri tavır, insanlara şu mesajı verir: Her ne şekilde olursa olsun doğaya zarar veren, doğayı katleden kişilere karşı uyanık olun! Doğanın temiz tutulması ve korunması noktasında üzerine düşeni yapın!

Doğayı sevmenin onu temiz tutmak, ona zarar vermemek ile doğru orantılı olduğunu gördük. “Cadı Burunlu Fabrika” adlı masalda da fabrika dumanının doğanın güzelliğine zarar vermesi endişe ile karşılanmaktadır. Duyulan bu rahatsızlık doğaya ve doğadaki canlılara ne denli önem verildiğinin göstergesidir:

“...Bu pis havayı da yalnız çiçekler, ağaçlar değil, çocuklar ve bütün insanlar soluyor.”

Bir gün bir de bakmışlar, artık mavi evin mavisi, yeşil evin yeşili, sarı evin sarısı da kirlenmeye, renkleri solmaya başlamış. (CBF, s.81)

İncelediğimiz masallar arasında doğa sevgisini anlatan başka masallar da vardır: “Ormandaki Apartman” adlı masalda hayvanlar ormandaki tüm ağaçları keserek ormanda apartman yapmaya karar verirler. Ancak evdeki hesap çarşıya uymaz. Farklı farklı ihtiyaçları olan, farklı fiziki yapıları ve yaşam şartları olan hayvanlar için dört duvar arasında yaşamak hiç de kolay değildir. Neyse ki yaptıkları hatanın farkına varırlar ve bu hatalarını telafi etmeye çalışırlar:

Ama bir de bakmışlar ki, ağaçlar yok! Çimenler, çiçekler yok! Ormanları ortadan kaybolmuş! Tabii binayı yapmak için ağaçları kesmemişler miydi? Şimdi yeni ağaçlar dikip onların büyümesini beklemeli ve ormanlarını yeniden yaşanır bir hale getirmeliydiler. (OA, s. 109)

“Denizin Altını Merak Eden Vapur” adlı masalda da su kirliliği konusuna değinilerek, insanlara suları temiz tutma konusunda daha hassas davranmaları gerektiği mesajı verilir. Bu masalda bir vapurun denizin altında yaşayan birçok arkadaşı vardır. Onlar, vapura denizin altının güzelliğini anlata anlata bitirememişlerdir. Bir gün vapur, uzun zamandır görmediği arkadaşlarını ve denizin altını merak eder. Ancak oraya gidince gördükleri karşısında hayal kırıklığı yaşar:

Balık: “Ah sorma! Ne arkadaşım kaldı, ne evim.” demiş. “Deniz artık eskisi gibi değil. İnsanlar denize çöp atıyor. Pislikler denize boşalıyor. Sanki denize atılan çöpler denizde yok oluyor sanıyorlar, ama öyle değil! Deniz suyu zehirleniyor. (DAMEV, s. 112)

Balığın sözleri su kirliliği konusunda farkındalık oluşturmakta ve insanları bu konuda sorumlu davranmaya sevk etmektedir.

“Ormanın Renkleri Kimde?” adlı masalda ise ormandaki çiçekleri kopararak kendine dükkan açan ayı eleştirilir. Ayı kendi çıkarlarını düşünerek, doğanın güzelliğini bozar. Ancak hiçbir şey onun beklediği gibi olmaz. Çiçekler olmayınca

arılar bal yapamaz, dolayısıyla da ayı aç kalır. Aslında burada ayı doğaya zarar vererek en büyük kötülüğü kendine yapar. Neyse ki yaptığı hatanın farkına varır ve bu hatayı düzeltme yoluna gider:

Ayı hemen çiçek pazarına gitmiş, kazandığı parayla lale soğanları, çiçek tohumları, fideler almış. Ormana döndüğünde, diğer hayvanların da yardımıyla tohumları, fideleri ekmişler. Orman yeniden renklerine kavuşmuş. (ORK, s.229)

Sevgi ömür boyu yüreklerde taşınması gereken bir değerdir. İnsan olmanın sihirli sözcüklerinden biridir sevgi. “Ben Ne Olacağım” masalında da çocuk peri kızı

“Peri olmanın okulu yoktur, çünkü her isteyen peri olabilir,” demiş peri.

“Nasıl?” diye merakla sormuş çocuk.

“Çok kolay! Önce insan olmayı öğreneceksin. İyi yürekli, yardımsever ve sevgi dolu bir insan.” (BNO, s.236)

olmak ister ve bu işin bir okulu olduğunu düşünür. Bir gün evinde otururken birdenbire beliriveren peri kızı, ona isteyen herkesin peri olabileceğini söyler. Tabii ki bunun belli şartları vardır:

Maddi veya manevi, faydalı veya faydasız her şey var olmasından dolayı değerlidir ve sevmeye değerdir. Özneye veya nesneye duyulan sevgi elbette görecelidir. Ancak çocukların iç dünyası güzelliklere sonuna kadar açıktır ve onlara göre yaşamın her noktası sevgiyle doludur. “Uyumak İstemeyen Zürafa” adlı masalda zürafa uykusuz kalıp hasta olunca uykunun değerini anlar ve artık uyumayı sever. “İp Bacaklı Uzaylı Çocuk” ve “Çikolata Çocuk” adlı masalda çocuklar çikolatayı çok sevmektedirler. “Suda Oynamayı Kim Sevmez?” adlı masalda adından da anlaşılacağı üzere suda oynamayı çok seven bir su aygırından bahsedilir. “Canı Sıkılan Aydede” adlı masalda çocukların çekirdeği çok sevdiği dile getirilir. “Gezmeyi Seven Ağaç” masalında dünyayı gezmek ve yeni yerler görmek isteyen bir ağaç anlatılır. ”Yatağın Altındaki Harfler” adlı masalda çocuk gezmeyi, oyun oynamayı, televizyon seyretmeyi sever. Başta kitap okumak ona çok sıkıcı görünse de kitaplarındaki harfler dökülünce onları sevdiğini anlar. “Bütün Oyuncaklar Benim” adlı masalda masalın ana kahramanı durumu biraz açgözlülük boyutuna

vardırsa da oyuncakları çok sevmektedir. Çocuğun oyuncaklarını çaldığı arkadaşları da oyuncaklarını sevmektedirler. “Rengini Arayan Top” adlı masalda renk seçme gününde toplar çocukların en çok sevdiği renk olan kırmızıya boyanmak isterler. “Terlikleri Kim Giyecek” adlı masalda da masalın ana kahramanı olan çocuğun terlikleri ne kadar sevdiğini, çocuğun ilgisizliğinden yakınarak evi terk eden terliklerden öğreniriz. “Kimin Yatağı Uçuyor” adlı masalda ise çocuk ve yatağı arasındaki sevgi bağı, çocuğun yatağını kimseye vermek istememesinden anlarız.

Tablo 5.15:

Sevgi değerinin bulunduğu masallar

Değerin Adı	Değerin Bulunduğu Masallar
Sevgi	Geceyi Sevmeyen Çocuk, Ben “Büyüküm”, İnatçı Çocuk, Uyumak İstemeyen Zürafa, Suda Oynamayı Kim Sevmez?, Canı Sıkılan Çocuk, Park Yiyen Robot, Küçük Anne, İki Kavgacı Ağaç, Kardeş İsteyen Çocuk, Nerden Çıktı Bu Kardeş? Ormandaki Apartman, Denizin Altını Merak Eden Vapur, Çikolata Çocuk, Gezmeyi Seven Ağaç, Işığını Yitiren Yıldız, Yatağın Altındaki Harfler, Bütün Oyuncaklar Benim, Bana Bir Rüya Ver, Kızamık Olan Fil, Rengini Arayan Top, Terlikleri Kim Giyecek? Üç Sihirli Öpücük, Masalları Arayan Çocuk, Dilek Ağacı, Dünyanın En Güzel Ağacı, Ormanın Renkleri Kimde? Ormanın Yeni Komşuları, Ben Ne Olacağım? İp Bacaklı Uzaylı Çocuk, Canı Sıkılan Aydede, Cadı Burunlu Fabrika, Çikolata Çocuk, Kimin Yatağı Uçuyor, Büyük Yatakta Kim Yatacak?

Tablo 5.15 e göre 35 masalda sevgi değeriyle ilgi bulgular yer almaktadır.

5.2.16 Sorumluluk Değeriyle İlgili Bulgu ve Yorumlar

Güven (2014, s. 99) sorumluluğu *kişinin kendisi ve başkalarına karşı yerine getirmesi gereken görev ve yükümlüklerini zamanında yerine getirmesi durumu* olarak tanımlamaktadır. Yaman (2014, s. 213)’a göre ise insanın insanlığı, şeklen insan olmaktan ziyade ruhen ve davranış olarak farklılığı yakalayabilmesinde yatmaktadır. O halde bireylerin kendilerini sorumlu hissetmesi için iç seslerine kulak

vermeleri gerekir. Kuşkusuz gösterilen çaba ve sahip olunan sorumluluk duygusu kişinin hem kendine hem başkalarına saygısının göstergesidir.

Gerek bireysel gerek sosyal yaşamın devamlılığını sağlamak için birtakım sorumluluklarımız vardır. Bir anne-babanın başlıca sorumluluğu bedenen, zihnen ve ruhen sağlıklı; ailesine, çevresine, içinde bulunduğu topluma yararlı bireyler yetiştirmektir. Bütün bunları yaparken kullanacakları sihirli sözcük ise “sevgi”dir. Sevginin açamayacağı hiçbir kapı yoktur. Bu yüzden hem aileler hem de eğitimciler olarak sorumluluklarımızı yerine getirirken ve sorumluk sahibi insanlar yetiştirirken işin içine sevgimizi katmayı unutmamalıyız.

Sözün kısası bir ailenin sorumluluğu sadece maddi öğeleri içermez. Aileler manevi açıdan da çocuklarına karşı sorumludurlar. Bunun için çocuk sahibi olmadan önce maddi-manevi ihtiyaçların ne ölçüde karşılanabileceği tespit edilmelidir.

“Kardeş İsteyen Çocuk” adlı masalda da bu nokta üzerinde durulur. Burada çocuk, bir kardeşi olması konusunda annesini ikna etmeye çalışır. Ancak annenin çocuğuna ifade ettiği üzere, bir çocuğun sorumluluklarını üstlenmek, onu bütünüyle yetiştirmek çok da kolay değildir:

“Aynı evde mi oturuyoruz? Odamız aynı mı? Ben evin içinde, gerçek kardeş istiyorum!”

Gerçek kardeşe bakmak, onu büyütmek ne kadar zor, biliyor musun?” demiş annesi. (KİÇ, s.99)

Bir çocuğun sorumluluğunu almak aynı zamanda hayatından feragat etmeyi gerektirir. Burada en büyük sorumluluk anneye düşmektedir. Başkalarına ve kendisine güvенеabilen, girişimci bir ruhun ortaya çıkmasında en etkili kişi kuşkusuz annedir. Hayatın ilk yıllarında böyle bir kişilik oluşturan bireyler, yaşamının ileriki yıllarında daha sağlıklı adımlar atabilmekte, daha mantıklı kararlar alabilmektedir.

“Nerden Çıktı Bu Kardeş” adlı masalda da bu duruma dikkat çekilir. Burada çocuk, anne kuşun sorumluluğunun yavruları uçmayı öğrendiği zaman bittiğini görünce çok şaşırır. Hâlbuki bir insanın yavrusu üzerindeki sorumluluğu hayat boyu sürmektedir. Çocuk, bu durumu yavru kuşun şu sözleri sonucunda idrak eder:

“Senin söylediğin beraberlik ancak insanlarda... İnsan yavrusunun büyüyip hayata hazırlanması o kadar uzun sürüyor ki, bir annenin yıllarını alıyor. Biz bu konuda çok şanslıyız.” (NÇBK, s.105)

İçinde bulunduğumuz topluma karşı da bazı sorumluluklarımız vardır. Çevreyi temiz tutmak, trafik kurallarına uymak, çalışanın işini düzgün yapması, işverenin çalışanlarının haklarını gözetmesi, bir eğitimcinin topluma faydalı nesiller yetiştirmesi... Topluma yararlı olabilmek için ilk olarak bireysel sorumluluklarımızı yerine getirmemiz gerekir:

“Buruşuk Kâğıt Parçası” adlı masalda bunu konuya vurgu yapılır. Bu masalda iki çocuk, yerde saatlerce duran ve kimsenin eğilip almadığı kâğıt parçasını yerden alıp atarlar. Böylece hem kendilerine hem de içinde buldukları topluma karşı görev ve sorumluluklarını yerine getirmiş olurlar. Aşağıdaki diyalogdan anlaşılacağı üzere de bireysel sorumluluk konusunda oldukça bilinçlidirler:

Diğer çocuk, “Peki ama neden biz kaldırıyor musunuz ki? Büyüklerin işi değil mi bu?” diye karşı çıkmış.

Kâğıdı kaldıran çocuk arkadaşına, “Bizim de büyüdüğümüz de sayısız sorumluluklarımız olacak,” demiş. “O zaman bizim gözümüzden kaçan işleri de bizim çocuklarımız üstlenir.” (BKP, s.162)

Toplumumuza karşı sorumluluklarımızı yerine getirmek aynı zamanda kendimize olan saygımızın göstergesidir. Ancak bireysel sorumluluklarımızı bilmek ve buna göre hareket etmek de sosyal yaşamın gerekliliklerindedir. Kısacası bireysel ve sosyal sorumluluk arasında birbirini tamamlayan bir ilişki söz konusudur.

Bir öğrencinin ders çalışması, ödevlerini zamanında yapması kendi sorumluluğunun bilincinde olduğunun göstergesidir. “Sinderella Olmak İsteyen Çocuk” adlı masalda da bu konuya değinilir. Bu masalda bir çocuk kendini Sinderella’ya benzetir ve onun yerine geçmek ister. Ancak gerçek Sinderella ona bazı şeylerin Sinderella olmaktan daha önemli olduğunu söyler ve onun kişisel sorumluluklarının farkına varmasını sağlar:

Atlar kitap, araba kalemtraş, askerler kalem olmuş. Üzerinde geceliği, kucağında sımsıkı tuttuğu bebeği varmış. Uykuya dalmadan önce, sabah erken uyanıp derslerini tamamlamaya ve bundan böyle her gün ödevlerini düzenli yapmaya kendi kendine söz vermiş. (SOİÇ, s.91)

“Uzaylı Çocuğun Ödevi” adlı masalda da Uzaylı çocuk bireysel sorumluluğunu yerine getirerek içinde bulunduğu gruba katkı sağlar. Burada Uzaylı çocuk, ödevini yapmak ve Dünya’yı tanımak için Dünya’ya gelir. Bu ödevini yaparak hem kendisi bir şeyler öğrenir hem de gezegenindeki öğretmen ve arkadaşlarının Dünya ile ilgili bilgi edinmelerini sağlar:

Uzaylı çocuk, uçan dairesine binmiş ve öğretmenin ona verdiği ödevi yapmak üzere çok uzaklardaki bu gezegene gelmiş. Bu gezegen neresiymiş? Dünya imiş!

Okula döndüğünde, Dünya’da öğrendiklerinden öğretmenin de çok memnun olacağından eminmiş. (UÇÖ, s.164)

Kişilerin kendilerine emanet edilen herhangi bir şeye sahip çıkması, emanete ihanet etmemesi, sorumluluk bilincinin gelişmiş olduğunu gösterir. Ayrıca kişilerin, kendi iradeleri dışında gerçekleşen olumsuz bir durumdan dolayı işlerini layıkıyla yapamadıkları, eksik bıraktıklarını düşünerek duydukları vicdan azabı, ne kadar sorumluluk sahibi bir insan olduklarının en önemli emarelerinden biridir.

“Masalını Arayan Ejderha” masalında da bu konuya temas edilir. Burada ejderha kendine emanet edileni koruyamadığı, kendine güvenenleri ortada bıraktığı, dolayısıyla sorumluluklarını tam olarak yerine getiremediği için vicdanen rahatsızdır ve şu şekilde dile getirir:

“Ben bir mağaraya gizlenmiş koca bir hazinenin bekçisiydim. Şimdi herkes beni merak ediyordur. Hazine de korunmasız kaldı. Ne yapacağım ben şimdi? Masalımı nasıl bulacağım?” diye üzülür dururmuş. (MAE, s.180)

Ejderhanın bu durumu ve tutumu, onun ne kadar sorumluluklarının bilincinde bir varlık olduğunu gözler önüne sermektedir.

Aslında insan olmak, en büyük sorumluluktur. Çünkü insan düşünebilme yeteneği ile diğer canlılardan ayrılır. Bundan dolayı da çevrede olup bitenlerin farkında olmak, ortaya çıkabilecek sorunlara karşı akılcı çözümler bulmak zorundadır. “Işığı yitiren yıldız masalında da çevreye karşı duyarlı, sorumluluklarının bilincinde olan bir çocuk vardır. Bu çocuk karşı kıyıdaki altı yıldızı tek tek saymadan uyuyamaz. Ancak bir gün bu yıldızlardan birinin ışığı söner. Çocuk onun için endişelenmeye başladığında bu yıldızın arkadaşlarını karşısında bulur. Günlerdir yıldıza ait olduğunu sandığı ışığın aslında bir sokak lambasına ait olduğunu öğrenir Bu lambayı biri taş atıp kırmıştır. Sokak lambasının arkadaşları çocuğun bu durumu düzeltereğine inanırlar. Bu inancın nedenini de çocuğa şu şekilde aktarırlar:

“Çocuksun ama birçok büyükten dikkatlisin. Çevreni inceliyor, her değişikliği fark ediyorsun. Eğer herkes senin gibi olsaydı, her yer düzenli, her yer tertemiz olurdu. Sen, arkadaşımızın ışığının söndüğünü fark edemeyen büyükleri uyar, yeter.” demiş lambalar. (IYY, s.212)

Burada çocuğun çevredeki değişimlere karşı dikkatli olması kadar bu konuda diğer insanları uyarması da sorumluluktur. Böylece insanlar özeleştirme yapma fırsatı bulacak ve daha bilinçli adımlar atacaktır. “Denizin Altını Merak Eden Vapur” adlı masalda da suların temiz tutulması konusunda insanların bilinçlendirilmesi konusuna vurgu yapılır:

Çocuklar denizaltını sökmüş, yeniden vapur yapmış. Küçük vapur onlara denizin altında gördüklerini anlatmış. “Siz herkesi uyarın. Denizi kirletmesinler.” demiş. (DAMEV, s.113)

“Çöp Kafalı Çocuk” adlı masalda da çevreye çöp atmama konusunda farkındalık oluşturulmaya çalışılır. Burada çocuk kendisi de olumlu bir rol model olarak insanları çevre temizliği konusunda sorumlu davranmaya davet eder:

“Ertesi gün, çöpler konusunda çok dikkatli davranmış. Üstelik yalnız çöplerini toplamakla kalmamış, yere çöp atanları gördüğünde onları da uyarmış. (ÇKÇ, s.200)

İncelediğimiz masallar arasında sorumluluk değerini işleyen başka masallar da vardır: Bunlardan biri “Park Yiyen Robot” adlı masaldır. Bu masalda çöplerden yapılan bir robot aniden canlanır ve çevredeki parkları çöplüğe çevirir. Sonunda tahrip olmayan tek bir park kalır. Ancak bu parkın bulunduğu yörede bulunan çocuklar kendi parklarının da çöplüğe dönüşmesine izin vermezler. “Yatağın Altındaki Harfler” adlı masalda ise uzun süre okunmayan kitap, harflerini çocuğun yatağının altına dökerek çocuğa, kitap okumanın da bir sorumluluk olduğunu hatırlatır.

Tablo 5.16:

Sorumluluk değerinin bulunduğu masallar

<i>Değerin Adı</i>	<i>Değerin Bulunduğu Masallar</i>
<i>Sorumluluk</i>	Kardeş İsteyen Çocuk, Nerden Çıktı Bu Kardeş?, Denizin Altını Merak Eden Vapur, Buruşuk Kâğıt Parçası, Uzaylı Çocuğun Ödevi, Masalını Arayan Ejderha, Işığını Yitiren Yıldız, Park Yiyen Robot, Sinderella Olmak İsteyen Çocuk, Yatağın Altındaki Harfler, Çöp Kafalı Çocuk

Tablo 5.16 ya göre 11 masalda sorumluluk değeriyle ilgili bulgular yer almaktadır.

5.2.17 Şükür Değeriyle İlgili Bulgu ve Yorumlar

Şükür Türkçe Sözlükte (2011, s. 2233) *1.Tanrı'ya duyulan minneti dile getirme 2. Mutlu bir olay veya durumdan, yapılan bir iyilikten duyulan hoşnutluğu bildirme* anlamlarına gelmektedir. Hökelekli (2013, s. 141) şükürün, *halinden memnun olma durumu* olduğunu belirtir. Descartes (2015, s.76)'e göre ise bize yapılmamış bir iyilik karşısında bile gösterdiğimiz teveccüh, bu iyilik bize yapıldığında yerini şükran hissine bırakır

Şükür aynı zamanda teşekkürdür. Kimi zaman karşılaşılabilecek tehlikelerden korur, kimi zaman içinde bulunulan olumsuz bir durumdan en az zararla çıkılmasını sağlar. Sahip olduklarımız ya da sahip olamadıklarımız karşısında gösterdiğimiz tavırdır şükür.

“İyi ki” ile başlayan cümleler de yaptığımız veya yapmaktan sakındığımız davranışlarımız neticesinde dile getirdiğimiz ifadelerdir. Sadece davranışla sınırlı değildir tabi ki. Yukarıda ifade ettiğimiz gibi olumlu-olumsuz durumların üzerimizdeki tesiri sonucunda da “iyi ki” sözünü kullanırız.

“Suda Oynamayı Kim Sevmez?” adlı masalda da su aygırı annesinin istemediği, kendisinin sağlığını olumsuz yönde etkileyebilecek davranışı yapmaktan sakınır. Doğal olarak yaptığı bu eylem ona olumlu bir şekilde geri döner. Çünkü annesinin sözünü dinlemeyen arkadaşları hasta olurken, o sağlıklı bir şekilde yaşamına devam eder. Yaptığı doğru davranış sonucunda duyduğu memnuniyeti de “iyi ki” ile ifade eder:

Küçük suaygırı atkısını boynuna dolamış, beresini kulaklarına kadar çekmiş. “İyi ki ben annemin sözünü dinlemişim,” demiş içinden. Sonra, oyun oynamak için başka arkadaşlar bulmuş. (SOKS, s.47)

Bulduğu durumdan, konumdan, sahip olduklarından memnun olmayı amaç edinmektir şükür. Bazen elimizde olanlardan daha fazlasını isteriz. Ancak bunlara sahip olmak kimi zaman beklediğimiz gibi bize mutluluk getirmez, aksine bizi daha da mutsuz edebilir. Var olanla yetinmeyi bilmek, eylem ve sözlerimizde ölçülü davranmak zaten bize kazanç sağlayacaktır.

“Üç Gözlü Çocuk” adlı masalda da çocuk, deyim yerindeyse Dimyat’a pirince giderken evdeki bulgurdan olur. Her şeyin fazlasına sahip olmak isterken elindekileri de kaybeder. Ancak içinde bulunduğu bu olumsuz durumda dahi şükretmesi gereken bir şeyler vardır. Çünkü şükür ile gelecekte vuku bulabilecek çok daha tehlikeli durumların zamanında önüne geçmiştir. Artık onu hayatı boyunca mutlu edebilecek kelimeyi bulmuştur:

İyi ki Perisi yıldızlı değneğini şöyle bir sallayıp, “İşte oldu!” demiş. “Eski haline döndün. Bundan böyle adımı çok sık kullan. Mutluluğun sihirli sözcüğü bu!”

Peri ortadan kaybolmuş. Ama çocuk perinin adını hiç unutmamış. O günden sonra hep ‘İyi ki’ ile başlayan cümleler kurmuş. (ÜGÇ, s.194)

Tablo 5.17:

Şükür değerinin bulunduğu masallar

<i>Değerin Adı</i>	<i>Değerin Bulunduğu Masallar</i>
<i>Şükür</i>	Suda Oynamayı Kim Sevmez?, Üç Gözlü Çocuk

Tablo 5.17 e göre 2 masalda şükür değeriyle ilgili bulgular yer almaktadır.

5.2.18 Tasarruf Etme Değeriyle İlgili Bulgu ve Yorumlar

Tasarruf Türkçe Sözlükte (2011, s. 2275) *1. Bir şeyi istediği gibi kullanma yetkisi, kullanım 2. Tutum 3. Para biriktirme, artırım 4. Kısmak* şeklinde tanımlanmaktadır. Tasarrufa değer anlamında bakarsak daha çok birinci tanım dışındakileri göz önünde bulundurmamız gerekir. Bu açıdan baktığımız zaman tasarruf etmenin aşırılıktan kaçarak, elindeki imkânları en doğru şekilde değerlendirmek olduğunu söyleyebiliriz. Tasarruf etmek, tutumlu davranmak en önemli ödevlerimizden biridir. Nitekim Güven (2014, s. 101) tutumlu olmanın da bir çeşit sorumluluk sahibi olmak olduğunu ileri sürer. Ona göre herhangi bir şeyi idareli kullanma anlamına gelen tutumluluk, bireyin sahip olması gereken en önemli sorumluluklarındandır.

Tasarruf etmenin hem maddi hem manevi açıdan öneme sahip olduğu yadsınamaz. Kuşkusuz hiçbir kaynak sınırsız değildir. Bu kaynakları dikkatli kullanmamız hem kendimiz hem ülkemiz hem de içinde yaşadığımız Dünya için çok önemlidir. Unutulmamalıdır ki çağımızın en büyük sorunlarından biri olan küresel ısınmanın en önemli nedenlerinden biri de enerji kaynaklarının bilinçsiz kullanımındadır.

“Karanlıktan Korkan Çocuk” adlı masalda da bu konunun önemi üzerinde durulur. Masalda çocuk, karanlıktan korktuğu için bir odadan diğer odaya ışıkları

yakarak gider. Dönerken de kapatmaz. Bunu gören annesi çocuğu enerji tasarrufu konusunda uyarır:

“İçeri karanlıktı,” diye yakınmış çocuk.

“Tamam karanlıktı. Ama dönerken bütün ışıkları söndürseydin ya! Hem bir sürü elektrik parası ödüyoruz, hem de ülkemizin enerji zenginliğini boşa harcamış oluyoruz.” (KKÇ, s.49)

Annenin bu uyarısı, bireyleri enerji tüketimi konusunda bilinçlendirmek adına oldukça önemlidir.

Değerlerimiz açısından bakarsak parayı hayatımızı kolaylaştıran bir araç olarak düşünmemiz gerekir. Çünkü para amaç haline dönüştüğü zaman çevredeki tüm nesnelere daha çok maddi ölçütlere göre değerlendirilir. Hayattaki birikimlerimiz zor zamanlarımız için bir güvencedir sadece. Kazandığımızı bilinçsiz harcamak, başka bir deyişle “Har vurup harman savurmak” hem kendi bütçemize zarar verir hem de çevremizde yardımımıza ihtiyacı olan insanlara zamanında yardım elimizi uzatamamamıza neden olur.

“Kardeş İsteyen Çocuk” adlı masalda çocuk, annesini kardeşi olması konusunda ikna etmeye çalışır. Ancak annesi yeni bir çocuğa sahip olmanın masraflı olacağını, bütçelerinin buna yetmeyebileceğini söyler. Çocuğun bu duruma çözümü, o zamana kadarki birikimleridir:

Elindeki kumbarayı masanın üzerine koymuş. “Para işini düşünme sen anneciğim.” demiş. “Kardeşim için bugüne kadar biriktirdiğim bütün parayı kullanabilirsin.” (KİÇ, s.100)

Zaman durağan bir olgu değildir, akıp gitmektedir. Bunun için zamanı iyi değerlendirmek gerekir. Eylemlerimizi mümkün olduğunca kısa bir zamanda yapacak şekilde planlamalıyız. Çünkü zamandan yaptığımız tasarruf kendi yaşamımıza alan açmamızı sağlar. Yapılacak bir işin el birliğiyle yapılması da zamandan tasarruf sağlar. “Ormandaki Apartman” adlı masalda olduğu gibi. Bu masalda ormanda yaşayan hayvanlar apartmanları olsun istemektedir. Hepsi işin bir

ucundan tutarak apartmanlarını yapmaya başlarlar. Bu durum zamandan tasarruf yapmalarını sağlar:

Sonunda neşe ve yardımlaşma ile inşaat kısa zamanda bitivermiş. Artık yeşil ormanın yerinde, kocaman modern bir bina yükseliyormuş. (OA, s.106)

Bazen düşlediğimiz dünyaya ulaşmak için çok fazla zamanımız yoktur. Hiç zaman kaybetmeden hedefimize doğru yol almamız gerekir. “Işıkları Dolaşan Çocuk” adlı masalda da bu duruma vurgu yapılır. Burada çocuk, kendisi için üç ışık belirleyecek ve bu ışıkları ziyaret edecektir. Masalın aşağıdaki bölümünden anlaşılacağı üzere çocuk, seçtiği ışığa gitmek için zamanı iyi değerlendirmek zorundadır:

“Üç ışığı da beğenmez, evde olmayı istersen yatağına dönüp itiraz etmeden mişıl mişıl uyuyacaksın.”

“Tamam, söz!” diye bağırılmış çocuk sevinçle. Ve hiç zaman kaybetmeden, hemen gökyüzünde hareket eden bir ışığı seçmiş. (IDÇ, s.64)

Tablo 5.18:

Tasarruf etme değerinin bulunduğu masallar

<i>Değerin Adı</i>	<i>Değerin Bulunduğu Masallar</i>
<i>Tasarruf Etme</i>	Karanlıktan Korkan Çocuk, Kardeş İsteyen Çocuk, Buruşuk Kâğıt Parçası, Ormandaki Apartman, Işıkları Dolaşan Çocuk

Tablo 5.18 e göre 5 masalda tasarruf etme değeriyle ilgili bulgular yer almaktadır.

5.2.19 Temizlik Değeriyle İlgili Bulgu ve Yorumlar

“Aslan yattığı yerden belli olur” atasözümüzü günlük hayatımızda sıkça kullanırız. İnsanların yaşadıkları ortam, yaptıkları davranışlar onların nasıl bir

kişiliğe sahip oldukları hakkında bize bilgi verir. Kişisel yaşamında temiz olmayan insanlar bunu dışarıdaki yaşamına ve eylemlerine de yansıtırlar. O halde burada hem somut hem de soyut manada temizlikten söz edebiliriz. İnsanın yaşadığı ortamın ve bedeninin temiz olması kadar zihninin ve ruhunun da temiz olması gerekmektedir.

İlk olarak çevre temizliği konusunu ele alalım. Çevreyi temiz tutmak kadar çevre kirliliğine neden olan faktörlerin ortadan kaldırılması da önemlidir. Bu noktada fabrikaların çevreye zarar vermemesi için gerekli tedbirlerin alınması gerekmektedir. Fabrikaların bacalarına filtre takılmaması, fabrikadan çıkan gazların havaya karışmasına neden olmakta bu durum tüm canlılara zarar vermektedir. Hiçbirimiz nefes almadan yaşayamayız. Dolayısıyla bu zehirli gazlar, solunum yoluyla biz canlılara geçmektedir ve yaşamımızı tehdit etmektedir. Bundan dolayı da tüm yetkililer bu konuda duyarlı olmalı, canlı hayatını tehlikeye atacak uygulamalardan kaçınmalıdır.

“Cadı Burunlu Fabrika” adlı masalda da yerleşim alanına kurulmuş bir fabrikanın bacasından çıkan kara dumanlar havayı kirletir. Fabrikadan sızan zehirli atıklar ise yakınlardaki dereye karışmaktadır. Bu durumdan dere kenarında oynayan çocuklar ve diğer canlılar etkilenmektedir. Neyse ki Uzaylı çocuk, bu duruma nasıl bir çare bulunacağı konusunda gereken bilgileri verir:

Uzaylı çocuk açıklamış: “Bu makineler bütün pislikleri temizler. Biz fabrikayı kurmadan önce, ilk iş olarak bu temizleme makinelerini yaparız. Yoksa ülkemiz kirlenir, bütün güzellikler renklerini, canlılığını kaybeder.”(CBF, s.84)

İnsanlar suya attıkları çöplerin suda kaybolduğunu ya da suyun o çöpleri bir kıyıya bırakacağını zannederler. Oysaki ister suda ister karada olsun atılan çöpler tüm canlılara zarar vermektedir. Unutulmamalıdır ki halının altına süpürülen pislikler sadece anı kurtarır. Ancak gün gelir, bu pislikler birikip dağ gibi olur ve biz bu dağın altında kalabiliriz. Yani bu durumdan en çok biz zarar görürüz. Suyu bırakılan çöpler de tıpkı bu halının altına süpürülen pislikler gibidir. Bu çöpler denizin mavisini, güzelliğini; deniz altında yaşayan bin bir çeşit canlının yaşamını tehdit etmektedir.

“Denizin Altını Merak Eden Vapur” adlı masalda da suların temiz tutulması konusuna vurgu yapılır. Masalda vapurun denizin altında yaşayan arkadaşları vardır.

Zamanında denizin altını o kadar çok övmüşlerdir ki, vapur denizin altını merak etmektedir. Ancak denizin altına inince gözlerine inanamaz. İnsanların attıkları çöpler yüzünden denizin altı yaşanmayacak hale gelmiştir. Tekrar denizin yüzeyine çıkan vapur çocuklardan denizi kirletmeme konusunda söz alır:

Küçük vapur onlara denizin altında gördüklerini anlatmış. “Siz herkesi uyarın. Denizi kirletmesinler.” demiş.

Küçük vapur artık çok mutluymuş. (...) En sevdiği şey de, çocukların denize çöp atmamalarıymış. Çocuklar, büyüdüleri zaman da denize çöp atmayacaklarmış. (DAMEV, s.113)

Aynı gökyüzünü paylaşan insanlar olarak birbirimize saygılı olmak, birlikte yaşamamızın gerektirdiği kurallara uymak zorundayız. Yenilen şeylerin çöplerini yere atmamak, her şeyden önce kendimize duyduğumuz saygının göstergesidir.

Dünya’da başka insanlar ve canlıların da yaşadığını hiçbir zaman aklımızdan çıkarmamalıyız ve çevremizi temiz tutmaya özen göstermeliyiz. Belki çevre temizliği konusunda yazılı kurallar yoktur. Ancak adalet her konuda olduğu gibi bu konuda da kişinin vicdanı olmalıdır. “Çöp Kafalı Çocuk” adlı masalda da bir çocuk yediği şeylerin çöplerini çevreye atar. Ancak bu durumu Uzaylı çocuk görür. Gördükleri karşısında oldukça şaşkındır:

Bir gün yine yediği şeylerin çöplerini yere atarken, uçan dairesiyle bulutların üzerinden geçmekte olan Uzaylı bir çocuk görmüş onu. Çok şaşırılmış. “Dünya insanların evi değil mi? İnsan evini kirletir mi hiç?” diye düşünmüş. (ÇKÇ, s.199)

Uzaylı çocuğun kendi kendine sorduğu bu sorular insanlara özeleştiri yapma fırsatı sunmaktadır. Böylece insanlar çevreyi temiz tutma konusunda kendilerini sorgulayacak, bu iç muhakeme sonucunda da daha sağlıklı adımlar atacaktır.

Kişisel yaşam alanımız bizi yansıtmaktadır. Bu yüzden kendimize ait olan ev, oda veya ofisimizde bize ayrılmış bir bölüm, kişisel eşyalarımızı bıraktığımız bir dolap gibi bizim kontrolümüzde olan alanların temiz ve düzenli olmasına özen göstermeliyiz. Ayrıca bunu sadece kendimiz için değil, çevremizdeki kişiler için de yapmalıyız.

“Dağınık Çocuk” adlı masalda da kişisel yaşam alanının temiz tutulması konusuna dikkat çekilir. Bu masalda çocuk bütün eşyalarını ortada bırakmaktadır. Hatta annesi kimi zaman kirli çamaşırları ile temiz çamaşırlarını ayırmakta güçlük çeker. Ancak çocuğun eşyaları çocuğa öyle bir ders verir ki çocuk yaptığına pişman olur:

Dağınık çocuk, eşyalarının o gün piknik yaptığını bilmiyormuş elbette. Onların yerde unutulup üzerlerine basıldıkları için kirlendiklerini sanmış. O günden sonra da giysilerini, kitaplarını, oyuncaklarını hep yerlerine kaldırmış. (DÇ, s.54)

Beden temizliği sağlıklı yaşamın ön şartlarından biridir. Sık sık banyo yapmak, dişlerini gün içinde belli aralıklarla fırçalamak, ellerini, tırnaklarını temiz tutmak kişiyi birçok hastalığa karşı dirençli kılmaktadır. Günlük yaşamda vücudumuza mikropların bulaşabileceği pek çok ortama gireriz. Bu mikropların ellerimize, vücudumuza nüfuz etmesi kaçınılmazdır. Bundan dolayı el ve vücut temizliğine önem vermemiz gerekir. Vücut temizliği kadar dişlerin de temiz olması gerekmektedir. Hiç kuşkusuz yaşamımızı sürdürebilmemiz için besin tüketmemiz gerekir. Tükettiğimiz bazı besinler dişlerimizin arasında birikmektedir. Özellikle şekerli maddeler dişlere yapışmakta ve diş çürümelerine neden olmaktadır. Sağlıklı dişlere sahip olabilmek için dişlerimizi belli aralıklarla -çoğu zaman günde iki kez olarak önerilir- temizlemeliyiz. Unutmamalıyız ki kişisel temizliğimize verdiğimiz önem kendimize ne kadar değer verdiğimizizin göstergesidir.

“Eğlence Ülkesini Arayan Dinozor” adlı masalda da kişisel temizliğin önemi üzerinde durulur. Bu masalda her şeyi yapmaya üşenen, tembel bir dinozor vardır. Bu dinozora dişlerini fırçalamak bile çok zor gelir. Ancak bu noktada dinozorun kendine sorması ve cevaplamaı gereken birtakım sorular vardır:

Diş fırçalamak, giyinip soyunmak, en zor işler arasındaymış. Küçük dinozor bunları yapmak istemezmiş. Peki, ama önlüğünü giymeden, dişlerini fırçalamadan okula nasıl gidecekmış. (EÜAD, s.125)

Aslında burada soru, cevap almaktan çok düşünmeye yönlendirmek için sorulmuştur Amaç düzenli ve temiz olma konusuna dikkat çekmektir.

“Ben Ne Zaman Büyüyeceğim?” adlı masalda da beden temizliğinin gerekliliğine vurgu yapılır. Burada lavaboya yetişmekte zorluk çekmesine rağmen ellerini yıkayan küçük bir çocuk vardır. Aslında bu hareket temizliğin bir yaşam biçimine dönüştüğünü göstermektedir:

Çocuk elini yıkamak istediğinde bu kez lavabo giderek yükselir, çocuk musluğa bir türlü yetişemezmiş. (BNZB, s.239)

Tablo 5.19:

Temizlik değerinin bulunduğu masallar

<i>Değerin Adı</i>	<i>Değerin Bulunduğu Masallar</i>
<i>Temizlik</i>	Geceyi Unutan Fil, Fasulye Motorlu Uçan Daire, Dağınık Çocuk, Park Yiyen Robot, Cadı Burunlu Fabrika, Denizin Altını Merak Eden Vapur, Eğlence Ülkesini Arayan Dinozor, Bana Bir Rüya Ver, Buruşuk Kâğıt Parçası, Çöp Kafalı Çocuk, Ben Ne Zaman Büyüyeceğim? Reklamları Çizen Çocuk

Tablo 5.19 a göre 12 masalda temizlik değeriyle ilgili bulgular yer almaktadır.

5.2.20 Yardımlaşma Değeriyle İlgili Bulgu ve Yorumlar

Yardım değeri Türkçe Sözlükte (2011, s.2535) aşağıdaki gibi tanımlanmaktadır:

- 1- Kendi gücünü ve imkânlarını başka birinin iyiliği için kullanma, muavenet.
- 2- Bir ülkeye bağış veya ödünç olarak verilen para ve ihtiyaç maddeleri.
- 3- Etki
- 4- Bağış, iane.
- 5- İşlerin daha etkin ve verimli olabilmesi için sağlanan katkı, destek.

Yardım gerek toplumsal gerekse toplumlar arası bağı güçlendirir. Yardım sadece kişisel veya sosyal bir olgu değildir. Doğadaki her canlının yardıma ihtiyacı olabilir. Oyunağını kaybeden bir çocuğa elini uzatmaktan, sıcak bir sohbete ihtiyacı

olan dostuna yüreğini açmaya; ağaçta mahsur kalmış minik bir kediyi kurtarmaktan, yaprakları solmaya başlamış bir çiçeğe su vermeye kadar her şey, yardımın evrendeki tüm varlıkları ilgilendiren bir değer olduğunu göstermektedir.

Yardımseverlik kişiyi yücelten bir davranış biçimidir. İnsana insan olduğunu hissettiren, işe yaradığını gösteren, birlik ve beraberliğin hazzını tattıran bir olgudur. Dünya çatısı altında herkesin ve her şeyin birbirine ihtiyacı olduğunu hatırlatan bir değerdir.

Birini ölümün eşiğinden kurtarmak belki yardımların en büyüğüdür. Yeniden hayata tutunan kişi yaşamını tekrar gözden geçirme, kendini sorgulama fırsatı bulur. Kendini sorgulayan insan da hayatındaki boşlukları doldurmaya, yanlışları düzeltmeye çalışır. “Küçük Kertenkele” adlı masalda kibri ve hırsı yüzünden gözleri kararan kertenkele kendini timsah sanarak yüzmeye çalışır. Kendisinin bir timsah değil, kertenkele olduğunu suya batmaya başlayınca kabul eder. Neyse ki imdadına bir timsah yetişir:

“Ben timsah değilim!” diye bağırmış kertenkele. “Ben yalnızca küçük bir kertenkeleyim, yüzme bilmem. Kurtarın benim!”

Küçük kertenkele böyle söyleyince timsahlardan biri uzun kuyruğunu uzatmış ve küçük kertenkeleyi alıp sahile bırakmış. (KK, s.35)

Çocuklar, çevrelerindeki her şeyi koşulsuz severler ve onlara yardım elini uzatırken çıkarlarına göre değil, duygularına göre hareket ederler. Başkalarının yardım çığlıklarına kayıtsız kalmak onların doğalarına aykırıdır. “Küçük Anne” masalında olduğu gibi. Masalın aşağıdaki bölümünden anlaşılacağı üzere zor durumda olan hayvanlara küçük bir çocuk kol kanat gerer:

“...Küçük kuzucuk, neden ağlıyorsun?” diye sormuş.

“Evimi kaybettim. Annemi istiyorum. Karnımda çok acıktı.” demiş kuzu.

Küçük kız ona demiş ki: “İstersen benimle gel, ben senin annen olayım. Sen süt içer misin?” (KA, s. 76)

“Nerden Çıktı Bu Kardeş” adlı masalda da çocuk annesinin kendisini değil, küçük kardeşini sevdiğini düşünür. Ancak zamanla, biraz da yaşadığı tecrübelerin etkisiyle, annesinin duygularını anlar. Annesinin kendilerini yetiştirirken ne kadar emek harcadığının farkına varır ve kardeşini büyütürken annesine yardım etme konusunda gerekli adımı atar:

Parmaklarının ucuna basarak kardeşinin bulunduğu odaya yürümüş. Annesi yine bebeğin başındaymış.

Fısıldayarak, “Sen git biraz dinlen, anneciğim. Kardeşimi ben uyuturum” demiş. (NÇBK, s.105)

Çocuklar yetişkinler gibi çok fazla uyarıcıyla karşı karşıya gelmedikleri için öğrenmeye ve öğrendiklerini hayata geçirmeye müsaitlerdir. Kazandıkları bilgiyi davranışa dönüştürme noktasında hem kendilerine hem de çevrelerine fayda sağlayabilirler. Yeter ki kendilerini sürekli geliştirme eğilimine sahip olsunlar. “Denizin Altını Merak Eden Vapur” adlı masalda derslerine düzenli çalışan, araştıran, okuyan çocuklar öğrendikleri bilgileri vapurun yararına kullanırlar. Denizin altını ve oradaki arkadaşlarını merak eden vapurun denizaltıya dönüşmesine şu şekilde yardımcı olurlar:

Sonra, “Evet sanıyorum arkadaşlarımla da yardımıyla bunu başarabiliriz,” demiş. Çocuklar küçük vapuru söküp parçaların yerini değiştirmiş, başka parçalar eklemiş ve... Küçük vapur pırl pırl, yepyeni bir denizaltı olmuş! (DAMEV, s.112)

Sosyal yaşamda herkesin ve her şeyin birbirine ihtiyacı vardır. Çünkü yaşam her zaman düz bir çizgide ilerlemez. Kimi zaman yolumuzun üzerine taşlar, hendekler çıkabilir. Bu engelleri aşarken tutunacak bir dal ararız. Ancak bazen bize yardım edecek veya bizim yardıma bulunacağımız insanlar yakınımızda bulunmayabilir. Çevremizdeki insanlar da aynı dertten muzdarip olabilir ve ne kendileri ne de bizim için yapabilecekleri hiçbir şey olmayabilir. Bu noktada insanlığını her daim yanında taşıyan, kilometrelerce uzaktaki bir insanın çığlıklarını duyacak kadar duyarlı insanlar, karanlığımızı aydınlığa çevirebilirler. “Bana Bir Rüya Ver” masalında olduğu gibi. Bu masalda çocuk gece yatmadan önce gazeteye göz atarken kendi yaşlarında iki çocuğun resmine gözü takılır. Resimdeki çocuklar

dile gelir ve ülkelerinde yaşadıkları sorunları anlatırlar. Bu çocukların ne yiyecek yemekleri ne yıkanacak suları vardır. Ülkeleri kurak olduğu için bitki yetişmemekte, hayvanları açlıktan ölmektedir. Çocuk kendisinden kilometrelerce uzaktaki arkadaşlarının ne kadar zor durumda olduğunu görür ve bu olaya kayıtsız kalamaz. Onların bu durumuna şöyle bir çözüm bulur:

Çocuk gözlerini kapatır kapatmaz, hemen uçağa atlamış ve o iki çocuğun olduğu ülkeye ulaşmış. Onlara cebinden çıkardığı yiyecekleri vermiş. Kızarmış tavuklar, köfteler, havuçlar, elmalar, üzüm... (BBRV, s.146)

Uzaylı çocuklar, masal kahramanlarının en yakın arkadaşıdır. Kimi zaman kahramanların en zor zamanlarında onlara yardım elini uzatır kimi zaman da fikirleriyle arkadaşlarının yolunu aydınlatırlar. “İp Bacaklı Uzaylı Çocuk” adlı masalda olduğu gibi. Burada İp bacaklı Uzaylı çocuk; yemeğini düzenli yemeyen, sürekli çikolata ve şeker tüketen bir çocuğa olumsuz bir model olarak çocuğun doğruyu bulmasını sağlar:

“Peki, seni evine götüreyim,” demiş uzaylı çocuk. “Ama bir daha yemekte huysuzluk yapma.”

“Bütün yemekleri yiyeceğim, demiş çocuk. “Çünkü senin gibi ip bacaklı, ip kollu, güçsüz bir çocuk olmak istemiyorum.” (İBUÇ, s.20)

“Meraklı Uzay Çocuğu” adlı masalda da uzaylı çocuk, merak etmekle başkalarına zarar vermenin aynı şey olmadığına vurgu yapar. Uzayda bu çocuktan başka meraklı başka bir uzay çocuğu daha vardır. Bu çocuk sırf merakını gidermek için başka canlılara zarar verir. Bu canlılardan biri de sinektir. Çocuk onu suya bırakarak uçup uçamayacağını test etmeye kalkışmıştır. Ancak onun bu tavrı nerdeyse bir faciaya yol açacaktır. Neyse ki sineğin yardımına masalımızın asıl kahramanı olan meraklı uzay çocuğu yetişir:

Uzaylı çocuk parmaklarını istediği gibi uzatıp kısaltabilirmiş. Elini göle doğru uzatmış. İşaret parmağı uzamış... uzamış... uzamış. Sinek, uzaylı çocuğun parmağına tutunup gölden çıkmış. (MUÇ, s.40)

“Cadı Burunlu Fabrika” adlı masalda ise fabrikanın bacasından sızan kara duman ve fabrika atıklarının karıştığı derenin buharı çevrenin kirlenmesinden ve giderek sağlıksız bir ortamın oluşmasından rahatsızdır. Bu durumdan kurtulmak için bir şeyler yapmak zorundadırlar. Onların yardımlarına uzaylı bir çocuk koşar. Bu Uzaylı çocuk tıpkı bir öğretmen gibi kara duman ve dere buharına yol gösterir. Kendi ülkelerindeki fabrikalardan yola çıkarak onları aydınlatmaya çalışır:

Dere buharı ile kara duman şaşkınlık içinde kalmışlar. “Nasıl olur? Bu fabrikaların pis suları, zehirli atıkları yok mu?”

“Olmaz olur mu?” demiş uzaylı çocuk. “Bütün fabrikaların atıkları olur. Ama biz onları nasıl yok edeceğimizi biliyoruz. Gelin göstereyim.” (CBF, s.82)

“Üç Uçan Çocuk” adlı masalda da uzaylı çocuk öğreticilik göreviyle karşımıza çıkar. Bu masalda üç iyi arkadaş yer çekiminin olup olmadığı konusunda tartışmaktadırlar. Onlar tartışırken yanlarında beliriveren uzaylı çocuk onlara şu şekilde yardımcı olur:

“Boşuna kavga etmeyin. Ben size kimin haklı olduğunu gösterebilirim” demiş

“Sen de kimsin? Nereden çıktın? demiş çocuklar şaşkınlıkla.

“Ben uzaylı çocuğum. Bulutların üzerinden geçiyordum, rastlantıyla konuşmalarınızı duyup geldim.” (ÜÜÇ, s.93)

Uzaylı çocukların teşvik edici ve cesaretlendirici etkisi de vardır. Kimi zaman yatağını çok sevip onu başkasıyla paylaşmak istemeyen bir çocuğu ikna edici bir güce de sahip olabilir. Tıpkı “Kimin Yatağı Uçuyor” masalında olduğu gibi. Bu masalda çocuk, artık büyüdüğü için yatağını değiştirmek zorundadır. Ancak çocuğun her gece kendisini gökyüzünde gezintiye çıkaran sihirli yatağını başka bir çocuğa vermeye niyeti yoktur. Neyse ki onu bu tutumundan vazgeçirecek uzaylı bir arkadaşı vardır. Çocuğu şu cümlelerle ikna eder:

“Yanıyorsun,” demiş uzaylı çocuk. “Büyüdüğün için belki artık sihirli bir yatağın olmayacak, ama bir uçan dairen olabilir. Ne dersin? Uçan daireme binmek

ister misin? Bu uçan dairenin kumanda düğmeleri, ancak senin gibi büyüyen çocukların gücüyle çalışır.” (KYU, s.136)

Uzaylı çocuk yatağını çok seven bu çocuğu, yatağından vazgeçme noktasında ikna ederek aslında çocuğun kendi kimliğini kabul etmesine yardımcı olmuştur.

“Soru Balonları” adlı masalda da uzaylı çocuklar, buldukları yerden çok uzakta, hiç bilmedikleri bir gezegende yaşayan çocuklar için endişe duymaktadırlar. Çünkü bu gezegende yaşayan çocuklar bir ekranın karşısında zamanlarını tüketmekte ve hiç kitap okumamaktadırlar. Ancak Uzaylı çocukların onlar için yapabilecekleri bir şeyler mutlaka vardır:

“Eğer orada yaşayan çocuklar soru sormaya başlarsa, onlar da bizim gibi bol bol araştırır, durmadan kitap okurlar. Ne dersiniz, onlara yardım edelim mi?”

O günden sonra kendi soru balonlarına, ekranda gördükleri gezegenin koordinatlarını vermişler. (SB, s.172)

“Çöp Kafalı Çocuk” adlı masalda ise uzaylı çocuk, yediği şeylerin çöplerini sokağa atan çocuğun bu davranışına çok şaşırır. Çöp kafalı olarak adlandırdığı çocuğa kendince yardım etmek ister:

Uzaylı çocuk topladığı çöpleri gizlice çöp kafalı çocuğun yatağına doldurmuş. Belli olmasın diye de yatağın örtüsünü güzelce düzeltmiş. Bu sürprizini görünce, çöp kafalı çocuğun çok şaşırıp sevineceğini düşünüyormuş. (ÇKÇ, s.200)

Uzaylı çocuğun kaş yaparken göz çıkarmaya müsait olan bu eylemi çocukta olumlu bir davranış değişikliğini sağlayacaktır.

Bazen uzaylı çocukların da yardıma ihtiyacı olabilir. Hele ki bu çocuk bilmediği bir gezegeni keşfe çıkmış ve ne yapacağını bilemez durumdaysa çocuğun işi gerçekten zordur. “Uzaylı Çocuğun Ödevi” adlı masalda uzaylı çocuğu öğretmeni Dünya’yı tanıması için Dünya’ya gönderir. Çocuk, bu gezegende aldığı şeylerin parasını ödemesi gerektiğini öğrenir. Uçan dairesini paraya dönüştüren Uzaylı çocuk gezegenine nasıl döneceğini kara kara düşünürken imdadına Dünyalı arkadaşı yetişir ve ona şu şekilde yardım eder:

“Top oynamak yerine gidip çalışır, parayı geri kazanırız. Gel benimle...”

O gün akşama kadar beraberce pastanede çalışıp pastacıya yardım etmişler. Çalışmalarının karşılığı olarak pastacı da onlara harçlık vermiş. Evet evet, işte! Uzaylı çocuğun uçan dairesi de paraların arasındaymış! (UÇÖ, s.166)

İçinden çıkamadığımız durumlarda; karşımızdakini kırmadan, incitmeden çözüme kavuşturmamız gereken problemlerde, birileriyle fikir alışverişinde bulunmaya ihtiyaç duyarız. “Büyük Yatakta Kim Yatacak?” adlı masalda da böyle bir durum söz konusudur. Bu masalda anne ve baba filin yavru fili kendi yatağında yatmaya ikna etmesi hiç de kolay değildir. Bunun için çevrelerindeki insanların fikirlerine ihtiyaç duyarlar:

Çok sıksa anne fil ile çok sıksa baba fil, zayıflamaktan vazgeçmişler. Şimdi başka çare bulmaları gerekiyormuş. Ama ne? Kendilerine fikir verebilmesi için, bütün komşularını ve arkadaşlarını çağırmışlar.

(...)

Herkes fikrini söylemiş, anne fille baba fil sırayla bütün çözümleri denemişler. (BYKY, s.187)

Periler tüm masalarda yardım etme görevini üstlenmiş canlılardır. Kimi zaman bu görevleri gözle görülür nitelikte kimi zaman da telkinde bulunma, cesaret verme şeklindedir. “Karanlıktan Korkan Çocuk” adlı masalda peri çocuğa karanlıktan korkmamayı telkin eder ve bu konuda onu cesaretlendirici ifadeler kullanır:

“Karanlıktan korkmak çok saçma. Çünkü aydınlık ve karanlık sadece birer renk. Birisi koyu birisi açık renk. Aydınlığın ve karanlığın içinde hep aynı şeyler var. İkiz kardeş gibi onlar.” (KKÇ, s.51)

Bazen kelimelerin tükendiği, tartışmaların kısır döngüye döndüğü anlarda nefes almaya, zaman kazanmaya ihtiyacımız olur. Birinin film yönetmeni gibi çıkıp “Kestik!” demesini bekleriz.“Üç Sihirli Öpücük” adlı masalda olduğu gibi. Bu

masalda anne çocuklarının arasındaki “Annem seni daha çok seviyor.” tartışmasının önüne geçemez, ruhen ve bedenen yorgun düşer. Yardımına yine bir peri yetişir:

“Ben Yorgun Anneler Perisiyim!” demiş çocuklara. “Çok yorulan annelerin yardımına koşarım. Sizin anneniz de tartışmalarınızdan çok yorulmuş. Ben de annenizi bir heykele dönüştürdüm.” (ÜSÖ, s.168)

Kimi zaman da yardıma ihtiyacı olduğu halde kendi iç çığılıklarından habersiz olan insanlar vardır. Siz ne kadar elinizi onlara uzatmak istesiniz de size cevap vermezler. “Kitap Perisi” adlı masalda da böyle bir durum söz konusudur. Bu masalda teknoloji çocukları hapsedmiştir. Oynadıkları şiddet içerikli oyunlar, ekranda gördükleri kahramanların sesinden. Perinin kendilerine yardım etme çağrısını bile duyamazlar. Aslında bu hapishaneden kurtulmaya o kadar çok ihtiyaçları vardır ki bunun bile farkında değildirler. Ancak perinin yardım etme umudu hep canlıdır. Ne olursa olsun birilerine yardım edecektir ve böyle de yapar:

Oh,bu yeni evi ne rahatmış böyle! Üstelik masallardaki çocuklar durmadan ondan dilekler diliyor, o da sihirli değneğinden yıldızlar saçarak, onların dileklerini yerine getirirmiş. (KP, s.203)

“Ben Ne Olacağım?” adlı masalda ise çocuk peri olmaya karar verir. Ancak nasıl peri olunacağını bilemez. Derken birden beliriveren bir peri sayesinde bu işin sırrını öğrenir:

“Peri olmanın okulu yoktur, çünkü her isteyen peri olabilir,” demiş peri.

“Nasıl?” diye merakla sormuş çocuk.

“Çok kolay! Önce insan olmayı öğreneceksin. İyi yürekli, yardımsever ve sevgi dolu bir insan.” (BNO, s.236)

Yardımanın niteliği ve niceliği çok önemli değildir. Karınca kararınca, elinden geldiğince, gücünün yettiğince yardım edebilmektir mühim olan. Bazen küçük bir yardım, koskocaman mutlulukları beraberinde getirir.“Ben Ne Zaman Büyüyeceğim?” adlı masalda olduğu gibi. Bu masalda çocuk, küçük olduğu ve belli

fiziksel eylemleri yapamadığı için üzgündür. Neyse ki yardımına bibloya dönüşmüş bir peri kızı yetişir:

“Biblo olduğumda bu evdeki eşyalar bana da çok büyük görünüyor,” demiş peri kızı. “Al, bu sihirli top senin olsun. İhtiyacın olduğunda, sana yardım eder.” Sonra peri kızı küçülmüş, küçülmüş, yeniden biblo olmuş. (BNZB, s.240)

Her zaman periler mi birilerine yardım eder? Bir perinin de içinden çıkamayacağı, birinin yardımına ihtiyaç duyduğu zamanlar olamaz mı? Masalların dünyasında her şey mümkündür ve “Ormanın Yeni Komşuları” adlı masalda da tam bu duruma temas edilir. Bu masalda orman cücelerinin dağıttığı ormanı sürekli düzeltme çabasında olan orman perisi sonunda yorgun düşer ve uyuyakalır. Arkadaşından günlerdir haber alamayan bulut perisi işin aslını öğrenince arkadaşına şu şekilde yardım eder:

O günden sonra bulut perisi arkadaşı uyurken ormanın üzerinde beklemiş. Cüceler oynamaya çıktığında, bulut perisinin rengi kızgınlıktan kararıyormuş.

(...)

Orman perisi uyanınca da, bulut perisi hemen güneşi çağırıyormuş. (OYK, s.232)

Perilerin dilekleri gerçekleştirme, yardımda bulunma görevini “Ben Büyüküm” adlı masalda dilek kuşu üstlenir. Burada dilek kuşu kendi kimliğini bir türlü kabul etmeyen çocuğa yetişkin bir insan olma noktasında yardım eder:

Kuş yine gülmüş. “Henüz büyük değilsin, ama istiyorsan olabilirsin. Dileğin bu mu? Büyüme mi?”

“Evet!” demiş küçük kardeş. “Ben ağabeyim gibi olmak istiyorum.”

“Peki! Sen şimdi yat uyu. Yarın sabah sana çok sevineceğin bir sürprizim olacak.” (BB, s.22)

Çocuğun dileklerini gerçekleştiren kuş, aslında onun kendisini olduğu gibi kabullenmesine yardımcı olacaktır.

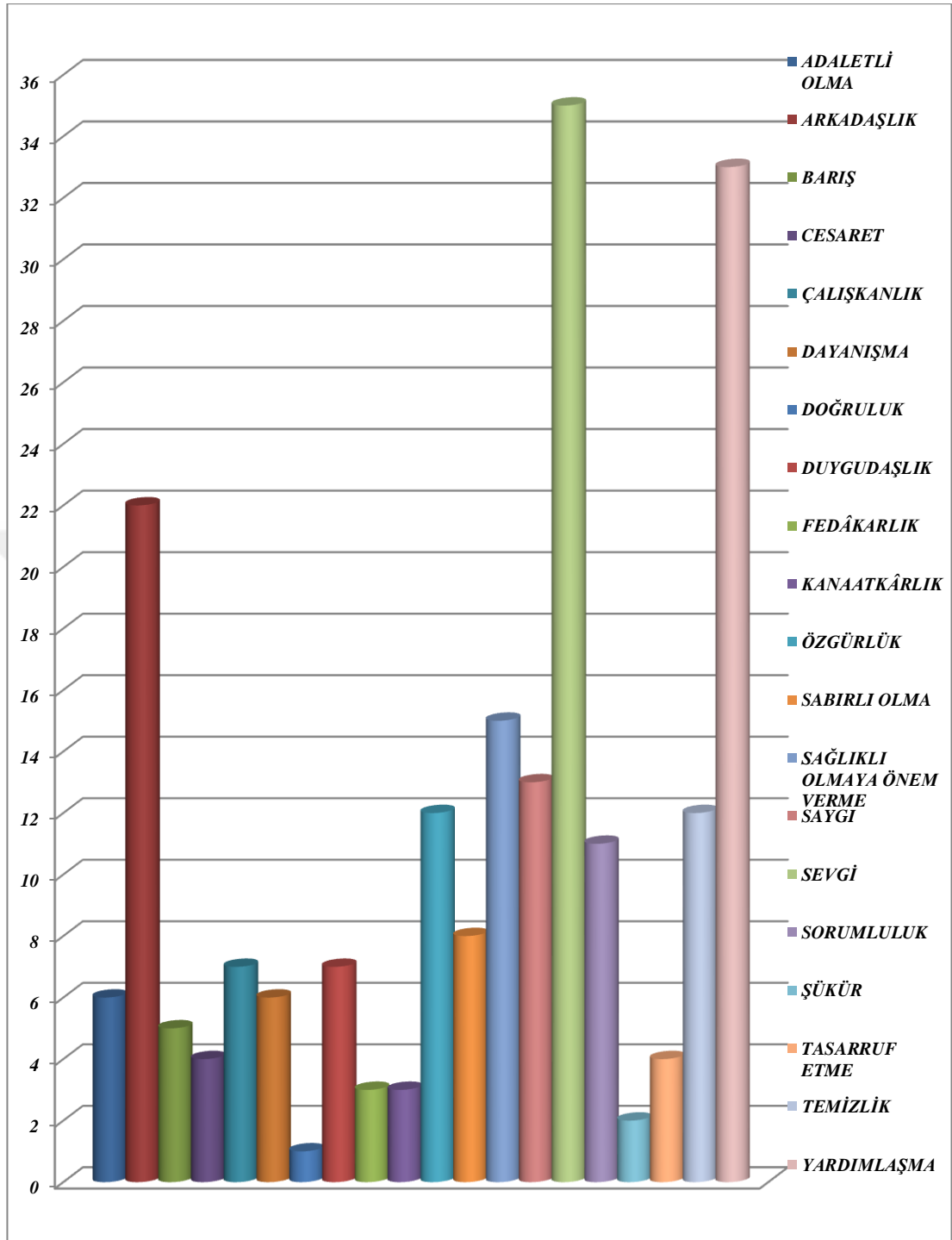
Yardımlaşma değeriyle verilebilecek örnekler tabii ki bunlarla sınırlı değildir. Söz gelimi “Uyumak İstemeyen Zürafa” adlı masalda yolunu bulmaya ve karnını doyurmaya çalışan zürafaya bir kuş yardım eder. Zürafa da tavşanın çevreyi yukarıdan seyredebilmesi için onu boynuna alarak yardımda bulunur. “İki Kavgacı Ağaç” masalında kavgacılıkları yüzünden dalları ve kökleri birbirine karışmış ağaçlara arkadaşları yardım ederek onları içinde buldukları zor durumdan kurtarırlar. “Sinderella Olmak İsteyen Çocuk” masalında Sinderella olma isteği gerçek olan kız gerçek Sinderella’nın özgürlüğüne kavuşup kendi yaşamına kendinin yön vermesine vesile olur. “Ormandaki Apartman” adlı masalda hayvanlar kendilerine ormanda apartman yaparlarken herkes elinden geldiğince yardım etmeye çalışır. “Gezmeyi Seven Ağaç” masalında kökleri toprağa bağlı olduğu için hareket edemeyen ve gezemeyen ağacın yardımına yakın arkadaşı rüzgâr yetişir. “Bütün Oyuncaklar Benim” ve Eğlence Ülkesini Arayan Dinozor” adlı masalarda ise özgürlüğünü kaybetmiş masal kahramanlarına çevresindekiler yardım eder ve hürriyetlerine tekrar kavuşmalarını sağlarlar. “Kızamık Olan Fil” masalında kızamık olmuş numarası yapan filin üzerindeki benekler aslında uğurböcekleridir. Onlar her ne kadar yanlış bir davranış da olsa file yalan söylerken yardımcı olurlar. “Rengini Arayan Top” adlı masalda renk seçme gününe geç kalıp renksiz kalan topun mutsuzluğuna arkadaşları kayıtsız kalamaz ve renklerini rengini arayan topla paylaşırlar. “Dilek Ağacı” masalında da çocukları olmayan ve çocuk özlemiyle yanıp tutuşan yaşlı çiftin yaralarına dilek ağacı merhem olur. Onların bahçelerine bir okul yaparak bahçesini çocuklarla doldurur.

Tablo 5.20:

Yardımlaşma değerinin bulunduğu masallar

Değerin Adı	Değerin Bulunduğu Masallar
Yardımlaşma	Ben “Büyüküm”, Uyumak İstemeyen Zürafa, İp Bacaklı Uzaylı Çocuk, Küçük Kertenkele, Meraklı Uzay Çocuğu, Karanlıktan Korkan Çocuk, Küçük Anne, Cadı Burunlu Fabrika, İki Kavgacı Ağaç, Sinderella Olmak İsteyen Çocuk, Üç Uçan Çocuk, Nerden Çıktı Bu Kardeş? Ormandaki Apartman, Denizin Altını Merak Eden Vapur, Gezmeyi Seven Ağaç, Eğlence Ülkesini Arayan Dinozor, Kimin Yatağı Uçuyor?, Bütün Oyuncaklar Benim, Bana Bir Rüya Ver, Kızamık Olan Fil, Rengini Arayan Top, Uzaylı Çocuğun Ödevi, Üç Sihirli Öpücük, Soru Balonları, Masalını Arayan Ejderha, Büyük Yatakta Kim Yatacak?, Çöp Kafalı Çocuk, Işığını Yitiren Yıldız, Dilek Ağacı, Ormanın Renkleri Kimde?, Ormanın Yeni Komşuları, Ben Ne Olacağım?, Ben Ne Zaman Büyüyeceğim?

Tablo 5.20 ye göre 33 masalda yardımlaşma değeriyle ilgili bulgular yer almaktadır.

Grafik 5.1 Masallarda yer alan değerlerin frekansları

VI. BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada Aytül Akal tarafından kaleme alınan elli sekiz masal, belirlenen yirmi değer çerçevesinde ele alınıp incelenmiştir. Masallarda belirlenen bu değerler şunlardır: Adil olma, arkadaşlık, barış, cesaret, çalışkanlık, dayanışma, doğruluk, duygudaşlık (empati), fedakarlık (özveri), kanaatkarlık, özgürlük, sabırlı olma, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, şükür, tasarruf etme, temizlik, yardımlaşma. İnceleme sonucunda yukarıda belirtilen değerlerden her birinin masallarda yer aldığı tespit edilmiştir.

Masallarda farklı karakterlere (Uzaylı Çocuk, Fasulye Motorlu Uçan Daire vb.) yer verilerek güncel ve güncelliğini koruyan konulara temas edilmiştir. Bilinçsiz teknoloji kullanımı, çocuklarımızın ve gençlerimizin kitap okuma alışkanlığı kazanamamış olması, sağlıksız beslenme gibi sorunlara değinilerek ailelere ve çocuklara mesajlar verilmiştir. Masallarda yer alan değerlerin hedef kitlede istenilen davranış değişikliğini oluşturma açısından oldukça etkili olduğu görülmüştür. Bu açıdan bakıldığında, Aytül Akal tarafından kaleme alınan masalların ilkokul ve ortaokul ders kitaplarında yer alması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Edebi eserlerin değer aktarımı konusunda bireylere somut veriler sunduğu göz önünde bulundurulduğunda incelenen masalların değerlerin özümsemesi noktasında önemli bir kaynak olabileceği söylenebilir.

İncelenen masallarda en çok rastlanılan değer “sevgi” değeridir. Sevgi değerini sırasıyla yardımlaşma, arkadaşlık, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, temizlik, özgürlük, sorumluluk, sabırlı olma, çalışkanlık, duygudaşlık (empati), dayanışma, adil olma, barış, cesaret, tasarruf etme, fedakarlık (özveri), kanaatkarlık, şükür, doğruluk değerleri takip eder.

Değerlerin bulunduğu masallar ve bu değerlerin frekansları incelendiğinde şu sonuçlara ulaşılır:

Adil olma değeri, elli sekiz masalın beşinde yer almaktadır. Bu masallarda adil olma, toplumsal eşitlik ve bireylere hakkı olanı teslim etme şeklinde işlenmiştir. Birlik ve beraberlik içinde, cesurca haklarını koruma, toplumsal bir gruba dâhil olmanın verdiği haklardan yararlanma, davranış ve eylemlerinin sonuçları doğrultusunda muamele görme, toplu halde yaşamının gerektirdiği ölçüde ve diğer bireylerin haklarına saygı göstererek hareketlerine yön verme masallarda vurgulanan düşüncelerdir. Adil olma değeri “Şımarık Fil”, “Nerden Çıktı Bu Kardeş?”, “Uzaylı Çocuğun Ödevi”, “Ormanın Renkleri Kimde?”, “Ormanın Yeni Komşuları”, masallarında yer almaktadır.

Arkadaşlık değeri, yirmi iki masalda tespit edilmiştir. Aytül Akal’ın kimi masallarında arkadaşlar her koşulda birbirlerine yardım eder. Kimi masallarında bilinmeyen bir gezegenden gelen bir arkadaş, kahramana yaşamı boyunca unutamayacağı bir ders verir. Kimi masallarında ise masal kahramanı karşısındaki bireye rehberlik eder ve onun yaşamına yön veren güzel bir adım atar. Arkadaşlık değerinin bulunduğu masallar şunlardır: “İp Bacaklı Uzaylı Çocuk”, “Uyumak İstemeyen Zürafa”, “Dağınık Çocuk”, “Canı Sıkılan Aydede”, “Park Yiyen Robot”, “Küçük Anne”, “Cadı Burunlu Fabrika”, “İki Kavgacı Ağaç”, “Üç Uçan Çocuk”, “Denizin Altını Merak Eden Vapur”, “Gezmeyi Seven Ağaç”, “Kimin Yatağı Uçuyor?”, “Bütün Oyuncaklar Benim”, “Bana Bir Rüya Ver”, “Rengini Arayan Top”, “Uzaylı Çocuğun Ödevi”, “Masalını Arayan Ejderha”, “Çöp Kafalı Çocuk”, “Işığını Yitiren Yıldız”, “Dünyanın En Güzel Ağacı”, “Ormanın Renkleri Kimde?”, “Ormanın Yeni Komşuları”.

Barış değeri ile ilgili bulgular beş masalda işlenmiştir.. Masallarda barış değeri kimi zaman karşılıklı iletişimin sağlanamamasından kaynaklanan çatışmaların sona ermesi şeklinde kimi zaman da kişinin kendi iç çatışmalarının son bulması, kişinin kendi yeterliliklerinin farkına varması, kendini olduğu gibi kabul etmesi şeklinde karşımıza çıkar. Barış değeri “Küçük Kertenkele”, “Işıkları Dolaşan Çocuk”, “İki Kavgacı Ağaç”, “Üç Uçan Çocuk”, “Üç Sihirli Öpücük” masallarında tespit edilmiştir.

Cesaret değeri ile ilgili bulgular dört masalda yer almaktadır. Cesaret kimi zaman güç bir durum karşısında geri adım atmamak, kimi zamanda zor bir karar

verirken kendine veya başkalarına telkinde bulunmak şeklinde karşımıza çıkar. Bazen de yeni şeyler keşfetmek için kendimize duyduğumuz güvendir cesur olmak. Cesaret değerine ait bulguların yer aldığı masallar şunlardır: “Karanlıktan Korkan Çocuk”, “Üç Uçan Çocuk”, “Nerden Çıktı Bu Kardeş?”, Eğlence Ülkesini Arayan Dinozor”.

Çalışkanlık değeri yedi masalda karşımıza çıkar. Kimi masalarda çalışmanın, keşfetmenin, üretmenin insan yaşamında ne denli önemli olduğuna dikkat çekilir. Kimi masalarda eğitimsiz kalan bireylerin ne gibi zorluklarla karşı karşıya gelebileceğine vurgu yapılır. Çalışkanlık değerine “Işıkları Dolaşan Çocuk”, “Denizin Altını Merak Eden Vapur”, “Eğlence Ülkesini Arayan Dinozor”, “Yaşlı Çocuk”, “Uzaylı Çocuğun Ödevi”, “Soru Balonları”, “Masalları Arayan Çocuk” masallarında rastlanılmıştır.

Dayanışma değeri altı masalda tespit edilmiştir. Masal kahramanları bir amacı gerçekleştirmek ve ortak çıkarları doğrultusunda hareket etmek için birlik ve beraberliğe ihtiyaç duymaktadırlar. Dayanışma değeri “ Dağınık Çocuk”, “Şımarık Fil”, “Cadı Burunlu Fabrika”, “Bütün Oyuncaklar Benim”, “Rengini Arayan Top”, “Masalını Arayan Ejderha” masallarında yer almaktadır.

Doğruluk değeri sadece bir masalda yer almaktadır. Bu değer “Kızamık Olan Fil” masalında dürüst olma, her zaman doğru olanı ifade etme şeklinde karşımıza çıkar.

Duygudaşlık (empati) değeri yedi masalda işlenmiştir. Benmerkezci hareket etmeye karşı çıkan, kendini karşıdaki kişinin yerine koyarak onun duygularına ortak olmayı amaç edinen bu değerın bulunduğu masallar şunlardır: “Geceyi Unutan Fil”, “Küçük Anne”, “Nerden Çıktı Bu Kardeş”, “Bütün Oyuncaklar Benim”, “Kızamık Olan Fil”, “Bu Dünya Kimin?”, “Terlikleri Kim Giyecek?”

Fedakârlık (Özveri) değeri üç masalda tespit edilmiştir. Başkaları için kendinden vazgeçmeyi, maddi ve manevi çıkarlarını bir tarafa bırakıp hümanist bir yaklaşımla hareket etmeyi öğütleyen bu değer “Kardeş İsteyen Çocuk”, “Nerden Çıktı Bu Kardeş”, “Büyük Yatakta Kim Yatacak?” masallarında yer almaktadır.

Kanaatkârlık değeri üç masalda karşımıza çıkmaktadır. Bu değer masalarda sahip olunanla yetinme, onlarla mutlu olmayı bilme şeklinde yer alır. Kahramanlar mücadeleci insanlardır ancak kendilerini mutsuzluğa sürükleyecek isteklerini kontrol altında tutmak zorundadırlar. Bu değer bulduğu masallar şunlardır: “Sabahı Boyayan Çocuk”, “Bütün Oyuncaklar Benim”, “Üç Gözlü Çocuk”.

Özgürlük değeri on iki masalda yer almaktadır. Özgürlük kavramı masalarda esareten kurtulma, seçme, fikirlerini açıkça belirtme, kişilerin kendi kararlarını kendilerinin tayin edebilmesi şeklinde karşımıza çıkar. Özgürlük değeri “Işıkları Dolaşan Çocuk”, “Şımarık Fil”, “Sinderella Olmak İsteyen Çocuk”, “Eğlence Ülkesini Arayan Dinozor”, “Bütün Oyuncaklar Benim”, “Rengini Arayan Top”, “Masalları Arayan Çocuk”, “Büyük Yatakta Kim Yatacak?”, “Yaramaz Trafik Lambası”, “Reklamları Çizen Çocuk”, “Ben Ne Olacağım?”, “Ben Büyüküm” masallarında yer almaktadır.

Sabırlı olma değeri sekiz masalda işlenmiştir. Karşılaşılan olumsuz durumların geçeceğini umut ederek beklemek, söz ve eylemleriyle karşıdaki bireylere tepkide bulunmak yerine yapıcı, düzeltici ve olumluya yönlendirici davranışlarda bulunmak anlamlarında karşımıza çıkan bu değer, “Geceyi Unutan Fil”, “Dağınık Çocuk”, “Kardeş İsteyen Çocuk”, “Büyük Yatakta Kim Yatacak?”, “Dilek Ağacı”, “Ormanın Yeni Komşuları”, “Ben Büyüküm”, “Fasulye Motorlu Uçan Daire” masallarında yer almaktadır.

Sağlıklı olmaya önem verme değeri on beş masalda tespit edilmiştir. Masalarda sağlık; beden, zihin ve ruh sağlığı olmak üzere üç şekilde işlenmiştir. Sağlıklı beslenme, beden temizliğinin sağlığa etkisi, sigara içmeme, spor yapma, bilgisayar karşısında gereğinden fazla vakit geçirmeme, şiddet içerikli görsel araçlar ve oyunlardan uzak durarak ruh sağlığını koruma gibi konulara vurgu yapılmıştır. Sağlıklı olmaya önem verme değerinin bulunduğu masallar şunlardır: “İp Bacakları Uzaylı Çocuk”, “Uyumak İstemeyen Zürafa”, “Fasulye Motorlu Uçan Daire”, “Suda Oynamayı Kim Sevmez?”, “Küçük Anne”, “Cadı Burunlu Fabrika”, “Çikolata Çocuk”, “Eğlence Ülkesini Arayan Dinozor”, “Yaşlı Çocuk”, “Kimin Yatağı

Uçuyor?”, “Kızamık Olan Fil”, “Terlikleri Kim Giyecek?”, “Buruşuk Kâğıt Parçası”, “Kitap Perisi”, “Reklamları Çizen Çocuk”.

Saygı değeri on üç masalda karşımıza çıkar. Masalarda toplu halde yaşamanın gerektirdiği normlara uygun davranma, kişilerarası etkileşimde ego geliştirici dilin kullanma, başkalarının özgürlük alanlarına müdahale etmeme, aynı sosyal gruba dâhil olanların karşılıklı olarak haklarını gözetmesi, izin alma, özür dileme gibi insani davranışların sergilenmesi gibi durumlara dikkat çekilmektedir. Saygı değeri “Geceyi Unutan Fil”, “Uyumak İstemeyen Zürafa”, “Meraklı Uzay Çocuğu”, “Suda Oynamayı Kim Sevmez?”, “Işıkları Dolaşan Çocuk”, “Şımarık Fil”, “İki Kavgacı Ağaç”, “Bütün Oyuncaklar Benim”, “Rengini Arayan Top”, “Uzaylı Çocuğun Ödevi”, “Yaramaz Trafik Lambası”, “Ormanın Renkleri Kimde?”, “Ormanın Yeni Komşuları” masallarında yer almaktadır.

Sevgi değeri en fazla karşımıza çıkan değerdir. Aytül Akal’ın elli sekiz masalının otuz beşinde sevgi değerine yer verilmiştir. Masalarda sevginin sonsuzluğuna vurgu yapılır. İnsan istedikten sonra doğadaki her varlığı her canlıyı sevebilir. İnsanı, hayvanı, doğayı, uykuyu, gezmeyi, okumayı... Sevgi değerinin bulunduğu masallar şunlardır: “Geceyi Sevmeyen Çocuk”, “Ben Büyüküm”, “İnatçı Çocuk”, “Uyumak İstemeyen Zürafa”, “Suda Oynamayı Kim Sevmez?”, “Canı Sıkılan Çocuk”, “Park Yiyen Robot”, “Küçük Anne”, “İki Kavgacı Ağaç”, “Kardeş İsteyen Çocuk”, “Nerden Çıktı Bu Kardeş?”, “Ormandaki Apartman”, “Denizin Altını Merak Eden Vapur”, “Çikolata Çocuk”, “Gezmeyi Seven Ağaç”, “Işığını Yitiren Yıldız”, “Yatağın Altındaki Harfler”, “Bütün Oyuncaklar Benim”, “Bana Bir Rüya Ver”, “Kızamık Olan Fil”, “Rengini Arayan Top”, “Terlikleri Kim Giyecek?”, “Üç Sihirli Öpücük”, “Masalları Arayan Çocuk”, “Dilek Ağacı”, “Dünyanın En Güzel Ağacı”, “Ormanın Renkleri Kimde?”, “Ormanın Yeni Komşuları”, “Ben Ne Olacağım?”, “İp Bacaklı Uzaylı Çocuk”, “Canı Sıkılan Aydede”, “Cadı Burunlu Fabrika”, “Çikolata Çocuk”, “Kimin Yatağı Uçuyor?”, “Büyük Yatakta Kim Yatacak?”

Sorumluluk değeri on bir masalda yer almaktadır. Masalarda kişinin kendisine, çevresine ve tüm insanlığa karşı sorumlu davranması gerektiğine vurgu yapılır. Bazen verilen bir ödevi yapmak için çaba harcamak bazen doğayı korumak

için mücadele etmek bazen de dünyaya yeni gelmiş bir bireyi bütünüyle hayata hazırlamak sorumluluk sahibi kişilerin sergilediği davranışlardır. Ayrıca kendine emanet edilen bir şeyi canı pahasına korumak; bireysel, toplumsal ve evrensel gelişime katkı sağlayacak adımlar atmak da sorumlu davranmanın en güzel örneklerindedir. Bu değer “Kardeş İsteyen Çocuk”, “Nerden Çıktı Bu Kardeş?”, “Denizin Altını Merak Eden Vapur”, “Buruşuk Kağıt Parçası”, “Uzaylı Çocuğun Ödevi”, “Masalını Arayan Ejderha”, Işığını Yitiren Yıldız”, “Park Yiyen Robot”, “Sinderella Olmak İsteyen Çocuk”, “Yatağın Altındaki Harfler”, “Çöp Kafalı Çocuk” masallarında yer almaktadır.

Şükür değeri iki masalda işlenmiştir. Bu değer masalarda kişinin yaptıkları veya yapmadıkları şeylerden dolayı kendi benliğine karşı geliştirdiği olumlu tutum ve sahip oldukları için Allah’a şükretme şeklinde karşımıza çıkar. “Suda Oynamayı Kim Sevmez?” masalında gerçekleştirilmek istenilen davranışların olumsuz sonucunu önceden sezebilen bireylerin temkinli hareket ederek doğruya yönelecek adımlar atacağına ve bunun sonucunda kendini çok daha mutlu hissedeceğine dikkat çekilir. “Üç Gözlü Çocuk” masalında sahip olduklarıyla yetinmeyen, açgözlü davranan bireylerin elindekilerin değerini er geç anlayacağına ve Allah’a bunlar için şükredeceğine vurgu yapılır. Her iki durumda da “İyi ki” sihirli sözcüktür.

Tasarruf etme değeri dört masalda tespit edilmiştir. Kaynakları verimli kullanma; enerji, para, zaman tasarrufu şeklinde karşımıza çıkan bu değer, “Karanlıktan Korkan Çocuk”, “Kardeş İsteyen Çocuk”, “Buruşuk Kağıt Parçası”, “Ormandaki Apartman” masallarında yer almaktadır.

Temizlik değeri on iki masalda karşımıza çıkar. Bu değer masalarda daha çok çevrenin ve bedeninin temiz tutulması şeklinde işlenmiştir. Ayrıca kişisel yaşam alanının temiz ve düzenli olması gerektiğine dikkat çekilmiştir. Temizlik değerinin bulunduğu masallar şunlardır: “Geceyi Unutan Fil”, “Fasulye Motorlu Uçan Daire”, “Dağınık Çocuk”, “Park Yiyen Robot”, “Cadı Burunlu Fabrika”, “Denizin Altını Merak Eden Vapur”, “Eğlence Ülkesini Arayan Dinozor”, “Bana Bir Rüya Ver”, “Buruşuk Kâğıt Parçası”, “Çöp Kafalı Çocuk”, “Ben Ne Zaman Büyüyeceğim?”, “Reklamları Çizen Çocuk”.

Yardımlaşma değeri, sevgi değerinden sonra en çok işlenen değerdir. Bu değer otuz üç masalda tespit edilmiştir. Masallarda kimi zaman çok uzaklardan gelen bir Uzaylı çocuk Dünyalı çocuğun yardımına koşar kimi zaman ne yapacağını bilmeyen bu Uzaylı çocuğa Dünyalı arkadaşı yardım elini uzatır. Bazen sihirli bir değnek olmaz denileni oldurur bazen de hafif esen bir rüzgâr dertlere derman olur. En önemlisi de insan olmayı öğreten, hududu olmayan bir olgu olarak karşımıza çıkar yardımlaşma. Bu değer in bulunduğu masallar şunlardır: “Ben Büyüküm”, “Uyumak İstemeyen Zürafa”, “İp Bacaklı Uzaylı Çocuk”, “Küçük Kertenkele”, “Meraklı Uzay Çocuğu”, “Karanlıktan Korkan Çocuk”, “Küçük Anne”, “Cadı Burunlu Fabrika”, “İki Kavgacı Ağaç”, “Sinderella Olmak İsteyen Çocuk”, “Üç Uçan Çocuk”, “Nerden Çıktı Bu Kardeş?”, “Ormandaki Apartman”, “Denizin Altını Merak Eden Vapur”, “Gezmeyi Seven Ağaç”, “Eğlence Ülkesini Arayan Dinozor”, “Kimin Yatağı Uçuyor?”, “Bütün Oyuncaklar Benim”, “Bana Bir Rüya Ver”, “Kızamık Olan Fil”, “Rengini Arayan Top”, “Uzaylı Çocuğun Ödevi”, “Üç Sihirli Öpücük”, “Soru Balonları”, “Masalını Arayan Ejderha”, “Büyük Yatakta Kim Yatacak?”, “Çöp Kafalı Çocuk”, “Işığını Yitiren Yıldız”, “Dilek Ağacı”, “Ormanın Renkleri Kimde?”, “Ormanın Yeni Komşuları”, “Ben Ne Olcağım?”, “Ben Ne Zaman Büyüyeceğim?”

Sonuç olarak Aytül Akal’ın masallarında kimi değerler ağırlıkla ele alınırken kimi değerlere daha az yer verilmiştir. Sevgi, yardımlaşma, arkadaşlık, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, özgürlük, temizlik, sorumluluk, sabırlı olma, duygudaşlık (empati), çalışkanlık, dayanışma gibi değerler daha çok işlenmiş değerlerken adil olma, barış, tasarruf etme, cesaret, fedakarlık (özveri), kanaatkarlık, şükür ve doğruluk gibi değerlerin masallarda diğer değerlere göre daha az işlendiği görülür.

Araştırma sonucunda elde edilen veriler göz önünde bulundurulduğunda şu önerilerde bulunulabilir:

- 1- Aytül Akal’ın kaleme almış olduğu masallarda, farklı ve ilgi çekici karakterlere (Uzaylı Çocuk, Fasulye Motorlu Uçan Daire, Park Yiyen Robot vb.) yer verdiği, somut örneklerle değer aktarımına katkı sağladığı

göz önüne alınarak özellikle ilkokul ve ortaokul kitaplarında bu tür masallara yer verilebilir.

- 2- Aytül Akal tarafından kaleme alınmış olan masalların bilinçsiz teknoloji kılanımı, kitap okuma alışkanlığının kazanılamaması, sağlıksız beslenme gibi çağın sorunlarına ve beklentilerine göre uyarlanmış olduğu gerçeği dikkate alınarak.....
- 3- Masallarda sadece çocuklara değil, veli ve eğitimcilere yönelik de mesajlar yer almaktadır ve bu masalarda değişik yaş gruplarına hitap eden iletiler bulunmaktadır. Bu nedenle masallar ilk olarak öğretmenler ve veliler tarafından değerlendirilip daha sonra öğrenciler ilgi ve yaşlarına uygun masallara yönlendirilebilir.
- 4- Ele alınan masalarda olaylar güncel hayattan seçilerek çocuklara yaşadığı hayatı tanıtmayı sağladığından, onları içinde yaşayacakları hayata hazırlayacaklarından bahsedilebilir.
- 5- Masallardaki konuların güncel hayattan alınmasıyla, değer aktarımının daha güncel şeyler üzerinden yapıldığına dikkat çekilebilir.

KAYNAKÇA

- Akal, A. (2012). Geceyi Sevmeyen Çocuk. Masal Masal, (s. 11-12). İzmir: Uçanbalık Yayınları
- Akal, A. (2012). Geceyi Unutan Fil. Masal Masal, (s. 13-15). İzmir: Uçanbalık Yayınları
- Akal, A. (2012). İp Bacaklı Uzaylı Çocuk. Masal Masal, (s. 16-20). İzmir: Uçanbalık Yayınları
- Akal, A. (2012). Ben Büyüküm. Masal Masal, (s. 21-26). İzmir: Uçanbalık Yayınları
- Akal, A. (2012). İnatçı Çocuk. Masal Masal, (s. 27-28). İzmir: Uçanbalık Yayınları
- Akal, A. (2012). Uyumak İstemeyen Zürafa. Masal Masal, (s. 29-33). İzmir: Uçanbalık Yayınları
- Akal, A. (2012). Küçük Kertenkele. Masal Masal, (s. 34-36) İzmir: Uçanbalık Yayınları
- Akal, A. (2012). Meraklı Uzay Çocuğu. Masal Masal, (s. 37-40). İzmir: Uçanbalık Yayınları
- Akal, A. (2012). Fasulye Motorlu Uçan Daire. Masal Masal, (s. 41-43). İzmir: Uçanbalık Yayınları
- Akal, A. (2012). Suda Oynamayı Kim Sevmez. Masal Masal. (s. 44-47). İzmir: Uçanbalık Yayınları
- Akal, A. (2012). Karanlıktan Korkan Çocuk. Masal Masal, (s. 48-51). İzmir: Uçanbalık Yayınları
- Akal, A. (2012). Dağınık Çocuk. Masal Masal, (s. 52-54). İzmir: Uçanbalık Yayınları
- Akal, A. (2012). Canı Sıkılan Çocuk. Masal Masal, (s. 57-58). İzmir: Uçanbalık Yayınları
- Akal, A. (2012). Canı Sıkılan Aydede. Masal Masal, (s. 59-62). İzmir: Uçanbalık Yayınları
- Akal, A. (2012). Işıkları Dolaşan Çocuk. Masal Masal, (s. 63-66). İzmir: Uçanbalık Yayınları
- Akal, A. (2012). Şımarık Fil. Masal Masal, (s. 67-70). İzmir: Uçanbalık Yayınları

Akal, A. (2012). Park Yiyen Robot. Masal Masal, (s. 71-74). İzmir: Uçanbalık Yayınları

Akal, A. (2012). Küçük Anne. Masal Masal, (s. 75-79). İzmir: Uçanbalık Yayınları

Akal, A. (2012). Cadı Burunlu Fabrika. Masal Masal, (s. 80-84). İzmir: Uçanbalık Yayınları

Akal, A. (2012). İki Kavgacı Ağaç. Masal Masal, (s. 85-88). İzmir: Uçanbalık Yayınları

Akal, A. (2012). Sinderella Olmak İsteyen Çocuk. Masal Masal, (s. 89-91). İzmir: Uçanbalık Yayınları

Akal, A. (2012). Üç Uçan Çocuk. Masal Masal, (s. 92-96). İzmir: Uçanbalık Yayınları

Akal, A. (2012). Kardeş İsteyen Çocuk. Masal Masal, (s. 99-101). İzmir: Uçanbalık Yayınları

Akal, A. (2012). Nerden Çıktı Bu Kardeş. Masal Masal, (s. 102-105). İzmir: Uçanbalık Yayınları

Akal, A. (2012). Ormandaki Apartman. Masal Masal, (s. 106-109). İzmir: Uçanbalık Yayınları

Akal, A. (2012). Denizin Altını Merak Eden Vapur. Masal Masal, (s. 110-113). İzmir: Uçanbalık Yayınları

Akal, A. (2012). Çikolata Çocuk. Masal Masal, (s. 114-116). İzmir: Uçanbalık Yayınları

Akal, A. (2012). Gezmeyi Seven Ağaç. Masal Masal, (s. 117-120). İzmir: Uçanbalık Yayınları

Akal, A. (2012). Yatağın Altındaki Harfler. Masal Masal, (s. 121-124). İzmir: Uçanbalık Yayınları

Akal, A. (2012). Eğlence Ülkesini Arayan Dinozor. Masal Masal, (s. 125-129). İzmir: Uçanbalık Yayınları

Akal, A. (2012). Yaşlı Çocuk. Masal Masal, (s. 130-133). İzmir: Uçanbalık Yayınları

Akal, A. (2012). Kimin Yatağı Uçuyor. Masal Masal, (s. 134-136). İzmir: Uçanbalık Yayınları

Akal, A. (2012). Sabahı Boyayan Çocuk. Masal Masal, (s. 139-140). İzmir: Uçanbalık Yayınları

- Akal, A. (2012). Bütün Oyuncaklar Benim. Masal Masal, (s. 141-144). İzmir: Uçanbalık Yayınları
- Akal, A. (2012). Bana Bir Rüya Ver. Masal Masal, (s. 145-148). İzmir: Uçanbalık Yayınları
- Akal, A. (2012). Kızamık Olan Fil. Masal Masal, (s. 149-151). İzmir: Uçanbalık Yayınları
- Akal, A. (2012). Rengini Arayan Top. Masal Masal, (s. 152-154). İzmir: Uçanbalık Yayınları
- Akal, A. (2012). Terlikleri Kim Giyecek. Masal Masal, (s. 155-158). İzmir: Uçanbalık Yayınları
- Akal, A. (2012). Buruşuk Kâğıt Parçası. Masal Masal, (s. 159-162). İzmir: Uçanbalık Yayınları
- Akal, A. (2012). Uzaylı Çocuğun Ödevi. Masal Masal, (s. 163-166). İzmir: Uçanbalık Yayınları
- Akal, A. (2012). Üç Sihirli Öpücük. Masal Masal, (s. 167-169). İzmir: Uçanbalık Yayınları
- Akal, A. (2012). Soru Balonları. Masal Masal, (s. 170-173). İzmir: Uçanbalık Yayınları
- Akal, A. (2012). Masalları Arayan Çocuk. Masal Masal, (s. 177-179). İzmir: Uçanbalık Yayınları
- Akal, A. (2012). Masalımı Arayan Ejderha. Masal Masal, (s. 180-184). İzmir: Uçanbalık Yayınları
- Akal, A. (2012). Büyük Yatakta Kim Yatacak. Masal Masal, (s. 185-188). İzmir: Uçanbalık Yayınları
- Akal, A. (2012). Üç Gözlü Çocuk. Masal Masal, (s. 189-194). İzmir: Uçanbalık Yayınları
- Akal, A. (2012). Yaramaz Trafik Lambası. Masal Masal, (s. 195-198). İzmir: Uçanbalık Yayınları
- Akal, A. (2012). Çöp Kafalı Çocuk. Masal Masal, (s. 199-201). İzmir: Uçanbalık Yayınları
- Akal, A. (2012). Kitap Perisi. Masal Masal, (s. 202-205). İzmir: Uçanbalık Yayınları

- Akal, A. (2012). Reklamları Çizen Çocuk. Masal Masal, (s. 206-210). İzmir: Uçanbalık Yayınları
- Akal, A. (2012). Işığını Yitiren Yıldız. Masal Masal, (s. 211-213). İzmir: Uçanbalık Yayınları
- Akal, A. (2012). Bu Dünya Kimin. Masal Masal, (s. 214-217). İzmir: Uçanbalık Yayınları
- Akal, A. (2012). Dilek Ağacı. Masal Masal, (s. 221-223). İzmir: Uçanbalık Yayınları
- Akal, A. (2012). Dünyanın En Güzel Ağacı. Masal Masal, (s. 224-226). İzmir: Uçanbalık Yayınları
- Akal, A. (2012). Ormanın Renkleri Kimde. Masal Masal, (s. 227-229). İzmir: Uçanbalık Yayınları
- Akal, A. (2012). Ormanın Yeni Komşuları. Masal Masal, (s. 230-233). İzmir: Uçanbalık Yayınları
- Akal, A. (2012). Ben Ne Olacağım. Masal Masal, (s. 234-237). İzmir: Uçanbalık Yayınları
- Akal, A. (2012). Ben Ne Zaman Büyüyeceğim. Masal Masal, (s. 238-241). İzmir: Uçanbalık Yayınları
- Aça, M. ve Ercan, A.M. (2005). Anonim Halk Edebiyatı. M.Ö. Oğuz (Editör), Türk Halk Edebiyatı El Kitabı, (s. 113- 168). (3. Baskı). Grafiker Yayınları: Ankara
- Adler, A. (2004). İnsanın Doğası. (Çev. A. T. Kapkın). İstanbul: Payel Yayınları (Eserin Orijinali 1927’de yayımlanmıştır.)
- Akarsu, B. (2015). Felsefe Terimleri Sözlüğü. (14. Baskı). İstanbul: İnkılâp Kitabevi
- Akbaş, O. (2008). Değerler Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış. Değerler Eğitimi Dergisi, 6 (16), 9-27
- Akbaş, O. (2013). Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının (Değerlerinin) İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinde Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi. R. Kaymakcan, H. Hökelekli ve M. Zengin (Editörler), “Değerler ve Eğitimi” Uluslararası Sempozyumu Bildirileri, (s. 673-696). İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları
- Alptekin, A. B. (2002). Taşeli Masalları. Ankara: Akçağ Yayınları
- Alptekin, A.B. (2010). Hayvan Masalları.(3.Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları

Arıcı, A. F. (2013). Hayale Dayalı Türler. Ö. Yılar ve L. Turan (Editörler), Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı, (s. 118-140). (4. Baskı). Pegem Akademik Yayıncılık: Ankara

Aydın, M.Z. ve Gürler, Ş.A. (2014). Okulda Değerler Eğitimi. (4. Basım). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık

Bilgin, N. (2007). Sosyal Psikoloji Sözlüğü, Kuramlar, Yaklaşımlar. İstanbul: Bağlam Yayınları

Boratav, P. N. (2007). Zaman Zaman İçinde. Ankara: İmge Kitabevi

Boratav, P. N. (2009). Az Gittik Uz Gittik. (6. Baskı). Ankara: İmge Kitabevi

Boratav, P.N. (2014). 100 Soruda Türk Halk Edebiyatı. (2. Baskı). Ankara: BilgeSu Yayıncılık

Büyükdüvenci, S. (2002). Değerin Değeri Üzerine. Ş. Yalçın (Editör), Bilgi ve Değer, (s. 249-253). Muğla Üniversitesi Felsefe Bölümü Sempozyum Bildirileri

Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2014). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. (18. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Can, D.T. (2014). Çocuk Edebiyatına Giriş. Konya: Eğitim Yayınevi

Celepoğlu, A. (2013). Çocukta Edebî İlgi ve İhtiyaçların Gelişimi. Ö. Yılar ve L. Turan (Editörler), Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı, (s. 30). Pegem Akademi Yayıncılık: Ankara

Çubukçu, Z. (2008). Çocuklara Temel Değerleri Kazandırmanın Önemi. M. Kaplan (Editör), Türk Xalqları Ədəbiyyatı (II): Beynəlxalq Uşaq Ədəbiyyatı Konqresi, 2-ci kitab, (s. 1012-1019). Baku: Qafqaz Universiteti

Doğanay, A. (2012). Değerler Eğitimi. (3. Baskı). C. Öztürk (Editör), Sosyal Bilgiler Öğretimi, (s. 225-256). Pegem Akademi Yayıncılık: Ankara

Dökmen, Ü. (2006). Küçük Şeyler. (6. Basım). İstanbul: Sistem Yayıncılık

Dökmen, Ü. (2016). Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati. (55. Basım). İstanbul: Remzi Kitabevi

Dursunoğlu, H. (2013). Çocuk-Edebiyat ve Çocuk Edebiyatı. Ö. Yılar ve L. Turan (Editörler), Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı, (s. 31-36). (4. Baskı). Pegem Akademi: Ankara

Eker, G.Ö. (2008). 21. Yüzyıl Türk Çocuklarının Masalları: Reklamlar! M. Kaplan (Editör), Türk Xalqları Ədəbiyyatı (II): Beynəlxalq Uşaq Ədəbiyyatı Konqresi, 1-ci kitab, (s. 269-274). Baku: Qafqaz Universiteti

- Elçin, Ş. (1986). Halk Edebiyatına Giriş. (2. Baskı). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları
- Enginün, İ. (1987). Edebiyat ve Çocuk Edebiyatı. M. R. Şirin (Editör), Çocuk Edebiyatı Yıllığı, (s. 56-60). Gökyüzü Yayınları: İstanbul
- Fichter, J.H. (2015). Sosyoloji Nedir. (2. Baskı). (Çev. N. Çelebi). Ankara: Anı Yayıncılık
- Filiz, Ş. (2014). Ahlakın Akıl ve İnsanî Temeli. (2. Baskı). İstanbul: Say Yayınları
- Güleryüz, H. (2003). Yaratıcı Çocuk Edebiyatı. (2. Baskı). Ankara: Pegem A Yayıncılık
- Günay, U. (1998). Masal. (3. Baskı). Türk Dünyası El Kitabı. (s. 425-438). 3. Cilt Seri: I Sayı: A. 31/I Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları: 158
- Güney, E.C. (2007). Açıl Sofram Açıl, Ankara: Kapadokya Yayıncılık
- Güney, E.C. (2015). Evvel Zaman İçinde. (14. Baskı). İstanbul: Nar Yayınları
- Gürel, Z., Temizyürek, F. ve Şahbaz, N.K. (2007). Çocuk Edebiyatı. Ankara: Öncü Basımevi
- Gürel, Z. (2014). Şangrak Türk Dünyası Çocuk Edebiyatına Giriş. Ankara: Avrasya Kütüphaneciler Birliği
- Güven, A.Z. (2014). Değerler Eğitimi ve Türkçe Derslerinde Kullanımı. Konya: Palet Yayınları
- Güzel, A. ve Torun, A. (2010). Türk Halk Edebiyatı El Kitabı. (6. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları
- Hökelekli, H. (2011). Ailede, Okulda, Toplumda Değerler Psikolojisi ve Eğitimi. İstanbul: Timaş Yayınları
- Hökelekli, H. (2013). Psikoloji, Din ve Eğitim Yönüyle İnsanî Değerler. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları
- Kale, N. (2013). Nasıl Bir Değerler Eğitimi? R. Kaymakcan, H. Hökelekli ve M. Zengin. (Editörler), “Değerler ve Eğitimi” Uluslararası Sempozyumu Bildirileri, (s. 313-322). İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları
- Kaya, D. (2010). Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü. (2. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları
- Kaymakcan, R. ve Meydan, H. (2014). Ahlak Değerler ve Eğitimi. İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları

- Kıbrıs, İ. (2010). Çocuk Edebiyatı. (4. Baskı). Ankara: Kök Yayıncılık
- Kúnos, İ. (2001). Türk Halk Edebiyatı. Ankara: Akçağ Yayıncılık
- Kurnaz, C. (2004). Eski Türk Edebiyatı. Ankara: Gazi Kitabevi
- Kuşdil, M. E. ve Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk Öğretmenlerin Değer Yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı. Türk Psikoloji Dergisi, 15 (45), 59-76
- Macit, M. ve Soldan, U. (2005). Edebiyat Bilgi ve Teorileri El Kitabı. (2. Baskı). Ankara: Grafiker Yayınları
- Mengüşoğlu, T. (2014). Felsefeye Giriş. (2. Basım). Ankara: Doğu Batı Yayınları
- Meriç, C. (1987). Çocuk Edebiyatı. M. R. Şirin (Editör), Çocuk Edebiyatı Yıllığı, (s. 3-13). Gökyüzü Yayınları: İstanbul
- Neuman, W. L. (2013). Toplumsal Araştırma Yöntemleri 'Nitel ve Nicel Yaklaşımlar' (6. Basım). (Çev. S. Özge). Ankara: Yayın Odası Yayıncılık.
- Oğuz, M. (2008). Çocuk Edebiyatında Dil ve Üslup / Edebiyatın Çocuksuluğu ve Çocuksu Duruşu. M. Kaplan (Editör), Türk Xalqları Ədəbiyyatı (I): Beynəlxalq Uşaq Ədəbiyyatı Konqresi bildiri 1-ci kitab, (s.139-141). Baku: Qafqaz Universiteti
- Oğuzkan, A. F. (2013). Çocuk Edebiyatı. (10. Baskı). Ankara: Anı Yayıncılık
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik Bir Olgu Olarak Değer. Değerler Eğitimi Dergisi, 1(3), 217-239
- Özlem, D. (2001). Max Weber'de Bilim ve Sosyoloji. (3. Basım). Ankara: İnkılâp Kitabevi
- Platon. (2015). Devlet. (28. Basım).(Çev. S. Eyüboğlu ve M. A. Cimcoz). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- Rousseau, J.J. (2013). Emile Ya da Çocuk Eğitimi Üzerine. (2. Baskı). (Çev. M. Baştürk ve Y. Kızılçim). Ankara: Kilit Yayınları
- Sakaoğlu, S. (1973). Gümüşhane Masalları. Ankara: Sevinç Matbaası.
- Sakaoğlu, S. ve Alptekin, A. B. (2007). Klasik Sonrası Dönem (1800-1860) Anonim Halk Edebiyatı. T. S. Halman, O. Horata, Y. Çelik, N. Demir, M. Kalpaklı, R. Korkmaz ve M. Ö. Oğuz (Editörler), Türk Edebiyatı Tarihi, (s. 690-695). (2. Baskı). İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları
- Sakaoğlu, S. (2012). Masal Araştırmaları. (5. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları

- Sarıyüce, H.L. (1989). Masal ve Çocuk Edebiyatındaki Yeri. M. R. Şirin (Editör), Çocuk Edebiyatı Yıllığı, (s. 168-175). Gökyüzü Yayınları: İstanbul
- Saruhan, Ş. C. ve Özdemirci, A. (2011). Bilim, Felsefe ve Metodoloji. (2. Baskı). İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Seyidoğlu, B. (2006). Erzurum Masalları. (3. Baskı). İstanbul: Erzurum Kitaplığı Dergah Yayınları
- Seyidoğlu, B. (1987). Masalların Kaynakları. M. R. Şirin (Editör), Çocuk Edebiyatı Yıllığı, (s. 125-129). Gökyüzü Yayınları: İstanbul
- Silah, M. (2000). Sosyal Psikoloji (Davranış Bilimi). Ankara: Gazi Kitabevi
- Sivri, M. ve Örkün, B. (2014). Çocuk ve Gençlik Edebiyatında Göstergibilimsel Bir Uygulama: Aytül Akal. İzmir: Tudem Yayıncılık
- Şimşek, T., Yalçın, F. ve Yakar, Y.M. (2011). Çocuk ve Edebiyat. T. Şimşek (Editör), Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı (s. 11-41). Grafiker Yayınları: Ankara
- Şimşek, T. (2008). Çocuk Edebiyatının Tarihçesi. M. Kaplan (Editör), Türk Xalqları Ədəbiyyatı (II): Beynəlxalq Uşaq Ədəbiyyatı Konqresi, 1-ci kitab, (s. 2-15). Baku: Qafqaz Universiteti
- Şirin, M. R. (2007). Çocuk Edebiyatı Kültürü. Ankara: Kök Yayıncılık
- Şirin, M. R. (1987). Çocuk Kalbimizin Kıyısındaki Irmak. M. R. Şirin (Editör), Çocuk Edebiyatı Yıllığı, (s. 157-161). Gökyüzü Yayınları: İstanbul
- Tezcan, M. (1997). Eğitim Sosyolojisi. (11. Baskı). Ankara
- Tezel, N. (2009). Türk Masalları. (4. Basım). İstanbul: Bilge Kültür Sanat
- Toz, H. (2013). Çocuk Edebiyatı Tarihi. Ö. Yılar ve L. Turan (Editörler), Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı, (s. 227-252). Pegem Akademi Yayıncılık. Ankara
- Toz, H. (2008). Gelişim Sürecinde Türkmen Çocuk Edebiyatı. M. Kaplan (Editör), Türk Xalqları Ədəbiyyatı (II): Beynəlxalq Uşaq Ədəbiyyatı Konqresi, 1-ci kitab, (s. 99-106). Baku: Qafqaz Universiteti
- Ulusoy, K. Ve Dilmaç, B. (2015). Değerler Eğitimi. (3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları
- Ulusoy, K. Ve Dilmaç, B. (2015). Değerler Eğitimi. (3. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayınları

Ungan, S., Arıcı, A.F. ve Şimşek, T. (2011). Çocuk Edebiyatının Kaynakları. T. Şimşek (Editör), Kuramdan Uygulamaya Çocuk Edebiyatı (s.159-214). Grafiker Yayınları: Ankara

Ülken, H.Z. (2001). Bilgi ve Değer. (2. Baskı). İstanbul: Ülken Yayınları

Yalçın, A. ve Aytaş, G. (2014). Çocuk Edebiyatı. (7. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları

Yaman, E. (2014). Değerler Eğitimi, Eğitimde Yeni Ufuklar. (3. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları

Yavuz, M. H. (2009). Masallar ve Eğitimsel İşlevleri. (4. Baskı). İstanbul: Cumhuriyet Kitapları

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. (7. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yörükoğlu, A. (2007). Değişen Toplumda Aile ve Çocuk. (7. Basım). İstanbul: Özgür Yayınları

Sözlükler

Ana Britannica 0 (30). C. 15 (1987). (15. Baskı). İstanbul: Ana Yayıncılık ve Encyclopaedia Britannica işbirliği ile yayımlanmıştır.

Develioğlu, F. (2006). Osmanlıca-Türkçe Sözlük. (23. Baskı). Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.

Türk Dil Kurumu. (2011). Türkçe Sözlük. (11. Baskı). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Elektronik Kaynaklar

Danıştay. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, <http://www.danistay.gov.tr> adresinden 14 Ağustos 2016'da alınmıştır.

Milli Eğitim Bakanlığı. Milli Eğitim Temel Kanunu, <http://mevzuat.meb.gov.tr> adresinden 16 Ağustos 2016'da alınmıştır.

Aytül Akal, Aytül Akal'ın Kitaplarının Kronolojik Listesi, <http://www.aytulakal.com> adresinden 15 Mayıs 2017'de alınmıştır.

EK 1: AYTÜL AKAL İLE YAPILAN RÖPORTAJ

1.Sizce masallar değer aktarımında ne derece etkiye sahiptir? (Şu anda elimde masallarınızı topladığımız “Masal Masal” adlı kitabınız var ve bu kitabın içerisinde birçok mesaj bulunmakta. Duyarlılık, sevgi, saygı...)

Bebekler emme içgüdü, bağırma refleksi gibi hayatta kalmalarını sağlayacak fizyolojik donanımla doğsa da, aslında düşünürseniz, bilinmeyenlerle dolu, tanımadıkları, korkutucu bir dünyaya açıyorlar gözlerini.

Beş ciltli masal kitabı dizisinin kapaklarındaki gökyüzü, çocuğun, bilinmezliğin karanlığına doğduğunu, masallar aracılığıyla kavramlar, bilgiler, renkler ve duygularla dolu dünyayı keşfetmeye başladığında ise, karanlığın aralanmaya başladığını simgeler. (*Geceyi Sevmeyen Çocuk, Canı Sıkılan Çocuk, Kardeş İsteyen Çocuk, Sabahı Boyayan Çocuk, Masalları Arayan Çocuk*)

Çocuk, masallarla aktarılan kavramlarla tanışıp yaşamla özdeşleştiği ilk kitabın kapak zeminindeki yıldızlı gece giderek aydınlanır ve son kitapta, gece, gündüze döner. Çocuk artık hayata hazırdır...

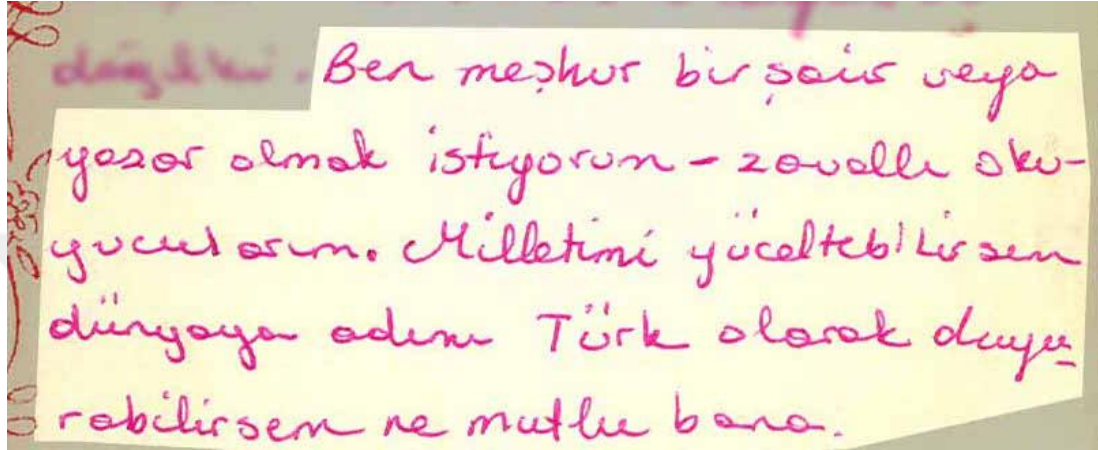
Yayınevi bu beş ciltli kitaptaki ve ayrıca altı masalı daha, “Masal Masal” başlıklı kitapta toplayarak, tüm masallarını içeren bir külliyat hazırladı. O külliyatın sonradan hazırlanan iç kapakları bu simgesel düşünceyi izlemiyor, ancak tek tek basılan masal kitaplarımda sözünü ettiğim bu orijinal gökyüzü zemini kullanılıyor.

Benim için edebiyat, aydınlanmayı simgeler. Okudukça, öğrendikçe, hissettikçe, empati kurdukça, kafa yordukça aydınlanır insan. Kendini, yaşamı, dünyayı anlamaya, geliştirmeye, çoğaltmaya başlar. İyiliği de kötülüğü de, masallarla, daha doğrusu, edebiyatın tüm olanaklarıyla, çocuğa aktarmak olası.

İşte bu yüzden, özellikle okul öncesi kitaplarda çok ama çok özenli davranmalı. Her sözcüğün, her kavramın, çocuğun dünyasında bir yansıması olacaktır çünkü.

2.Çocuklara yönelik çok fazla esere sahipsiniz ve bu eserlerin birçoğu yabancı dile çevrilmiş. Sizi çocuk kitapları yazmaya yönlendiren şey nedir?

Daha ilkokul sıralarındayken, yazar olacağım belliydi. Ortaokulda, hatıra defterime şöyle yazmışım: “Ben meşhur bir şair veya yazar olmak istiyorum. Milletimi yüceltebilirim, dünyaya adımı Türk olarak duyurabilirsem, ne mutlu bana”(1967)

Yazar olacağımı biliyordum, çocukluk hayalimdi, ama itiraf etmeliyim ki çocuk kitabı yazacağım hiç ama hiç aklıma gelmezdi.

Okulu bitirdikten sonra Hayat Mecmuası, Elele Dergisi gibi yayın organlarında çalıştım. Bir yandan yazacağım kitabı aradım durdum.

Çocuklarım doğduktan sonra, onlara masal anlatmaya başlamıştım. O kadar çok masal oldu ki, ne anlattığımı unutuyordum ve masalı tekrarlamamı istediklerinde farklı yollara saparsam beni uyarıyorlardı. “En iyisi bunları yazayım da, anlatmakla uğraşmak yerine kâğıtlardan okur, rahat ederim,” diye düşündüm. 1989 yılıydı. Masalları daktiloda temize geçirmeye başladım. Sayfalar üst üste yığılıp koca bir dosya olduğunda fark ettim... Yıllardır aradığım kitap, işte oradaydı! Meğer çocuklar için yazacaktım ama bunun farkında bile değilmişim... Böylece kendimi ansızın çocukların dünyasında buluverdim. Kaybettiğim zamanı geri kazanabilmek için daha çok çalışmaya başladım. Şu anda basılı kitap sayım 136 (Yüz otuz altı). Farklı yayınevlerinde resimlenmekte olup basıma hazırlanan dördü roman on dördü resimli kitap olmak üzere, on sekiz kitabım daha var.

Kitaplarımın yurt dışında farklı dillere çevrilmesinin nedeni ise, yazdıklarımın evrensel değerler taşıması. Almanca, Arapça, Farsça, Macarca, İspanyolca, İngilizce, Bulgarca... Yabancı çocukların kitaplarımla buluşuyor olması, çocukluk hayalimin gerçekleşmesi değil de, ne? Örneğin son İspanyolca çeviri, Bolivyalı çocuklarla buluşacak. Çocuk edebiyatına bir ömür adamışlığın ödülü...

3.Masallarınızda periler ve sihirli kuşların yanı sıra uzaylı karakterlere de yer vererek belli bir mesaj vermişsiniz. Özellikle uzaylı karakterler ilgi çekici. Neden uzaylılar?

Masallar, gerçekte düş dünyası arasındaki dengeyi kuran sihirli bir kapıdır. Ancak, hayaller özgürce sınırsızlığa doğru yol alırken, ne masalı dinleyene ne de anlatana/okuyana kapının öteki yanındaki dünyayı unutturmalı. Bir ayağı yerde, bir ayağı gökte olmalı masalların. Çocuk, en uçuk hayallere kapılmışken bile, bir ayağının gerçek dünyaya basıyor olduğunu bilerek kendini güven içinde hissetmeli. Ne gerçeklerin ağırlığıyla boğulmalı, ne de uçtuğu düş bulutların üstünde unutulmalı. Gerçeği ve düşü ayırt edip değerlendirebileceği, kimi zaman ikisini karşılaştırıp kendi sonuçlarını çıkarabileceği ve yaşamına uyarlayabileceği sağlam bir dengede olmalı masallar.

Karakterlerimin ilginç ve sıra dışı olmasını, çocukların çok çabuk dağılan dikkatlerini, dünyanın bize sunduğu renklere, çok sesliliğe, farklılıklara çekmenin ve çevremizde olup bitenlerin ayırımına varmalarını sağlamanın bir yolu olarak gördüm. Bu yüzden akla gelmedik karakterler kullandım. Eğer terlikler onları giyecek bir çocuk bulmak için bir maceraya atılmışsa, çocuk o ana kadar hiç ilgilenmediği terliklere artık alıcı gözüyle bakabilir diye düşündüm. Ya da yemek yerken, tabağındaki deseni fark edebilir, buruşturduğu kâğıt parçasının neler düşünebileceğini hisseder, ağaçların gezme özlemini, aydedenin neden sıkıldığını anlayabilir; çevresiyle iletişim kurabilir. Kısacası, çevresine bakmakla kalmayıp baktığını görebilecek, hissedecek, özdeşim kurabilecek...

Uzaylılar mı? Onlar, göremediklerini de sorgulayabilme becerilerini geliştirmek için... Evrenin, bizim algıladıklarımızla sınırlı olmadığını, algımızın dışında da gerçekler olabileceğini fark ettirmek için...

Uzaylılar biraz da çocukluğumu getiriyor bana. Yasemin kokulu İzmir gecelerinde gözlerimi gökyüzüne dikip yıldızın birinden gelecek olan uçan daireyi bekleyişimi hatırlatıyor. Belki de bu yüzden, sadece masallarımında değil, romanlarımın bazılarında da uzaylılar vardır.

4.Masallarınızı yazarken en çok neye dikkat ettiniz. Gerek konu gerekse ileti yönünden.

İnsan yaşadığı anın ötesine baktığında, geleceğe dair bilinmezlik korkusu sarıp sarmalar yüreğini. Hangi yola sapmalı, nasıl karar vermeli, nasıl ilerlemeli... Benim masal yazmaya başlamamın nedeni, çocukların hayata hazırlanmalarına katkı verebilmektir.

Bir ışık olmayı istedim onların hayatında. İhtiyaçları olduğunda yollarını aydınlatacak bir kıvılcım, bir pırıltı, çocukların belleklerinde... Bilerek, hesaplayarak değil, doğal bir içgüdüyle, sanki onların dünyasında yaşayıp, onlar gibi hissedermiş gibi yazdım... Onların sevdiği şeyleri sevdim, onların kızdığı şeylere kızdım; onlardan biri oldum.

En büyük şansım hiç kuşkusuz, dilimi iyi kullanabilmemdi. Bu becerimi de, eğitim sürecinde bana Türkçemi tüm olanaklarıyla kazandıran öğretmenlerime borçluyum.

5.Masallarınıza baktığımız zaman yer yer eleştirilere de rastlıyoruz. Sürekli televizyon ve internet karşısında vakit geçiren, sağlıklı beslenmeyen, soru sormayan nesiller... Bu konuda ailelere mesajımız var mı?

Teknoloji hayatımızın içinde. Yetişkin ya da çocuk ayırmadan, hatta artık çocukların dünyasında daha bile baskın olarak yer alıyor. Bunu yok sayamayız ya da bundan vazgeçemeyiz. Doğru olan, her şeyi dengeli tüketmek.

Elbette televizyon seyredecek çocuklar, cep telefonlarına bakacaklar, bilgisayar karşısından kalkmayacaklar, tabletleriyle dolaşacaklar... Ama bunlarla uğraşmaları, hayatlarındaki diğer renklere ve zenginliklere sırt çevirmelerine neden olmamalı. Bisiklete binmek, müzik dinlemek, dans etmek, kitap okumak, film izlemek, resim yapmak, oyun oynamak, arkadaşla sohbet etmek... Her şeye zaman var aslında. Zamanı iyi kullanmak önemli.

Öte yandan, bunca uyarın arasında kim bilir kaçınıcı sıraya düşmüşlüğü karşısında kitap okumayı listenin üst sıralarına taşımanın yolu, çocukları sevecekleri kitaplarla buluşturmak olabilir ancak. Yazara, sonuna kadar okumaya can atacakları özgün bir kurgu oluşturmak, akıcı ve mükemmel bir dille yazmak, karakterlerin inandırıcılığını sağlamak ve tüm bunları yaparken, öyküyü ya da masalı heyecan unsurlarıyla bezemekle sorumlu. Kendi çocukları ya da öğrencileri için doğru kitapları seçebilme başarısı da, anne baba ve öğretmenlere düşüyor.

Masal, öykü, şiir, roman... Bütün kitaplarımda hem ailelere hem de çocuklara ayrı ayrı iletilerim vardır. Kitabı her kim okuyorsa, kendine payını alır. O an kullanmasa da, bilirim ki belleğinin bir köşesine yazılmıştır, zamanı geldiğinde kullanacaktır. Hiçbir sözcük boşa gitmez, bir gün işe yaramak için bir yerlerde gizlenir.

6.Biliyorsunuz masalarda hikâye ve romanlarda olduğu gibi gerçek veya gerçeğe yakın olma gibi bir durum yoktur. Ancak sizin bazı masallarınızda (“Nerden çıktı bu kardeş” gibi) gerçek ve gerçek dışı öğelerin sentezlendiği görülüyor. Masal yazarken sizce gözlem çok önemli midir? Neden?

Dedim ya, bir ayağı yerde bir ayağı gökte olmalı masalların. Böylece çocuk fantastik bir macerada yol alırken, kaybolmaz, ya da kaybolacağı korkusunu yaşamaz. Mutfakta pişen yemeğin kokusu, ona masal okuyan aile bireyinin sesi, duvarlar, koltuklar, kedinin mırıltısı... Ona sürekli evde olduğunu hatırlatır. Maceranın en keyifli sürecidir bu.

Masal kurgusu yapmış da olsam, kurduğum dünya, aslında gerçek yaşamın düşsel düzeyde yansımasıdır. Ağacın konuştuğunu, yatağın uçtuğunu, filin okula

gittiğini gerçek öğelerle değiştirin, masallarımın düpedüz yaşadığımız dünyayı anlattığını fark edersiniz. Tıpkı fantastik romanlarda olduğu gibi, serüven farklı bir boyutta, farklı yaratıklarla kurgulanmış olsa da, aslında o kurmaca dünyayı kendi dünyamıza uyarladığımızda, yaşadıklarımızdan ve çevremizdeki insanların davranışlarından çok da uzak olmadığını görürüz.

7. Bir masalcı gözüyle size “çocuk” kelimesi ne çağrıştırıyor? (Kişisel yorumunuz)

Çocuk; mutluluğu en saf haliyle yaşayan ve yaşatan bir peri... Hesapsız seven, içgüdüsel bir güvenle minik kollarını boynunuza bir daha hiç çözmeyecekmiş gibi dolayan; yaşlandığınızı, eskidiğinizi hiçbir zaman farkına varmadan, sizi dünyanın en güzel, en vazgeçilmez varlığı sanan bir melek...

Aytül Hanım bana değerli vaktinizi ayırdığınız için teşekkür ederim. Saygılarımla...

Not: Bu görüşme 18/08/2015 tarihinde elektronik ortamda yapılmıştır

EK 2:**ÖZGEÇMİŞ****Kişisel Bilgiler**

Adı Soyadı : Semra SENEK
Doğum Yeri ve Tarihi :Antalya, 1987

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : Gazi Üniversitesi, Türkçe Öğretmenliği
Yüksek Lisans : Akdeniz Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

İş Deneyimi

Stajlar : MEB Ulubatlı Hasan İlköğretim Okulu,
Çankaya /ANKARA
MEB Anıttepe İlköğretim Okulu,
Çankaya/ANKARA
Çalıştığı Kurumlar : MEB Fatih Sultan Mehmet İlköğretim Okulu,
Kelkit/GÜMÜŞHANE
MEB Mustafa Maruf Şahin Ortaokulu
Kelkit/GÜMÜŞHANE
MEB Karaöz Ortaokulu
Aksu/ANTALYA

İletişim

E-Posta Adresi : semra_senek.tr@outlook.com

Tarih : 24/01/2018

Aytül Akal'ın Masallarının Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi

ORIJINALLIK RAPORU

% **11**
BENZERLİK ENDEKSİ

% **11**
İNTERNET
KAYNAKLARI

% **4**
YAYINLAR

% **4**
ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1	www.aytulakal.com İnternet Kaynağı	% 1
2	www.ucanbalik.com.tr İnternet Kaynağı	% 1
3	Submitted to Akdeniz University Öğrenci Ödevi	<% 1
4	es.scribd.com İnternet Kaynağı	<% 1
5	www.yazilisorulari.org İnternet Kaynağı	<% 1
6	docs.com İnternet Kaynağı	<% 1
7	top.com.tr İnternet Kaynağı	<% 1
8	tudem.com İnternet Kaynağı	<% 1

J. Akal

9	e-dergi.atauni.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
10	turuz.info İnternet Kaynağı	<% 1
11	ejercongress.org İnternet Kaynağı	<% 1
12	Submitted to Ege Üniversitesi Öğrenci Ödevi	<% 1
13	www.pegema.net İnternet Kaynağı	<% 1
14	www.genelbilge.com İnternet Kaynağı	<% 1
15	de.scribd.com İnternet Kaynağı	<% 1
16	www.sde.org.tr İnternet Kaynağı	<% 1
17	pt.scribd.com İnternet Kaynağı	<% 1
18	www.sosyalbil.selcuk.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
19	dosyayukleme.ahievran.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
20	OKUYAN YAZICI, Hülya and GEDİKOĞLU,	

Yasemin Gül. "Aytül Akal'ın çocuk kitaplarında Çevre bilinci ve duyarlılığı", Erzincan Üniv. Fen Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Bl., 2012.
Yayın

<% 1

21

www.kartepe.gov.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

22

mehmetzekiaydin.com

İnternet Kaynağı

<% 1

23

acikerisim.lib.comu.edu.tr:8080

İnternet Kaynağı

<% 1

24

Submitted to Baskent University

Öğrenci Ödevi

<% 1

25

www.edebiyatsorulari.com

İnternet Kaynağı

<% 1

26

isakayacan.blogspot.com

İnternet Kaynağı

<% 1

27

178.77.65.116

İnternet Kaynağı

<% 1

28

www.sosyalarastirmalar.com

İnternet Kaynağı

<% 1

29

sulakyurtsml.com

İnternet Kaynağı

<% 1

30

www.academia.edu

İnternet Kaynağı

<% 1

31	mersin.mitosweb.com İnternet Kaynağı	<%1
32	fef.kafkas.edu.tr İnternet Kaynağı	<%1
33	www.okuloncesi.net İnternet Kaynağı	<%1
34	Submitted to Kocaeli Üniversitesi Öğrenci Ödevi	<%1
35	www.egitenkitap.com İnternet Kaynağı	<%1
36	www.dersindir.net İnternet Kaynağı	<%1
37	www.tuncerbulbul.com İnternet Kaynağı	<%1
38	websitem.gazi.edu.tr İnternet Kaynağı	<%1
39	www.sbe.hitit.edu.tr İnternet Kaynağı	<%1
40	readgur.com İnternet Kaynağı	<%1
41	www.turuz.info İnternet Kaynağı	<%1
42	www.h15.org İnternet Kaynağı	<%1

<% 1

43

www.sediryayinlari.com
İnternet Kaynağı

<% 1

44

tuam.mersin.edu.tr
İnternet Kaynağı

<% 1

45

www.edam.com.tr
İnternet Kaynağı

<% 1

46

Submitted to Anadolu University
Öğrenci Ödevi

<% 1

47

antalyapsikiyatri.com.tr
İnternet Kaynağı

<% 1

48

tr.docdat.com
İnternet Kaynağı

<% 1

49

www.vekilveli.com
İnternet Kaynağı

<% 1

50

www.turkrocker.com
İnternet Kaynağı

<% 1

51

www.ef.sakarya.edu.tr
İnternet Kaynağı

<% 1

52

www.cogeyb.org
İnternet Kaynağı

<% 1

53

en.cocukgenclikedebiyati2016.org
İnternet Kaynağı

<% 1

54

acikarsiv.ankara.edu.tr
İnternet Kaynağı

<% 1

55

www.barisatasoy.com
İnternet Kaynağı

<% 1

56

İBRET, Ünal, KARATEKİN, Kadir and AVCI, Emine. "SOSYAL BİLGİLER DERSİNDE COĞRAFYA ÖĞRETİMİNİN DEĞERLER EĞİTİMİ AÇISINDAN ÖNEMİ", Milli Eğitim Bakanlığı, 2015.
Yayın

<% 1

57

sozluk.name
İnternet Kaynağı

<% 1

58

kisi.deu.edu.tr
İnternet Kaynağı

<% 1

59

www.asosjournal.com
İnternet Kaynağı

<% 1

60

www.kampushaber.org
İnternet Kaynağı

<% 1

61

www.sitelerhakkinda.org
İnternet Kaynağı

<% 1

62

turkceegitimi.ibu.edu.tr
İnternet Kaynağı

<% 1

63

www.msxlabs.org
İnternet Kaynağı

<% 1

64	ramazankaratay.weebly.com İnternet Kaynağı	<% 1
65	Submitted to Dumlupınar University Öğrenci Ödevi	<% 1
66	kelimeler.net İnternet Kaynağı	<% 1
67	www.tasda.com İnternet Kaynağı	<% 1
68	www.jasstudies.com İnternet Kaynağı	<% 1
69	mebk12.meb.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1
70	arastirmax.com İnternet Kaynağı	<% 1
71	www.hepcocuk.com İnternet Kaynağı	<% 1
72	acikerisim.deu.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
73	KILIÇ, Abdurrahman and AKTAN, Osman. "İlköğretim Okulları İçin Tavsiye Edilen 100 Temel Eserde Vurgulanan Değerler", İlköğretim Online, 2015. Yayın	<% 1
74	www.tek1.net	

İnternet Kaynağı

<% 1

75

www.bakdergisi.com

İnternet Kaynağı

<% 1

76

www.fmv.edu.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

77

Submitted to Bülent Ecevit Üniversitesi

Öğrenci Ödevi

<% 1

78

Submitted to Dicle University

Öğrenci Ödevi

<% 1

79

"Chaos, Complexity and Leadership 2012",
Springer Nature, 2014

Yayın

<% 1

80

listweb.bilkent.edu.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

81

www.belgeler.com

İnternet Kaynağı

<% 1

82

Submitted to Uşak Üniversitesi

Öğrenci Ödevi

<% 1

83

www.aof.edu.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

84

www.trakya.edu.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

eefdergi.erkincan.edu.tr

85	İnternet Kaynağı	<%1
86	www.haniherseyoyundu.com İnternet Kaynağı	<%1
87	www.zekirdek.com İnternet Kaynağı	<%1
88	tr.beun.edu.tr İnternet Kaynağı	<%1
89	felsefe.istanbul.edu.tr İnternet Kaynağı	<%1
90	www.bvoe.at İnternet Kaynağı	<%1
91	www.aygunhoca.com İnternet Kaynağı	<%1
92	Submitted to Sabanci Universitesi Öğrenci Ödevi	<%1
93	193.255.206.126 İnternet Kaynağı	<%1
94	Submitted to Suleyman Sah University Öğrenci Ödevi	<%1
95	www.aricianadolulisesi.k12.tr İnternet Kaynağı	<%1
96	Submitted to Pamukkale Üniversitesi Öğrenci Ödevi	<%1

97	www.epadergi.com İnternet Kaynağı	<% 1
98	www.toplumdusmani.net İnternet Kaynağı	<% 1
99	www.derslopedi.com İnternet Kaynağı	<% 1
100	www.obi.bilkent.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
101	sbed.mku.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
102	ktu.dergipark.gov.tr İnternet Kaynağı	<% 1
103	acikerisim.pau.edu.tr:8080 İnternet Kaynağı	<% 1
104	egitimvebilim.ted.org.tr İnternet Kaynağı	<% 1
105	usos2010.firat.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
106	www.arge51.com İnternet Kaynağı	<% 1
107	cocuk.cukurova.edu.tr İnternet Kaynağı	<% 1
108	www.adyusbd.com	<% 1

İnternet Kaynağı

<% 1

109

iojes.net

İnternet Kaynağı

<% 1

110

www.xn--hanmmeraran-s9a5q7vgiia.k12.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

111

BAKIRCI, Nedim. "TÜRKC MASALLARI
ÜZERİNE", Turk Dunyasi Arastirmalari, 2015.

Yayın

<% 1

112

malatyahavadis.com

İnternet Kaynağı

<% 1

113

kku.edu.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

114

SİVRİ, Medine and KÖYLÜ, Işıl. "O. Wilde'in
"dorian gray'in portresi", h. Hesse'nin "narziss
ve goldmund" ve N. Gürsel'in "resimli dünya"
adlı eserlerinde narsist mitinin karşılaştırılması",
Kıbrıs Üniversitesi, 2013.

Yayın

<% 1

115

www.vize.gen.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

116

www.yeniram.gov.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

117

ogm.meb.gov.tr

İnternet Kaynağı

<% 1